

The background is a deep blue with various abstract elements: white dots in the top left, a grid of blue dots in the center, and a series of blue lines with dots in the bottom right. Large, overlapping circles and diagonal lines in different shades of blue are scattered throughout.

**STRATEGIA
ROZWOJU
GMINY
CIĘŻKOWICE** | DO
ROKU
2030

STRATEGIA ROZWOJU GMINY CIĘŻKOWICE DO ROKU 2030

Zespół ds. opracowania Strategii Rozwoju Gminy Ciężkowice na lata 2022-2030:

Stanisław Kuropatwa – Burmistrz Gminy Ciężkowice – Przewodniczący
Beata Weron-Białas – Sekretarz Gminy Ciężkowice – Zastępca Przewodniczącego
Dorota Popiela – Skarbnik Gminy Ciężkowice
Michał Koralik – Przewodniczący Rady Miejskiej w Ciężkowicach
Marcin Szymczyk – Przewodniczący Komisji Rozwoju Gosp. i Finansów Publicznych
Robert Truchan – Przewodniczący Komisji Oświaty, Kultury, Zdrowia i Polityki Społecznej
Jan Kantor – Przewodniczący Komisji Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Porządku Publicznego
Bogdan Krok – Dyrektor Centrum Kultury i Promocji Gminy Ciężkowice
Katarzyna Zych – Dyrektor Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej
Anna Zagala – Dyrektor Administracji Samorządowej Placówek Oświatowych
Marta Gucwa – Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej
Andrzej Jarocha – Kierownik Ciężkowickiej Jednostki Usług Komunalnych
Agata Salamon – Kierownik Urzędu Stanu Cywilnego i Spraw Obywatelskich
Dariusz Zięcina – Kierownik Referatu Rozwoju Gospodarczego i Inwestycji
Marek Zwolenik – Kierownik Referatu Gospodarki Komunalnej
Przemysław Truchan – Kierownik Referatu Gospodarki Przestrzennej
Aneta Zabawska – Kierownik Referatu Bezpieczeństwa Publicznego
Kinga Truchan – samodzielne stanowisko ds. działalności gospodarczej, zdrowia i transportu
Bożena Baniak – przedstawiciel sołtysów

Opracowanie:

Barbara Łączna
Grzegorz Godziek
dr Daniel Budzeń
Grzegorz Roman

DTP:

Beata Leśniak

Zdjęcia:

Stanisław Deś, Piotr Drebot, Sławomir Krok, Waldemar Łukaszczyk, Renata Miłkowska,
Przemysław Truchan, Marek Zwolenik, Michał Wojna, archiwum Urzędu Gminy Ciężkowice,
Centrum Kultury i Promocji Gminy Ciężkowice

Szanowni Państwo

Kiedy 10 lat temu – jako Samorząd Gminy Ciężkowice – pracowaliśmy nad poprzednią strategią wiele zapisanych tam idei wydawało się odległą mrzonką. Dziś większość z nich już się zmaterializowała i albo już tworzy warunki do rozwoju naszej Gminy, albo lada moment zacznie funkcjonować. Jestem przekonany, że dzięki tamtej śmiałej wizji, kolejna dekada w rozwoju Gminy Ciężkowice będzie tą wyjątkową w ponad sześciusetletniej historii. Nigdy tak mocno, jak w pracy nad tym dokumentem, nie wybrzmiało dążenie naszej Lokalnej Wspólnoty do tego, by Ciężkowice stały się w perspektywie najbliższych lat uzdrowiskiem. Mamy ku temu nie tylko warunki, co jednoznacznie potwierdził wykonany w rejonie Parku Zdrojowego odwiert „Ignacy”, z którego trysnęła woda o – jak wszystko na to wskazuje – znakomitych właściwościach leczniczych, ale też, potwierdzone świadectwem, lecznicze właściwości klimatu.

Rozwój działalności uzdrowiskowej oraz rekreacyjno-turystycznej oparty o wewnętrzne potencjały naszej Gminy – przyrodę, unikatowe walory krajobrazowe, funkcjonującą i powstającą infrastrukturę okołoturystyczną, możliwość wytwarzania zdrowej żywności, aktywność naszych mieszkańców – stwarza nieprawdopodobne możliwości rozwoju całej Gminy Ciężkowice, jak i każdego z nas – mieszkańców i przedsiębiorców, związanych z tą Ziemią. Wykorzystajmy tą szansę!

Pamiętajmy przy tym, że rozwój produktu turystycznego i uzdrowiskowego nie jest celem samym w sobie, a ma przynosić korzyści w pierwszej kolejności nam – mieszkańcom Gminy Ciężkowice. Im bardziej będziemy wspólnie pracować na jego rozwój, tym większe korzyści uzyskamy jako wspólnota samorządowa. To przecież tutaj będą powstawały nowe firmy, to nasi mieszkańcy będą znajdowali w pierwszej kolejności atrakcyjne miejsca pracy, to nasi rolnicy będą mogli dostarczać lokalne produkty żywnościowe odwiedzającym nas gościom.

Jestem przekonany, że najbliższa dekada zmieni Ciężkowice na lata. Przyjmowana właśnie „Strategia Rozwoju Gminy Ciężkowice do roku 2030” ma być czytelną „mapą drogową”, która ma nam przypominać o najważniejszych kierunkach zmian i prowadzić w kolejnych latach, w sposób uporządkowany, do realizacji przyjętej wizji rozwoju.

Gorąco wierzę, że „Strategia” stanie się integratorem działań nas wszystkich, a także czytelnym dokumentem, który pokaże podstawowe kierunki zmian potencjalnym inwestorom, zapraszając ich do współpracy przy budowaniu marki ciężkowickiego zdrojowiska.

Z poważaniem,

Stanisław Kurpiatwa

Burmistrz Gminy Ciężkowice

SPIS TREŚCI

1 Wstęp	8
1.1. Uwarunkowania formalno-prawne planowania strategicznego	9
1.2. Metodologia, w tym partycypacyjny model tworzenia „Strategii”	12
2 Założenia do „Strategii Rozwoju Gminy Ciężkowice do roku 2030”	14
2.1. Diagnoza stanu Gminy – synteza	15
2.2. Strategiczne wyzwania rozwoju	46
3 Wizja i cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i środowiskowo-przestrzennym	58
3.1. Wizja rozwoju Gminy Ciężkowice	59
3.2. Cele strategiczne i operacyjne	60
4 Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych	64
4.1. Cel strategiczny I. Tu będzie uzdrowisko	65
4.2. Cel strategiczny II. Tu odpoczniesz w swoim rytmie	67
4.3. Cel strategiczny III. Tu się zarabia	71
4.4. Cel strategiczny IV. Tu się dobrze żyje	74
4.5. Cel strategiczny V. Tu doświadczysz czystej natury	81
5 Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia	84
5.1. Zasady pomiaru i doboru wskaźników monitorowania	85
5.2. Ocena „Strategii Rozwoju Gminy Ciężkowice do roku 2030”	90
6 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej	92
6.1. Struktura funkcjonalno-przestrzenna w „Strategii” Gminy, główne problemy polityki przestrzennej na obszarze Gminy Ciężkowice	93
6.2. Struktura funkcjonalno-przestrzenna Gminy	95
6.3. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej	118
6.4. Zasady i rekomendacje dla polityki przestrzennej	123
7 Obszary strategicznej interwencji	134
7.1. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa wraz z zakresem planowanych działań	135
7.2. Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla Gminy	139
8 System realizacji „Strategii”, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych	146
8.1. Poziom merytoryczny	147
8.2. Poziom organizacyjny	155
8.3. Poziom społeczny	158
9 Zgodność „Strategii” z wytycznymi i założeniami zawartymi w dokumentach wyższego rzędu	160
9.1. Powiązanie z innymi dokumentami o charakterze strategicznym	161
10 Ramy finansowe „Strategii” i źródła finansowania	166
10.1. Ramy finansowe	167
10.2. Potencjalne źródła finansowania	178

Rysunek 1. Schemat prac nad Strategią	13
Rysunek 2. Gmina Ciężkowice na mapie województwa małopolskiego.....	95
Rysunek 3. Mapa Gminy Ciężkowice	96
Rysunek 4. Czas przejazdu samochodem osobowym pomiędzy Ciężkowicami, a wybranymi miastami..	97
Rysunek 5. Czas dotarcia do szkół podstawowych w Gminie Ciężkowice w czasie do 15 minut	98
Rysunek 6. Struktura osadnicza w Gminie Ciężkowice	101
Rysunek 7. Obszary chronione w Gminie Ciężkowice	102
Rysunek 8. Mapa Ciężkowicko-Rożnowskiego Parku Krajobrazowego.....	103
Rysunek 9. Granice Aglomeracji Ciężkowice	106
Rysunek 10. Wstępna ocena ryzyka powodziowego.....	108
Rysunek 11. Mapa zagrożenia powodziowego (1%)	108
Rysunek 12. Regiony etnograficzne Małopolski.....	111
Rysunek 13. Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (WWRPP) (dane za 2018 rok).....	113
Rysunek 14. Sieć transportowa w Gminie Ciężkowice	115
Rysunek 15. Obszary o zwartej i w pełni wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w Gminie Ciężkowice	120
Rysunek 16. OSI gmin zmarginalizowanych wskazane w SOR/KSRR 2030 (komponent – OSI krajowe), jak i te wskazane na podstawie analizy regionalnej (komponent – OSI regionalne).....	136
Rysunek 17. Obszary cenne przyrodniczo	137
Rysunek 18. Mapa Obszarów Strategicznej Interwencji Gminy Ciężkowice	145
Rysunek 19. Schemat organizacyjny wdrażania „Strategii”	156
Rysunek 20. Procedura modyfikacji „Strategii”	157
Rysunek 21. Budżet UE 2021–2027.....	179
Rysunek 22. Podział wydatków UE 2021–2027	180
Rysunek 23. Większe inwestycje w transformację klimatyczną i cyfrową	181

Tabela 1. Cele strategiczne i operacyjne „Strategii Rozwoju dla Gminy Ciężkowice do roku 2030”	60
Tabela 2. Powiązanie celów strategicznych i operacyjnych względem zidentyfikowanych wyzwań	61
Tabela 3. Cele operacyjne oraz kierunki działań w ramach I. celu strategicznego „Tu będzie uzdrowisko”	66
Tabela 4. Cele operacyjne oraz kierunki działań w ramach II. celu strategicznego „Tu odpoczniesz w swoim rytmie”	69
Tabela 5. Cele operacyjne oraz kierunki działań w ramach III. celu strategicznego „Tu się zarabia”	72
Tabela 6. Cele operacyjne oraz kierunki działań w ramach IV. celu strategicznego „Tu się dobrze żyje” ..	76
Tabela 7. Cele operacyjne oraz kierunki działań w ramach V. celu strategicznego „Tu doświadczysz czystej natury”	82
Tabela 8. Wskaźniki oddziaływania (WO) i strategicznego rezultatu (WSR) dla celu strategicznego „Tu będzie uzdrowisko”	86
Tabela 9. Wskaźniki oddziaływania (WO) i strategicznego rezultatu (WSR) dla celu strategicznego „Tu odpoczniesz w swoim rytmie”	86
Tabela 10. Wskaźniki oddziaływania (WO) i strategicznego rezultatu (WSR) dla celu strategicznego „Tu się zarabia”	87
Tabela 11. Wskaźniki oddziaływania (WO) i strategicznego rezultatu (WSR) dla celu strategicznego „Tu się dobrze żyje”	87
Tabela 12. Wskaźniki oddziaływania (WO) i strategicznego rezultatu (WSR) dla celu strategicznego „Tu doświadczysz czystej natury”	89
Tabela 13. Charakterystyka JCWP leżących na obszarze Gminy Ciężkowice	104
Tabela 14. Charakterystyka JCWPd (wody podziemne) leżących na obszarze Gminy Ciężkowice	106
Tabela 15. Zapotrzebowanie na nową zabudowę	118
Tabela 16. Szczegółowe wytyczne w zakresie poszczególnym dokumentów wykonawczych realizowanych przez Gminę Ciężkowice.....	150
Tabela 17. Zgodność „Strategii” z dokumentami strategicznymi szczebla europejskiego, krajowego i regionalnego	162
Tabela 18. Potencjał inwestycyjny oraz zdolność do spłaty i obsługi zadłużenia Gminy Ciężkowice w latach planowanych 2021–2030	175

1 Wstęp

1.1. Uwarunkowania formalno-prawne planowania strategicznego

Opracowana „Strategia Rozwoju Gminy Ciężkowice do roku 2030” została przygotowana zgodnie z treścią i duchem wprowadzonej w życie dnia 13 listopada 2020 roku ustawy o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw. Z kolei nowy pakiet przepisów dotyczących polityki rozwoju, realizuje postanowienia „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku)” w zakresie konsolidacji systemu zarządzania rozwojem Polski i etapowego wprowadzania systemu zintegrowanych strategii: krajowej, wojewódzkiej i gminnej, a także strategii ponadlokalnej dla grupy sąsiadujących, powiązanych ze sobą funkcjonalnie, lokalnych jednostek samorządu terytorialnego. W konsekwencji oznacza to, iż „Strategia” Gminy Ciężkowice wpisuje się w nowy paradygmat polityki rozwoju.

Konsekwencją opracowania „Strategii”, w zgodzie ze znowelizowaną ustawą jest fakt, iż położono w niej bardzo mocny nacisk na integrację wymiaru społecznego, gospodarczego i przestrzennego, a także na odniesienie planów rozwojowych Gminy Ciężkowice do szerszego kontekstu ponadlokalnego, w tym współpracy terytorialnej w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, które realizowane będą przez Stowarzyszenie Aglomeracja Tarnowska, a także przyjętych rozstrzygnięć na poziomie regionalnym, a wyrażonych m.in. w „Strategii Rozwoju Województwa MAŁOPOLSKA 2030”.

Opracowana „Strategia Rozwoju Gminy Ciężkowice do roku 2030” powinna być traktowana jako podstawowy i najważniejszy dokument samorządu lokalnego, zawierający wytyczne dla dokumentów wdrożeniowych i planowania przestrzennego. Stąd tak ważne, w procesie jej przygotowania, było dogłębne i wieloaspektowe – poprzez analizę danych statystycznych, badania opinii, prace eksperckie – zdiagnozowanie najważniejszych uwarunkowań, trendów, potrzeb rozwojowych oraz potencjałów Gminy Ciężkowice. Dopiero na tej bazie, możliwe było określenie celów i kierunków działań planowanych do realizacji w Gminie, w perspektywie najbliższych lat.

„Strategia” została opracowana w modelu partycypacyjno-eksperckim, w którym analizy statystyczne i strategiczne były wynikiem prac zewnętrznych specjalistów, niemniej jednak na każdym kroku były one weryfikowane w procesie społecznej partycypacji oraz stanowiły jedynie bazę dla prac zespołu ds. opracowania strategii.

Opracowana „Strategia Rozwoju Gminy Ciężkowice do roku 2030” powinna być traktowana jako podstawowy i najważniejszy dokument samorządu lokalnego, zawierający wytyczne dla dokumentów wdrożeniowych i planowania przestrzennego.

„Strategia” w procesie zarządzania rozwojem Gminy pełni 3 podstawowe funkcje:

1 KIERUNKOWANIA POLITYKI ROZWOJU

W sposób czytelny ukierunkowuje politykę rozwoju Gminy i nadaje jej spójny, a zarazem skoncentrowany na zdefiniowanych celach, wymiar. W tym znaczeniu zapewnia ciągłość procesów rozwojowych w dłuższej perspektywie czasu, niezależnie od bieżących zmian politycznych na poziomie lokalnym. Ważnym aspektem tej funkcji jest także ograniczenie kosztów wynikających z ciągłego podejmowania decyzji, bez ustalonego planu długoterminowego, czy podejmowania decyzji stojących w sprzeczności ze sobą.

2 INTEGROWANIA

Łączy wokół wspólnie zdefiniowanych celów lokalną społeczność, a także jasno komunikuje swoje cele rozwojowe innym zainteresowanym podmiotom: otaczającym gminę samorządom, potencjalnym inwestorom czy osobom planującym związać z gminą swoją przyszłość.

3 POZYSKIWANIA I ALOKOWANIA ŚRODKÓW NA ROZWÓJ

Ułatwia pozyskiwanie i alokowanie środków zewnętrznych i własnych na te przedsięwzięcia, które wpisują się w przyjętą strategię i mają realną szansę przyczynić się do zrealizowania celów rozwojowych i zdynamizowania rozwoju gminy.

Niezwyczajnie ważne w procesie opracowania „Strategii” było właściwe zidentyfikowanie zmian, które zachodzą tak w samej gminie, jak i jej najbliższym i dalszym otoczeniu.

Niezwyczajnie ważne w procesie opracowania „Strategii” było właściwe zidentyfikowanie zmian, które zachodzą tak w samej gminie, jak i jej najbliższym i dalszym otoczeniu. To one bowiem stanowią istotne uwarunkowania rozwoju. Bez dogłębnego przeanalizowania zarówno takich uwarunkowań jak: zmiany demograficzne, społeczne, gospodarcze, technologiczne, prawne, instytucjonalne, polityczne, przestrzenne czy środowiskowe, a także kontekstu wcześniej podjętych decyzji i działań oraz ich efektów nie można, w sposób świadomy, kształtować polityki rozwoju i w sposób właściwy odpowiadać na potrzeby i wyzwania obecnych i przyszłych mieszkańców Gminy Ciężkowice.

„Strategia Rozwoju Gminy Ciężkowice do roku 2030” opracowana zgodnie z ustawą z dnia 13 listopada 2020 roku wymaga m.in.:

- przyjęcia uchwały Rady Miejskiej, określającej szczegółowy tryb i harmonogram opracowania projektu strategii rozwoju gminy, w tym tryb jej konsultacji (Uchwała nr XXXVIII/337/22 w sprawie określenia trybu i harmonogramu opracowania projektu „Strategii Rozwoju Gminy Ciężkowice do roku 2030”, w tym trybu jej konsultacji, o których mowa w art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju);
- przeprowadzenia konsultacji projektu strategii z sąsiednimi gminami i ich związkami oraz z właściwym dyrektorem Regionalnego Zarządu

Gospodarki Wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie oraz Regionalną Dyрекcją Ochrony Środowiska;

- zasięgnięcia opinii w zarządzie województwa, w zakresie zgodności z zasadami regionalnej polityki przestrzennej określonej w strategii rozwoju województwa;
- przeprowadzenia ewaluacji *ex-ante*.

Nowelizacja zdefiniowała także wytyczne merytoryczne, w tym nowe, obligatoryjne elementy i całe rozdziały dla strategii, w tym m.in.:

- określenie obszaru geograficznego, którego dotyczy dana strategia,
- analizę potrzeb rozwojowych i potencjału danego obszaru,
- opis zintegrowanego podejścia do stwierdzonych potrzeb rozwojowych i potencjałów,
- opis włączenia partnerów w przygotowanie strategii i jej wdrożenie,
- model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy,
- ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie,
- obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa oraz fakultatywnie obszary strategicznej interwencji dla gminy,
- ramy finansowe strategii.

Warsztaty strategiczne

1.2. Metodologia, w tym partycypacyjny model tworzenia „Strategii”

Ramy dla opracowania dokumentu strategicznego Gminy Ciężkowice stanowi ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym, wielokrotnie nowelizowana (tekst jednolity z 2022 roku poz. 559 ze zmianami) oraz ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006 roku (tekst jednolity z 2021 roku poz. 1057 ze zmianami), a w szczególności art. 10e i 10f ustawy o samorządzie gminnym, który wskazuje ramy dla opracowania strategii Gminy. Korzystano także z poradnika opracowanego na zlecenie Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej przez FRDL Małopolski Instytutu Samorządu Terytorialnego i Administracji z Krakowa.

Ostateczny dokument jest wynikiem zaangażowania szerokiego grona osób i instytucji zainteresowanych rozwojem Gminy Ciężkowice, uczestniczących w pracach nad tym dokumentem. W efekcie prowadzonych badań, opinii, konsultacji, spotkań i warsztatów udało się wypracować spójny i przejrzysty plan strategiczny rozwoju Gminy Ciężkowice w perspektywie najbliższych kilku lat, który wykracza poza kompetencje samorządu i powinien stać się podstawą budowania swobodnego konsensusu wokół wspólnych celów rozwojowych.

Ostateczny dokument jest wynikiem zaangażowania szerokiego grona osób i instytucji zainteresowanych rozwojem Gminy Ciężkowice, uczestniczących w pracach nad tym dokumentem. W efekcie prowadzonych badań, opinii, konsultacji, spotkań i warsztatów udało się wypracować spójny i przejrzysty plan strategiczny rozwoju Gminy Ciężkowice w perspektywie najbliższych kilku lat, który wykracza poza kompetencje samorządu i powinien stać się podstawą budowania swobodnego konsensusu wokół wspólnych celów rozwojowych.

Podczas prac nad dokumentem przyjęto partycypacyjno-eksperymentalny model tworzenia strategii, który zakłada udział przedstawicieli szerokiego grona interesariuszy w opracowaniu dokumentu. Służyć temu miało, z jednej strony powołanie przez Burmistrza Gminy Ciężkowice zespołu ds. opracowania strategii, a z drugiej możliwość szerokiego udziału lokalnej społeczności w badaniach ankietowych, debatach i warsztatach strategicznych. Metoda partycypacyjno-eksperymentalna jest najbardziej optymalna dla tego typu opracowań, gdyż łączy wiedzę specjalistów ze społecznym zaangażowaniem i odpowiada na autentyczne potrzeby. Rola społeczności lokalnej jest niezmiennie istotna na każdym etapie konstruowania strategii rozwoju gminy – od definiowania problemów, barier rozwoju, poprzez wskazywanie potencjałów rozwoju, kierunków działań i sposobów rozwiązywania problemów. Pozwala także na integrację lokalnej społeczności wokół wspólnych problemów, interesów i dalekosiężnych celów.

Etapy prac nad „Diagnozą Stanu i Strategią Gminy Ciężkowice” opisuje poniższy schemat. Uwidoczniono w nim kluczowe elementy procesu na każdym z jego etapów wraz z uwzględnieniem społecznego zaangażowania w proces jej tworzenia.

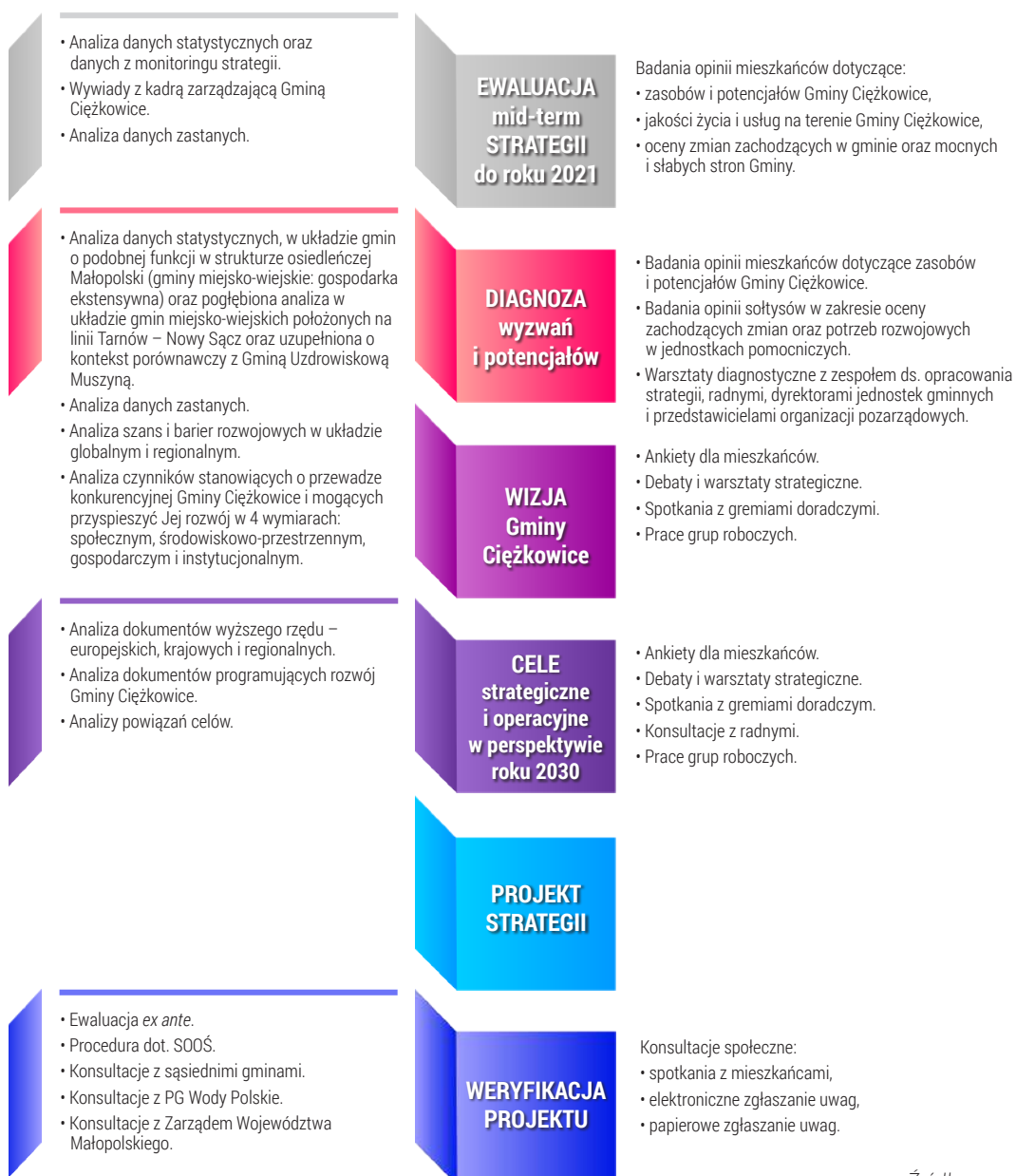
Projekt „Strategii” poddano szerokim konsultacjom społecznym i dokonano ewaluacji trafności, przewidywanej skuteczności oraz efektywności realizacji z uwzględnieniem wpływu terytorialnego skutków planowanych działań. Celem ewaluacji *ex-ante* było sprawdzenie czy działania planowane w ramach „Strategii” przyniosą zakładane efekty przy użyciu określonych instrumentów i zasobów.

zespół ds. opracowania strategii

Oceny w ramach ewaluacji dokonano na podstawie 4 kryteriów:

- 1** trafności celów strategicznych i operacyjnych, a w konsekwencji działań, względem zidentyfikowanych wyzwań (*patrz rozdział 3, tabela 2*);
- 2** przewidywanej skuteczności działań na rzecz realizacji celów oraz metod ich wdrażania i zabezpieczenia odpowiednich zasobów (*patrz rozdział 8 i 10*);
- 3** przewidywanej spójności wewnętrznej między jej celami, a priorytetami i działaniami oraz zewnętrznej, między założeniami strategii, a założeniami dokumentów wyższego rzędu lub równorzędnymi (*patrz rozdział 9, tabela 15*);
- 4** przewidywanej efektywności sumy zasobów przeznaczonych na realizację działań (*patrz rozdział 10*).

Rysunek 1. Schemat prac nad Strategią

Źródło: opracowanie własne

2

Założenia do „Strategii Rozwoju Gminy Cieżykowice do roku 2030”

2.1. Diagnoza stanu Gminy – synteza

2.1.1. Metodyka diagnozy

Kompleksowa i pogłębiona diagnoza stanowiła punkt wyjścia i bazę dla opracowania strategii rozwoju gminy. W tej części dokumentu wskazano jedynie najważniejsze wnioski płynące z przeprowadzonej diagnozy, a sama „Diagnoza Gminy Ciężkowice” z czerwca 2022 roku stanowi odrębny dokument, dostępny m.in. na stronie internetowej gminy poświęconej strategii i pracy nad jej opracowaniem.

Na potrzeby diagnozy przeanalizowano dane dotyczące Gminy Ciężkowice, osadzając je w dwóch kontekstach. Po pierwsze w odniesieniu do wybranych gmin wiejskich położonych na linii Tarnów – Nowy Sącz i uzupełniając analizę danymi dotyczącymi Gminy Uzdrowskiej Muszyna. Po wtóre w odniesieniu do wybranych gmin z obszaru województwa małopolskiego, śląskiego, świętokrzyskiego i podkarpackiego, o podobnej funkcji w strukturze osiedleńczej kraju tj. gmin miejsko-wiejskich o ekstensywnej gospodarce, a zatem gmin o podobnych uwarunkowaniach rozwojowych.

W pierwszej części sytuację Gminy Ciężkowice pokazano na tle procesów rozwojowych zachodzących w gminach: Biecz, Bobowa, Ryglice, Tuchów, Wojnicz i Zakliczyn, i referencyjnie, na tle średniej dla powiatu tarnowskiego oraz województwa małopolskiego. Natomiast z uwagi na uzdrowskie aspiracje Ciężkowic, w analizie porównawczej uwzględniono też jedną gminę posiadającą status uzdrowski, a porównywalną co do liczby mieszkańców i faktu, iż jeszcze dwie dekady temu nie była najbardziej znanym polskim uzdrowskiem, a jej dynamiczny rozwój w kierunku turystyczno-uzdrowskim datuje się na ostatnie piętnastolecie. Gminą tą jest Miasto i Gmina Uzdrowska Muszyna leżąca w powiecie nowosądeckim. W drugiej części analizowano wskaźniki rozwoju Ciężkowic na tle 74 gmin należących do grupy zdefiniowanej jako Gminy Miejsko-Wiejskie: Gospodarka ekstensywna. W dokumencie diagnostycznym zwizualizowano wyniki (dla czytelności) tylko dla kilku gmin z tej grupy: Czchów (powiat brzeski), Koszyce (powiat proszowicki), Kuźnia Raciborska (powiat raciborski), Miechów (powiat miechowski), Nowy Wiśnicz (powiat bocheński), Opatowiec (powiat kazimierski), Ryglice (powiat tarnowski), Ustrzyki Dolne (powiat bieszczadzki), Zakliczyn (powiat tarnowski), ale analiza danych odbywa się dla pełnego zbioru gmin.

Część zjawisk analizowanych jest też w układzie wewnątrzgminnym, w tych sytuacjach, w których obserwowanie różnicowań wewnątrzgminnych istotne jest dla zobrazowania wewnętrznych uwarunkowań rozwojowych gminy i obserwowania procesów, które zachodzą pomiędzy obszarem miejskim, a obszarami wiejskimi Gminy Ciężkowice.

W tej części dokumentu wskazano jedynie najważniejsze wnioski płynące z przeprowadzonej diagnozy, a sama „Diagnoza Gminy Ciężkowice” z czerwca 2022 roku stanowi odrębny dokument.

Znaczną część informacji przedstawiano także na kartogramach, w tym w części osadzając Gminę Ciężkowice w kontekście procesów zachodzących w skali całej Polski ze szczególnym przybliżeniem kontekstu Małopolski.

W analizach wykorzystano dane bezpośrednio pochodzące z GUS (w oparciu o Bank Danych Lokalnych), z narzędzia analitycznego Związku Miast Polskich – Monitora Rozwoju Lokalnego, czerpiącego dane zarówno z zasobów GUS, jak i ZUS/KRUS, Poltaxu.

Niezwykle istotnym źródłem danych były wyniki ankiet i badań opinii. W części diagnostycznej przeprowadzono 4 odrębne badania ankietowe, identyfikujące zarówno potencjały, jak i bariery rozwojowe, w tym także na poziomie poszczególnych sołectw gminy (badanie ankietowe sołtysów), a także warsztaty zarówno z mieszkańcami, jak i grupą roboczą powołaną do pracy nad „Strategią”.

W konsekwencji „Diagnoza”:

- identyfikuje najważniejsze wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania rozwoju gminy,
- wskazuje i nazywa główne bariery i szanse wynikające ze zidentyfikowanych uwarunkowań,
- określa potencjały gminy, nawiązując do dostępnych zasobów oraz lokalnej specyfiki, w tym zróżnicowania terytorialnego.

Przygotowana „Diagnoza” nie jest jedynie oceną stanu oraz dotychczasowych tendencji rozwojowych. Wskazuje ona bowiem główne trendy i potencjalne kierunki rozwoju w przyszłości.

Przygotowana „Diagnoza” nie jest jedynie oceną stanu oraz dotychczasowych tendencji rozwojowych. Wskazuje ona bowiem główne trendy i potencjalne kierunki rozwoju w przyszłości. Zawiera zarówno elementy retrospektywne, jak i opisujące przyszłość. Jest prezentowana z uwzględnieniem otoczenia, uwarunkowań zewnętrznych i trendów rozwojowych o charakterze lokalnym i ponadlokalnym. W konsekwencji spełnia warunek prezentacji danych zarówno w ujęciu dynamicznym, jak i porównawczym.

Przeprowadzoną „Diagnozę” zaprezentowano w 5 wymiarach: społecznym, środowiskowo-przestrzennym, gospodarczym, instytucjonalnym i powiązań funkcjonalnych, zaś ich swoistym podsumowaniem jest prezentacja wyników prac analitycznych i warsztatowych w odniesieniu do potencjałów i barier rozwojowych, zidentyfikowanych problemów oraz zidentyfikowanych wyzwań rozwojowych.

2.1.2. Wnioski z „Diagnozy” sytuacji społecznej, gospodarczej przestrzennej

położenie

Gmina Ciężkowice leży w południowo-wschodniej części województwa małopolskiego, w powiecie tarnowskim. Stolicą gminy jest blisko dwuipółtysięczne miasto Ciężkowice, jedno z najstarszych w regionie (lokalowane w roku 1348), siedziba władz lokalnych, tytułarna stolica Pogórza Ciężkowickiego. Miasto położone jest malowniczo, nad rzeką

Białą, w najcieplejszym regionie w Polsce – oddalone o niecałe 35 km od polskiego bieguna ciepła – subregionalnego Tarnowa. Gmina rozwijająca produkt turystyczny oparty zarówno o dziedzictwo przyrodniczo-krajobrazowe (rezerwat Skamieniałe Miasto), jak obiekty muzealne i edukacyjne o zasięgu ponadlokalnym (Dwór I. J. Paderewskiego w Kąsnej Dolnej, Muzeum Przyrodnicze im. K. i W. Tomków, uruchamiane właśnie Małopolskie Centrum Edukacji Ekologicznej, ścieżkę w koronach drzew) oraz wykorzystujące unikatowe zasoby wód mineralnych do systematycznego podążania w kierunku uzyskania statusu uzdrowiska (uruchomiony w roku 2021 Park Zdrojowy).

Ciężkowice leżą w Ciężkowicko-Rożnowskiej części Pogórza Karpackiego, w połowie drogi pomiędzy dwoma ośrodkami subregionalnymi – Tarnowem i Nowym Sączem. Odległość Ciężkowic do Tarnowa wynosi 33,5 km, a czas dojazdu samochodem wynosi ok. 40–50 minut, od Nowego Sącza wynosi 38,8 km z czasem dojazdu także ok. 40–50 minut; zaś od Krakowa, w zależności od wybranej drogi, od 102 do 115 km z czasem dotarcia wahającym się od 1,5 godziny do 2 godzin (zależnie od wybranej drogi i pory dnia). Gmina Ciężkowice leży pomiędzy dwoma drogami krajowymi tj. DK 73 Tarnów – Jasło oraz DK 75 Brzesko – Nowy Sącz – granica państwa w Muszynie.

Istotnym działaniem dla poprawy dostępności Ciężkowic do ośrodków subregionalnych i regionalnych (Krakowa i Rzeszowa, a w konsekwencji innych polskich miast) jest modernizacja linii kolejowej Kraków – Tarnów oraz Tarnów – Leluchów oraz systematyczny wzrost liczby kursów oraz znacząca poprawa jakości taboru kolejowego. Na terenie gminy zlokalizowane są trzy stacje kolejowe: Bogoniowice, Zborowice, Pławna.

W skład gminy, oprócz miasta Ciężkowice, wchodzi 12 miejscowości: Bogoniowice, Bruśnik, Falkowa, Jastrzębia, Kąsna Górna, Kąsna Dolna, Kipszna, Ostrusza, Pławna, Siekierczyna, Tursko, Zborowice. Gmina graniczy:

- od zachodu z gminą Zakliczyn,
- od północy z gminą Gromnik,
- od wschodu z gminą Rzepiennik Strzyżewski,
- od południa z gminami Korzenna, Bobowa, Łużna i Moszczenica.

Obszar Gminy Ciężkowice wynosi 103 km², co stanowi około 7,29% ogólnej powierzchni powiatu tarnowskiego (1 412 km²).

Na terenie Gminy mieszka 11 174 osób (stan na koniec 2021 roku), co stanowi około 5,57% ludności powiatu. Na przestrzeni ostatnich lat liczba ludności gminy jest bardzo stabilna – na koniec roku 2010 wynosiła 11 211 osób. Na terenie Gminy nieznacznie więcej jest mężczyzn (5 620) niż kobiet (5 554), co daje proporcję 50,3% mężczyzn do 49,7% kobiet i utrzymuje się ona na podobnym poziomie przez ostatnie lata. W samym mieście Ciężkowice mieszka 21,87% mieszkańców Gminy (2 444 osób), zaś pozostałe 78,13% (tj. 8 730 osób) zamieszkuje tereny wiejskie Gminy Ciężkowice. Także ta wartość utrzymuje się na prawie identycznym

ludność

poziomie (z minimalnymi odchyleniami rok do roku) przez ostatnich kilka lat.

Średnia gęstość zaludnienia w skali całej Gminy utrzymuje się na niezmiennym poziomie i wynosi 108 osób na km² (przy dokładnie takiej samej wartości w roku 2010). Widać natomiast znaczne zróżnicowanie w gęstości zaludnienia pomiędzy obszarem miejskim, a obszarami wiejskimi Gminy. W mieście średnia gęstość w roku 2021 wynosiła 245 osób na km² (w roku 2010: 251 os./km²), co oznacza niewielki odpływ mieszkańców z terenu miasta. Zaś na terenach wiejskich wynosiła w roku 2020 94 osoby na km² (przy 93 os./km² w roku 2010).

Tylko 3 wsie liczą ponad tysiąc mieszkańców – najwięcej Jastrzębia (1 595), następnie Zborowice (1 182) i Bruśnik (1 042). Pozostałe miejscowości zamieszkuje poniżej tysiąca osób, przy czym liczebność poszczególnych miejscowości oscyluje pomiędzy 700 a 500 mieszkańców. Najmniejsze jest Tursko, liczące zaledwie 315 osób i Kipszna z 360 mieszkańcami.

Od 2021 roku przyrost naturalny jest ujemny.

Do niedawna pozytywnym zjawiskiem był stale utrzymujący się – na przestrzeni prawie całej dekady – dodatni przyrost naturalny, który wahał się na przestrzeni dziesięciolecia od –0,8 do +6,58 (przy średniej dla dekady wynoszącej +3,08). Jednak rok 2021, po raz pierwszy, przyniósł w tym wskaźniku wynik ujemny, który wyniósł właśnie –0,80. Sytuacja Ciężkowic jest i tak dużo lepsza niż średnie wartości dla całego kraju – wskaźnik ten dla Polski w ostatniej dekadzie przyjmował zawsze wartości ujemne i wyniósł średnio na przestrzeni ostatniej 10 lat –0,81 (w roku 2021 –4,93), także w samej Małopolsce średnia jest znacząco gorsza niż w Ciężkowicach. Średnia dla dekady wyniosła 1,00, ale już w ostatnich dwóch latach analizy przyjmowała wartości ujemne i dla roku 2021 wyniosła –2,18.

Jeszcze mniej korzystne są dane dotyczące migracji. Na przestrzeni dekady relacja osób, które wyjechały z gminy i do niej przyjechały wynosi łącznie –399 osoby. Zaś saldo w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców na przestrzeni dekady wyniosło średnio –3,0 osoby na 1 000 mieszkańców, a tylko w roku 2021 aż –5,8 osób na 1 000 mieszkańców. Średnia dla tego okresu dla całej Polski wyniosła –0,01, ale już dla Małopolski (oczywiście za sprawą Krakowa) była dodatnia i wyniosła średniorocznie 1,2 osoby na 1 000 mieszkańców w ostatniej dekadzie.

Równowaga pomiędzy ujemnym saldem migracji, a relatywnie wysokim przyrostem naturalnym zachwiała się. Wskaźniki przyjęły wartości ujemne nakładając się na siebie i pogłębiając zjawisko depopulacji Ciężkowic.

W konsekwencji oznacza to, iż utrzymująca się przez ostatnią dekadę równowaga pomiędzy ujemnym saldem migracji, a relatywnie wysokim przyrostem naturalnym została w ostatnim roku „złamana”. Oba wskaźniki zaczęły przyjmować wartości ujemne nakładając się na siebie i pogłębiając zjawisko depopulacji Ciężkowic. Oznaczać to będzie w najbliższych latach proces nieznacznego, acz systematycznego wyludniania się Gminy. Pytanie oczywiście jak na ogólny trend wpłynie postpandemiczny rok 2022 oraz sytuacja za wschodnią granicą Polski. Na moment opracowania dokumentu w Ciężkowicach numery PESEL odebrało 156 osób

pochodzących z Ukrainy, a należy liczyć się z tym, że osób zza wschodniej granicy na obszarze gminy przebywa jeszcze więcej. Na ten moment do ciężkowickich szkół uczęszczało 21 uczniów z Ukrainy, a do przedszkoli zapisano 7 dzieci z tego kraju. Czy osoby te pozostaną na dłużej w Ciężkowicach, zmieniając obraz demograficzny Gminy – dziś trudno wyrokować.

Odrębną kwestią jest rozbieżność pomiędzy teoretyczną (opartą na danych GUS), a faktyczną liczbą ludności gminy, która wg szacunków może wynosić nie 11,2 tys., a ok. 9,5 tys. osób tj. o 14,2% mniej (ok. 1,7 tys. osób) niż mówią oficjalne statystyki¹. Różnicę stanowią ludzie, którzy wyjechali na studia, do pracy w innym mieście, czy wręcz za granicę, a cały czas pozostają zameldowani w miejscu zamieszkania.

Kolejną negatywną tendencją, jest systematyczny i znaczący spadek liczby osób w wieku produkcyjnym z 61,7% w roku 2010 do 60,3% w roku 2021, przy jednoczesnym spadku liczby osób w wieku przedprodukcyjnym z 23,1% w roku 2010 do 20,6% w roku 2021 i dynamicznym wzroście osób w wieku poprodukcyjnym z 15,2% do 19,1% obecnie. Może to oznaczać, iż w nieodległej perspektywie może dojść do przecięcia się tzw. „nożyc demograficznych” w odniesieniu do mieszkańców Gminy, z grupy wiekowej osób w wieku przed- i poprodukcyjnym.

Niekorzystnym zjawiskiem jest także systematyczne obniżanie się liczby ludności w najbardziej mobilnej grupie wiekowej tj. 15–39 lat. Od roku 2014 wartości te są zawsze ujemne poczynając od –3,85 osób na 1 000 ludności, poprzez wartości około –7 osób na 1 000 w latach 2015–2020, by osiągnąć w roku 2021 bardzo niepokojącą wartość –12,15 osób na 1 000 mieszkańców.

Systematycznie obniża się liczba ludności w najbardziej mobilnej grupie wiekowej tj. 15–39 lat.

W perspektywie 2030 roku szacuje się – na podstawie prognoz GUS – spadek liczby mieszkańców Gminy Ciężkowice na poziomie 1%. Jednak biorąc pod uwagę pogarszające się wskaźniki przyrostu naturalnego i coraz większy odpływ mieszkańców, to prognozy GUS mogą być zdecydowanie niedoszacowane. W tym samym horyzoncie czasowym liczba ludności w całym powiecie wzrośnie o blisko 3%, zaś w skali całego województwa prognozowany jest nieznaczny spadek ludności (o 0,2%). Natomiast wśród innych gmin położonych w rejonie Tarnowa, tylko w gminie Żabno prognozowany jest spadek liczby ludności (o 0,4%), w pozostałych gminach prognozy wskazują na wzrost liczby ludności od 2% do 10%.

Bez wątpienia, w przypadku gmin położonych najbliżej Tarnowa, wzrosty te to skutek procesów suburbanizacyjnych Tarnowa, który na niespotykaną skalę dotknięty jest procesem depopulacji. Wydaje się

¹ Wyczenia dotyczące małopolskich miast zawarto w dokumencie „Analiza relacji funkcjonalno-przestrzennych między ośrodkami miejskimi i ich otoczeniem”, Raport cząstkowy, Komponent 1, Potencjał społeczno-gospodarczy i funkcje miast, pod red. prof. P. Śleszyńskiego. Na podstawie danych dla miasta Ciężkowice dokonano ekstrapolacji na wskaźnik dotyczący całej gminy.

w tym kontekście, iż Ciężkowice położone w połowie drogi pomiędzy Tarnowem i Nowym Sączem nie będą – z racji odległości – beneficjentem procesów suburbanizacyjnych zachodzących w obu dawnych miastach wojewódzkich.

przedszkola

Przeciętnie kształtują się w Gminie Ciężkowice wskaźniki dotyczące korzystania z przedszkoli. Z tej formy wsparcia wychowawczego (w wieku 3–5) i przygotowania do startu do dalszej edukacji korzystało w roku 2021 – 74,2% dzieci w wieku przedszkolnym z terenu gminy, w tym wskaźnik dla miasta wyniósł 182,9%, a dla obszarów wiejskich zaledwie 48,9%, co jednoznacznie wskazuje, iż duża część dzieci z obszarów wiejskich jest dowożona przez rodziców do placówek na terenie miasta. Spośród analizowanych gmin najlepiej wskaźnik ten kształtuje się w Wojniczu (94,8%), a najgorzej w (53,9%) w Bobowej. Wynik Ciężkowic w tym zakresie odstaje in minus od średniej dla całego powiatu (82,0%) i średniej dla województwa (90,1%). Przy czym – co musi napawać optymizmem – w ostatnich latach wskaźnik ten, systematycznie – rok po roku – rośnie (z wartości 31,6 w roku 2010). Wzrost tego wskaźnika jest ważny zarówno w kontekście wczesnej socjalizacji dzieci w środowisku rówieśniczym, jak i lepszego przygotowania do obowiązkowej nauki w szkole.

szkoły

W roku 2021 na terenie gminy Ciężkowice funkcjonowało 8 szkół publicznych, z których dwie prowadzą także placówki filialne (klasy 0–3) oraz jedna szkoła niepubliczna. W analizowanym roku we wszystkich szkołach kształciło się łącznie 1 028 uczniów, w tym na terenie miasta 338 dzieci, zaś na terenach wiejskich 690 dzieci. Jak wynika z danych GUS, liczba uczniów w szkołach podstawowych wzrosła o 39,6% w latach 2010–2021, przy czym wzrost liczby uczniów powodowany był w dużej mierze likwidacją gimnazjów i przejściem przez szkoły podstawowe dwóch dodatkowych roczników. Współczynnik skolaryzacji netto dla szkół podstawowych w gminie wyniósł 97,89% i był znacząco wyższy do wartości średnich dla powiatu tarnowskiego (89,27%) i zbliżony do średniej dla województwa (96,99%). Efekty nauczania na poziomie szkół podstawowych mierzone są wynikami egzaminu po ósmej klasie.

W 2021 roku uczniowie ósmych klas szkół podstawowych w Gminie Ciężkowice osiągnęli wyniki z egzaminu ósmoklasisty, które znacząco (*in minus*) odbiegały od średniej, uzyskanych w szkołach na obszarze całego powiatu tarnowskiego, a także średniej uzyskiwanej dla całej Małopolski z egzaminów z:

- języka polskiego średnia wyniosła 57,49% (w tym w szkołach na terenie miasta 55%, na obszarach wiejskich 59%), przy średniej powiatowej 62% i średniej dla województwa 64%;
- matematyki średnia wyniosła 43,53% (w tym w mieście 36%, na obszarach wiejskich 47%), przy średniej powiatowej 49% i średniej dla województwa 52%;
- języka angielskiego średnia wyniosła 52,2% (w tym w mieście 47% na obszarach wiejskich 55%), przy średniej powiatowej 62% i średniej dla województwa 69%.

W 2020 roku na terenie Gminy Ciężkowice działało 1 liceum ogólnokształcące (49 uczniów) i 1 technikum (184 uczniów). Zdawalność matury w roku 2021 wśród uczniów liceum z terenu Gminy Ciężkowice była na poziomie 75% dla liceum oraz 52% dla technikum, przy średniej dla powiatu tarnowskiego na poziomie 71% oraz w województwie 78%. Oznacza to wynik niższy dla średniej wojewódzkiej uzyskany przez uczniów obu szkół, ale wyższy od średniej powiatowej w przypadku liceum. W 2021 roku język polski na poziomie podstawowym zdało 80% przystępujących do egzaminu w liceum i 88% w technikum, uzyskując odpowiednio średnią w wysokości 50% (liceum) oraz 48% (technikum). Średni wynik tego egzaminu w powiecie wyniósł 49%, a w regionie 57% łącznie dla wszystkich typów szkół. Z kolei 85% licealistów zdało egzamin z matematyki na poziomie podstawowym, uzyskując średni wynik na poziomie 57%, zaś pośród uczniów technikum egzamin zdało 60% uczniów, a średni uzyskany wynik wyniósł 42%. Średnia dla powiatu w tym egzaminie wyniosła 46%, a w regionie 60%. Język angielski w liceum zdało 95% uczniów ze średnim wynikiem 69%, zaś w technikum 86% uczniów z wynikiem średnim na poziomie 57%. Średnia dla powiatu z tego egzaminu to 64%, a dla regionu 78%.

Dostęp do instytucji kultury oraz średnie wydatki samorządu na kulturę, należy uznać za mieszczące się w średniej dla tego typu gmin. Spada liczba czytelników w bibliotekach prowadzonych przez Gminę Ciężkowice (spadek o 14,5% w porównaniu z 2010 rokiem ze 159 do 136 osób na 1 000 mieszkańców). W tym samym czasie wzrosła liczba grup artystycznych z 3 (w 2010) do 5 (w 2020), przy czym liczba członków nie wzrosła tak, jak należałoby się spodziewać w związku ze zwiększeniem się liczby grup i wzrosła z 97 osób w roku 2010 do 110 w roku 2021.

Przy czym, z uwagi na funkcję gminy w strukturze osiedleńczej kraju, część udziału w kulturze wysokiej i masowej jest, w dużej części, realizowana przez mieszkańców poza obszarem gminy. Na terenie gminy znajduje się kilka godnych odnotowania obiektów zabytkowych. W Wojewódzkim Rejestrze i Ewidencji Zabytków (stan na luty 2022 r.) na terenie całego powiatu tarnowskiego znajduje się 295 obiektów ujętych w tym rejestrze. Ponad 8,5% z nich (tj. 25 obiektów) znajduje się na terenie Gminy Ciężkowice. W skali gminy najwięcej zabytków jest na terenie miasta Ciężkowice (12). W pozostałych miejscowościach są to głównie zabytkowe kościoły (Bruśnik, Jastrzębia, Zborowice), przykościelne cmentarze (Bruśnik), dwory i założenia parkowe (Bogoniowice i Kąsna Dolna), a w przeważającej części są to zabytkowe cmentarze z okresu I wojny światowej (Bogoniowice, Ciężkowice, Ostrusza, Tursko, Zborowice).

Bogata jest oferta obiektów i zajęć związanych z rekreacją i sportem skierowana do mieszkańców. Na terenie gminy dostępna jest 1 hala sportowa o wymiarach 20×40 m (Ciężkowice), 4 sale gimnastyczne (Bruśnik, Ciężkowice, Jastrzębia, Zborowice), 4 kompleksy sportowo-rekreacyjne na wolnym powietrzu (Bogoniowice, Ciężkowice, Jastrzębia,

kultura

sport i rekreacja

Zborowice), 7 boisk wielofunkcyjnych ze sztuczną nawierzchnią (Bruśnik, Ciężkowice, Jastrzębia, Kąsna Dolna, Ostrusza, Pławna, Siekierczyna) oraz stadion piłkarski przy ul. Krynickiej w Ciężkowicach. I o ile liczba klubów utrzymuje się w ostatnich latach na zbliżonym poziomie, o tyle liczba członków klubów sportowych podlega częstym i znaczącym zmianom – w roku 2010 było 282 członków, w roku 2014 – 408, w 2016 – 395, zaś w 2018 już tylko 242 (brak danych za rok 2020). Gros z ćwiczących to młodzież do 18 r.ż. (w roku 2018: 177 na łączną liczbę 242), ale – co jest rzadkością w wielu gminach – sporo wśród ćwiczących jest także osób dorosłych (65 osób, tj. 26,9% ogólnej liczby członków).

zdrowie Gmina Ciężkowice charakteryzuje się umiarkowaną dostępnością do usług podstawowej opieki zdrowotnej. Na terenie samej Gminy Ciężkowice w roku 2021 działało 5 niepublicznych placówek ochrony zdrowia prowadzonych w lokalach stanowiących własność gminy – w Ciężkowicach, Jastrzębi oraz Bruśniku. W ramach podstawowej opieki zdrowotnej w roku 2021 udzielono 41 151 porad (i wartość ta utrzymuje się na podobnym poziomie przez ostatnie lata), co w przeliczeniu na jednego mieszkańca daje 3,7 porady. Przy czym dominującym i obsługującym większość mieszkańców Gminy jest ośrodek zlokalizowany w Ciężkowicach, a ośrodki w Jastrzębi i Bruśniku mają zdecydowanie lokalny charakter. W tym samym czasie udzielono 44 442 porady w ramach ambulatoryjnej (podstawowej i specjalistycznej) opieki zdrowotnej. Są to wartości porównywalne dla średniej powiatowej i wojewódzkiej.

pomoc społeczna Systematycznie spada liczba osób korzystających z pomocy społecznej, co jest raczej zjawiskiem systemowym, przy czym dla roku 2020³ wartość ta wynosiła 8,2% ogółu ludności, w tym poniżej kryterium dochodowego było 4,6% mieszkańców. Jednocześnie w relacji do gmin porównywanych tylko w Bobowej wskaźnik ten był wyższy i wynosił 14,4% przy średniej dla powiatu wynoszącej 4,7% i województwa 3,7%. Wskazuje to na dwukrotnie wyższe od średniej powiatowej wskaźniki ubóstwa.

bezpieczeństwo Ciężkowice są gminą relatywnie bezpieczną – średnia liczba odnotowywanych przestępstw w przeciągu ostatnich trzech lat systematycznie spadała (z 97 w roku 2019 do 71 w roku 2021). Na w miarę stabilnym, z zauważalnym odchyleniem w roku 2020, utrzymuje się też liczba interwencji policji – w roku 2021 było to 871 interwencji (na przestrzeni 4 lat wartości te fluktuują od 657 w roku 2018, do 1 239 w roku 2020), w tym 759 z uwagi na zakłócanie ładu i porządku, a 112 dotyczyło przemocy domowej (te ostatnie przyjmują wartości od 100 w roku 2020 do 128 w roku 2019). Liczba interwencji związanych z wszczęciem procedury tzw. niebieskiej karty w roku 2021 wyniosła 13 i zmieniała się w czterech ostatnich latach od właśnie 13 w roku 2021 do 22 w roku 2019.

³ Brak danych za rok 2021 na moment sporządzania skrótu.

Drogą o największym natężeniu ruchu na terenie gminy jest droga wojewódzka 977, przechodząca w Zborowicach w drogę wojewódzką 981. Na tej drodze dochodzi do największej liczby zdarzeń drogowych. Średnio, na przestrzeni ostatnich czterech lat, dochodziło rocznie do 2,75 wypadków, 51 kolizji, w których średnio 3 osoby doznawały uszczerbku na zdrowiu. W tym okresie odnotowano tylko jedną ofiarę śmiertelną (w roku 2019).

Analizując aktywność obywatelską należy stwierdzić, iż systematycznie rośnie liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych, jednak liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1 000 mieszkańców w Gminie Ciężkowice (2,33 organizacji na 1 000 mieszkańców) jest jedną z najniższych wśród porównywanych gmin, a także jest niższa od średniej zarówno dla powiatu, jak i województwa.

Aktywność obywatelską można wyrazić korzystaniem z biernego prawa wyborczego w różnego typu wyborach (samorządowych, parlamentarnych, prezydenckich). Analizując frekwencję wyborczą w ostatnich wyborach samorządowych w Ciężkowicach była ona niższa od średniej dla powiatu i niższa niż średnia dla Małopolski i wyniosła 50,9% (powiat 53,19%, województwo 55,26%). Co więcej, w ostatnich wyborach samorządowych, w stosunku do poprzednich, nastąpił spadek frekwencji (o 1,04%). Z kolei frekwencja w wyborach parlamentarnych (2019 roku) w Gminie Ciężkowice wyniosła 56,34%, czyli nieznacznie mniej niż średnio w powiecie (58,8%) i znacząco mniej niż w całej Małopolsce (63,78%). Przy czym frekwencja w wyborach roku 2019 była wyższa niż 4 lata wcześniej (odpowiednio: gmina 47,65%, powiat 50,85%, województwo 54,9%).

Gmina Ciężkowice ma niezwykle atrakcyjne położenie, zarówno jeśli chodzi o walory przyrodnicze, jak i krajobrazowe. Aż 99,25% jej powierzchni stanowią obszary objęte jedną z form ochrony przyrody. Do największych należą Ciężkowicko-Rożnowski Park Krajobrazowy, którego powierzchnia na terenie gminy wynosi 8 787,26 ha oraz Obszar Chronionego Krajobrazu Pogórza Ciężkowickiego, którego powierzchnia na terenie gminy wynosi 1 473,32 ha. Znajdują się tutaj także dwa obszary Natura 2000, użytek ekologiczny, a także 17 pomników przyrody ożywionej i nieożywionej. Współczynnik lesistości Gminy Ciężkowice w 2021 roku wynosił 30,3%, czyli znacząco więcej niż średnia dla powiatu (21,7%) i nieco więcej niż dla województwa (28,6%).

Zgodnie ze statystyką publiczną, długość rozdzielczej i przesyłowej sieci wodociągowej wynosiła 71,0 km i obejmowała 843 przyłącza. Według danych GUS dostęp do wody z sieci ma 72,5% mieszkańców. Jednocześnie z wodociągu komunalnego korzysta zaledwie ok. 30% mieszkańców. Wśród porównywanych gmin udział mieszkańców obsługiwanych przez sieć wodociągową wahał się od 25,1% dla gminy Biecz, do 81,9% dla gminy Tuchów. Ponadto odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej był zbliżony do średniej powiatowej (74,3%) i niższy od średniej dla województwa (82,1%).

aktywność obywatelska

walory przyrodnicze i krajobrazowe

sieć wodociągowa

sieć kanalizacyjna

Z kolei do sieci kanalizacyjnej w roku 2020 dostęp miało 28,8% mieszkańców Gminy Ciężkowice. Na tle porównywanych gmin był to jeden z najniższych wskaźników (niższa dostępność kanalizacji była tylko w gminie Wojnicz – 16,0%). W skali powiatu udział ludności obsługiwanej przez sieć kanalizacyjną wynosił (53,8%), a województwa (65,1%). Odrębną kwestią jest górzysty charakter gminy, który sprawia, iż opłacalność realizacji inwestycji liniowych jest niska i konieczne jest poszukiwanie alternatywnych rozwiązań dla zachowania walorów środowiska naturalnego, w tym czystości wód podziemnych.

sieć gazowa

W 2020⁴ roku długość sieci gazowej przebiegającej przez teren gminy wynosiła 198,16 km, a dostęp do gazu sieciowego miało 52,8% mieszkańców Gminy Ciężkowice, przy 64,8% dla całego województwa. Wśród wszystkich analizowanych JST, włącznie z powiatem i województwem, Gmina Ciężkowice miała najniższy odsetek ludności obsługiwanej przez sieć gazową. Liczba osób oraz długość sieci systematycznie rosła od 2014 roku.

odpady

Systematycznie zwiększa się wielkość wytworzonych odpadów przez mieszkańców Gminy Ciężkowice – co nie jest dobrą tendencją – choć wartości dotyczące tych wskaźników są i tak niższe niż średnia dla powiatu czy województwa. Od roku 2011 do roku 2021 wielkość zmieszanych odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku przypadająca na 1 mieszkańca (kg) wzrosła z 73,2 kg na osobę do 102,3 kg, czyli zwiększyła się 29,1 kg. Wartości te dla powiatu i województwa są większe i wynoszą odpowiednio 137,4 kg i 203,6 kg na osobę. Jednocześnie – co jest pozytywną tendencją – z roku na rok zwiększa się wielkość odpadów zbieranych selektywnie, w relacji do ogółu odpadów i w roku 2021 relacja ta wyniosła już 44,4% odpadów zbieranych selektywnie, w sytuacji, kiedy w Małopolsce wartość ta wyniosła 41,1%, a w skali całej Polski jeszcze mniej, tj. 39,8%. Wśród porównywanych z Ciężkowicami gmin najkorzystniej wskaźnik ten kształtuje się w Tuchowie i wynosi 54,5%.

jakość powietrza

Jednym z większych problemów Gminy Ciężkowice, choć nie ujawnionym w prowadzonych badaniach ankietowych mieszkańców, jest zła jakość powietrza, powodowana głównie niską emisją pochodzenia bytowego. Na terenie gminy nie ma stacji pomiarowej WIOS, a najbliższy manualny czujnik pomiaru stężenia pyłu PM10 znajduje się na terenie gminy Tuchów, na ulicy Chopina. Co prawda odległość obu centrów miast wynosi w linii prostej ok. 15 kilometrów, to zarówno łatwość przemieszczania się mas zanieczyszczonego powietrza jak i, przede wszystkim, bardzo podobne położenie obu miejscowości w dolinie rzecznej oraz podobne zachowania i nawyki mieszkańców w zakresie rodzaju używanych paliw sprawiają, iż można z dużą dozą prawdopodobieństwa stwierdzić, iż dane dla Tuchowa będą zbliżone także w przypadku Ciężkowic. Zgodnie z normą, 24-godzinne dopuszczalne poziomy przekroczeń nie mogą być wyższe niż 35 dni w roku. Według „Rocznej oceny jakości powietrza

⁴ Brak danych za rok 2021 na moment sporządzania skrótu.

w województwie małopolskim” dla stacji w Tuchowie poziom przekroczeń w roku 2020 wyniósł aż 50 dni w roku, przy czym pozytywnym zjawiskiem jest fakt, iż było to o 11 dni mniej niż w roku 2019. Przekraczane są też normy pozostałych zanieczyszczeń – pyłu PM_{2,5}, benzo(a)pirenu i innych. Największe problemy związane ze złą jakością powietrza ujawniają się w okresach jesienno-zimowych i w oczywisty sposób związane są z paliwem wykorzystywanym do ogrzewania budynków. Potwierdzają to wyniki uzyskane z nieautoryzowanego pomiaru, prowadzonego z wykorzystaniem czujnika zainstalowanego na budynku Urzędu Gminy w Ciężkowicach.

Na terenie Gminy obowiązuje „Studium Uwarunkowań i Zagospodarowania Przestrzennego z roku 2003”. Gmina, co prawda przystąpiła w roku 2017 do opracowania nowego studium, ale ostatecznie zawiesiła prace na dokumencie. Mają one zostać wznowione od roku 2023. W związku ze zmianami społeczno-gospodarczymi i istotnym impulsem rozwojowym spowodowanym szeregiem ostatnio uruchamianych inwestycji – opracowanie nowego dokumentu jest koniecznością.

Istotnym i narastającym problemem jest zwiększająca się liczba ekstremalnych zjawisk klimatycznych zestawiona ze specyficznym, górzystym charakterem gminy. Szczególnie niebezpieczne są wysokie stany Białej, która relatywnie często przekracza swoje stany alarmowe, a kilka razy występowała ze swojego koryta, zalewając niżej położone tereny. Problemem są także deszcze nawalne i ich skutki związane z przyspieszonym spływem wody w terenach podgórskich.

Analizując różne aspekty związane z atrakcyjnością osadniczą i mieszkalnictwem, w tym dostępem do mieszkań, generalna konkluzja prowadzi do stwierdzenia, iż gmina Ciężkowice charakteryzuje się niską atrakcyjnością osadniczą. Jednym ze wskaźników potwierdzających tę tezę jest wskaźnik, który w odniesieniu do kategorii osób wieku 20–34 lata, analizuje liczbę kobiet przypadających na 100 mężczyzn – w Ciężkowicach wartość ta wynosi zaledwie 90,3 kobiet na 100 mężczyzn.

W 2020 roku w gminie Ciężkowice oddano do użytku 26 mieszkań. Na każdych 1 000 mieszkańców oddano więc do użytku 2,31 nowych lokali. Jest to wartość znacznie mniejsza od wartości dla województwa małopolskiego oraz znacznie mniejsza od średniej dla całej Polski. Całkowite zasoby mieszkaniowe w gminie Ciężkowice to 3 244 nieruchomości. Na każdych 1 000 mieszkańców przypada zatem 289 mieszkań. Jest to wartość znacznie mniejsza od wartości dla województwa małopolskiego oraz znacznie mniejsza od średniej dla całej Polski.

Na koniec grudnia 2021 roku, w gminie Ciężkowice w rejestrze REGON zarejestrowanych było 941 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 786 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W tymże roku zarejestrowano 105 nowych podmiotów, a 31 podmiotów zostało wyrejestrowanych. Systematycznie rośnie liczba zarejestrowanych przedsiębiorstw na terenie gminy (wzrost liczby

zagospodarowanie przestrzenne

atrakcyjność osadnicza

gospodarka

podmiotów w stosunku do roku 2010 wyniósł 68,6%, a najwięcej nowych podmiotów przybyło w roku 2019), przy czym wzrosty te pokrywają się ze średnimi wzrostami dla powiatu i województwa. Natomiast wskaźnik liczby przedsiębiorców na 10 tys. mieszkańców wyniósł 842 podmiotów i był wyższy niż średnia dla powiatu (783), ale znacząco niższy niż średnia dla województwa (1 306).

Według danych z rejestru REGON, wśród podmiotów posiadających osobowość prawną w gminie Ciężkowice najwięcej (30) jest podmiotów działających w formie spółki cywilnej. Analizując rejestr pod kątem liczby zatrudnionych pracowników można stwierdzić, że najwięcej (904) jest mikroprzedsiębiorstw, zatrudniających 0–9 pracowników. Najliczniejszą grupę podmiotów stanowią te, które zajmują się szeroko rozumianym budownictwem (36,5%), następną grupę stanowiły podmioty z branży związanej z handlem hurtowym i detalicznym oraz naprawą pojazdów samochodowych (16,6%) i przetwórstwem przemysłowym (14,5%).

mikroprzedsiębiorstwa

W Gminie Ciężkowice na rynku gospodarczym dominują mikroprzedsiębiorstwa. Aż 95,91% rynku stanowią firmy zatrudniające do 9 osób (845 firm). Na terenie Ciężkowic nie ma przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 1 000 pracowników. Jest natomiast 1 podmiot (tj. 0,11% wszystkich podmiotów) z klasy wielkości 50–249 i 35 podmiotów z klasy wielkości 10–49 pracujących (3,97%).

samorząd

Według stanu na 31 grudnia 2021 roku, w Urzędzie Gminy Ciężkowice zatrudnienie wyniosło 39 osób w pełnym wymiarze czasu pracy, w tym 34 osoby na stanowiskach urzędniczych, a 5 osób na stanowiskach obsługi (2 osoby sprzątające, 3 osoby na stanowisku pomocy administracyjnej).

Poza samym Urzędem Gminy funkcjonują następujące wydzielone jednostki organizacyjne gminy:

- Centrum Kultury i Promocji Gminy Ciężkowice (zatrudnienie: 20 osób),
- Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Ciężkowicach (zatrudnienie: 6 osób),
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ciężkowicach (zatrudnienie: 12 osób),
- Administracja Samorządowa Placówek Oświatowych w Ciężkowicach (zatrudnienie: 9 osób),
- Centrum Usług Turystycznych i Komunalnych (zatrudnienie: 12 osób),
- Zespół Szkolno-Przedszkolny w Jastrzębiej (zatrudnienie: 39 osób),
- Szkoła Podstawowa w Bogoniowicach z filią w Kipsznej (zatrudnienie: 27 osób),
- Szkoła Podstawowa im. św. Stanisława Kostki w Bruśniku (zatrudnienie: 25 osób),
- Szkoła Podstawowa im. św. Jana Pawła II w Ciężkowicach (zatrudnienie: 52 osób),
- Szkoła Podstawowa nr 2 im. gen. Wł. Sikorskiego w Jastrzębi (zatrudnienie: 25 osób),
- Szkoła Podstawowa w Kąsnej Dolnej (zatrudnienie: 26 osób),

- Szkoła Podstawowa im. Stefana Batorego w Siekierczynie z filią w Falkowej (zatrudnienie: 34 osób),
- Szkoła Podstawowa im. św. Jana Kantego w Zborowicach (zatrudnienie: 26 osób),
- Przedszkole Publiczne w Ciężkowicach (zatrudnienie: 17 osób),
- Publiczne Przedszkole w Zborowicach (zatrudnienie: 8 osób),
- Dzienny Dom Senior Plus w Ostruszy (w organizacji).

Samorządowe instytucje kultury tj. Centrum Kultury i Promocji Gminy Ciężkowice oraz Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Ciężkowicach posiadają odrębną od gminy osobowość prawną. Kierownicy pozostałych jednostek organizacyjnych gminy (nieposiadających osobowości prawnej) działają jednoosobowo na podstawie pełnomocnictw udzielonych przez Burmistrza.

Łącznie w całej JST wg stanu na 31 grudnia 2021 roku zatrudnionych było 377 osób, w tym w samym Urzędzie Gminy 39 osób, a w jednostkach organizacyjnych gminy i samorządowych instytucjach kultury 338 osób.

Analizując stan finansów samorządowych można stwierdzić, iż charakteryzuje je zrównoważony harmonogram spłaty długu w latach 2022+, relatywna stabilność w zakresie możliwości finansowania spłaty i obsługi długu oraz absorpcji środków zewnętrznych (przy zrealizowaniu założeń WPF), zadawalający poziom finansowania wydatków majątkowych pozyskanymi dochodami majątkowymi (dotacje) – w szczególności w latach wykonanych, a także spodziewany wzrost poziomu nadwyżki operacyjnej w latach 2024+ oraz ograniczenie negatywnych dla budżetu skutków polityki podatkowej. Niepokoić z kolei może zmniejszenie wydajności dochodów własnych w latach historycznych, spadek samodzielności dochodowej, realizacja wydatków majątkowych w latach historycznych w szczególności za pośrednictwem dochodów zewnętrznych, a także przychodów zwrotnych np. kredyty i bezzwrotnych np. wolne środki, a także niski udział nadwyżki operacyjnej netto w finansowaniu wydatków majątkowych (za wyjątkiem lat 2020–2021) oraz wysoki poziom finansowania zadań bieżących i spłaty długu z dochodów bieżących oraz przychodów innych niż kredyty, pożyczki i obligacje.

finanse samorządowe

Szansą dla finansów publicznych Gminy Ciężkowice jest utrzymanie wysokości nadwyżki operacyjnej na planowanym poziomie wg WPF, kontynuacja dotychczasowej zrównoważonej polityki wydatkowej w zakresie wydatków bieżących, stabilna baza dochodów własnych, w tym podatkowych – możliwość wykorzystania dochodów potencjalnych (utraconych) do finansowania nowych zadań (w tym inwestycyjnych), a także wykorzystanie potencjału działalności gospodarczej zlokalizowanej na terenie Gminy.

Wśród zagrożeń dla stabilności finansów ciężkowickiego samorządu, należy wskazać na takie zjawiska jak: wzrost obciążenia środków własnych wydatkami bieżącymi w okresie objętym WPF w porównaniu

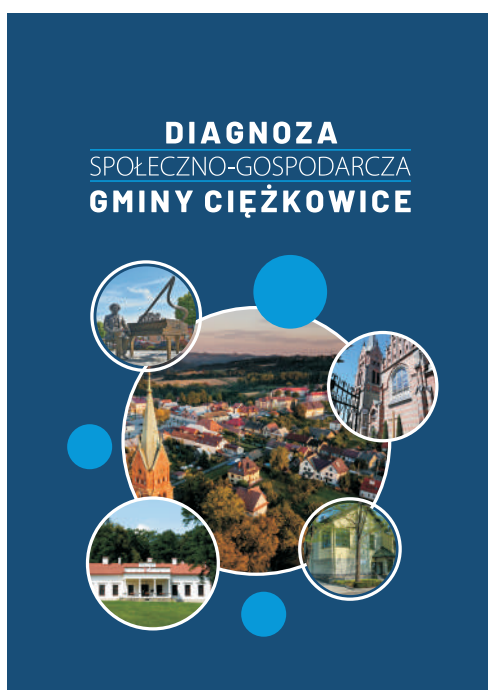
do wartości planowanych (w związku z niestabilną sytuacją społeczno-gospodarczą), ryzyko w zakresie planowanej marży operacyjnej związanej m.in. z niższymi niż w 2021 roku wydatkami bieżącymi wg WPF 2022+, możliwość dalszego pogłębienia zjawiska uzależnienia finansów lokalnych od innych budżetów publicznych, a także ryzyko stóp procentowych – w przypadku zmiennego oprocentowania zaciągniętego długu – możliwy wzrost kosztów obsługi na skutek wzrostu stóp procentowych, powodujący zmniejszanie nadwyżki operacyjnej.

W kontekście zakładanej – na poziomie Komisji Europejskiej i w konsekwencji polskiego rządu – silnej terytorializacji polityki rozwoju, niezwykle istotne jest podkreślenie, iż Gmina Ciężkowice została włączona do Aglomeracji Tarnowskiej. Stowarzyszenie Aglomeracja Tarnowska, jest organizacją zrzeszającą jednostki samorządu terytorialnego, które tworzą zinstytucjonalizowaną płaszczyznę współpracy stowarzyszonych gmin. Stowarzyszenie będzie pełniło funkcję Związku ZIT (Zintegrowane Inwestycje Terytorialne), będącego wspólną reprezentacją jednostek samorządu terytorialnego: miasta Tarnów oraz gmin: Ciężkowice, Dąbrowa Tarnowska, Lisia Góra, Pleśna, Radłów, Ryglice, Rzepiennik Strzyżewski, Skrzyszów, Szerzyny, Tarnów, Tuchów, Wierzchosławice, Wietrzychowice, Wojnicz, Zakliczyn, Żabno.

Aglomeracja Tarnowska

W konsekwencji oznacza to – przynajmniej w kilku obszarach tematycznych – szanse na prowadzenie wspólnej i uzgodnionej polityki rozwoju na obszarze gmin tworzących Obszar Funkcjonalny w ramach Aglomeracji Tarnowskiej, a Gminie daje możliwość podejmowania wspólnych działań na rzecz poprawy dostępności komunikacyjnej stolicy subregionu (szczególnie z wykorzystaniem komunikacji publicznej), działań na rzecz ochrony środowiska, w tym szczególnie poprawy jakości powietrza czy utylizacji odpadów, rozwoju wspólnych produktów turystyczno-rekreacyjnych i szeregu innych działań, których skala i poziom oddziaływania mogłaby być dla Gminy niedostępna gdyby nie współpraca w ramach instrumentu terytorialnego, jakim jest ZIT.

Pełny tekst „Diagnozy Gminy Ciężkowice” stanowi odrębny dokument i dostępny jest m.in. na stronach internetowych Gminy Ciężkowice w zakładce poświęconej strategii. Jednocześnie w związku z faktem, iż skrót „Diagnozy”, umieszczony w dokumencie głównym, przygotowywany był pół roku po opracowaniu „Diagnozy”, dokonano aktualizacji danych. Zatem tam, gdzie było to możliwe – w momencie opracowywania skrótu z „Diagnozy” (wrzesień 2022) wykorzystano dane statystyczne za 2021 rok.

Liczba mieszkańców w 2021 roku

11 174

w tym

MIASTO

2 444

WIEŚ

8 730

KOBIETY

5 554

MĘŻCZYŹNI

5 620

współczynnik feminizacji

99%

LICZBA MIESZKAŃCÓW

statystyczna

11 200

rzeczywista

9 500

Rozbieżność między
statystyczną, a rzeczywistą
liczbą ludności

ok. -1,7 tys.

Od 2010 roku stabilna liczba ludności, z tendencją
negatywną w dwóch ostatnich latach.

Prognozowany spadek
liczby mieszkańców
do 2030 roku

▼ **ok. 1%**

Spadek w skali
województwa
małopolskiego

▼ **0,2%**

Wzrost dla powiatu
tarnowskiego
o prawie

▲ **3%**

Gmina nieaktywna demograficznie

Przyrost naturalny

▼ **(-)0,8**

Saldo migracji

▼ **(-)5,8**

Struktura wieku mieszkańców

20,6%

osoby w wieku
przedprodukcyjnym

60,3%

osoby w wieku
produkcyjnym

19,1%

osoby w wieku
poprodukcyjnym

**Liczba ludzi w najbardziej mobilnej
grupie wiekowej (tj. 15-39)
wyjeżdżająca z Ciężkowic
(na 1 000 mieszkańców)**

saldo migracji
w roku 2020

▼ **(-)6,63**

saldo migracji
w roku 2021

▼ **(-)12,15**

**Liczba mieszkańców w wieku 25-34 lat
(na 1 000 mieszkańców)**

Gmina Ciężkowice

158

Polska

132

Małopolska

149

Społeczeństwo się starzeje

▼ **17,8%**

spadek liczby młodych
(do 19 r.ż.) mieszkańców
od 2010 roku

▲ **11,8%**

wzrost liczby osób starszych
(powyżej 70 r.ż.)
od 2010 roku

MIESZKAŃCY MÓWIĄ:

Problemem jest odpływ młodych ludzi z Gminy i brak pomysłu na ich zatrzymanie.

3

przedszkola,
dla których organem
prowadzącym jest Gmina
Ciężkowice

6

oddziałów
przedszkolnych
przy szkołach
podstawowych

2

niepubliczne
przedszkola

191

miejsc
w przedszkolach
publicznych

74,2%

dzieci w wieku 3–5 lat objęte
wychowaniem przedszkolnym

MIASTO
182,9%

WIEŚ
48,9%

53,4%

ankietowanych wysoko ocenia dostęp do placówek przedszkolnych

8

szkół podstawowych,
dla których organem
prowadzącym jest Gmina
Ciężkowice

8

świećlic szkolnych
dla dzieci
i młodzieży

1

niepubliczna
szkoła podstawowa
prowadzona
przez stowarzyszenie

96

miejsz w oddziałach
przedszkolnych
przy szkołach podstawowych

1 028

UCZNIÓW

2 274 427,59 zł

dotacji dla niepublicznych placówek oświatowych

Wyniki egzaminów uczniów 8 klas w 2021 roku

57,49%
język polski

43,53%
matematyka

52,2%
język angielski

64%

52%

59%

(woj. małopolskie)

97,89%

współczynnik skolaryzacji netto
dla szkół podstawowych

MIASTO
147,58%

WIEŚ
84,07%

67,2%

ankietowanych wysoko ocenia
dostęp do usług oświatowych dla dzieci

ZDAWALNOŚĆ MATURY

Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych
im. Ignacego Jana Paderewskiego w Ciężkowicach

75%
LICEUM

52%
TECHNIKUM

89%

80%

(woj. małopolskie)

KULTURA FIZYCZNA I REKREACJA

1 hala sportowa (Ciężkowice)

4 sale gimnastyczne
(Bruśnik, Ciężkowice, Jastrzębia, Zborowice)

4 kompleksy sportowo-rekreacyjne
(Bogoniowice, Ciężkowice, Jastrzębia, Zborowice)

1 stadion piłkarski

10 klubów sportowych

16,11 zł

wydatki na sport w 2020 roku na 1 mieszkańca

MIESZKAŃCY MÓWIĄ:

Brak żłobka. Brak inwestycji w Gminie na dodatkową (pozaszkolną) oświatę, chociażby udostępnienie sali blisko szkoły lub na rynku np. dla szkół językowych lub zorganizowanie kółek tematycznych dla dzieci i młodzieży.

Centrum Kultury i Promocji Gminy Ciężkowice:

- Ratusz
- Dom Kultury w Jastrzębi
- Amfiteatr Letni w Ciężkowicach
- Muzeum Przyrodnicze im. Krystyny i Włodzimierza Tomków w Ciężkowicach
- Muzeum Etnograficzne „Grociarnia” w Jastrzębi
- 8 klubów wiejskich
- Punkt Informacji Turystycznej w „Skamieniałym Mieście”

Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Ciężkowicach

2 filie biblioteczne (Bruśnik i Jastrzębia)

Centrum Paderewskiego w Kąsnej Dolnej

40

impresz kulturalnych
organizowanych
przez CKiP

76,64 zł

wydatki na kulturę
w 2020 roku
na 1 mieszkańca

▼ 136

czytelników w 2020 roku

159

czytelników w 2010 roku
(na 1 000 ludności)

▲ 20,4

wypożyczonych woluminów
w 2020 roku

15,6

wypożyczonych woluminów
(na 1 mieszkańca)

▼ 3,2 tys.

woluminów w 2020 roku

3 tys.

woluminów w 2010 roku
(na 1 000 ludności)

WAŻNE IMPREZY

- Międzynarodowy Festiwal Wikliny
- Pogórzeński Jarmark Artystów i Rękodzielników
- Regionalny Przegląd Grup Kołędniczych o „Diamentową Kobylkę”
- Festiwal Muzyki Kameralnej Bravo Maestro
- Festiwal Viva Polonia!
- Festiwal Tydzień Talentów
- Klasyczne Ciężkowice – Złot Pojazdów Zabytkowych

Dumni z naszego dziedzictwa

25 obiektów wpisanych do wojewódzkiego Rejestru i Ewidencji Zabytków, w tym:

- układ urbanistyczny w Ciężkowicach
- Ratusz w Ciężkowicach
- zabytkowe kościoły (Ciężkowice, Bruśnik, Jastrzębia, Zborowice)
- Kapliczki (Ciężkowice, Jastrzębia)
- przykościelne cmentarze (Bruśnik)
- dwory i założenia parkowe (Bogoniowice i Kąsna Dolna)
- budynki mieszkalne w Ciężkowicach
- zabytkowe cmentarze z okresu I wojny światowej (Bogoniowice, Ciężkowice, Ostrusza, Tursko, Zborowice).

MIESZKAŃCY MÓWIĄ:

Naszą mocną stroną jest bogactwo dziedzictwa historyczno-kulturowego (lokalne tradycje, obyczaje, kultywowane rzemiosło), Dworek Paderewskiego i imprezy kulturalne tam się odbywające.

9

podmiotów realizujących świadczenia medyczne

4

apteki

1

punkt apteczny

3,7

średnio porad w POZ na 1 mieszkańca

59,2%

ankietowanych źle ocenia dostęp do usług medycznych

10 811,43 zł

wydatki na ochronę zdrowia w 2020 roku w Gminie Ciężkowice (na 1 000 mieszkańców)

▼ 8,2%

mieszkańców korzysta ze świadczeń środowiskowej pomocy społecznej

52,6%

dzieci do 17 r.ż., na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny

270

mieszkańców objętych pomocą społeczną

3,7%

średnia dla województwa małopolskiego

71

przestępstw w 2021 roku

61

kolizji

2

wypadki

BEZPIECZNA GMINA

▼ 871

interwencje policji

67,9%

wykrywalność przestępstw

82,8%

ankietowanych ocenia pozytywnie poziom bezpieczeństwa

6

OCHOTNICZYCH STRAŻY POŻARNYCH

- OSP Bruśnik
- OSP Ciężkowice
- OSP Falkowa
- OSP Jastrzębia
- OSP Kipszna
- OSP Zborowice

▲ 183

wyjazdy do zdarzeń

MIESZKAŃCY MÓWIĄ:

Ładne, spokojne miasteczko, czysta i piękna gmina Ciężkowice.

Przyjaźnie i pomocnie nastawieni ludzie.

941

liczba zarejestrowanych
podmiotów gospodarki narodowej

od 2011 roku wzrost o
54%

96,1%

to firmy zatrudniające
do 9 osób

Dominują
mikroprzedsiębiorstwa

10%

mieszkańców
w wieku produkcyjnym
prowadzi działalność
gospodarczą

Dominujące branże:

**Budownictwo
Handel hurtowy
i detaliczny
Naprawa samochodów**

842

podmioty gospodarcze
(na 10 000 mieszkańców)

783

powiat tarnowski

1 306

woj. małopolskie

2,88 zł

dochody budżetu gminy
w 2020 roku z tytułu udziału w CIT
(na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym)

970,60 zł

dochody budżetu gminy
w 2020 roku z tytułu udziału w PIT
(na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym)

PODATKI

6 791

liczba podatników
w gminie Ciężkowice
w 2020 roku

60

podatników
posiadało
osobowość prawną

2 853,21 zł

średni zapłacony podatek
w 2020 roku
(przez 1 podatnika)

191

wzrost liczby podatników
od roku 2015

81,8%

wzrost
od roku 2015

811,30 zł

więcej o 39,7%
niż w roku 2015

ROLNICTWO

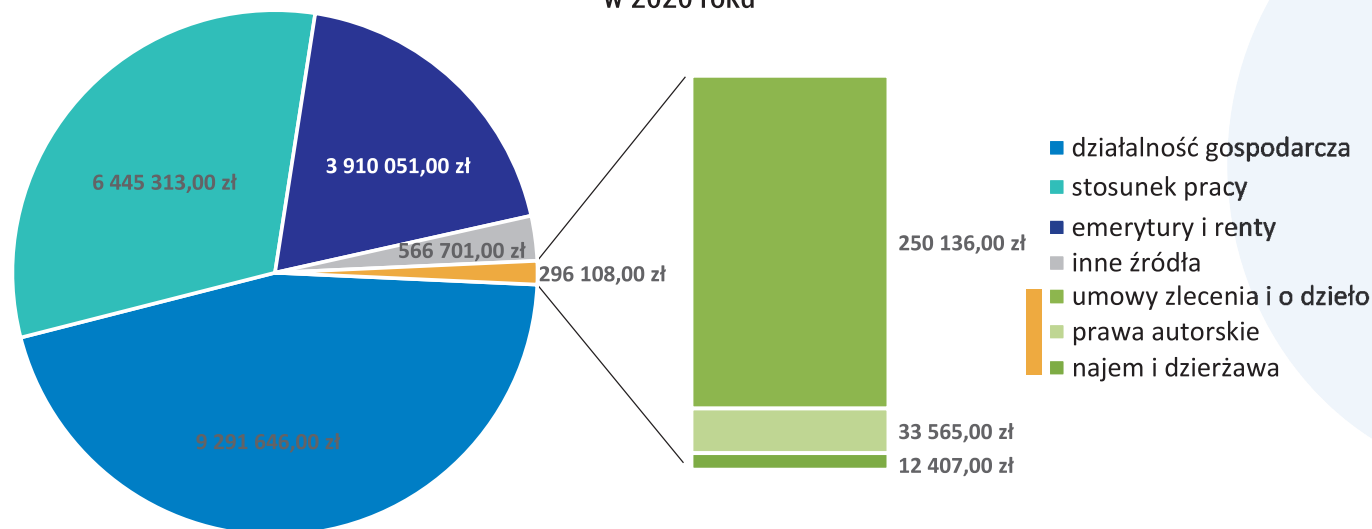
56% powierzchni gminy
– użytki rolne

1 130 gospodarstw rolnych

78,85% gospodarstwa małe
o powierzchni od 1 do 5 ha

2 802 osób pracujących
w gospodarstwach rolnych

Wartość podatków ogółem płaconych przez podatników z obszaru gminy w zależności od źródła utrzymania w 2020 roku

MIESZKAŃCY MÓWIĄ:

Brak rozwoju gminy pod względem nowych miejsc pracy. Są tylko zakłady, w których są ci sami ludzie, aż do emerytury.

60,33

liczba mieszkańców
w wieku produkcyjnym
na 100 mieszkańców
ogółem w roku 2021

**Kurczenie się
siły roboczej**

549

liczba mieszkańców
w wieku 15–19 lat
w 2021 roku

~40%
spadek prawie 40%
od 2010 roku

534

liczba mieszkańców
w wieku 60–64 lata
w 2021 roku

28%
wzrost, ponad 28%
od 2010 roku

**Duża aktywność kobiet
na rynku pracy**

65,2%

udział kobiet w liczbie pracujących

50,4%
powiat
tarnowski

51,1%
województwo
małopolskie

2 360

podatników osiągających dochody
ze stosunku pracy

2 593

podatników osiągających dochody
z emerytur

Niski poziom bezrobocia

169

osób bezrobotnych

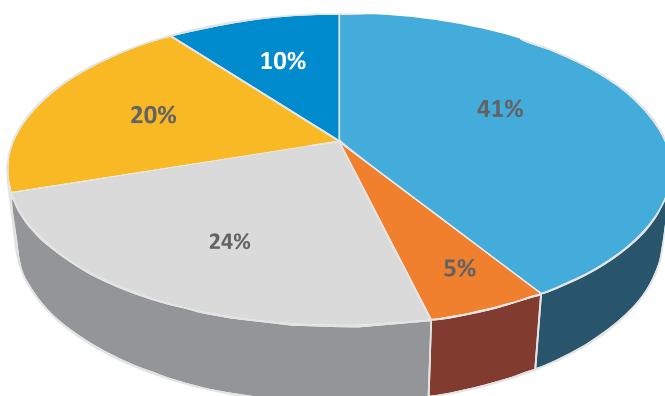
2,5%

udział bezrobotnych
w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

3,4%
powiat
tarnowski

3,4%
województwo
małopolskie

Źródła dochodów gospodarstw domowych w 2020 roku

- działalność rolnicza
- pozarolnicza działalność gospodarcza
- praca najemna
- emerytury i renty
- inne niezarobkowe źródła poza emeryturą i rentą

3 779,10 zł

przeciętne miesięczne
wynagrodzenie brutto
(dane powiatowe)

72,90%

przeciętnego miesięcznego
wynagrodzenia brutto
w Polsce

**ŚREDNIOMIESIĘCZNE DOCHODY MIESZKAŃCÓW
w przeliczeniu na jednego podatnika w tej kategorii:**

- pozarolnicza działalność gospodarcza 7 052,66 zł
- stosunek pracy 3 579,78 zł
- emerytury i renty 1 812,95 zł
- umowy zlecenie i o dzieło 626,22 zł

69,6%

ankietowanych negatywnie ocenia rynek pracy

MIESZKAŃCY MÓWIĄ:

Brakuje wsparcia aktywności zawodowej, a także jakichkolwiek ofert pracy. Jeśli chodzi o atrakcyjność pod względem możliwości spędzania wolnego czasu lub rozwój zawodowy to perspektywy są przerażające.

Wpływ mieszkańców na sprawy Gminy¹

25

STOWARZYSZEŃ

1

FUNDACJA

31%
nie ma wpływu

30,10%
prawie nie ma

24,30%
umiarkowany

8,40%
znaczący

4,70%
bardzo duży

AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA

12 777,97 zł

kwota dotacji na zadania publiczne
wykonywane przez NGO w roku 2021
(na 1 000 mieszkańców)

50,9%
frekwencja
w wyborach
samorządowych
w 2018 roku

55,34%
frekwencja
w wyborach
parlamentarnych
w 2019 roku

38,39%
frekwencja wyborcza
w I turze przedterminowych
wyborów na Burmistrza Gminy
Ciężkowice w 2021 roku

347 470,75 zł

wydatki w ramach Funduszu
Sołeckiego w 2021 roku

106

wniośków o udostępnienie informacji publicznej

Ocena warunków życia w gminie w ostatnich 5 latach

50,0%
poprawiły się

27,90%
bez zmian

22,10%
pogorszyły się

Mieszkańcy o relacjach pomiędzy ludźmi w gminie

57,40% przeważa nieufność, ostrożność i interes prywatny

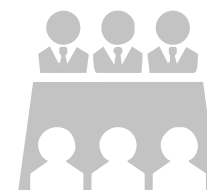
7,90% przeważa poczucie solidarności i dbałość o dobro wspólne

34,70% trudno powiedzieć

Aktywna współpraca międzygminna

- Spółka Komunalna „Dorzecze Białej” sp. z o.o.
- Lokalna Grupa Działania Dunajec-Biała
- Lokalna Grupa Działania Pogórzańskie Stowarzyszenie Dunajec-Biała
- Aglomeracja Tarnowska

MIESZKAŃCY MÓWIĄ:

Poziom zaufania mieszkańców do działań samorządu jest niski.

Mieszkańcy są zniechęceni do angażowania się w życie gminy.

¹ na podstawie badań ankietowych 168 osób

Odwiert „Ignacy”

1 000 m głębokość pozyskiwania wody

33,6 m³ wydajność na dobę

Woda do kąpieli i inhalacji

- woda fluorkowo-jodkowa

17 g/l mineralizacja

Park Zdrojowy

6,45 ha

- urządzenia do hydroterapii metodą Kneippa
- brodziki z łazienkami mineralnymi
- tężnia
- arboretum
- alpinarium

363 377

liczba osób odwiedzających Park Zdrojowy
(czerwiec 2021 – wrzesień 2022)

LECZNICZE WŁAŚCIWOŚCI KLIMATU²

Właściwości lecznicze i profilaktyczne w odniesieniu do:

- chorób: kardiologicznych, górnych dróg oddechowych, narządu ruchu
- zaburzeń: neurologicznych, przemiany materii

Warunki wiatrowe i nasłonecznienie korzystne dla klimatoterapii

Dlaczego uzdrowisko?

- wyższe wpływy podatkowe i opłaty lokalne
- możliwość pozyskiwania dotacji uzdrowiskowej
- zdynamizowanie rozwoju gospodarczego
- dostęp do kontraktów na lecznicze usługi uzdrowiskowe
- atrakcyjny rynek pracy dla mieszkańców
- możliwość rozwijania kształcenia zgodnego z profilem miejscowości turystyczno-uzdrowiskowej
- możliwość rozwoju ośrodka naukowo-badawczego o profilu uzdrowiskowym

MIESZKAŃCY MÓWIĄ:

Nie jest źle, biorąc pod uwagę lokalizację Gminy czy walory krajobrazowe i turystyczne. Konsekwentnie należy dążyć do utworzenia uzdrowiska.

² na podstawie świadectwa
wydanego przez IG i PZ PAN

ATUTY

- Obszar Chronionego Krajobrazu Pogórza Ciężkowickiego
- Ciężkowicko-Rożnowski Park Krajobrazowy
- Obszar Natura 2000 Ostoje Nietoperzy okolic Bukowca
- Obszar Natura 2000 Biała Tarnowska
- Rezerwat „Skamieniałe Miasto”
- 17 pomników przyrody

99,4%

udział obszarów
prawnie chronionych

30,3%

lesistość

59,7%

ankietowanych ocenia pozytywnie stan środowiska naturalnego

Dostęp do infrastruktury komunalnej:

30%

WODOCIĄG

28,8%

KANALIZACJA

52,8%

GAZ

156 kg

masa wytworzonych odpadów
przez 1 mieszkańca

40,7%

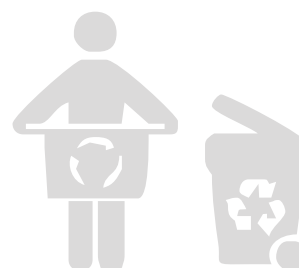
odpadów
zebranych selektywnie

257 kg

powiat
tarnowski

345

województwo
małopolskie

Planowanie przestrzenne

25 decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego

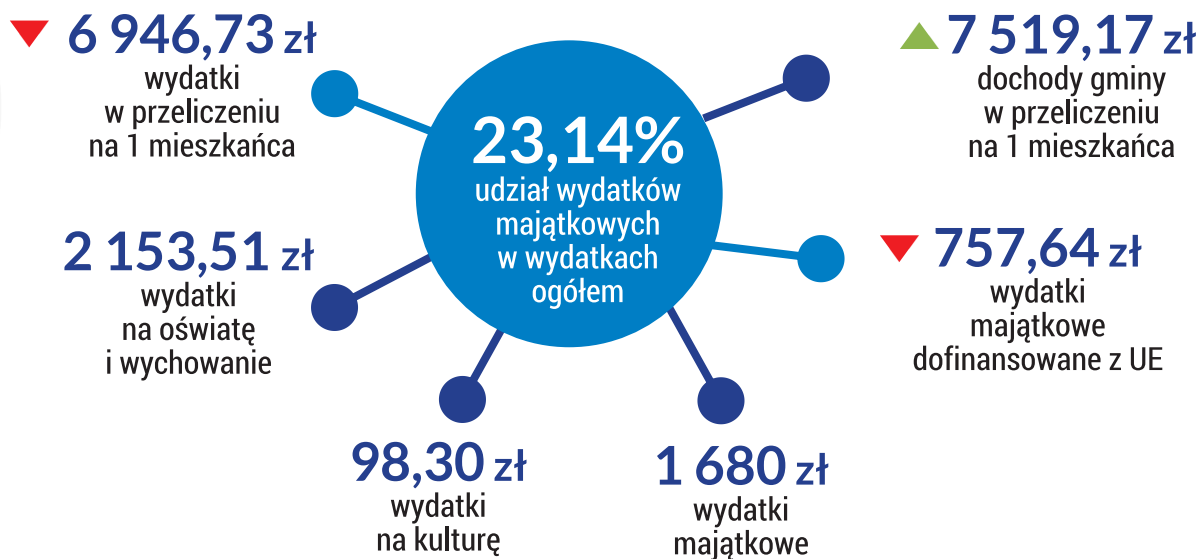
109 decyzji o warunkach zabudowy

brak miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego
duże rozproszenie zabudowy.

MIESZKAŃCY MÓWIĄ:

Podstawą rozwoju jest uchwalenie w końcu Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego, bez tego uzdrowiska nikt nie wybuduje.

WYDATKI GMINY

9 747
decyzji administracyjnych
wydanych przez Burmistrza

3 160
dokumentów wpłynęło za pośrednictwem
ePUAP w 2022 roku

▲ **1 850**
w 2020 roku

Ocena zmian zachodzących w ostatnich 5 latach w gminie³

51,0%
DOBRA

34,8%
PRZECIĘTNA

14,2%
ZŁA

Polityka informacyjna

23,0%
DOBRA

59,2%
PRZECIĘTNA

18,3%
NIE MA

Ocena urzędników w oczach mieszkańców

33,6%
WYSOKA

27,5%
ŚREDNIA

38,9%
NISKA

MIESZKAŃCY MÓWIĄ:

Słuchajcie głosu młodych! Spada jakość oferowanych usług w urzędzie.

³ na podstawie badań ankietowych 168 osób

2.1.3. Zasoby Gminy Ciężkowice

Środowisko naturalne, liczne atrakcje turystyczne, tradycje oraz zabytki i wreszcie ludzie – zarówno Ci współcześni, jak i Ci, którzy przed laty związani z Ciężkowicami rozstawili je szeroko poza granice gminy – to te elementy wyróżniają i budują przewagę konkurencyjną Gminy Ciężkowice nad innymi obszarami wschodniej części Małopolski.

To właśnie te walory mogą stanowić bazę do tego, aby tworząc nowoczesną infrastrukturę turystyczno-uzdrowiskową stwarzać lepsze warunki do życia i pracy dla obecnych mieszkańców i dzięki temu zatrzymać młodych ludzi w Ciężkowicach, a także zachęcać inwestorów do uruchamiania i rozwijania tutaj swoich przedsiębiorstw. Unikalne zasoby Gminy Ciężkowice nie tylko budują tożsamość i ofertę przyszłego uzdrowiska, ale mogą także stanowić źródło kolejnych pomysłów na nowe usługi i produkty.

W przeprowadzonej ankiecie⁵ najwięcej wskazań w zakresie potencjałów rozwojowych Gminy Ciężkowice dotyczyło trzech, bardzo mocno połączonych ze sobą kategorii – szeroko rozumianego środowiska przyrodniczego, charakterystycznych i unikatowych walorów krajobrazowych, miejscowej flory i fauny. Same w sobie stanowią nie lada atrakcję turystyczną, ale wzmocnione szeregiem elementów zarówno o charakterze naturalnym (Rezerwat Skamieniałe Miasto), jak i wytworzonych ludzką ręką (muzeum przyrodnicze, park zdrojowy, wieża widokowa, trasy rowerowe) dają niezwykłą szansę na rozwijanie aktywności mieszkańców Gminy Ciężkowice, w oparciu o szeroko rozumianą branżę usług turystycznych i okołoturystycznych. Jeżeli dodamy do tego unikatową historię, tradycje i dziedzictwo zarówno materialne – w postaci licznych zabytków, w tym Dworu Paderewskiego w Kąsnej Dolnej, czy tak charakterystycznego założenia urbanistycznego ciężkowickiego rynku, jak i niematerialne w postaci tradycji ludowych, rzemieślniczych np. tak unikatowych jak wikliniarstwo, materializujących się w działalności zespołów folklorystycznych czy aktywności Kół Gospodyń Wiejskich i innych organizacji społecznych, otrzymamy obraz miejsca o niezwykłym, być może ciągle jeszcze niewykorzystanym w należyty sposób potencjale. Jeżeli weźmiemy pod uwagę także aspekt ludzki i to zarówno w postaci aktywności obecnych mieszkańców, jak i szeregu postaci, które rozstawiły w przeszłości Ciężkowice, żeby wspomnieć tylko o współtwórcy II Rzeczypospolitej Ignacym Janie Paderewskim, otrzymamy obraz miejsca o unikatowym – jak na swoją skalę – potencjale rozwoju.

Środowisko naturalne, wody mineralne, liczne atrakcje turystyczne, tradycje oraz zabytki, a przede wszystkim ludzie wyróżniają i budują przewagę konkurencyjną Gminy Ciężkowice.

**środowisko przyrodnicze,
unikatowe walory krajobrazowe**

Skamieniałe Miasto

Park Zdrojowy

**tradycje rzemieślnicze
m.in. wikliniarstwo**

aktywność mieszkańców

Ignacy Jan Paderewski

⁵ Od 9 do 21 lutego 2022 roku poprzez ankietę na stronie internetowej gminy można było wziąć udział w burzy mózgów. Mieszkańcy i sympatycy miasta zostali poproszeni o wskazanie elementów charakterystycznych dla gminy Ciężkowice, wyjątkowych, które są powodem do dumy. Uzyskano ponad 300 unikatowych odpowiedzi wskazujących na istotne potencjały Ciężkowic.

Z ankiet bardzo mocno wybrzmiewa także świadomość tych aspektów, które w najbliższych latach mogą jeszcze mocniej determinować rozwój całej Gminy – poczynając od budowanej ścieżki w koronach drzew, poprzez przyszłą instytucję, o co najmniej regionalnej skali oddziaływania, jaką będzie Małopolskie Centrum Edukacji Ekologicznej, aż po zrealizowany odwiert unikatowych, siarczkowych, wód mineralnych, od których już tylko krok do starania się przez Ciężkowice o nadanie Statusu Uzdrowiska.

W tym kontekście nie bez znaczenia są wskazywane przez mieszkańców tradycje kulinarne, możliwości wytwarzania żywności ekologicznej, znani wytwórcy produktów spożywczych, w tym także winiarskich.

Jeżeli dodamy do tego szereg wskazań związanych po prostu z posiadaną infrastrukturą jako zasobem, który sprzyja rozwojowi (drogi, sieci wodno-kanalizacyjne, uzbrojenie terenów pod różnego rodzaju inwestycje), to otrzymujemy obraz Gminy, która ma przed sobą niebywałe szanse rozwoju w perspektywie najbliższej dekady i zbudowania trwałych podstaw wzrostu społeczno-ekonomicznego dla obecnych i przyszłych mieszkańców Gminy Ciężkowice.

2.1.4. Szanse i bariery rozwojowe Gminy Ciężkowice

Poniżej poddano analizie zjawiska globalne, ogólnopolskie i regionalne, które mogą mieć wpływ na rozwój Gminy Ciężkowice. To ważne, aby mówiąc o rozwoju samej gminy potrafić dobrze odczytywać szersze konteksty – poczynając od zjawisk zachodzących na świecie w sposób powszechny, aż do poziomu uwarunkowań regionalnych. Zauważenie i wykorzystanie części tych zjawisk, jako swojej szansy oraz dostrzeżenie i zrozumienie potencjalnego negatywnego oddziaływania na procesy rozwojowe, daje realną nadzieję na wykorzystanie szans i przeciwstawienie się barierom na drodze do rozwoju Ciężkowic.

Dopiero mając rozpoznany szerszy kontekst, w jakim przyjdzie prowadzić politykę rozwojową można przejść do analizy czynników, które mają wpływ na rozwój gminy. Dla konsekwencji utrzymano podział przyjęty w dokumencie diagnostycznym na cztery podstawowe wymiary: społeczny, środowiskowo-przestrzenny, gospodarczy i instytucjonalny.

ZJAWISKA GLOBALNE mogące mieć wpływ na rozwój Gminy Ciężkowice

SZANSE ROZWOJOWE

- Dynamiczny rozwój cyfryzacji, sieci 5G i nadchodząca epoka Internetu rzeczy.
- Podejmowanie wyzwań związanych z potrzebą przebudowy gospodarek globalnych i stylu życia, jako odpowiedzi na zagrożenia i wyzwania klimatyczne.
- Doświadczenia pandemii COVID-19, które sprzyjają rozwojowi nowych formy pracy, w tym szczególnie pracy zdalnej.
- Zwiększanie się mobilności społeczeństw, w tym mobilności zawodowej.
- Wzrost popytu na pracowników o wysokich, często bardzo specjalistycznych, kwalifikacjach.
- Przenikanie się kultur.
- Wydłużanie się średniego czasu życia i dynamiczny rozwój sektora obsługi ludzi starszych (sektor „srebrnej gospodarki”).
- Szybszy i globalny transfer technologii.
- Łatwość komunikacji (w każdej formie) pomiędzy odległymi krajami i kontynentami.
- Bogacące się społeczeństwo.
- Moda na aktywność i zdrowy tryb życia.
- Rosnąca świadomość ekologiczna społeczeństw europejskich.
- Rosnące zapotrzebowanie na żywność ekologiczną.

BARIERY ROZWOJOWE

- Niestabilna sytuacja ekonomiczna i polityczna na świecie.
- Nierozpoznane, długofalowe skutki światowej pandemii COVID-19, zarówno w sferze ekonomicznej, jak i społecznej.
- Narastające zagrożenia klimatyczne.
- Kurczenie się zasobów nieodnawialnych, ale także odnawialnych ziemi.
- Postępujące zmiany demograficzne w skali całej Europy.
- Nierównomierne korzystanie z efektów globalizacji.

ZJAWISKA REGIONALNE I SUBREGIONALNE mogące mieć wpływ na rozwój Gminy Ciężkowice

SZANSE ROZWOJOWE

- Silny akcent na terytorializację polityki rozwoju.
- Rozwój Tarnowa jako jednego z trzech miast o charakterze subregionalnym w Małopolsce.
- Tarnów i Nowy Sącz jako silne ośrodki usług publicznych związanych m.in. ze zdrowiem, edukacją na poziomie średnim i wyższym zawodowym, kulturą oraz sportem i rekreacją.
- Relatywnie bliskie położenie Ciężkowic zarówno w stosunku do Tarnowa, jak i Nowego Sącza.
- Potencjał linii kolejowej Tarnów – Grybów z szansą na rozwój szybkiego połączenia kolejowego z wykorzystaniem szynobusów.
- Współpraca terytorialna w ramach Aglomeracji Tarnowskiej (ZIT Tarnowa).
- Przemiany funkcjonalne obszarów wiejskich oraz ich wysoki, wciąż niedostatecznie wykorzystywany potencjał rezydencjonalny.
- Dobre skomunikowanie stolicy subregionu tj. miasta Tarnowa, zarówno drogowe (autostrada A4) i kolejowe (linie kolejowe zarówno na kierunku wschód – zachód Europy, jak i północ – południe).
- Rosnąca rola przemysłów czasu wolnego związanych m.in. z dziedzictwem przyrodniczym.
- Rosnące zainteresowanie ekologią, zmianami klimatycznymi, szeroko rozumianą ochroną środowiska, szczególnie przez najmłodsze pokolenie.
- Dynamicznie wzrastający rynek usług związanych z profilaktyką zdrowotną oraz leczeniem najróżniejszych schorzeń poprzez lecznictwo uzdrowiskowe.
- Dynamicznie rozwijająca się branża Beauty&SPA.
- Promowanie Małopolski jako regionu z dominującym przemysłem czasu wolnego oraz bogatą ofertą turystyczno-rekreacyjną opartą na dziedzictwie kulturowym oraz region usług uzdrowiskowych.
- Potencjał turystyczny Pogórza Ciężkowicko-Rożnowskiego.
- Współpraca terytorialna w zakresie rozwijania i promowania nowych, unikatowych produktów turystycznych.
- Duże tradycje rolnicze, w tym rolnictwa ekologicznego w subregionie tarnowskim oraz inicjatyw sprzedażowych typu „Paczka od rolnika”.
- Rozwój uprawy winorośli w Małopolsce i produkcji wina oraz rozwijająca się jednocześnie enoturystyka i turystyka kulinarna.

BARIERY ROZWOJOWE

- Niepewna sytuacja społeczno-ekonomiczna w kraju, rosnąca inflacja, rosnące koszty pracy.
- Nieprzewidywalna sytuacja (wrzesień 2022) w zakresie dostępności środków zewnętrznych pochodzących z nowej perspektywy finansowej UE.
- Akcent na rozwój metropolii krakowskiej, przy naturalnej marginalizacji ośrodków subregionalnych.
- Jedynie deklaratorywna chęć do współpracy międzysamorządowej i budowania wspólnego produktu turystycznego na obszarze.
- Starzenie się społeczeństwa i malejący odsetek osób w wieku produkcyjnym w skali całego subregionu.
- Duża różnica pomiędzy liczbą rzeczywistych mieszkańców, a wartościami prezentowanymi w statystyce publicznej na obszarze subregionu tarnowskiego.
- Słabe powiązania komunikacyjne pomiędzy częścią obszarów na terenie subregionu i innymi miastami Małopolski wschodniej.
- Postępujący proces suburbanizacji i rozproszenia zabudowy na całym obszarze subregionu.
- Duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych na obszarze subregionu tarnowskiego.
- Zanikające tradycje rolnicze.
- Powszechne przekonanie o niskiej opłacalności produkcji rolnej.
- Niezadowalająca jakość życia i dostępność do usług na obszarach wiejskich.
- Niska skuteczność działań samorządów podejmowanych na rzecz rozwoju współpracy.

CZYNNIKI, KTÓRE MAJĄ WPŁYW NA ROZWÓJ GMINY CIĘŻKOWICE

STANOWIĄCE O PRZEWADZE KONKURENCYJNEJ

HAMUJĄCE ROZWÓJ

WYMIAR SPOŁECZNY

- Stabilna liczba mieszkańców gminy (w 2020 roku 11 174 osób).
- Rosnący wskaźnik liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym (74,2% dzieci w wieku 3–5 lat).
- 72,2% ankietowanych mieszkańców ocenia pozytywnie dostępność do placówek przedszkolnych.
- Bardzo dobra dostępność do usług edukacyjnych na poziomie podstawowym (80,6% ankietowanych ocenia dobrze i bardzo dobrze).
- Wysoki wskaźnik skolaryzacji netto dla szkół podstawowych (99,89%) – wyższy niż dla powiatu tarnowskiego (89,27%).
- Bogate tradycje i dziedzictwo, w tym szczególnie związane z osobą I.J. Paderewskiego.
- Duża liczba zabytków, w tym zabytki o rozpoznawalności ponadlokalnej (Dwór w Kąsnej Dolnej).
- Obecność na terenie gminy rozpoznawalnej instytucji kultury o międzynarodowej marce (Centrum Ignacego Jana Paderewskiego w Kąsnej Dolnej).
- Z uwagi na znaczące walory fizjograficzne i przyrodnicze – duży potencjał rozwoju rekreacji i turystyki aktywnej.
- Liczba członków klubów sportowych na poziomie z 2010 roku, przy okresowych wzrostach w połowie analizowanego okresu.
- Duża grupa ćwiczących dorosłych w klubach sportowych (26,9%).
- Dobry dostęp do obiektów i terenów sportu i rekreacji w ocenie mieszkańców (69,6% ankietowanych ocenia pozytywnie).
- Liczba porad lekarskich w POZ na mieszkańca (3,7) na poziomie zbliżonym do średniej powiatowej.
- Niski poziom przestępczości (6,7 przestępstw na 1 000 mieszkańców) – wskaźnik znacząco niższy niż w powiecie i województwie.
- Wysokie poczucie bezpieczeństwa mieszkańców (82,8% ankietowanych ocenia pozytywnie).
- Spadająca liczba zagrożeń wymagających interwencji służb, np. OSP.
- Przeciętny wysoki poziom angażowania się mieszkańców w sprawy gminy, mierzony procentowym udziałem w wyborach samorządowych, w relacji do średniej dla powiatu i województwa.
- Wysoka aktywność Kół Gospodyń Wiejskich i OSP.
- Systematycznie malejący odsetek osób korzystających z pomocy społecznej (8,2% w 2020 roku), jednak jest on znacząco wyższy od średniej dla powiatu tarnowskiego (4,7%) i Małopolski (3,7%).
- Pogorszające się wskaźniki przyrostu naturalnego (–0,80 w 2021 roku).
- Od 2010 roku utrzymujące się ujemne saldo migracji (–5,8), szczególnie ludzi młodych w wieku 15–34 lata.
- Systematycznie obniżająca się liczba ludności w wieku mobilnym (18–44 lata).
- Niekorzystne trendy w strukturze głównych grup wiekowych ludności, powolny, ale systematyczny spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym (23,1% w 2010 roku, 20,6% w 2021 roku).
- Starzenie się społeczeństwa. Wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym z 15,2% w 2010 roku, do 19,1% w 2021 roku.
- Niekorzystny wskaźnik feminizacji, szczególnie wśród kobiet w wieku mobilnym.
- Niska dostępność do usług opiekuńczych dla najmłodszych mieszkańców (tj. żłobków).
- Niska jakość edukacji (wyniki egzaminu ośmioklasisty z języka polskiego, matematyki i języka angielskiego niższe od średniej dla powiatu i województwa).
- Wyniki egzaminów maturalnych poniżej średniej dla powiatu tarnowskiego i Małopolski.
- 62,3% ankietowanych mieszkańców słabo ocenia ofertę usług kultury (nieadekwatna do potrzeb oferta kulturalna, w tym szczególnie dla dzieci i młodzieży, a także dorosłych mieszkańców, deficyt miejsc spędzania czasu wolnego przez młodzież).
- Spada liczba czytelników w bibliotekach prowadzonych przez gminę Ciężkowice (spadek o prawie 20% w porównaniu z 2010 rokiem z 159 do 129 osób na 1 000 mieszkańców).
- Niskie wydatki na kulturę, na 1 mieszkańca w 2020 roku – 76,64 zł.
- Słabe poczucie dostępności do dobrej jakości opieki zdrowotnej (59,2% ankietowanych słabo ocenia dostępność).
- Niska dostępność specjalistycznych i wysokospecjalistycznych usług zdrowotnych.
- Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1 000 mieszkańców jest jedną z najniższych wśród porównywanych gmin i wynosi 2,33.
- Zanikająca tradycja międzysąsiedzkiej współpracy na rzecz społeczności lokalnej.
- Niska skłonność gminy do powierzania zadań publicznych organizacjom pozarządowym mierzona kwotą dotacji do zadań publicznych (13 630,40 zł w 2020 roku na 1 000 mieszkańców).
- Rosnące obawy związane z bezpieczeństwem materialnym, w związku z kryzysem wywołanym pandemią COVID-19 i sytuacją międzynarodową.
- Dziedziczenie marginalizacji i wykluczenia społecznego.
- Wciąż wysoki wskaźnik zasięgu ubóstwa głębokiego – 4,6% ludności to beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej poniżej kryterium dochodowego.
- Słaba dostępność usług senioralnych w opinii mieszkańców (62,3% ankietowanych nisko ocenia dostępność usług senioralnych).
- Prawie połowa ankietowanych (49,8%) słabo ocenia dostępność gminy dla osób z niepełnosprawnością.
- Słaba koordynacja współpracy pomiędzy lokalnymi organizacjami pozarządowymi.
- Nie najlepsze relacje wewnątrz wspólnoty lokalnej, brak współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi.

CZYNNIKI, KTÓRE MAJĄ WPŁYW NA ROZWÓJ GMINY CIĘŻKOWICE

STANOWIĄCE O PRZEWADZE KONKURENCYJNEJ

HAMUJĄCE ROZWÓJ

WYMIAR ŚRODOWISKOWO-PRZESTRZENNY

- Atrakcyjne położenie na Pogórzu Ciężkowickim.
- Prawie cały obszar gminy objęty jest obszarami prawnie chronionymi (Ciężkowicko-Rożnowski Park Krajobrazowy, Obszar Chronionego Krajobrazu Pogórza Ciężkowickiego, obszary Natura 2000).
- Mieszkańcy wysoko oceniają dostępność terenów zielonych w gminie.
- Obecność źródeł wód mineralnych o potwierdzonych właściwościach leczniczych na terenie gminy.
- Infrastruktura wodociągowa obejmująca 72,5% mieszkańców zbliżona do średniej powiatowej (74,3%).
- Znacznie niższa (156 kg) od średniej dla powiatu tarnowskiego (257 kg) i województwa małopolskiego (345 kg) masa wytworzonych odpadów przez 1 mieszkańca.
- 44,4% odpadów zbieranych jest w sposób selektywny, to więcej niż średnia dla Małopolski (41,1%) i Polski (39,8%).
- Relatywnie wysoki odsetek mieszkań na 1 000 mieszkańców (289).
- Duża przeciętna powierzchnia mieszkań (wyższa od średniej dla gmin sąsiednich).
- Relatywnie niewielki przyrost liczby mieszkań (wzrost o 11,25% od 2011 roku).
- Dobry stan dróg wojewódzkich.
- Linia kolejowa zapewniająca połączenie z Tarnowem, Nowym Sączem i Krakowem.
- Funkcjonujący Park & Ride przy stacji PKP w Bogoniowicach.
- Niska jakość powietrza powodowana głównie niską emisją pochodzenia bytowego.
- Według „Rocznej oceny jakości powietrza w województwie małopolskim” dla stacji w Tuchowie oddalonej w linii prostej o 15 km – poziom przekroczeń w roku 2020 wyniósł aż 52 dni w roku.
- Niewystarczająca świadomość ekologiczna mieszkańców.
- Ekstremalne zjawiska klimatyczne zestawione ze specyficznym, górzystym charakterem gminy.
- Wysokie stany Białej, która relatywnie często przekracza swoje stany alarmowe, a kilka razy zalewała rejon stadionu.
- Niski odsetek mieszkańców podłączonych do sieci kanalizacyjnej (28,4%).
- Niższa od średniej dla powiatu tarnowskiego (71%) i województwa (64,8%) dostępność do gazu (52,8%).
- Obowiązujące Studium opracowane prawie dwie dekady temu.
- Brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
- Duże rozproszenie zabudowy.
- Niewystarczający system komunikacji publicznej wewnętrznej i w kierunku Gorlic.
- Polityka parkingowa na terenie miasta Ciężkowice oraz dominująca funkcja parkingowa na Rynku.

Ciężkowice zimą

CZYNNIKI, KTÓRE MAJĄ WPŁYW NA ROZWÓJ GMINY CIĘŻKOWICE

STANOWIĄCE O PRZEWADZIE KONKURENCYJNEJ

HAMUJĄCE ROZWÓJ

WYMIAR GOSPODARCZY

- Systematycznie poprawia się wskaźnik przedsiębiorczości, liczony liczbą zarejestrowanych przedsiębiorstw na 10 tys. mieszkańców (842) wyższy od średniej dla powiatu (783) i znacząco niższy od województwa małopolskiego (1 306).
- Wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców, zarówno na tle porównywanych gmin, jak i powiatu – liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1 000 mieszkańców wynosi 102.
- Wysoki wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej.
- Dobre warunki środowiskowe i klimatyczne do rozwoju sektorów gospodarki związanych z turystyką i produkcją ekologicznych produktów żywnościowych.
- Duża aktywność kobiet na lokalnym rynku pracy (65,6%).
- Systematycznie spada liczba zarejestrowanych bezrobotnych.
- Niski, ale wzrastający poziom wynagrodzeń.
- Unikatowe walory przyrodniczo-krajobrazowe.
- Wysokie walory turystyczne.
- Obecność źródeł wód mineralnych o właściwościach leczniczych.
- Idea powołania uzdrowiska sięgająca czasów Ignacego Jana Paderewskiego.
- Stale rozszerzająca się infrastruktura turystyczno-rekreacyjna (Park Zdrojowy, rozbudowujące się Muzeum Przyrodnicze (powstające o MCEE), powstająca ścieżka w koronach drzew).
- Pojawiający się inwestorzy, zgodni z profilem turystyczno-uzdrowiskowym gminy.
- Potencjał rozwoju enoturystyki (lokalna tradycja, moda).
- Funkcjonujące stowarzyszenia i związki komunalne (LGD Dunajec-Biała, LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Dunajec-Biała, Spółka Komunalna „Dorzecze Białej”).
- Rozwijająca się, wraz z rozwojem wiodącego produktu turystycznego tj. Parku Zdrojowego, oferta gastronomiczna.
- W opinii ankietowanych jasno określone i realizowane kierunki rozwoju Gminy, w tym perspektyw rozwoju uzdrowiska.
- Mała konkurencyjność usług na rynku lokalnym.
- Bardzo niska ocena rynku pracy przez mieszkańców – 69,6% wskazań w badaniach ankietowych.
- W opinii mieszkańców niekorzystne warunki do rozwijania działalności gospodarczej, w tym brak instrumentów wsparcia, brak wydzielonych stref gospodarczych, brak zachęt dla przedsiębiorców.
- Brak oferty inwestycyjnej.
- Brak promocji gospodarczej, w tym rozwijającego się profilu turystycznego Gminy.
- Brak przygotowanych terenów pod inwestycje w oczekiwanych i preferowanych przez samorząd kierunkach rozwoju.
- Nieuporządkowany system planowania przestrzennego w Gminie – brak Studium Uwarunkowań i planów miejscowych.
- Ujemne saldo przyjazdów do pracy.
- Wysoki poziom bezrobocia wśród ludzi młodych.
- Brak zastępowalności pokoleń na rynku pracy.
- Kompetencje pracowników niedostosowane do potrzeb rynku pracy.
- Znaczne rozdrobnienie gospodarstw rolnych oraz duża liczba osób utrzymujących się z rolnictwa.
- Znaczny areał pól odłogowanych.
- Niewielka liczba miejsc noclegowych w stosunku do ambicji gminy i słaby standard oferty noclegowej.
- Brak spójnej i nowoczesnej promocji gminy oraz słabo zdefiniowany profil odbiorców oferty turystycznej.
- Brak współpracy z sąsiednimi gminami w zakresie wspólnego kreowania produktu turystycznego.
- Brak jasno zdefiniowanych i przygotowanych terenów pod rozwój funkcji turystyczno-uzdrowiskowej.

CZYNNIKI, KTÓRE MAJĄ WPŁYW NA ROZWÓJ GMINY CIĘŻKOWICE

STANOWIĄCE O PRZEWADZE KONKURENCYJNEJ

HAMUJĄCE ROZWÓJ

WYMIAR INSTYTUCJONALNY I BUDŻETOWY

- Zrównoważony harmonogram spłaty długu w latach 2022+.
- Relatywna stabilność w zakresie możliwości finansowania spłaty i obsługi długu oraz absorpcji środków zewnętrznych, przy zrealizowaniu założeń WPF.
- Poziom finansowania wydatków majątkowych pozyskanymi dochodami majątkowymi (dotacje), w szczególności w latach wykonanych.
- Wzrost poziomu nadwyżki operacyjnej w latach 2024+.
- Ograniczenie negatywnych dla budżetu skutków polityki podatkowej.
- 85,80% ankietowanych zauważa, poprawę warunków życia w ostatnich 5 latach.
- Konsekwentnie realizowane przedsięwzięcia strategiczne.
- Mieszkańcy aktywnie korzystają z informacji przekazywanych przez stronę gminy (79,1% ankietowanych w ostatnich 3 miesiącach sprawdzało informacje na stronie internetowej Urzędu Gminy).
- Zmniejszenie wydajności dochodów własnych w latach historycznych.
- Spadek samodzielności dochodowej.
- Realizacja wydatków majątkowych w latach historycznych, w szczególności za pośrednictwem dochodów zewnętrznych, a także przychodów zwrotnych np. kredyty i bezzwrotnych np. wolne środki.
- Niski udział nadwyżki operacyjnej netto w finansowaniu wydatków majątkowych (za wyjątkiem lat 2020–2021).
- Wysoki poziom finansowania zadań bieżących i spłaty długu z dochodów bieżących oraz przychodów innych niż kredyty, pożyczki i obligacje.
- Negatywne skutki pandemii COVID, wojny w Ukrainie oraz inflacji wpływające na szybszy wzrost wydatków bieżących JST niż dochodów bieżących.
- Niewystarczające włączenie mieszkańców w kształtowanie usług publicznych.
- Niewdrożony system zarządzania ryzykiem przy realizacji projektów rozwojowych.
- Niewystarczające środki finansowe na realizację zadań strategicznych.
- Słaba cyfryzacja urzędu.
- 61,10% ankietowanych mieszkańców uważa, że nie ma lub prawie nie ma wpływu na ważne decyzje podejmowane przez władze samorządowe.
- Słaba ocena urzędników w oczach mieszkańców (38,9% ankietowanych ocenia nisko, 27,5% przeciętnie, 33,6% wysoko).

Rozpoczęcie prac przy Odwiercie „Ignacy”

2.2. Strategiczne wyzwania rozwoju

Gmina zmarginalizowana na poziomie regionalnym.

2.2.1. Kontekst wewnętrzny i zewnętrzny wyzwań rozwojowych

Gmina Ciężkowice jest jedną z 29 małopolskich gmin, które w „Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju” oraz „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego” zostały wskazane jako zmarginalizowane, co wynika z faktu, iż we wszystkich trzech analizowanych grupach zagadnień tj. społecznych, ekonomicznych i środowiskowych, średnie wartości analizowanych wskaźników, a w konsekwencji wskaźnik syntetyczny, dla Gminy Ciężkowice jest znacząco poniżej średniej dla kraju i regionu. W konsekwencji także w „Strategii Rozwoju Województwa MAŁOPOLSKA 2030” obszar Gminy, na podstawie wskaźnika syntetycznego, wskazany jest jako zmarginalizowany na poziomie regionalnym.

Kryzysową sytuację obszarów uznanych za zmarginalizowane, a zatem także samych Ciężkowic, dodatkowo potęguje fakt, że są to tereny najuboższe w odniesieniu do średniej wojewódzkiej. Ponadto gminy zaliczone do grupy „zmarginalizowanych” uzyskiwały w 2018 roku dochody własne na 1 mieszkańca na poziomie niższym niż 1 tys. zł, co oznacza, że gminy te nie osiągały nawet 50% średniej dla Małopolski.

W konsekwencji poziom życia na obszarze Gminy Ciężkowice należy uznać za niski. W typologii małopolskich miast w opracowaniu pod redakcją prof. Przemysława Śleszyńskiego taką kategorię nadano miastu, przy czym należy zaznaczyć, iż dla roku 2014 był on bardzo niski, a dla roku 2017 już tylko niski, jednocześnie w publikacji odnotowano, iż największe wzrosty wartości wskaźnika syntetycznego dotyczyły właśnie Ciężkowic, a także Zatoru, Sułkowic i Bobowej. Jako przyczyny niskich wartości wskaźnika w przypadku Ciężkowic publikacja wskazuje m.in. „słabe materialne i niematerialne zasoby endogeniczne: kapitał ludzki, społeczny, majątkowy, finansowy, innowacyjny itp.”. Przyczyn tego problemu upatruje w peryferyjności miasta (złej dostępności przestrzennej), odpływie migracyjnym i filtracji społecznej, efekcie „wysysania” grawitacyjnego funkcji o wysokiej wartości dodanej przez metropolie, braku oddziaływania biegunów wzrostu na dalsze otoczenie oraz kumulacji barier historycznych. Z kolei analizując skutki tych zjawisk podkreśla się ryzyko „błędnego koła” depopulacji, kumulacji barier i negatywnych cech antyrozwojowych w postaci tzw. obszarów problemowych⁶.

Jednocześnie analizując obecną sytuację Ciężkowic należy wskazać, iż konsekwentne działania prorozwojowe ostatniej dekady, ogniskujące się wokół rozwoju produktu turystycznego i konsekwentnego zmierzania w kierunku uzyskania statusu uzdrowiska, zaczynają przynosić pierwsze pozytywne efekty. Wydaje się, iż pomimo czasu niepewności, w który

Konsekwentne działania prorozwojowe skupiające się na rozwoju produktu turystycznego i uzyskaniu statusu uzdrowiska przynoszą pozytywne efekty.

⁶ Analiza relacji funkcjonalno-przestrzennych między ośrodkami miejskimi i ich otoczeniem, Raport Częstkowy, Komponent 1 Potencjał społeczno-gospodarczy i funkcje miast województwo, pod red. prof. Przemysława Śleszyńskiego, Warszawa 2019 r. .

wkraczamy jako kraj, ale także świat, sytuacja rozwojowa Ciężkowic rysuje się wyjątkowo korzystnie, a najbliższa dekada rozstrzygnie o trwałej zmianie pozycji rozwojowej całej Gminy.

Analizując i kreśląc scenariusze rozwojowe dla Gminy Ciężkowice należy na nie patrzeć przez pryzmat zarówno:

- szans stwarzanych przez konsekwentnie rozwijaną infrastrukturę turystyczną o zróżnicowanym charakterze i szerokiej grupie odbiorców;
- kompletnie nowej sytuacji, jaką stwarza potwierdzone złożo wody mineralnej o właściwościach leczniczych;
- relacji wewnętrznych, tj. wewnętrznego zróżnicowania w obrębie samej gminy i różnych oczekiwaniach mieszkańców, co do tempa i kierunków rozwoju, w zależności od miejsca zamieszkania i odległości od miejsca o dużym nasileniu ruchu turystycznego;
- gotowości samorządu, mieszkańców, przedsiębiorców do odnalezienia się w nowej i dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości;
- wyzwań rozwojowych, które stoją przed całym regionem;
- wyzwań wynikających z globalizacji, w tym z pandemii COVID-19, która już wywarła znaczący wpływ na gospodarkę globalną i bez wątpienia będzie miała wpływ na zmiany technologiczne, organizacyjne i społeczne w kolejnych latach, a także wojny w Ukrainie.

Bezspornie moment zakończenia prac nad odwiertem wody mineralnej i potwierdzenie obecności wysokowydajnego źródła wody o właściwościach leczniczych musi zmienić sytuację rozwojową Gminy Ciężkowice. Uzyskanie społecznego konsensusu dla wypracowywanych kierunków rozwoju i włączenie się całej wspólnoty lokalnej, zarówno w tworzenie podwalin rozwoju Gminy, jak i umiejętne korzystanie z efektów tego rozwoju, zdaje się być największym wyzwaniem o charakterze strategicznym. Nie ulega także kwestii, że nowe plany i zamierzenia rozwojowe muszą bazować i wykorzystywać dotychczasowe atuty obszaru – wypromowany i rozpoznawalny w kraju rezerwat Skamieniałe Miasto i towarzysząca mu oferta Muzeum Przyrodniczego, sława i rozpoznawalność Dworu I.J. Paderewskiego, Park Zdrojowy przyciągający niezliczone rzesze turystów, Małopolskie Centrum Edukacji Ekologicznej, ścieżka w koronach drzew. Jednocześnie muszą także w sposób systematyczny, przemyślany i innowacyjny budować coraz szerszą i bardziej zróżnicowaną ofertę Gminy Ciężkowice, a także umiejętnie ją promować. Ważne jest, aby w procesie tym pamiętać, iż samorząd ma jedynie stwarzać warunki i nadawać główne kierunki rozwoju, zaś odpowiedzialność za wykorzystanie szansy, jaka staje dziś przed Ciężkowicami, w głównej mierze leży po stronie mieszkańców, w tym obecnych i przyszłych przedsiębiorców.

Konsekwentne pójście w kierunku uzyskania statusu uzdrowiska, to szansa na zdynamizowanie rozwoju gospodarczego, atrakcyjny rynek pracy dla mieszkańców, możliwość rozwijania kształcenia zgodnego z profilem miejscowości turystyczno-uzdrowiskowej, a tym samym pokazywanie młodym mieszkańcom gminy atrakcyjnej ścieżki rozwoju kariery w obecnym miejscu zamieszkania. To także obowiązek dbałości

o jakość i walory środowiska, a tym samym lepsze warunki do życia dla obecnych mieszkańców, ale także nie miały atut promocyjny zachęcający innych do osiedlenia się na terenie Gminy Ciężkowice. Status uzdrowiska to wreszcie prestiż, rozpoznawalna i ugruntowana marka na rynku i wiążące się z tym ułatwienia w zakresie promocji miejscowości. Posiadanie statusu uzdrowiska, to także szereg wymiernych korzyści finansowych – większe przywileje w zakresie pozyskiwania środków unijnych i krajowych na inwestycje uzdrowiskowe i turystyczne, wyższe wpływy podatkowe i opłaty lokalne, w tym możliwość pozyskiwania dotacji uzdrowiskowej, a w przyszłości także dostęp do kontraktów na lecznicze usługi uzdrowiskowe. Oczywiście posiadanie statusu uzdrowiska, to także świadoma zgoda na pewne ograniczenia, przy czym większość z nich można także traktować jako element, który pozwala w większym stopniu zadbać o dany obszar jako dobre miejsce do życia. Mowa tu przede wszystkim o stworzeniu swoistego reżimu publiczno-prawnego na obszarze uzdrowiska – ustanowienie specyficznych, właściwych tylko uzdrowiskom, norm prawnych z zakresu ochrony środowiska naturalnego, ograniczenie wolności gospodarczej (w zakresie działalności uciążliwej dla środowiska), czy też ustanowienie określonych norm prawnych w zakresie ładu i porządku odnoszących się do obszaru uzdrowiska. Oczywiście aby mieszkańcy i samorząd mogli czerpać korzyści finansowe z działalności turystyczno-uzdrowiskowej, konieczne jest też systematyczne przeznaczanie odpowiednich (wyższych niż w innych miejscowościach) nakładów na utrzymanie infrastruktury uzdrowiskowej i turystycznej. Szczególnie w tym obszarze ważna jest właściwa polityka informacyjna ze strony samorządu względem mieszkańców, która potrafi w sposób wiarygodny pokazać korzyści dla mieszkańców z inwestowania w określony profil rozwojowy gminy.

Obecny profil rozwojowy Ciężkowic i jego endogenne potencjały, to także szansa na wykorzystanie zmieniającego się podejścia do turystyki, w tym rosnącej mody (ale i cywilizacyjnej potrzeby) na zachowania typu *slow*, a w tym wypadku wykorzystanie koncepcji *slow tourism* w kształtowaniu ciężkowickiego produktu turystyczno-uzdrowiskowego i jego promocji. Przyjęcie założenia, iż produkt turystyczno-uzdrowiskowy Ciężkowic kształtowany jest w duchu *slow* oznacza konieczność po pierwsze bardzo dobrego rozplanowania funkcji na całym obszarze gminy (a zatem świadomego i długofalowego planowania przestrzennego), po wtóre ogromnej konsekwencji i determinacji w kreowaniu określonych rozwiązań. Koncepcja *slow tourism* to np. ograniczenie transportu prywatnego na rzecz publicznego w docieraniu do określonych destynacji turystycznych, a na miejscu korzystanie z alternatywnych środków transportu (spacer, rower, hulajnogę, melex itp.). *Slow tourism* to także *slow food* oparty o miejscową kuchnię, o zdrowy, lokalny produkt żywnościowy wytwarzany na miejscu, a nie dowożony setki kilometrów. *Slow tourism* to także lokalna kultura i dziedzictwo zwiedzane i odwiedzane nieśpiesznie w trakcie spaceru czy jazdy rowerem. To wielość doznań z pełnym prymatem dla minimalizowania negatywnego

oddziaływania na środowisko i maksymalizacja kontaktu z przyrodą. Powolna turystyka powinna umożliwiać maksymalizację czasu na przyjemności poprzez podejmowanie różnych aktywności, np. czytanie książki, uczenie się nowych umiejętności lub po prostu oglądanie przyrody. Powinna ona obejmować również kontakt z miejscową ludnością, kulturą i dziedzictwem historycznym – poprzez bierny lub czynny udział w imprezach. Muzyka, sztuka i zabytki pomagają nawiązywać silne lokalne więzi i ułatwiają zrozumienie funkcjonowania społeczności lokalnej. Ważnym sposobem poznawania lokalnych tradycji rolniczych oraz gastronomicznych i doświadczania lokalnej odrębności są produkty lokalne. Powolna turystyka preferuje długie posiłki w lokalnych restauracjach, kontakt z lokalnymi producentami, poznanie lokalnych specjałów, w tym regionalnych serów, miodu czy wina. Kluczem do sukcesu w tego typu powolnej turystyce jest jakość doświadczeń i doznań turystów czy kuracjuszy. Jakże blisko od idei *slow tourismu* do idei wodolecznictwa zgodnego z metodą ks. Sebastiana Kneippa, którą Ciężkowice konsekwentnie wdrażają i twórczo starają się rozwijać na swoim terenie już od blisko dekady.

W sukurs planowaniu nowej ścieżki rozwoju Gminy Ciężkowice, mogą przyjść także priorytety Unii Europejskiej sformułowane dla nowego okresu programowania. Jest to ważne zarówno dlatego, że będąc częścią zjednoczonej Europy są to także nasze priorytety, wynikające z analizy sytuacji i potrzeb na „Starym Kontynencie”, ale także dlatego, że pokazują one w jaki sposób dystrybuowana będzie zasadnicza część środków finansowych w okresie 2021–2027.

W stosunku do poprzedniej perspektywy finansowej w obecnym okresie dokonano uproszczenia dotychczas obowiązujących 11 celów tematycznych, sprowadzając je do 5 jasno sformułowanych celów polityki:

- 1 INTELIGENTNIEJSZA EUROPA** poprzez innowacyjność, cyfryzację, transformację gospodarczą i wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw.
- 2 EKOLOGICZNA, NISKOEMISYJNA EUROPA** dzięki inwestowaniu w transformację energetyczną, odnawialne źródła energii i walkę ze zmianą klimatu.
- 3 BARDZIEJ POŁĄCZONA EUROPA** posiadająca strategiczne sieci transportowe i informatyczne.
- 4 BARDZIEJ PROSPOŁECZNA EUROPA** bazująca na europejskim filarze praw socjalnych i wspierająca dostęp do wysokiej jakości zatrudnienia, edukacji, umiejętności, włączenie społeczne i równe prawa do opieki zdrowotnej.
- 5 EUROPA BLIŻEJ OBYWATELI** dzięki wspieraniu strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność i zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich w całej UE.

W przypadku Polski sformułowano jeszcze jeden cel bezpośrednio związany z łagodzeniem skutków społecznych i ekonomicznych transformacji energetycznej, zwiększeniem atrakcyjności inwestycyjnej regionów „węglowych” oraz zmniejszeniem emisji gazów cieplarnianych i większej efektywności energetycznej – cel ten przyjął brzmienie „Łagodzenie skutków transformacji w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu” i co do zasady nie będzie dotyczył Ciężkowic.

Tak rozumiana polityka spójności, będzie nadal główną polityką inwestycyjną UE, wspierającą spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną Unii jako całości i jej poszczególnych członków. W kontekście trwającej debaty na temat nowego paradygmatu polityki regionalnej oraz formułowania jej celów, priorytetów, narzędzi realizacji, podmiotów oraz zasięgu interwencji, na pierwszy plan wysuwa się przesądzenie o znaczącym wzmocnieniu podejścia terytorialnego do polityki rozwoju. W konsekwencji oznacza to wprowadzenie szeregu instrumentów, a także zachęt o charakterze finansowym do współdziałania samorządów w ramach wspólnych, uzgodnionych terytorialnie, celów rozwojowych. Dostrzeżenie sieci powiązań, wielorakich zależności i ciągłego przepływu ludzi na obszarach funkcjonalnie powiązanych ze sobą gmin musi prowadzić do wzmocnienia współpracy wewnątrz obszarów funkcjonalnych i przejścia z etapu konkurowania do etapu współpracy. Stąd tak ważne jest współdziałanie gmin w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w ramach Stowarzyszenia Aglomeracja Tarnowska, a także innych instrumentów terytorialnych, jak chociażby Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) wdrażany w ramach LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Dunajec-Biała i zbudowanie w tych strukturach zauważalnej i silnej pozycji Ciężkowic, tak aby móc być aktywnym „graczem” w procesie kreowania rozwoju obszaru i podejmowania wspólnych, dla całego obszaru, decyzji rozwojowych. Zbudowanie zauważalnej pozycji Ciężkowic w tym układzie polityki terytorialnej pozwoli lepiej podejść do:

- tworzenia i wykorzystania kapitałów i uwarunkowań terytorialnych (m.in. endogenicznych zasobów i sieci współpracy);
- integracji działań podejmowanych w różnych układach instytucjonalnych (m.in. wzmacnianiu partycypacji, partnerstwa i współpracy);
- dynamizacji mechanizmów rozwoju w obszarach funkcjonalnych, niezależnie od układu administracyjno-politycznego.

To z kolei pozwoli na realizację szeregu działań i przedsięwzięć, niemożliwych do realizacji przez pojedyncze samorządy, a w konsekwencji pozwoli budować przewagę konkurencyjną całego obszaru, minimalizować koszty szeregu działań i świadczenia wielu usług dzięki efektowi skali, bardziej efektywnie wykorzystywać dostępne zasoby, zwiększać potencjał rozwojowy obszaru i integrować system usług publicznych.

2.2.2. Strategiczne wyzwania rozwojowe Gminy Ciężkowice

Wykorzystując pogłębioną analizę statystyczną sytuacji Gminy Ciężkowice, zarówno w zakresie danych historycznych, jak i trendów, wyzwań zdefiniowanych w czterech wymiarach poddanych analizie:

- społecznym,
- środowiskowo-przestrzennym,
- gospodarczym,
- instytucjonalnym,

wyników badań opinii mieszkańców, a także prac warsztatowych prowadzonych w ramach uspołecznienia procesu przygotowania nowej strategii sformułowano kilkanaście wyzwań strategicznych, na które zarówno sama „Strategia Rozwoju Gminy Ciężkowice do roku 2030”, jak i przyszłe działania samorządu i jego partnerów społeczno-gospodarczych powinny odpowiedzieć.

Park Zdrojowy w Ciężkowicach

TRZYNAŚCIE STRATEGICZNYCH WYZWAŃ DLA CIĘŻKOWIC

- 1.** Uzyskanie statusu uzdrowiska do roku 2030
- 2.** Rozwijanie i promocja produktu turystycznego w oparciu o zasoby przyrodniczo-krajobrazowe
- 3.** Tworzenie warunków dla rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i atrakcyjnych miejsc pracy
- 4.** Uświadomienie mieszkańcom Gminy Ciężkowice korzyści płynących z podejmowanych działań dla rozwoju całej gminy i szans jakie one stwarzają dla podniesienia poziomu i jakości życia ich samych
- 5.** Włączenie kultury wysokiej w główny nurt rozwoju gminy
- 6.** Wykreowanie Ciężkowic jako wiodącego ośrodka edukacji ekologicznej w Polsce południowej
- 7.** Przygotowanie gminy na zachodzące zjawiska demograficzne
- 8.** Włączenie mieszkańców w proces współzarządzania gminą
- 9.** Świadome kreowanie i kształtowanie liderów lokalnych
- 10.** Poprawa jakości środowiska naturalnego oraz kształtowanie wrażliwości ekologicznej, szczególnie wśród młodego pokolenia
- 11.** Poprawa jakości i dostępności usług komunalnych
- 12.** Wykreowanie ciężkowickiego rynku jako atrakcyjnego miejsca spędzania czasu
- 13.** Uporządkowanie planistyczne obszaru gminy

1. Uzyskanie statusu uzdrowiska do roku 2030

Kluczowym wyzwaniem i szansą rozwojową jest uzyskanie, maksymalnie w perspektywie roku 2030, formalnego statusu uzdrowiska. Jednocześnie należy pamiętać, iż procedura uzyskiwania tego statusu jest pracochłonna, a zatem należy jak najszybciej podjąć wymagane prawem sekwencje działań planistycznych, badawczych, uzgodnieniowych i infrastrukturalnych, których efektem będzie uchwalenie Statutu Uzdrowiska i formalne zatwierdzenie go przez właściwe instytucje rządowe.

2. Rozwijanie i promocja produktu turystycznego w oparciu o zasoby przyrodniczo-krajobrazowe

Fakt skupienia się na formalnych działaniach związanych z uzyskaniem statusu uzdrowiska, nie może prowadzić do zaniechania systematycznego rozwijania i promowania produktu turystycznego opartego o szeroko rozumiane zasoby przyrodniczo-krajobrazowe, którego wizytówką jest marka Źródłanego Szlaku, a najbardziej rozpoznawalnym elementem rezerwat Skamieniałe Miasto.

Wzmacnianiu samego produktu turystycznego Gminy towarzyszyć musi kompleksowa, przemyślana i nowoczesna promocja Gminy i jej oferty, adresowana do właściwych i dobrze zdiagnozowanych grup odbiorców. Jednocześnie rozwój produktu turystycznego musi przebiegać w taki sposób, by maksymalizował korzyści dla mieszkańców, przy jednoczesnym minimalizowaniu negatywnych skutków dla codziennego życia mieszkańców Gminy. Stąd tak ważne jest np. wprowadzenie właściwych rozwiązań w zakresie komunikacji w Ciężkowicach, a także systemowe wprowadzenie polityki parkingowej w rejonach o największej waloryzacji turystycznej.

3. Tworzenie warunków dla rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i atrakcyjnych miejsc pracy

Stojąc u progu zdynamizowania procesów rozwojowych w gminie należy podjąć szereg działań, których efektem będzie stwarzanie jeszcze lepszych warunków dla rozwoju gospodarczego – dotyczy to zarówno działań planistycznych, organizacyjnych, inwestycyjnych, edukacyjnych, jak i promocyjnych. Ważne jest także kształtowanie postaw przedsiębiorczych – szczególnie wśród młodych mieszkańców gminy, a także promocja lokalnego biznesu (zarówno w relacjach wewnętrznych, jak i poza obszarem gminy). Najbliższa dekada to także doskonały czas na wzmacnianie istniejących i generowanie nowych lokalnych marek. Ważne w tym czasie jest także, by umiejętnie włączać i angażować lokalnych przedsiębiorców we współkreowanie polityki rozwoju gminy. Wyzwaniem jest także wewnętrzna promocja lokalnych przedsiębiorców, budowanie poczucia dumy z osób, które swoją pracą i pomysłowością przyczyniają się do rozwoju Ciężkowic i zachęcanie tym samym innych, by odważnie podążali taką ścieżką rozwoju.

4. Uświadomienie mieszkańcom Gminy Ciężkowice korzyści płynących z podejmowanych działań dla rozwoju całej gminy i szans jakie one stwarzają dla podniesienia poziomu i jakości życia ich samych

Inwestycje i działania podejmowane dla rozwoju produktu turystycznego na terenie gminy, przede wszystkim działania zmierzające do uzyskania statusu uzdrowiska przez Gminę Ciężkowice, nie są realizowane same dla siebie i nie przenoszą ciężaru rozwoju na przedsięwzięcia, z których korzystać będą osoby spoza Gminy Ciężkowice. W gruncie rzeczy, wszystkie działania podejmowane w obszarze produktu turystycznego przez ostatnią dekadę oraz zaplanowane na kolejną dekadę, mają za zadanie stwarzanie lepszych warunków do życia i pracy mieszkańcom Gminy Ciężkowice. Powstająca infrastruktura oraz aktywność samorządu, ma stwarzać realną szansę dla mieszkańców gminy na znalezienie atrakcyjniejszej pracy – spełniającej ich ambicje i materialne oczekiwania, ma także dawać szansę lokalnym przedsiębiorcom (obecnym i dopiero myślącym o założeniu firmy) na uruchomienie własnego biznesu, który bazował będzie na zwiększonej liczbie osób odwiedzających Gminę Ciężkowice. Warto pamiętać, iż nie tylko firmy związane z bezpośrednią obsługą ruchu w miejscu występowania określonej atrakcji skorzystają na zwiększonej frekwencji turystów czy kuracjuszy. Na rozwoju branży turystycznej skorzystają w równej mierze osoby oferujące noclegi na obszarze całej gminy, produkujące i sprzedające żywność, świadczące najróżniejsze usługi, nie zawsze wprost związane z produktem turystycznym, ale wynikające z dużej liczby osób odwiedzających Gminę Ciężkowice i mogących przy okazji pobytu skorzystać z najróżniejszych usług. Także wzajemna kooperacja firm na obszarze gminy – związana ze wzmożoną liczbą odwiedzających – będzie napędzać lokalną gospodarkę i stwarzać warunki do rozwijania firm i tworzenia nowych, atrakcyjnych miejsc pracy.

5. Włączenie kultury wysokiej w główny nurt rozwoju gminy

Niewątpliwym atutem Gminy Ciężkowice, jest fakt jej historycznego związania z osobą wielkiego Polaka, męża stanu, współtwórcy niepodległej Rzeczypospolitej, światowej sławy kompozytorem i pianistą Ignacym Janem Paderewskim. Także działająca na terenie Gminy instytucja kultury, jaką jest Centrum Paderewskiego w Kąsnej Dolnej, które jest rozpoznawalnym daleko poza granicami gminy Ciężkowice i województwa małopolskiego, ośrodkiem kultury wysokiej, powinno być mocniej włączone w krwioobieg rozwoju Gminy i budowania atrakcyjnej oferty także związanej z ofertą kultury wysokiej oraz być rozpoznawalnym ośrodkiem edukacji muzycznej młodego pokolenia wirtuozów.

Bezspornie jeszcze mocniejsze wykorzystanie potencjału Centrum Paderewskiego w Kąsnej Dolnej dla budowania rozpoznawalności Ciężkowic w skali ponadregionalnej i uczynienia z kultury jednego z najważniejszych atutów Gminy, jest jednym z kluczowych wyzwań i ogromną szansą rozwojową.

6. Wykreowanie Ciężkowic jako wiodącego ośrodka edukacji ekologicznej w Polsce południowej

Uruchamiane na przełomie roku 2022 i 2023 Małopolskie Centrum Edukacji Ekologicznej, które ma pełnić ponadregionalnego centrum nowoczesnej i dobrze pojętej edukacji ekologicznej. Swoją działalnością, aktywnością i innowacyjnym podejściem do prezentowanych treści ma docierać do dzieci i młodzieży z Polski południowej, ma uczyć i zarażać pasją do przyrody, do odpowiedzialnego korzystania ze środowiska naturalnego, przygotowywać młode pokolenie do innego, lepszego patrzenia na świat przyrody i partnerskiego budowania relacji pomiędzy środowiskiem naturalnym, a korzystającym z niego człowiekiem. Centrum powinno emanować szerokim wachlarzem działań i aktywności poczynając od działalności muzealnej i edukacyjnej, poprzez bycie miejscem spotkania twórców i aktywistów związanych z ruchami ekologicznymi (warto wspomnieć, że Ciężkowice były już współgospodarzem Międzynarodowego Festiwalu Filmów Ekologicznych), aż po angażowanie się w działalność środowisk naukowych i instytucji odpowiedzialnych za ochronę i nadzór nad dziedzictwem przyrodniczym.

7. Przygotowanie gminy na zachodzące zjawiska demograficzne

Nie może być trwałego rozwoju Gminy bez jej mieszkańców. W czasach, gdy atrakcyjnym miejscem do zamieszkania (szczególnie dla ludzi młodych) są wielkie metropolie – kluczem i wyzwaniem dla samorządu i całej lokalnej wspólnoty jest stwarzanie warunków do powstrzymania odpływu młodych mieszkańców Gminy Ciężkowice oraz zachęcanie ich do powrotu po okresie nauki poza terenem gminy. Będzie to możliwe wtedy, kiedy Ciężkowice będą atrakcyjnym miejscem pracy, z ciekawą i dostępną ofertą mieszkaniową (często zresztą opartą o zasoby rodzinne) oraz dobrej jakości usługami publicznymi, w tym związanymi z usługami wychowawczymi dla dzieci, doskonałą edukacją (w tym edukacją przez całe życie), dostępem do nowoczesnej opieki medycznej, ciekawą ofertą rekreacyjną i dobrej jakości środowiskiem. Jednocześnie ciesząc się z faktu, że żyjemy coraz dłużej, że chcemy pozostać jak najdłużej aktywni – fizycznie i intelektualnie – wyzwaniem, ale i odpowiedzialnością wspólnoty samorządowej jest przygotowanie atrakcyjnej oferty dla osób starszych (poprawiających aktywność psychofizyczną aktywnych seniorów i zapewniającą właściwe warunki osobom starszym i niesamodzielnym).

8. Włączenie mieszkańców w proces współzarządzania gminą

Jednym z kluczy do budowania społeczeństwa obywatelskiego jest włączenie mieszkańców w procesy decyzyjne dotyczące istotnych – z punktu widzenia mieszkańców – kwestii. Nie oznacza to konsultowania każdej, najdrobniejszej decyzji, ale oznacza stworzenie mechanizmów, które pozwolą mieszkańcom wypowiadać się w sprawach dla nich ważnych i sprawią, że ich głos będzie słyszalny i wysłuchany. Oznacza to np. rozmowę o planowanych działaniach przed momentem podjęcia

decyzji o ich kształcie, tak, aby prowadzony dialog był realny i miał wpływ na procesy decyzyjne. To także kwestia budowania wzajemnego zaufania wewnątrz wspólnoty lokalnej. Kluczem do budowania takiej przestrzeni dialogu powinna być jeszcze większa aktywizacja organizacji pozarządowych i ich współpracy. Daje to realną szansę na odbudowę zaufania i wzmocnienie relacji wewnątrz lokalnej wspólnoty. To ważne, bo daje szansę, że dzięki takiemu dialogowi, beneficjentem przemian w Gminie Ciężkowice będzie mogła czuć się maksymalnie duża grupa mieszkańców.

9. Świadome kreowanie i kształtowanie liderów lokalnych

Nie będzie trwałego rozwoju Gminy – w każdym wymiarze – bez silnego przywództwa. Konieczne jest zatem stwarzanie warunków dla aktywności obywatelskiej i mechanizmów edukacji obywatelskiej mieszkańców Gminy Ciężkowice, szczególnie wśród młodego pokolenia, które powinno mieć możliwość już dziś kształtować przyszłość gminy i dzięki temu widzieć swoją szansę na trwałe związanie swojej przyszłości z miejscem urodzenia.

Rolą lokalnych liderów jest też włączenie całej wspólnoty w procesy rozwojowe i ukazanie korzyści różnym grupom mieszkańców ze zmian, które dokonują się na terenie gminy.

10. Poprawa jakości środowiska naturalnego oraz kształtowanie wrażliwości ekologicznej, szczególnie wśród młodego pokolenia

Jeżeli Ciężkowice mają być ponadregionalnym centrum nowoczesnej edukacji ekologicznej, same w swoich działaniach muszą być spójne z tak definiowaną ideą. Stąd dbałość o stan i jakość środowiska naturalnego, jakość powietrza, rozwiązania proekologiczne w prowadzonych inwestycjach, adaptowalność do zmian klimatu i stosowanie rozwiązań zapewniających zrównoważony rozwój, muszą stanowić zarówno wyzwanie, jak i zobowiązanie dla samorządu Ciężkowic i całej wspólnoty lokalnej. Dobry stan środowiska naturalnego – w każdym jego wymiarze – to także warunek konieczny dla uzyskania statusu uzdrowiska, a także szansa na bycie atrakcyjnym miejscem do życia dla mieszkańców – zarówno obecnych, jak i przyszłych. Zatem dbałość o ten aspekt rozwoju to także doskonałe narzędzie promocji i przyciągania nowych mieszkańców do Gminy Ciężkowice.

11. Poprawa jakości i dostępności usług komunalnych

Aby jakość środowiska mogła z roku na rok się poprawiać, konieczna jest poprawa jakości i dostępności (także w wymiarze fiskalnym) usług komunalnych. Rozwijana musi być sieć wodno-kanalizacyjna oraz gazowa na terenie gminy wraz z racjonalizacją kosztów ponoszonych przez mieszkańców za te usługi. Gospodarka odpadami powinna dążyć do rozwiązań, które przyczyniają się do systematycznego i zauważalnego ograniczania samego powstawania odpadów (filozofia „zero waste”).

Aby jednak dbałość o jakość środowiska była powszechna należy dążyć do takiego zorganizowania systemu gospodarki komunalnej, aby ceny świadczonych usług były społecznie akceptowane, a składowe tych cen czytelnie i wiarygodnie wyjaśnione osobom korzystającym z tych usług.

12. Wykreowanie ciężkowickiego rynku jako atrakcyjnego miejsca spędzania czasu

Część atrakcji turystycznych jest tworzona od podstaw, ale warto budować także na tym, co jest już od wieków wizytówką gminy i świadczy o charakterze miasta i jego historii. Bezspornie ożywienie Rynku w Ciężkowicach i przyległych ulic oraz wykorzystanie ich potencjału dla stworzenia klimatycznego miejsca do spędzania czasu wolnego, zarówno przez mieszkańców gminy, jak i turystów odwiedzających atrakcje Pogórza Ciężkowickiego, jest jednym ze strategicznych wyzwań przed jakimi staje wspólnota samorządowa Ciężkowic. Stworzenie eleganckiej, tętniącej życiem – kulinarnym, artystycznym, towarzyskim – przestrzeni, która może być miejscem gromadzącym tak turystów, jak i samych mieszkańców, jest ogromną szansą wzmocnienia lokalnej tożsamości i dumy z miejsca, w którym się żyje i jednocześnie wykreowania przestrzeni, która sama w sobie będzie kolejną atrakcją turystyczną Gminy.

13. Uporządkowanie planistyczne obszaru gminy

Ostatnim, a jednocześnie jednym z najważniejszych wyzwań jest uporządkowanie całej sfery związanej z planowaniem przestrzennym. Samorząd Ciężkowic musi być gotowy i mieć ku temu odpowiednie instrumenty, by był zdolny do reagowania na zmieniającą się sytuację i rosnącą presję na przekształcanie i zabudowywanie terenów w najbliższym sąsiedztwie terenów o dużej waloryzacji turystycznej. Musi także zachować w swoich rękach narzędzia, które pozwolą mu realizować cele publiczne związane chociażby ze staraniem się o status uzdrowiska. W sferze planistycznej istotnym problemem, a w konsekwencji wyzwaniem, jest także uporządkowanie stanów własnościowych dróg.

3

Wizja i cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i środowiskowo-przestrzennym

3.1. Wizja rozwoju Gminy Ciężkowice

Wizja to z jednej strony wyobrażenie przyszłości naszej gminy, z drugiej, swego rodzaju deklaracja wartości, które są dla nas – jako wspólnoty lokalnej – ważne. To nadrzędny cel, do którego będziemy dążyć i który organizuje nasze działania, bo jak powiedział dr Laurence J. Peter „Jeżeli nie wiesz, dokąd zmierzasz, prawdopodobnie wylądujesz gdzieś indziej”.

Dziś wspólnota samorządowa Ciężkowic ma jeden zasadniczy cel, który w najbliższych latach będzie organizował szereg jej aktywności. I temu celowi podporządkowywał szereg podejmowanych działań. Tym celem jest osiągnięcie przez Gminę Ciężkowice, jeszcze w czasie trwania tej dekady, statusu uzdrowiska.

To nie tylko materializacja idei sformułowanej ponad sto lat temu przez wielkiego Polaka i współtwórcę II Rzeczypospolitej Ignacego Jana Paderewskiego, ale też spełnienie marzeń wielu mieszkańców Gminy, którym ta idea była i jest bliska. Chcemy być dumni z miejsca, w którym żyjemy i pracujemy, chcemy tworzyć Uzdrowisko i rozwijać nowoczesny produkt turystyczny w zgodzie z ideą zrównoważonego rozwoju. Chcemy, by wartości, które są ważne dla nas – czysta przyroda, piękny krajobraz, kultura materialna i niematerialna – były tymi aspektami, które zachęcą wielu gości do odwiedzenia Ciężkowic i zatrzymania ich tutaj na dłużej. Mamy im przecież tak wiele do zaoferowania. Ale nie ukrywamy tego, że wszystkie starania, które podejmujemy i będziemy podejmować czynimy po to, by Gmina Ciężkowice była dobrym miejscem do życia dla nas wszystkich – z dobrą i atrakcyjną pracą, świetną edukacją, zapleczem, które daje nam poczucie dobrego zabezpieczenia zdrowotnego i społecznego, wreszcie miejsca, w którym czujemy się bezpiecznie i takiego, które pozwala nam realizować nasze pasje, ambicje i marzenia. Nie ukrywamy też, że poprzez szereg podejmowanych przez nas działań i aktywności kreujemy rozwój daleko wykraczający poza obszar tylko naszej Gminy. Zatem realizując naszą wizję rozwoju Gminy Ciężkowice, jesteśmy przekonani, że...

Utworzenie uzdrowiska
to najważniejszy cel
na najbliższą dekadę.

TU BIJE SERCE POGÓRZA

Rozwijając myśl Ignacego Jana Paderewskiego tworzymy miejsce, które – zgodnie z naszymi ambicjami – staje się rozpoznawalnym w kraju i za granicą Uzdrowiskiem.

U nas goście – w spokoju, zatopieni w czystej przyrodzie, otoczeni muzyką – mogą odpocząć, nabrać sił i doświadczyć działania bogatej w minerały wody i posmakować różnorodności Pogórza Ciężkowickiego.

Dla nas – mieszkańców – Gmina Ciężkowice jest dobrym i bezpiecznym miejscem do życia, pracy, rozwijania się, spędzania wolnego czasu, realizowania pasji w zgodzie z naszymi potrzebami, tradycją i wspólnotą, w której dobrze się czujemy.

3.2. Cele strategiczne i operacyjne

Wizja to deklaracja całej naszej wspólnoty samorządowej Ciężkowice i wszyscy wspólnie chcemy ją realizować.

Ta wizja jest deklaracją całej naszej wspólnoty samorządowej Ciężkowice – mieszkańców, przedsiębiorców, społeczników, urzędników – i wszyscy wspólnie chcemy ją realizować. Jest także odpowiedzią na trzynaście wyzwań sformułowanych w procesie refleksji strategicznej, które porządkujemy w pięciu celach strategicznych i siedemnastu celach operacyjnych.

Każdy z tych celów organizuje i wskazuje kierunki działań, zarówno władz samorządowych, jak i pozostałych uczestników życia społeczno-gospodarczego w wybranym, ważnym obszarze aktywności. W konsekwencji planowane i realizowane w kolejnych latach działania, powinny w każdym przypadku, w sposób pośredni, bądź bezpośredni służyć i przyczyniać się do osiągania tych celów, a wskazane w „Strategii” najważniejsze, wiodące kierunki działań, będą priorytetowo traktowane przy podejmowaniu decyzji o szczegółowych przedsięwzięciach i aktywnościach, przydziale środków budżetowych i staraniach o zewnętrzne źródła finansowania.

Tabela 1. Cele strategiczne i operacyjne „Strategii Rozwoju dla Gminy Ciężkowice do roku 2030”

CELE STRATEGICZNE	CELE OPERACYJNE
I. Tu będzie uzdrowisko	I.1. Ciężkowice-Zdrój w 2030 I.2. Znane i wypromowane
II. Tu odpoczniesz w swoim rytmie	II.1. Źródłany szlak – markowy produkt turystyczny Pogórza Ciężkowickiego II.2. Gmina Ciężkowice – ważne miejsce na muzycznej mapie Polski II.3. Ciężkowice jako ponadregionalne centrum edukacji ekologicznej
III. Tu się zarabia	III.1. Rozwinięta turystyka źródłem utrzymania mieszkańców III.2. Lokalne produkty rolne dopełniają markowy produkt turystyczny
IV. Tu się dobrze żyje	IV.1. Dobra edukacja wspiera rozwój mieszkańców IV.2. Wysokiej jakości usługi zdrowotne i społeczne dopasowane do indywidualnych potrzeb IV.3. Mieszkańcy chętnie spędzają czas wolny w Gminie Ciężkowice IV.4. Polityka senioralna odpowiadająca na potrzeby mieszkańców IV.5. Zaangażowana wspólnota lokalna włączona w działania gminy IV.6. Sprawna i korzystająca z nowoczesnych narzędzi administracja IV.7. Mieszkańcy Gminy czują się bezpiecznie IV.8. Gmina dobrze skomunikowana
V. Tu doświadczysz czystej natury	V.1. Gmina ma uporządkowaną politykę przestrzenną i dobrze dysponuje posiadanymi zasobami V.2. Czyste i zadbane środowisko wizytówką Gminy Ciężkowice V.3. Dobrej jakości usługi komunalne są dostępne dla wszystkich mieszkańców gminy

Cele strategiczne i operacyjne w pełni odpowiadają na zdefiniowane wyzwania, co zilustrowano w poniższej tabeli.

Tabela 2. Powiązanie celów strategicznych i operacyjnych względem zidentyfikowanych wyzwań

WYZWANIA / CELE STRATEGICZNE	I. Tu będzie uzdrowisko	II. Tu odpoczniesz w swoim rytmie	III. Tu się zarabia	IV. Tu się dobrze żyje	V. Tu doświadczysz czystej natury
Uzyskanie statusu uzdrowiska do roku 2030	I.1, I.2				
Rozwijanie i promocja produktu turystycznego w oparciu o zasoby przyrodniczo-krajobrazowe	I.1	II.1, II.3	III.1, III.2		
Tworzenie warunków dla rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i atrakcyjnych miejsc pracy	I.1		III.1, III.2		
Uświadomienie mieszkańcom Gminy Ciężkowice korzyści płynących z podejmowanych działań dla rozwoju całej gminy i szans jakie one stwarzają dla podniesienia poziomu i jakości życia ich samych	I.2		III.1, III.2	IV.5	
Włączenie kultury wysokiej w główny nurt rozwoju gminy		II.2			
Wykreowanie Ciężkowic jako wiodącego ośrodka edukacji ekologicznej w Polsce południowej		II.3			
Przygotowanie gminy na zachodzące zjawiska demograficzne				IV.1, IV.2, VI.4, IV.5	
Włączenie mieszkańców w proces współzarządzania gminą				IV.5	
Świadome kreowanie i kształtowanie liderów lokalnych				IV.5	
Poprawa jakości środowiska naturalnego oraz kształtowanie wrażliwości ekologicznej, szczególnie wśród młodego pokolenia					V.1, V.2, V.3
Poprawa jakości i dostępności usług komunalnych					V.3
Wykreowanie ciężkowickiego rynku jako atrakcyjnego miejsca spędzania czasu			III.1		V.1
Uporządkowanie planistyczne obszaru gminy	I.1				V.1

Źródło: opracowanie własne

Projektując cele i kierunki działań uwzględniono w nich podejście zintegrowane, co oznacza planowanie działań w sposób funkcjonalny, a nie w sposób sektorowy (dziedzinowy). Taki sposób prowadzenia polityki rozwoju pozwala osiągnąć lepsze rezultaty, np. poprzez wykorzystanie efektów już zrealizowanych inwestycji lub optymalne zaplanowanie kolejności przeprowadzenia działań w czasie. W niniejszej „Strategii” podejście zintegrowane przejawia się w kilku płaszczyznach:

- **integracja na poziomie celów** oznacza, iż są one wzajemnie powiązane, a zakres działań jednego celu wpływa na efekty realizacji działań przypisanych innemu celowi;
- **integracja w sferze organizacyjnej** oznacza budowanie kultury współpracy w ramach urzędu, referatów i jednostek organizacyjnych oraz na linii urząd – interesariusze;
- **uwzględnienie polityki rozwojowej stanowionej na wyższym szczeblu**, które oznacza w szczególności zachowanie spójności z zapisami „Strategii Rozwoju Województwa MAŁOPOLSKA 2030” oraz „Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego”.

W kolejnym rozdziale przedstawiona została szczegółowa struktura realizacji „Strategii”, z uwzględnieniem:

- **celów strategicznych**, które wskazują istotę podejmowanych, przez wspólnotę samorządową Ciężkowic, działań, a także ich odbiorców i w tym znaczeniu są jasną deklaracją wizji i kierunków, w jakich ma się rozwijać Gmina w najbliższych latach oraz to, czemu lub komu rozwój ten ma służyć;
- **celów operacyjnych**, które rozumiane są jako najważniejsze zagadnienia w ramach danego obszaru strategicznego;
- **kierunków działań**, które rozumiane są jako najważniejsze zagadnienia w ramach danego celu operacyjnego i określają przedsięwzięcia (wiodące grupy działań/programów) – rozumiane jako kluczowe interwencje, które należy podjąć z punktu widzenia realizacji poszczególnych celów strategii rozwoju, co do których uznaje się, iż bez ich realizacji osiągnięcie tych celów i założonej wizji nie będzie możliwe.

koncentracja

W toku prac nad „Strategią” starano się ograniczyć liczbę celów strategicznych i operacyjnych wychodząc z założenia, iż skupienie się na ograniczonej liczbie celów pozwoli zagwarantować największy efekt podejmowanych działań (zasada koncentracji). Z kolei rozbudowana **lista kierunków działań** ma stanowić swoistą mapę drogową, która zagwarantuje z jednej strony właściwe rozumienie poszczególnych zagadnień, a po wtóre stanowi bardzo silną wskazówkę strategiczną, co do rodzaju i typu podejmowanych interwencji. W konsekwencji, zestaw kierunków działań odgrywa rolę porządkującą i organizującą dla realizacji celów i operacyjnych „Strategii” i ma ułatwić zarządzanie jej realizacją.

Poszczególne kierunki działań wymagają dalszej operacjonalizacji na poziomie strategii i planów dziedzinowych, a także opracowania konkretnych projektów i zadań. Są jednak mocną przesłanką zarówno, co do kierunku ich opracowania, jak i koncentracji środków właśnie na tych zaproponowanych przedsięwzięciach.

W odrębnym rozdziale („Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia”) w układzie poszczególnych celów strategicznych przedstawiono kilka propozycji tzw. miar sukcesu, którymi będzie można zmierzyć w połowie okresu realizacji „Strategii” (tj. w roku 2026) oraz na jej koniec, czyli w roku 2030, postęp w osiąganiu założonych celów w stosunku do sytuacji dnia dzisiejszego.

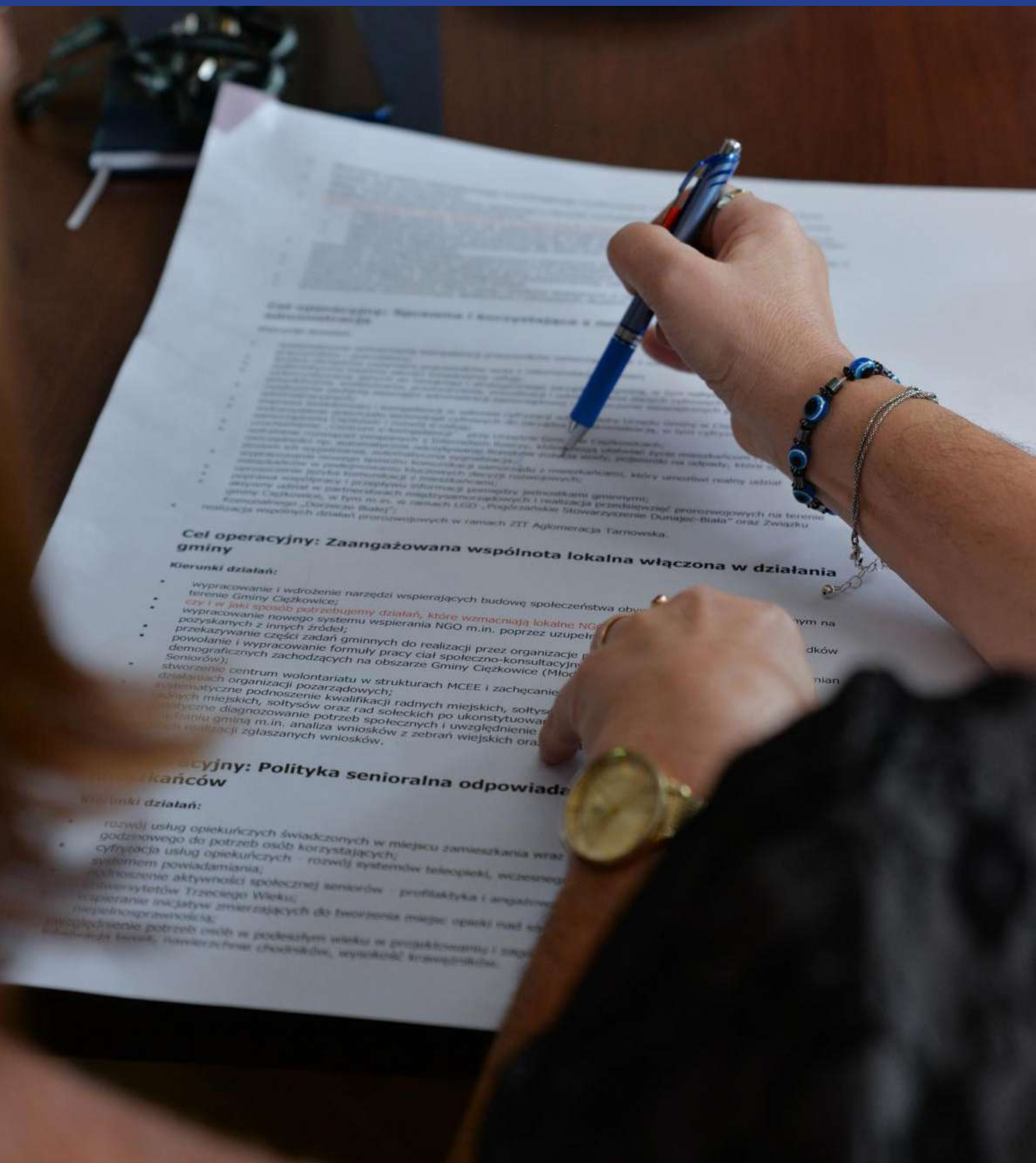
miary sukcesu

Warsztaty strategiczne

4

Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych

Cel operacyjny: Zaangażowana wspólnota lokalna włączona w działania gminy

Kierunki działań:

- wypracowanie i wdrożenie narzędzi wspierających budowę społeczeństwa obywatelskiego na terenie Gminy Cielicko;
- czy i w jaki sposób potrzebujemy działań, które wzmacniają lokalne NGO i ich rolę w realizacji zadań gminy;
- wypracowanie nowego systemu wspierania NGO m.in. poprzez uzupełnianie potrzebnych z innych źródeł;
- przekazywanie części zadań gminnych do realizacji przez organizacje społeczne i wypracowanie formuły pracy ciał społeczno-konsultacyjnych;
- demograficznych zachodzących na obszarze Gminy Cielicko (Młodzież Seniorów);
- stworzenie centrum wolontariatu w strukturach MCEE i zachęcanie do udziału w działaniach organizacji pozarządowych;
- systematyczne podnoszenie kwalifikacji radnych miejskich, sołtysów i radnych wiejskich, sołtysów i radnych wiejskich po ukończeniu kursów;
- systematyczne diagnozowanie potrzeb społecznych i uwzględnienie ich w planowaniu gminy m.in. analiza wniosków z zebranych wiejskich rad;
- realizacja zadań zgłaszanych wniosków.

Cel operacyjny: Polityka senioralna odpowiadająca potrzebom mieszkańców

Kierunki działań:

- rozwój usług opiekuńczych świadczonych w miejscu zamieszkania wraz z pomocą społeczną i innymi formami pomocy;
- cyfryzacja usług opiekuńczych - rozwój systemów teleopieki, wczesnego wykrywania problemów;
- podnoszenie aktywności społecznej seniorów - profilaktyka i angażowanie w życie społeczne;
- Uniwersytetów Trzeciego Wieku;
- wspieranie inicjatyw zmierzających do tworzenia miejsc opieki nad seniorami;
- niepełnosprawnością;
- uwzględnienie potrzeb osób w podeszłym wieku w projektowaniu i realizacji usług i świadczeń;
- realizacja zadań z Chodziłki, wycinków i innych form pomocy.

4.1. Cel strategiczny I. Tu będzie uzdrowisko

Wspólnota samorządowa Ciężkowic jest zdeterminowana i zgodna w tym, aby w najbliższym czasie gros sił i środków zaangażować w działania związane z powstaniem uzdrowiska. To realizacja planów i spełnienie marzeń wielu – starszych i młodszych – mieszkańców Gminy Ciężkowice. Potwierdzone występowanie wody mineralnej w odwiercie „Ignacy”, wykonanym w rejonie Parku Zdrojowego i jej znakomite właściwości lecznicze, a także wcześniejsze, potwierdzone w badaniach, właściwości lecznicze klimatu Ciężkowic, nie pozostawiają już wątpliwości, że uzyskanie statusu uzdrowiska jest nie tylko pożądanym kierunkiem w rozwoju Gminy, ale też – jak nigdy dotąd – cel ten jest w zasięgu ręki. Otrzymanie statusu uzdrowiska przez Gminę Ciężkowice jest nie tylko dziejową szansą przed jaką stajemy, ale też naszą wspólną odpowiedzialnością, by dokonać tego jeszcze w tej dekadzie.

Podajemy to wyzwanie, bo:

- jesteśmy przekonani, że droga do bycia uzdrowiskiem jest realna. Wiemy też, ile już zostało zrobione w tym kierunku i coraz mocniej doświadczamy pozytywnych efektów zrealizowanych działań. Wiemy, że to przysłowiowe „10 minut”, przed którymi stoi Gmina Ciężkowice i zdajemy sobie sprawę z tego, jak bardzo działania te mogą wpłynąć na rozwój naszej gminy i tym samym, jak wiele mogą przynieść pozytywnych zmian dla nas i naszych dzieci;
- wiemy też, ile jeszcze pracy przed nami – jak wiele wysiłku musimy – jako wspólnota samorządowa – włożyć w to, by wszyscy mieszkańcy nie tylko widzieli w naszych planach szanse rozwoju Gminy, ale też dostrzegli swoje szanse i wiedzieli jak z nich skorzystać. Zdajemy sobie sprawę, że potrzebujemy do zadań, które przed sobą stawiamy, także partnerów – część pozyskamy spośród naszych mieszkańców i przedsiębiorców, część pewnie przyjdzie do nas z zewnątrz i zainwestuje swoje środki w realizację naszej wizji i planów – ale najpierw musimy do nich dotrzeć, zarazić ich naszą wizją i przekonać, że ta inwestycja – czysto po ludzku – im się opłaci, a my, że jesteśmy wiarygodnym partnerem na długie lata.

Otrzymanie statusu uzdrowiska przez Gminę Ciężkowice jest szansą przed jaką stajemy, ale też naszą wspólną odpowiedzialnością.

Tabela 3. Cele operacyjne oraz kierunki działań w ramach I. celu strategicznego „Tu będzie uzdrowisko”

I. cel strategiczny: TU BĘDZIE UZDROWISKO

Cel operacyjny: I.1. Ciężkowice-Zdrój w 2030

Kierunki działań:

- podjęcie działań formalno-prawnych umożliwiających rozpoczęcie prac zmierzających do uzyskania statusu uzdrowiska – podjęcie uchwały przez Radę Miejską;
- wybór ścieżki działania dla utworzenia uzdrowiska (decyzja: obszar ochrony uzdrowiskowej versus status uzdrowiska);
- realizacja działań poprzedzających opracowanie operatu uzdrowiskowego, w tym m.in. badanie właściwości leczniczych posiadanych wód mineralnych; aktualizacja badań klimatu;
- opracowanie planów miejscowych dla obszaru wokół Parku Zdrojowego z uwzględnieniem starania się o status uzdrowiska wraz ze wstępnym określeniem granic poszczególnych stref ochrony uzdrowiskowej;
- doprowadzenie niezbędnej infrastruktury do terenów uzdrowiskowych (rozprowadzenie wody mineralnej po obszarze planowanych inwestycji, właściwa utylizacja ścieków pokąpielowych);
- opracowanie koncepcji funkcjonowania uzdrowiska zrównoważonego działającego w warunkach zmian klimatycznych (geotermia, OZE);
- powołanie zakładu przyrodoleczniczego;
- powołanie Komisji Uzdrowiskowej w ramach Rady Miejskiej;
- opracowanie operatu uzdrowiskowego;
- uzgodnienia z Ministerstwem Zdrowia w zakresie uzyskania statusu uzdrowiska;
- opracowanie koncepcji programów edukacyjnych na poziomie i średnich uwzględniających potrzeby rynku pracy związanego z działalnością uzdrowiskową;
- przygotowanie kadr do działalności uzdrowiskowej.

Cel operacyjny: I.2. Znane i wypromowane

Kierunki działań:

- systematyczne i transparentne informowanie mieszkańców i przedsiębiorców o planach i aktualnym postępie prac, związanych z uzyskiwaniem statusu uzdrowiska;
- przygotowanie kompleksowej oferty inwestycyjnej związanej z funkcjonowaniem uzdrowiska;
- szeroka promocja oferty inwestycyjnej i aktywne poszukiwanie inwestorów spełniających pożądany profil inwestycyjny;
- opracowanie spójnego systemu identyfikacji wizualnej, informacyjnej i promocyjnej dla całego przyszłego uzdrowiska;
- promocja uzdrowiska na poziomie regionalnym, krajowym i międzynarodowym.

4.2. Cel strategiczny II. Tu odpoczniesz w swoim rytmie

Gmina Ciężkowice to miejsce niezwykłych potencjałów. Część dała nam natura, część stworzyliśmy sami. Rezerwat Skamieniałe Miasto, dworek Paderewskiego w Kaśnej Dolnej, Muzeum Przyrodnicze, czy od niedawna Park Zdrojowy – to miejsca rozpoznawalne i odwiedzane przez rzesze turystów i gości. Budująca się ścieżka w koronach drzew i uruchamiane Małopolskie Centrum Edukacji Ekologicznej tą atrakcyjność i rozpoznawalność tylko zwiększą. Gros z tych atrakcji, to efekt współpracy pogórzańskich gmin i instytucji w ramach projektu nazwanego niegdyś „Źródlanym Szlakiem”. To także ciągle nie w pełni wykorzystana idea wodolecznictwa, stworzona przez księdza Sebastiana Kneippa, która legła u podstaw tworzenia idei „Źródlanego Szlaku”, a która oparta jest na pięciu filarach: wodzie, roślinach, zdrowym odżywianiu, ruchu i równowadze. Wszystkie te atuty mamy w Gminie Ciężkowice i wszystkie je chcemy rozwijać, tworząc unikatowy produkt turystyczny, który pozwoli przyciągnąć i zatrzymać na dłużej turystów i kuracjuszy w naszej gminie, a nam dać podstawy do tego, by z szeroko pojętej turystyki i przemysłu czasu wolnego, uczynić wiodący sektor gospodarki Ciężkowic. To także szansa na rozwijanie tak popularnej dziś idei *slow tourismu* – w zagonionym i pędzącym świecie Gmina Ciężkowice może stać się rozpoznawalną stolicą niespieszonego, toczącego się w harmonii z przyrodą, doceniającego lokalne dziedzictwo wypoczynku. Prostota i autentyzm, różnorodność ekologicznych środków transportu, odkrywanie tego co znajduje się w pobliżu, ochrona tego co unikatowe na naszej ziemi, wolniej płynący czas, smak lokalnej kuchni, wysoka świadomość ekologiczna mogą i powinny być tymi elementami, które odróżnią tworzoną obecnie ofertę turystyczną i sposób myślenia o niej przez nas – mieszkańców i przedsiębiorców Gminy Ciężkowice. Harmonia ciała, duszy i umysłu – to przecież tak bliskie pojęcia ideom księdza Kneippa, które legły u podstaw tworzenia blisko dekadę temu projektu „Źródlanego Szlaku”.

Jesteśmy też przekonani, że mamy wszelkie atuty, aby rozwijać i wzmacniać ten kierunek rozwoju Gminy Ciężkowice, a spójne działania nas wszystkich, przyniosą efekty w postaci stworzenia rozpoznawalnej w skali całej Polski, i nie tylko, marki Ciężkowic.

Podejmujemy to wyzwanie, bo:

- widzimy głęboki sens w rozwijaniu idei „Źródlanego Szlaku” jako zintegrowanego produktu turystycznego całego Pogórza Ciężkowickiego, a także dostrzegamy, że współpraca międzysamorządowa i wspólne rozwijanie tego markowego produktu, przyniesie nam więcej korzyści niż działanie w pojedynkę. Wiemy także, że współczesny turysta szuka wielu wyzwań i wielu różnych stylów spędzania czasu – mamy przekonanie, że różnorodność pozwoli zbudować ofertę atrakcyjną dla wielu różnych odbiorców. Jesteśmy także przekonani, że dziedzictwo przyrodniczo-krajobrazowe naszej

Gmina Ciężkowice może stać się centrum niespieszonego, toczącego się w harmonii z przyrodą, doceniającego lokalne dziedzictwo wypoczynku.

rozwijanie „Źródlanego Szlaku”

ziemi ma szczególne walory, które sprawia, iż jesteśmy w stanie wykreować taką ofertę, która nie tylko będzie trafiała do różnych grup odbiorców, ale także będzie potrafiła zatrzymać naszych gości na kilka dni;

Centrum Paderewskiego

- związki Ciężkowic z Ignacym Janem Paderewskim odcisnęły swoje piętno na historii i teraźniejszości naszej małej Ojczyzny. Nie tylko, w jakimś wycinku, jesteśmy strażnikami dziedzictwa myśli i twórczości tego wielkiego męża stanu, ale instytucja, która zajmuje się pielęgnowaniem i popularyzowaniem tej postaci jest jednocześnie ważną instytucją na małopolskiej mapie kultury. Zaś działalność muzyczna i edukacyjna Centrum Paderewskiego jest znana i rozstawia naszą Gminę nie tylko w Polsce, ale wykracza także poza jej granice. Wykorzystanie tego potencjału dla wzajemnego rozwoju – tak Centrum Paderewskiego, jak i całej Gminy Ciężkowice, jest naszym obowiązkiem, a dla naszych gości będzie kolejnym argumentem do odwiedzenia Pogórza Ciężkowickiego;

edukacja ekologiczna

- nieczęsto spotyka się sytuację, w której ważne – w skali co najmniej regionalnej – centra edukacyjne, lokują się poza miastami metropolitalnymi. Utworzenie w jedenastotysięcznej gminie Małopolskiego Centrum Edukacji Ekologicznej to nie tylko szansa, ale i ogromne wyzwanie. Ambicją centrum jest oddziaływać na rozwój nowoczesnej myśli ekologicznej, kształtować postawy prośrodowiskowe mieszkańców Małopolski, w tym szczególnie najmłodszego pokolenia, uczyć o związkach człowieka z dziedzictwem przyrodniczym w taki sposób, aby wpływać na zmianę postaw i zachowań jak najszerzej grupy odbiorców. Wyzwaniem jest także stworzenie z tego miejsca prężnego ośrodka współpracy naukowej osób i instytucji odpowiedzialnych za ochronę przyrody i kształtowanie właściwych postaw w tym zakresie. W dobie zmian klimatycznych popularyzowanie i pokazywanie korzyści z praktycznego wdrażania w życie idei zrównoważonego rozwoju będzie kolejnym z wyzwań stawianych przed MCEE. Nie należy także zapominać, iż Małopolskie Centrum dzięki swojej infrastrukturze i w myśl jej twórców, będzie też ważną instytucją na kulturalnej mapie Gminy Ciężkowice, wspierając i rozbudowując ofertę kulturalną zarówno dla mieszkańców, jak i gości odwiedzających Pogórze.

Tabela 4. Cele operacyjne oraz kierunki działań w ramach II. celu strategicznego „Tu odpoczniesz w swoim rytmie”

II. cel strategiczny: **TU ODPOCZNIESZ W SWOIM RYTMIE**

Cel operacyjny: II.1. „Źródłany Szlak” – markowy produkt turystyczny Pogórza Ciężkowickiego

Kierunki działań:

- konsekwentne rozwijanie marki „Źródłany Szlak”, w tym:
 - reaktywacja partnerstwa gmin „Źródłanego Szlaku” i zbudowanie spójnej koncepcji rozwoju produktu turystycznego, w oparciu o posiadane potencjały, w szczególności walory przyrodniczo-krajobrazowe i aspekty związane z wodolecznictwem,
 - wypracowanie trwałej formuły współpracy z gminami partnerskimi w ramach „Źródłanego Szlaku”,
 - wytyczenie i budowa rowerowej pętli „Źródłanego Szlaku” przebiegającej przez wszystkie gminy partnerstwa wraz z budową elementów małej architektury w przebiegu szlaku (MORy, ławki, kosze itp.),
 - ujednolicenie oznaczenia turystycznego, spójny system informacji turystycznej, montaż „witaczy” przy drogach wjazdowych w oparciu o pierwotną koncepcję „Źródłanego Szlaku”,
 - wspólna – w ramach partnerstwa „Źródłanego Szlaku” – promocja zasobów turystycznych i przyrodniczo-krajobrazowych Pogórza,
 - stworzenie systemu wspólnej certyfikacji markowego produktu turystycznego „Źródłanego Szlaku” (Certyfikat dla obiektów i usług turystycznych „W sercu Pogórza”),
 - wspólny kalendarz imprez i wydarzeń na „Źródłanym Szlaku” wraz z jego szeroką promocją,
- rozwój turystyki przyrodniczej i ekoturystyki, w tym:
 - rozwijanie i promocja oferty turystycznej wokół rezerwatu „Skamieniałe Miasto” i innych form geologicznych,
 - rozbudowa szlaków pieszych,
 - wyznaczenie i oznakowanie szlaków nordic walking,
 - wyznaczenie i oznakowanie szlaków konnych oraz promocja turystyki jeździeckiej,
 - rozbudowa szlaków rowerowych wraz z połączeniem z siecią szlaków rowerowych przebiegających przez inne gminy i wpięciem w funkcjonujący w Małopolsce system Velo,
 - wyznaczenie i oznakowanie ścieżek edukacyjnych,
- wykorzystanie Białej Tarnowskiej dla rozwoju turystyki opartej o rzekę, w tym:
 - zagospodarowanie części linii brzegowej w formule ekologicznych plaż,
 - działania związane z renaturyzacją rzeki i jej linii brzegowej,
 - dbałość o jakość wód rzeki i potoków przepływających przez gminę Ciężkowice,
 - zarybianie rzek gatunkami charakterystycznymi dla Białej Tarnowskiej,
 - promocja turystyki wodnej i wędkarstwa,
- stwarzanie warunków do rozwoju atrakcyjnych i innowacyjnych miejsc noclegowych, w tym:
 - popularyzacja zakładania gospodarstw agroturystycznych i ich promocja,
 - popularyzacja idei caravaningu na terenie Gminy oraz wskazanie optymalnych obszarów pod rozwój bazy dla kamperów,
 - promocja idei tworzenia oferty noclegowo-pobytovej w oparciu o założenia metody Kneippa,
 - promocja bazy noclegowej z obszaru Gminy,
 - popularyzacja tworzenia bazy noclegowej dla niszowych grup turystów np. nomadów cyfrowych,
- dbałość i szersze rozpropagowanie szlaku cmentarzy I wojny światowej;
- integracja różnych atrakcji (turystycznych, rekreacyjnych, edukacyjnych) w celu stworzenia spójnej, wzajemnie uzupełniającej się i pakietowej oferty pobytovej;
- inicjowanie działań nakierowanych na tworzenie warunków do współpracy osób i instytucji zajmujących się szeroko rozumianym produktem turystycznym;
- podnoszenie kwalifikacji pracowników sektora turystycznego (w tym szkolenia, kursy przewodników);
- wykorzystanie lokalnych tradycji rzemieślniczych (np. związanych z wikliniarstwem, tkactwem, bibułkarstwem) dla tworzenia charakterystycznych i unikalnych atrakcji turystycznych;
- wykreowanie nowych produktów wpisujących się w profil uzdrowiskowy np. Pogórzański Festiwal Zdrowia, Pogórze na talerzu, Żyj eko;
- opracowanie i wdrożenie kompleksowej promocji gminy Ciężkowice, jako rozpoznawalnego serca Pogórza Ciężkowickiego.

Cel operacyjny: II.2. Gmina Ciężkowice – ważne miejsce na muzycznej mapie Polski

Kierunki działań:

- rozpropagowanie gminy Ciężkowice jako miejsca związanego z życiem i twórczością I.J. Paderewskiego;
- dążenie do wykreowania Ciężkowic jako miejsca organizacji ważnych wydarzeń kultury wysokiej, przyciągającego artystów i melomanów z kraju i zagranicy;
- promocja Ciężkowic jako miejsca spotkań młodych adeptów muzyki z mistrzami sztuki wykonawczej;
- budowanie dobrych relacji i pól współpracy instytucji kultury na terenie Ciężkowic, prowadzonych przez różne poziomy samorządu;
- angażowanie twórców kultury wysokiej w działania i aktywności podejmowane przez samorząd gminy Ciężkowice;
- popularyzacja oferty Centrum Paderewskiego w Kąsnej Dolnej wśród mieszkańców Ciężkowic.

Cel operacyjny: II.3. Ciężkowice jako ponadregionalne centrum edukacji ekologicznej

Kierunki działań:

- systematyczne wzmocnianie i rozwijanie oferty programowej Małopolskiego Centrum Edukacji Ekologicznej;
- organizacja cyklicznych wydarzeń związanych z ekologią o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym (festiwale, sympozja, konferencje);
- angażowanie Małopolskiego Centrum Edukacji Ekologicznej w inicjatywy środowisk naukowych, akademickich oraz związanych z ochroną przyrody (Parki Narodowe, Parki Krajobrazowe, instytucje ochrony środowiska), a także organizacji pozarządowych związanych z ekologią;
- szerokie udostępnianie treści związanych z ekologią i przyrodą z wykorzystaniem Małopolskiej Chmury Edukacyjnej;
- innowacyjne formy udostępniania miejsc ciekawych przyrodniczo;
- stworzenie oferty edukacji ekologicznej powiązanej z ofertą pobytową m.in. oferta edukacyjna dla zielonych szkół;
- zabezpieczenie cennych przyrodniczo obszarów przed nadmiernym oddziaływaniem człowieka na środowisko i niszczeniem siedlisk oraz stanowisk;
- konsekwentna ochrona krajobrazu jako szczególnego waloru przyrodniczego gminy;
- ochrona walorów krajobrazowych i ekologicznych – zachowanie i kształtowanie różnorodnego i harmonijnego krajobrazu, zachowanie punktów, ciągów i przedpoli widokowych oraz panoram charakterystycznych dla obszaru gminy, dbałość o utrzymanie korytarzy ekologicznych.

Dworek Paderewskiego

4.3. Cel strategiczny III. Tu się zarabia

Wszelkie działania podejmowane przez samorząd, w tym w szczególności związane z rozwojem szeroko rozumianej turystyki, służą temu, by stwarzać lepsze warunki do życia i pracy dla obecnych i przyszłych mieszkańców gminy. Bezsprzecznie rolą i odpowiedzialnością władz samorządowych jest pokazanie możliwości jakie stawia przed mieszkańcami i przedsiębiorcami zdynamizowanie procesów rozwojowych i jednoznaczne powiązanie ich z rozwojem działalności uzdrowiskowej i turystyczno-rekreacyjnej. Wszelkie działania podejmowane przez samorząd Ciężkowic związane z rozwojem infrastruktury turystycznej, w gruncie rzeczy służą temu, by stwarzać możliwości do podejmowania aktywności przez mieszkańców naszej gminy. Jedni dostrzegą swoją szansę w uruchomieniu firm związanych z obsługą turystów, inni zobaczą, że rośnie zapotrzebowanie na dobre restauracje i kawiarnie, jeszcze inni zechcą tworzyć nowe, z ciekawym pomysłem na siebie pensjonaty czy gospodarstwa agroturystyczne, jeszcze inni dostrzegą swoją szansę w rozwijającym się handlu, usługach czy produkcji dobrej jakości żywności. Wielu z nas nie podejmie ryzyka zakładania własnej działalności gospodarczej, ale znajdzie atrakcyjną i satysfakcjonującą pracę w powstających i rozwijających się firmach i instytucjach. Jesteśmy przekonani, że wszyscy – choć w różnej skali – możemy skorzystać na rozwoju Gminy Ciężkowice. A że nie jest to mrzonka, pokazał pierwszy rok od otwarcia Parku Zdrojowego, w którym to czasie powstało szereg nowych podmiotów gospodarczych, a wielu mieszkańców gminy znalazło w nich zatrudnienie.

Podejmujemy to wyzwanie, bo:

- jesteśmy przekonani, że dobrze rozwinięta turystyka może być doskonałym źródłem utrzymania mieszkańców oraz może stwarzać warunki do rozwoju przedsiębiorczości, także w takich obszarach, które dotąd nie były obecne w naszej gminie. Jesteśmy przekonani, że wszyscy – każdy na miarę własnych możliwości i zdolności – możemy skorzystać na rozwoju Ciężkowic i wykreować tu dobre miejsce do życia dla nas samych. Bezsprzecznie też, na samorządzie Ciężkowic ciąży obowiązek informowania mieszkańców o podejmowanych działaniach i planowanych kierunkach rozwoju, tak aby było absolutne przekonanie o transparentności działań i nieuprzywilejowywaniu nikogo. Wyzwaniem jest także przekonanie wszystkich podmiotów zainteresowanych inwestowaniem, że tym większy będzie efekt i rozpoznawalność podejmowanych działań, im bardziej zadbamy o to, by markowy produkt turystyczny Ciężkowic i działania, które chcemy podejmować były ze sobą jak najbardziej zbieżne;
- mamy przekonanie, że dobrej jakości, ekologiczny i wytwarzany na małą skalę lokalny produkt żywnościowy może doskonale dopełniać ideę *slow tourism* i *slow food*. Gmina Ciężkowice rozpoznawalna jako miejsce, w którym turysta czy kuracjusz będzie miał do dyspozycji dania

Tworzenie jak najlepszych warunków do życia i pracy dla obecnych i przyszłych mieszkańców gminy.

turystyka źródłem utrzymania mieszkańców

dobrej jakości produkt żywnościowy

przygotowywane wyłącznie z naturalnych, miejscowych składników, z produktów pozbawionych sztucznych dodatków, przygotowanych z namaszczeniem i pietyzmem, w oparciu o tradycyjne przepisy, z pewnością zjedna Ciężkowicom rzesze wiernych i powracających tu gości. Jednocześnie takie podejście daje szansę niewielkim gospodarstwom rolnym czy zakładom przetwórczym na doskonałe wpisanie się w wiodące kierunki rozwoju i wykorzystanie rosnącej mody na Ciężkowice.

Tabela 5. Cele operacyjne oraz kierunki działań w ramach III. celu strategicznego „Tu się zarabia”

III. cel strategiczny: **TU SIĘ ZARABIA**

Cel operacyjny: III.1. Rozwinięta turystyka źródłem utrzymania mieszkańców

Kierunki działań:

- przygotowanie i uzbrojenie terenów pod rozwijanie działalności gospodarczej o profilu turystyczno-uzdrowiskowym w rejonach o najwyższej waloryzacji turystycznej;
- wdrożenie systemu ulg inwestycyjnych dla nowych przedsiębiorców rozwijających swoją działalność gospodarczą na terenie gminy Ciężkowice;
- popularyzacja idei przedsiębiorczości w ciężkowickich placówkach edukacyjnych;
- porządkowanie przestrzeni i estetyki rynku oraz okolicznych ulic, w sposób sprzyjający rozwojowi turystycznemu i uporządkowaniu handlu;
- współpraca z instytucjami otoczenia biznesu o zasięgu subregionalnym i regionalnym w celu dostarczenia lokalnym przedsiębiorcom (funkcjonującym i start-upom) wsparcia informacyjnego i finansowego;
- standaryzacja i promocja lokalnej bazy noclegowej (np. certyfikat „Z serca Pogórza”);
- rozwijanie ekonomii społecznej i przekazywanie tym podmiotom do realizacji części zadań publicznych, a także promowanie stosowania klauzul społecznych przez JST w procesie zamówień publicznych;
- prowadzenie działań edukacyjnych i promocyjnych w zakresie społecznej odpowiedzialności biznesu, np. coroczna nagroda burmistrza dla najbardziej społecznie zaangażowanej firmy, prowadzącej działalność na terenie gminy Ciężkowice;
- docenienie firm rodzinnych i procesów sukcesyjnych;
- kształtowanie lokalnego patriotyzmu gospodarczego („kupuj, inwestuj lokalnie”);
- popularyzacja aktywności ekonomicznej poza granicą „wieku emerytalnego”;
- inicjowanie współpracy przedsiębiorców ze szkołami: dni otwarte, wykłady, zorganizowane wizyty w przedsiębiorstwach, lekcje wychowawcze cyklicznie dedykowane poznawaniu lokalnego biznesu, staże (promocja idei przedsiębiorczości);
- wspieranie działań na rzecz szeroko rozumianej współpracy lokalnych przedsiębiorców (np. zainicjowanie powstania lokalnego samorządu gospodarczego);
- wsparcie działań w zakresie zapewnienia dostępu do Internetu dużych prędkości na wszystkich obszarach zurbanizowanych gminy Ciężkowice (np. projekty typu „Ostatnia mila”).

Cel operacyjny: III.2. Lokalne produkty rolne dopełniają markowy produkt

Kierunki działań:

- promocja lokalnego rolnictwa, opartego o zasoby i stanowiącego jedną z ważnych zachęt do odwiedzenia Ciężkowic i Pogórza Ciężkowickiego;
- kooperacja lokalnych wytwórców żywności z gestorami bazy żywieniowej (gospodarstwa agroturystyczne, pensjonaty, restauracje, pola campingowe);
- dbałość o wysoką jakość produkcji rolniczej, wytwarzanej lokalnie i tradycyjnymi metodami, odpowiednio certyfikowanej miejscem pochodzenia i sposobem produkcji (optymalnie w ramach partnerstwa „Źródłanego Szlaku” – wypracowanie zasad certyfikatu „Z serca Pogórza”);
- edukowanie i zachęcanie mieszkańców do zwiększania powierzchni gospodarstw (scalenia, zamiany gruntów);
- promocja wśród rolników idei łączenia produkcji rolnej z mikroturystyką np. zagrody edukacyjne;
- rozwój sadownictwa, winiarstwa i pszczelarstwa;
- rozwój enoturystyki i łączenia jej w pakietową ofertę turystyczną (winnica – nocleg – jedzenie);
- podnoszenie świadomości w zakresie ograniczenia stosowania i szkodliwości środków ochrony roślin oraz przenawożenia pól oraz budowanie wspólnej odpowiedzialności w przypadkach, kiedy środki te muszą być stosowane;
- wypromowanie Gminy jako atrakcyjnego miejsca dla turystyki kulinarnej (inwentaryzacja zasobów i produktów, przygotowanie do komercjalizacji, wspólna promocja);
- komercjalizacja lokalnego produktu rolno-spożywczego z wykorzystaniem narzędzi informatycznych;
- wsparcie organizacyjne dla tworzenia grup producenckich i kooperatyw sprzedażowych;
- wewnętrzna promocja upraw ekologicznych;
- organizacja cyklicznych (np. śródownych), lokalnych targów żywności;
- stwarzanie warunków dla rozwoju produktu lokalnego (doradztwo zawodowe dla rolników, kursy, szkolenia we współpracy z ODR i ARMiR).

Festiwal Wikliny

4.4. Cel strategiczny IV. Tu się dobrze żyje

Dobra edukacja, atrakcyjna praca, mieszkania, czyste środowisko, poczucie bezpieczeństwa, zaangażowana w lokalne sprawy społeczność i aktywny słuchający samorząd to determinanty dobrej jakości życia.

Nadrzędnym celem każdego planu strategicznego i odpowiedzialnością wspólnoty samorządowej jest zapewnienie dobrej jakości życia swoim mieszkańcom. Co przesądza o tym, że gdzieś dobrze się nam żyje? Wiele czynników, ale z pewnością bez dobrej edukacji, atrakcyjnej pracy, mieszkania, czystego środowiska, zabezpieczenia zdrowotnego, poczucia bezpieczeństwa, zaangażowanej w lokalne sprawy społeczności, atrakcyjnych możliwości spędzania czasu wolnego, aktywnego i słuchającego samorządu, wreszcie bez dobrej jakości i dostępnej komunikacji, a także co dziś kluczowe – dobrej łączności – nie będziemy mówili o dobrym miejscu do życia. Za wiele tych obszarów odpowiada samorząd, ale bez naszego zaangażowania nie zbudujemy takiego miejsca, w którym będziemy chcieli mieszkać, pracować i do niego wracać. To w gruncie rzeczy nasza wspólna odpowiedzialność, by wykorzystać szanse, które sami sobie stwarzamy rozwijając Gminę Ciężkowice tworzyć taką przestrzeń do życia, w której my i nasze dzieci będziemy chcieli mieszkać, pracować, realizować swoje pasje i dzień po dniu rozwijać naszą małą ojczyznę.

Podejmujemy to wyzwanie, bo:

wysoka jakość edukacji

- wiemy, że dobra jakość edukacji to szansa na dobrą przyszłość dla naszych dzieci, na przygotowanie kadr, które będą wspierały wiodące kierunki rozwoju naszej gminy, to wreszcie nadzieja, że nasze dzieci będą chciały wiązać swoją przyszłość z Ciężkowicami i będą widziały w tej decyzji swoją szansę. Wiemy też, że dobrej jakości usługi wychowawcze, nie tylko pomagają naszym dzieciom łatwiej wejść w czekający je cykl edukacyjny, ale przed nami – rodzicami – otwierają możliwość szybszego powrotu do aktywności zawodowej. Jesteśmy też przekonani, że w dzisiejszym, szybko zmieniającym się świecie, waga edukacji przez całe życie jest kluczowa zarówno dla naszej pozycji zawodowej, jak i zachowania dobrej kondycji psychofizycznej na długie lata;

dobrej jakości i dostępne usługi zdrowotne i społeczne

- mamy przekonanie, że o dobrej jakości życia decyduje dobry stan naszego zdrowia. Chcemy – jak długo jest to możliwe – dzięki dobrej profilaktyce pozostawać w dobrej kondycji, ale chcemy też mieć pewność, że w sytuacji, w której będziemy potrzebowali wsparcia – przynajmniej na podstawowym poziomie – znajdziemy w naszej gminie dobrej jakości i dostępne podstawowe usługi medyczne. Chcemy też czuć się zabezpieczeni, kiedy znajdziemy się w trudniejszym położeniu – czy to z powodu niepełnosprawności, choroby czy wieku. Jesteśmy przekonani, że we współczesnym świecie – bez względu na miejsce zamieszkania – dobrej jakości i dostępne usługi społeczne to nasza przyszłość i nasze podstawowe prawo;

zróżnicowana oferta spędzania wolnego czasu

- nauka, praca, życie rodzinne, aktywność społeczna to nie jedyne aktywności, które chcemy – jako mieszkańcy – podejmować. Ważna jest dla nas oferta kulturalna dostosowana do naszych potrzeb,

dla części z nas także nasza tradycja i tożsamość. Ważna jest też możliwość aktywnego spędzania wolnego czasu – czasem wystarczy nam do tego otwarta przestrzeń, niektórzy będą oczekiwali dedykowanej infrastruktury, a jeszcze inni – gotowej i dostosowanej do potrzeb i oczekiwań oferty spędzania wolnego czasu. To także dziś odpowiedzialność samorządu i organizacji pozarządowych, aby taką ofertę dla różnych grup odbiorców budować i stwarzać warunki do jej rozwijania. To także jeden z wyznaczników dobrego miejsca do życia;

- zdajemy sobie sprawę, że choć cieszymy się coraz dłuższym życiem, to fakt ten wymaga zauważenia i podjęcia szeregu działań w obszarze polityki senioralnej – z jednej strony zmierzających do tego, by stwarzać takie warunki, by osoby starsze mogły pozostawać jak najdłużej aktywne – zawodowo, fizycznie, społecznie, a kiedy zaistnieje potrzeba zaopiekowania się seniorami, to będziemy gotowi i będziemy mieli narzędzia, do tego, by wspierać osoby starsze w sposób nowoczesny i odpowiadający na indywidualne potrzeby każdej z wymagających zaopiekowania osoby;
- wiemy, że wspólnota samorządowa to my wszyscy – chcemy być za nią odpowiedzialni, ale chcemy też być słyszalni, dla tych którzy na co dzień podejmują decyzje nas dotyczące. Jesteśmy przekonani, że „razem” znaczy „solidarnie”, a przecież na dobru nas wszystkich w jednakowy sposób zależy każdemu mieszkańcowi naszej Gminy;
- jesteśmy przekonani, że sprawna, słuchająca mieszkańca i korzystająca z nowoczesnych narzędzi administracja, to także jeden z elementów budowania naszej wspólnoty lokalnej jako dobrego miejsca do życia. Ale też administracji, która w mądry sposób będzie w stanie wykorzystywać szanse, które będą się pojawiać przed naszą gminą i w mądry sposób zapobiegać sytuacjom trudnym czy niebezpiecznym;
- bezpieczeństwo publiczne, ochrona naszego mienia oraz bezpieczeństwo w sytuacji wystąpienia nagłych, niespodziewanych zdarzeń jest naszym niezbywalnym prawem w społeczeństwie. Faktem jest, iż za szeroko rozumiane bezpieczeństwo publiczne w największym stopniu odpowiadają instytucje państwa, co nie umniejsza roli samorządu lokalnego w zabieganiu i organizowaniu takich struktur i podejmowaniu takich działań, by ogół mieszkańców Gminy Ciężkowice czuł się bezpiecznie w miejscu, w którym żyje. Nie umniejsza to wreszcie naszej odpowiedzialności – jako mieszkańców gminy – za podejmowanie wszelkich działań w taki sposób, by minimalizować ryzyko wystąpienia zdarzeń mogących zagrozić nam samym bądź innym mieszkańcom czy gościom odwiedzającym Ciężkowice;
- dobra dostępność komunikacyjna Ciężkowic to jeden z warunków rozwoju gminy – to możliwość korzystania z dynamicznie rozwijających się rynków pracy poza obszarem gminy, placówek edukacyjnych pozwalających zdobyć odpowiednie kwalifikacje zawodowe lub instytucji opieki zdrowotnej. Bez łatwo dostępnego i dobrej jakości transportu publicznego oraz dobrej jakości dróg, nie sposób skorzystać z usług publicznych gwarantujących właściwy poziom życia, a czasem

polityka senioralna

wspólne działania

**sprawna i otwarta na dialog
administracja**

bezpieczna gmina

**dobra dostępność
komunikacyjna**

pozwalających wydobyć się z biedy lub choroby. Ale w przypadku Ciężkowic dobra dostępność komunikacyjna ma jeszcze jedno, kluczowe, znaczenie – im lepsza dostępność komunikacyjna gminy, tym więcej turystów, a w przyszłości także kuracjuszy, zachce odwiedzić naszą gminę i nasze atrakcje.

Tabela 6. Cele operacyjne oraz kierunki działań w ramach IV. celu strategicznego „Tu się dobrze żyje”

IV. cel strategiczny: **TU SIĘ DOBRZE ŻYJE**

Cel operacyjny: IV.1. Dobra edukacja wspiera rozwój mieszkańców

Kierunki działań:

- tworzenie przez samorząd warunków, które pozwolą zwiększyć dostęp do usług wychowawczych dla najmłodszych dzieci: żłobków, klubów malucha, alternatywnych form sprawowania opieki nad dzieckiem;
- systematyczne unowocześnianie placówek przedszkolnych prowadzonych przez samorząd;
- promocja wychowania przedszkolnego wśród mieszkańców jako ważnego elementu socjalizacji dzieci i przygotowania ich do wyzwań edukacyjnych;
- systematyczne podnoszenie kwalifikacji kadry w placówkach oświatowych na terenie gminy;
- dostosowanie sieci szkół do sytuacji demograficznej gminy oraz aktywne zarządzanie posiadanymi zasobami nieruchomości oświatowych;
- prowadzenie systematycznej ewaluacji wyników nauczania w poszczególnych placówkach;
- prowadzenie systematycznej analizy kosztów działań edukacyjnych w przeliczeniu na jednego ucznia w układzie poszczególnych placówek prowadzonych przez samorząd;
- prowadzenie systematycznych badań potrzeb edukacyjnych uczniów w poszczególnych placówkach;
- systematyczne wyposażenie placówek oświatowych w nowoczesne narzędzia wspomagające proces dydaktyczny;
- dostosowanie procesów kształcenia do możliwości efektywnego uczenia się, z wykorzystaniem metod dydaktycznych aktywizujących uczniów oraz cyfrowego środowiska uczenia (się);
- położenie silnego akcentu na rozwijanie „kompetencji przyszłości” wśród młodych mieszkańców gminy Ciężkowice, w tym budowania relacji i komunikacji, zdolności do adaptacji, gotowości do nabywania wiedzy, samodzielności i umiejętności współpracy;
- pozyskiwanie przez placówki oświatowe środków na realizację szerokiego spektrum programów edukacyjnych, w tym zarówno dla dzieci i młodzieży uzdolnionej, jak i wymagającej wsparcia w procesie edukacyjnym;
- opracowanie i bieżąca aktualizacja katalogu oferty zajęć pozalekcyjnych i programów edukacyjnych oczekiwanych przez uczniów i ich rodziców;
- rozwijanie programów stypendialnych dla uzdolnionej młodzieży, a także wykreowanie programu stypendialnego z udziałem lokalnych przedsiębiorców (np. w formule „ucz się i wróć”);
- wprowadzanie przez dyrektorów placówek i kadry zarządzającej oświatą innowacyjnych zmian w poszczególnych jednostkach oświatowych;
- wprowadzanie w placówkach szkolnych:
 - innowacji programowych, np. modyfikacji programu nauczania (bez naruszania podstawy programowej), realizacji programu autorskiego, integrowania nauczania wokół bloków edukacyjnych;
 - innowacji organizacyjnych, np. wdrożenie zwinnych metod pracy w szkole (scrum), tworzeniu zespołów problemowych w szkole, prowadzeniu zajęć we współpracy z innym specjalistą spoza szkoły, wdrażanie form współpracy szkoły z innymi instytucjami w zakresie wspierania rozwoju uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych,
 - innowacji metodycznych, np. wdrażanie nowych metod i form pracy z uczniem, warsztatu pracy nauczyciela, prezentacji materiału, utrwalania lub sprawdzania wiadomości i umiejętności, sposobu sprawdzania efektywności nauczania oraz kontroli osiągnięć uczniów;
- nawiązywanie i rozwijanie współpracy z innymi placówkami w celu uatrakcyjnienia oferty edukacyjnej (Małopolskie Centrum Edukacji Ekologicznej, Małopolska Chmura Edukacyjna, współpraca z uczelniami wyższymi i innymi instytucjami oferującymi dostęp do nowoczesnych i atrakcyjnych treści edukacyjnych, w tym w sposób zdalny);
- rozwijanie usług doradztwa zawodowego kierowanego do uczniów oraz rodziców, w tym przygotowanie kadry nauczycielskiej szkół do świadczenia usług doradztwa zawodowego, w tym w branżach związanych z przemysłem turystycznym i uzdrowiskowym;

Cel operacyjny: IV.1. Dobra edukacja wspiera rozwój mieszkańców (cd.)

- promocja postaw uczenia się przez całe życie – organizacja wydarzeń promujących kształcenie ustawiczne: targi, akcje w szkołach, konkursy, plebiscyty, skierowanych do różnych grup odbiorców: młodzież, seniorzy, nauczyciele, przedsiębiorcy;
- rozwijanie edukacji dorosłych odpowiadające na wyzwanie XXI wieku, m.in. w zakresie cyfryzacji, zdrowego stylu życia, w oparciu o istniejącą sieć świetlic, bibliotek, domów kultury, OSP, Klubów Senior+;
- inspirowanie i wspieranie jednostek gminnych i NGO w wyszukiwaniu i przygotowaniu programów oraz projektów edukacji przez całe życie, podnoszenia kwalifikacji zawodowych osób pracujących oraz osób 50+, a także osób wchodzących na rynek pracy;
- wdrożenie w szkołach ponadpodstawowych kierunków nauczania związanych z działalnością uzdrowiskową (rehabilitacja, fizjoterapia, beauty&spa);
- nawiązanie współpracy z uczelniami prowadzącymi nauczanie na kierunkach związanych z naukami medycznymi, profilaktyką zdrowotną oraz turystyką;
- podejmowanie działań na rzecz podniesienia kompetencji cyfrowych mieszkańców, w tym szczególnie wśród grup zagrożonych wykluczeniem cyfrowym;
- podejmowanie inicjatyw na rzecz rozwoju szkolnictwa niepublicznego na poziomie podstawowym.

Cel operacyjny: IV.2. Wysokiej jakości usługi zdrowotne i społeczne dopasowane do indywidualnych potrzeb

Kierunki działań:

- poprawa jakości i dostępności specjalistycznej opieki medycznej m.in. poprzez dofinansowanie zakupu najpotrzebniejszego sprzętu dla działających na terenie gminy placówek oraz udostępnianie pomieszczeń w lokalach gminnych na prowadzenie działalności medycznej;
- stworzenie warunków umożliwiających dostępność podstawowych i specjalistycznych usług medycznych na terenie placówek oświatowych;
- dążenie do wykreowania Ciężkowic jako rozpoznawalnego ośrodka wysokospecjalistycznych usług rehabilitacyjnych i fizjoterapeutycznych w oparciu o posiadane surowce lecznicze;
- zwiększanie aktywności i świadomości mieszkańców gminy w zakresie zdrowia poprzez:
 - prowadzenie działań profilaktyki zdrowotnej w placówkach oświatowych,
 - prowadzenie działań informacyjnych i edukacyjnych z zakresu promocji aktywności fizycznej oraz zdrowego odżywiania,
 - prowadzenie działań informacyjnych i edukacyjnych nt. szkodliwości spożywania alkoholu, palenia papierosów oraz stosowania innych środków uzależniających,
 - realizację programów profilaktyki zdrowotnej, w szczególności z zakresu chorób nowotworowych, chorób układu krążenia, chorób układu oddechowego;
- prowadzenie polityki w zakresie badań profilaktycznych i przesiewowych;
- rozwijanie zintegrowanych programów zdrowotnych z sąsiednimi gminami;
- tworzenie mieszkań chronionych, treningowych i wspieranych;
- systematyczne monitorowanie form i odbiorców wsparcia pomocy społecznej np. przez stworzenie systemu informatycznego,
- dalszy rozwój specjalizacji pomocy społecznej w kierunku konsultacyjno-doradczym, w tym rozdzielenie pracy socjalnej od postępowań administracyjnych;
- podjęcie działań na rzecz utworzenia Centrum Usług Społecznych, obejmującego obszar gminy Ciężkowice i okolicznych gmin (we współpracy z sąsiednimi samorządami), do którego należyć będzie:
 - wspieranie członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad osobami z orzeczeniem o niepełnosprawności (opieka wytchnieniowa, w tym wsparcie okresowe/całodobowe),
 - zapewnienie poradnictwa specjalistycznego dla osób zagrożonych wykluczeniem (psycholog, prawnik),
 - zapewnienie wsparcia psychologicznego dla dzieci oraz dorosłych mieszkańców gminy, którzy znaleźli się w sytuacjach kryzysowych;
- inicjowanie i pomaganie osobom wykluczonym i zagrożonym wykluczeniem w znajdowaniu nowych form aktywności, w tym inicjowanie i pomoc w tworzeniu podmiotów ekonomii społecznej;
- aktywizacja zawodowa osób zdolnych do pracy, a korzystających z opieki społecznej;
- podejmowanie działań na rzecz rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnością np. w formule warsztatów terapii zajęciowej;

Cel operacyjny: IV.2. Wysokiej jakości usługi zdrowotne i społeczne dopasowane do indywidualnych potrzeb (cd.)

- wdrażanie rozwiązań w zakresie dostępności architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej oraz monitorowanie efektów prowadzonych działań;
- systematyczne powiększanie oferty usług i towarów dostępnych w ramach karty dużej rodziny;
- wprowadzenie i rozpropagowanie (zarówno wśród mieszkańców, jak i potencjalnie zaangażowanych instytucji i firm) Karty Mieszkańca Gminy Ciężkowice, dającej mieszkańcom gminy dostęp do szeregu tańszych usług i produktów oferowanych zarówno przez instytucje publiczne, jak i podmioty komercyjne;
- przeciwdziałanie ekonomicznym, społecznym i zdrowotnym skutkom pandemii COVID-19.

Cel operacyjny: IV.3. Mieszkańcy chętnie spędzają czas wolny w Gminie Ciężkowice

Kierunki działań:

- pobudzanie lokalnej tożsamości poprzez wspieranie działań na rzecz pielęgnowania rodzimej tradycji i kultury, np. zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży;
- promocja i wspieranie zespołów regionalnych, m.in. zespołów „Pogórzanie”, „Mali i Młodzi Jastrzębianie”;
- systematyczne rozwijanie oferty wydarzeń z zakresu kultury lokalnej, dostosowanej do potrzeb i oczekiwań odbiorców;
- pielęgnowanie, propagowanie wśród młodzieży, a także wykorzystywanie do promocji gminy lokalnych tradycji rzemieślniczych, np. wikliniarstwa;
- współpraca oraz integracja zasobów i aktywności instytucji zajmujących się kulturą na terenie Gminy (bez względu na formę własności instytucji);
- systematyczne unowocześnianie i doposażanie bibliotek;
- lepsze wykorzystanie istniejącej bazy lokalowej dla prowadzenia działań kulturalnych i społecznych, w tym stwarzających ofertę dla różnych grup odbiorców;
- waloryzacja i ochrona zabytkowych kapliczek oraz cmentarzy I wojny światowej;
- zwiększanie różnorodności oferty kulturalnej i wprowadzanie propozycji interdyscyplinarnych w celu podnoszenia dostępności i atrakcyjności oferty dla zróżnicowanych (np. wiekowo) grup odbiorców;
- wspieranie aktywności twórców, artystów i lokalnych animatorów kultury;
- zwiększanie udziału mieszkańców w życiu kulturalnym, ze szczególnym uwzględnieniem sołectw;
- rozwijanie oferty istniejących kompleksów sportowo-rekreacyjnych, zgodnie z potrzebami zgłaszanymi przez użytkowników;
- rozwój infrastruktury obiektów sportowo-rekreacyjnych;
- rewitalizacja przestrzeni gminy pod kątem aktywności związanych ze sportem i rekreacją, m.in. tężnie solankowe, miejsca spotkań, miejsca aktywności dla seniorów.

Cel operacyjny: IV.4. Polityka senioralna odpowiadająca na potrzeby mieszkańców

Kierunki działań:

- rozwój usług opiekuńczych świadczonych w miejscu zamieszkania wraz z dostosowaniem ich zakresu i wymiaru godzinowego do potrzeb osób korzystających;
- cyfryzacja usług opiekuńczych – rozwój systemów teleopieki, wczesnego ostrzegania o zagrożeniach wraz z systemem powiadamiania;
- podnoszenie aktywności społecznej seniorów – profilaktyka i angażowanie, w tym np. utworzenie Uniwersytetu Trzeciego Wieku;
- rozwijanie systemu opieki nad samotnymi osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnością;
- uwzględnienie potrzeb osób w podeszłym wieku w projektowaniu i zagospodarowywaniu przestrzeni publicznych, np. lokalizacja ławek, nawierzchnie chodników, wysokość krawężników.

Cel operacyjny: IV.5. Zaangażowana wspólnota lokalna włączona w działania Gminy

Kierunki działań:

- włączanie lokalnych organizacji pozarządowych w procesy dialogu samorządu z mieszkańcami gminy;
- wypracowanie i wdrożenie narzędzi wspierających budowę społeczeństwa obywatelskiego, w ujęciu lokalnym na terenie gminy Ciężkowice;
- wypracowanie nowego systemu wspierania NGO m.in. poprzez uzupełnienie środkami z budżetu gminy środków pozyskanych z innych źródeł;
- przekazywanie części zadań gminnych do realizacji przez organizacje pozarządowe;
- wspieranie oddolnych inicjatyw mieszkańców, zmierzających do powołania ciał społeczno-konsultacyjnych ważnych ze względu na kierunek zmian demograficznych zachodzących na obszarze gminy Ciężkowice (np. Młodzieżowa Rada Gminy, Ciężkowska Rada Seniorów);
- rozwijanie idei wolontariatu w szkołach;
- systematyczne podnoszenie kwalifikacji radnych miejskich, sołtysów, rad sołeckich m.in. szkolenia dla nowych radnych miejskich, sołtysów oraz rad sołeckich po ukonstytuowaniu się nowego składu;
- systematyczne diagnozowanie potrzeb społecznych i uwzględnienie wniosków ciał przedstawicielskich mieszkańców w zarządzaniu gminą m.in. analiza wniosków z zebrań wiejskich oraz transparentne informowanie o możliwościach i terminach realizacji zgłaszanych wniosków;
- stwarzanie warunków, w których mieszkańcy będą chcieli się włączać i angażować w ważne wydarzenia o charakterze społecznym, patriotycznym i wspólnotowym na terenie gminy.

Cel operacyjny: IV.6. Sprawna i korzystająca z nowoczesnych narzędzi administracja

Kierunki działań:

- systematyczne wzmocnienie kompetencji pracowników samorządowych z uwzględnieniem kluczowych potrzeb pracowników i pracodawcy;
- bieżąca analiza obciążenia zadaniami pracowników wraz z rekomendacjami zmian;
- badanie jakości świadczenia usług;
- wykorzystywanie danych do bieżącego i strategicznego zarządzania gminą, w tym nabycie umiejętności pozyskiwania, analizowania, przetwarzania, wizualizacji i udostępniania danych cyfrowych o gminie;
- poprawa świadomości i kompetencji w zakresie cyfryzacji wśród kadry Urzędu Gminy Ciężkowice;
- wykorzystanie potencjału technologii cyfrowych do zarządzania administracją, w tym cyfryzacja administracji samorządowej Ciężkowic i rozwój e-usług;
- efektywne gromadzenie i wykorzystywanie cyfrowych danych tj. tworzenie centralnych rozwiązań cyfrowych i organizacyjnych (platformy e-usług, systemy do zarządzania dokumentacją i archiwizacji, wspólne hurtownie danych, rozwiązania chmurowe, infrastrukturalne);
- uruchomienie „Centrum e-kompetencji” przy Urzędzie Gminy Ciężkowice w ramach programów i projektów zewnętrznych;
- wdrażanie rozwiązań związanych z Internetem Rzeczy;
- wypracowanie nowego sposobu komunikacji samorządu z mieszkańcami, który umożliwi realny udział mieszkańców w podejmowaniu kluczowych decyzji rozwojowych;
- podejmowanie działań na rzecz zwiększenia dostępności ważnych wydarzeń na terenie gminy dla ogółu zainteresowanych mieszkańców (dostęp on-line do ważniejszych wydarzeń, dostosowanie terminów wydarzeń do możliwości różnych grup odbiorców, stosowanie alternatywnych form komunikowania);
- upraszczanie języka komunikacji z mieszkańcami;
- poprawa współpracy i przepływu informacji pomiędzy jednostkami gminnymi;
- aktywny udział w partnerstwach międzysamorządowych i realizacja przedsięwzięć prorozwojowych na terenie gminy Ciężkowice, w tym m.in. w ramach LGD „Pogórze Białe” oraz Spółki Komunalnej „Dorzecze Białe”;
- realizacja wspólnych działań prorozwojowych w ramach ZIT Aglomeracja Tarnowska.

Cel operacyjny: IV.7. Mieszkańcy Gminy czują się bezpiecznie

Kierunki działań:

- wdrożenie nowych rozwiązań poprawiających jakość i efektywność realizowanych zadań w zakresie bezpieczeństwa m.in. doposażenie w niezbędny sprzęt i rozwiązania informatyczne służące komunikacji i koordynacji;
- edukacja związana z poprawą bezpieczeństwa;
- podejmowanie działań na rzecz ochrony terenów zabudowanych przed zalewaniem, w tym dostosowanie przepustowości koryta cieków lub kanałów do racjonalnego przeprowadzania wód na lokalnych potokach;
- zapobieganie skutkom klęsk żywiołowych, w tym w szczególności podejmowanie działań związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym, ze szczególnym uwzględnieniem budowy obwałowań Białej i budowy naturalnych polderów (m.in. w miejscowościach Pławna, Zborowice, Ciężkowice, Bogoniowice), a także renaturyzacji potoków i cieków wodnych na terenach niezabudowanych oraz rozwijanie małej retencji, w tym współdziałanie z instytucjami odpowiedzialnymi za budowę stosownej infrastruktury, w tym m.in. PGW Wody Polskie i PG Lasy Państwowe;
- wdrażanie szeregu działań, w tym planistycznych, infrastrukturalnych, organizacyjnych i edukacyjnych, które przyczyniają się do zapobiegania zjawiskom ekstremalnym oraz przygotowują gminę do adaptacji do zmian klimatycznych;
- budowa systemów monitoringu, w szczególności na terenie obiektów edukacyjnych, sportowo-rekreacyjnych i intensywnie użytkowanej przestrzeni publicznej;
- niezbędne modernizacje obiektów służących bezpieczeństwu publicznemu;
- wzmacnianie gminnego systemu zarządzania kryzysowego.

Cel operacyjny: IV.8 Gmina dobrze skomunikowana

Kierunki działań:

- uregulowanie stanu prawnego dróg na terenie gminy;
- dostosowanie rozwiązań komunikacyjnych na terenie Ciężkowic do wzmożonego ruchu turystycznego, w tym wprowadzenie organizacji ruchu w centrum miasta i w pobliżu atrakcji turystycznych przyjaznej dla pieszych i rowerzystów, dającej im preferencje przed ruchem samochodowym;
- wdrożenie nowej polityki parkingowej na terenie Ciężkowic, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów o dużym natężeniu ruchu turystycznego;
- promocja nieemisyjnych środków transportu do przemieszczania się na terenie Ciężkowic, szczególnie w odniesieniu do turystów i kuracjuszy;
- budowa infrastruktury wspierającej elektromobilność;
- poprawa bezpieczeństwa i modernizacja wybranych odcinków dróg powiatowych i wojewódzkich przebiegających przez obszar gminy;
- rozbudowa systemów Park & Ride oraz Bike & Ride przy przystankach kolejowych w Zborowicach i Pławnej wraz z infrastrukturą umożliwiającą ładowanie samochodów i rowerów elektrycznych;
- budowa bezpiecznych ścieżek rowerowych na terenie gminy, będących alternatywą dla komunikacji samochodowej np. ścieżka przy drodze powiatowej Ciężkowice – Jastrzębia;
- przegląd i dostosowanie do potrzeb mieszkańców lokalizacji oraz infrastruktury przystanków autobusowych;
- poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym na terenie gminy: bezpieczne przejścia dla pieszych, bezpieczne zatoki przystankowe wraz z modernizacją wiat, budowa chodników w miejscach uzasadnionych potrzebami bezpieczeństwa, ścieżki rowerowe;
- połączenie parkingów P&R i B&R z centrami miejscowości spójną siecią ścieżek rowerowych i pieszych o najkrótszych możliwych przebiegach;
- rozwój komunikacji wewnątrzgminnej m.in. w oparciu o elektromobilną komunikację zbiorową (w partnerstwie z innymi samorządami Pogórza Ciężkowickiego).

4.5. Cel strategiczny V. Tu doświadczysz czystej natury

Czyste środowisko jest niezbędne, nie tylko dla naszego zdrowia i dobrego samopoczucia, ale także dla przetrwania przyszłych pokoleń. Dbałość o jakość środowiska, o elementarny szacunek dla niego w każdym jego wymiarze, nabiera w Ciężkowicach szczególnego znaczenia. Lokalizacja na terenie gminy Małopolskiego Centrum Edukacji Ekologicznej, to także zobowiązanie nas wszystkich do tego, aby idee zrównoważonego rozwoju nie były tylko pustą deklaracją, ale by towarzyszyły nam w codziennym życiu – naszych wyborach, zachowaniach i przekonaniach. Dbałość o środowisko to nie tylko dbałość o czyste powietrze, czystą wodę, ograniczenie ilości odpadów, racjonalne korzystanie z surowców, ale także dbanie o przyrodę w naszej gminie, o siedliska naszych „braci mniejszych”, o możliwość ich swobodnego migrowania, o ochronę walorów krajobrazowych i ekologicznych. Dbałość o środowisko to także dbałość o przestrzeń – ład i porządek architektoniczny, przeciwdziałanie rozlewaniu się zabudowy, mądre i odpowiedzialne gospodarowanie zasobami ziemi, które w naszej gminie mają dziś bardzo zróżnicowane funkcje.

Nie stanie się to wszystko bez odpowiedzialnej postawy nas wszystkich, postępowania w sposób właściwy, bez oglądania się czy tak samo postępują inni. Ale nie stanie się to także bez nowoczesnej, dobrze zorganizowanej i dostępnej dla mieszkańców (także w wymiarze finansowym) szeroko pojętej gospodarki komunalnej.

Podejmujemy to wyzwanie, bo:

- wiemy jaką wartość – w wielu różnych wymiarach – ma ziemia w gminie Ciężkowice. Bez uporządkowania polityki przestrzennej nie będzie możliwe właściwe dysponowanie posiadanymi zasobami – przeznaczaniem ziemi na rozwój najbardziej pożądanых funkcji w gminie, związanych z rozwojem uzdrowiska i turystyki, ale też z zachowaniem możliwości rozwoju mieszkalnictwa czy, tak ważnych dla naszych mieszkańców, funkcji rolniczych, przy jednoczesnym zrównoważonym gospodarowaniu tym zasobem. Zdajemy sobie też sprawę, że porządkowanie planowania przestrzennego – choć czasem wydaje się uciążliwe – w gruncie rzeczy zabezpiecza interesy nas jako wspólnoty lokalnej przed działaniami podejmowanymi przez pojedyncze osoby, wbrew interesowi wspólnoty samorządowej i celów jakie sobie postawiła;
- bez czystego środowiska nie mamy co marzyć o rozwoju nowoczesnego uzdrowiska i promowania obszaru gminy jako miejsca atrakcyjnego turystycznie. To także niepodważalna okazja – by przystępując od podstaw do budowania uzdrowiska – zrobić to w sposób nowoczesny i bardzo mocno zauważający najnowsze trendy i dostępne technologie, pozwalające projektować w sposób zrównoważony. Wiemy też, że postępujące zmiany klimatyczne i wyczerpywanie się surowców

**uporządkowana polityka
przestrzenna**

czyste środowisko

- energetycznych, stawia przed nami wyzwania związane z koniecznością przeprojektowania wielu naszych zachowań i przyzwyczajeń, ale też stwarza gigantyczne szanse na tańszą energię, niezależną od zawirowań politycznych i ekonomicznych, a jednocześnie przyjazną dla środowiska;
- wiemy, że szereg rzeczy, która jest dla nas ważna nie stanie się bez nowoczesnych, dobrej jakości i dostępnych cenowo usług komunalnych. Będziemy odpowiedzialnie korzystać ze środowiska, jeżeli będziemy mieli do tego stosowną infrastrukturę. Ale wiemy, że do tego, oprócz działań ogólnych, za które odpowiada samorząd, potrzeba jest też dobra informacja o stanie środowiska, dobra edukacja ekologiczna na każdym etapie życia, a wreszcie zmiana postaw nas wszystkich i powszechne uznanie, że jakość środowiska, w którym żyjemy i z którego korzystamy jest naszą wspólną odpowiedzialnością i zobowiązaniem, także przed naszymi dziećmi i wnukami.

Tabela 7. Cele operacyjne oraz kierunki działań w ramach V. celu strategicznego „Tu doświadczysz czystej natury”

V. cel strategiczny: **TU DOŚWIADCZYSZ CZYSTEJ NATURY**

Cel operacyjny: V.1. Gmina ma uporządkowaną politykę przestrzenną i dobrze dysponuje posiadanymi zasobami

Kierunki działań:

- przystąpienie do opracowania „Planu Ogólnego dla Gminy Ciężkowice” uwzględniającego strategiczne rozstrzygnięcia rozwojowe na obszarze gminy;
- pilne podjęcie działań związanych z przygotowaniem i uchwaleniem planów miejscowych, w szczególności dla obszarów o znaczącym potencjale turystycznym i uzdrowiskowym;
- czytelne wskazanie w planach zagospodarowania przestrzennego funkcji poszczególnych obszarów;
- określenie w planach zagospodarowania przestrzennego nieprzekraczalnej linii zabudowy na terenach słabo zurbanizowanych;
- włączenie lokalnych społeczności w proces uzgadniania planów przestrzennych, począwszy od formułowania celów dla tych planów, po sporządzenie finalnego planu;
- ustanowienie parku kulturowego w rejonie ciężkowickiego Rynku i przylegających do niego ulic;
- dążenie do zachowania równowagi pomiędzy obszarami zabudowanymi (zagospodarowanymi), a terenami zielonymi i terenami o ważnych funkcjach przyrodniczych, w szczególności obszarów chronionych i korytarzy ekologicznych;
- powstrzymanie presji zabudowy i zagospodarowania terenów objętych ochroną;
- czytelne komunikowanie, jakiego typu inwestycje nie powstaną na obszarach rozproszonej (pojedynczej) zabudowy, przy jednoczesnym komunikowaniu jak będą egzekwowane wymogi np. dotyczące ochrony środowiska;
- edukacja społeczna w zakresie planowania przestrzennego;
- ochrona krajobrazu na obszarze Gminy w oparciu o „uchwałę krajobrazową”;
- rewitalizacja społeczno-ekonomiczna obszarów zdegradowanych gminy Ciężkowice;
- aktywna polityka w zakresie racjonalnego dysponowania gruntami o potencjalnym, strategicznym znaczeniu dla zabezpieczenia usług publicznych w przyszłości oraz rozwoju ważnych funkcji uzdrowiskowych (m.in. sprzedaż, skupowanie, zamiana);
- opracowanie koncepcji funduszu rewitalizacyjnego w celu partycypacji Gminy w odnowie elewacji budynków na obszarze parku kulturowego oraz jej wdrożenie w miarę posiadanych przez gminę środków.

Cel operacyjny: V.2. Czyste i zadbane środowisko wizytówką Gminy Ciężkowice

Kierunki działań:

- wypracowanie założeń budowy i funkcjonowania Uzdrowiska Ciężkowice w standardzie zrównoważonego projektowania;
- audyty energetyczne w odniesieniu do infrastruktury komunalnej (budynki, oświetlenie uliczne);
- modernizacja gminnego systemu oświetlenia ulic wraz z wymianą opraw na energooszczędne oraz z wykorzystaniem OZE;
- wymiana instalacji elektrycznych w budynkach komunalnych i infrastrukturze komunalnej na systemy energooszczędne;
- dążenie do korzystania z technologii pasywnych i zeroemisyjnych przy budowie i remoncie obiektów komunalnych;
- organizacja systemu wspólnych zakupów energii, w tym zielonej energii;
- promocja efektywności energetycznej wśród mieszkańców (informacja i promocja zakupu urządzeń o wysokiej klasie energetycznej, promocja zachowań związanych z oszczędzaniem energii);
- promocja instrumentów finansowych dla mieszkańców, związanych z termomodernizacją i efektywnością energetyczną;
- wspieranie działań termomodernizacyjnych i związanych z podnoszeniem efektywności energetycznej w budynkach prywatnych, w tym połączenie takiego wsparcia z wymianą źródeł ciepła;
- wspieranie mieszkańców w wyszukiwaniu i aplikowaniu o fundusze zewnętrzne na działania związane z OZE;
- promocja budownictwa energooszczędnego, pasywnego i zeroemisyjnego wśród mieszkańców;
- promowanie rozwiązań związanych z produkcją energii blisko miejsca jej użytkowania.

Cel operacyjny: V.3. Dobrej jakości usługi komunalne są dostępne dla wszystkich mieszkańców gminy

Kierunki działań:

- rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej;
- modernizacja sieci wodociągowej i na odcinkach zużytych technologicznie;
- podejmowanie działań mających zapewnić dostęp do dobrej jakości wody pitnej dla obszarów pozbawionych wodociągu komunalnego;
- intensyfikacja kontroli w zakresie właściwego odprowadzania ścieków przez mieszkańców i przedsiębiorców;
- wprowadzenie punktowego monitoringu jakości powietrza wraz z transparentną publikacją wyników w czasie rzeczywistym;
- systematyczna edukacja mieszkańców dotycząca właściwej gospodarki odpadami komunalnymi;
- rozwijanie i promowanie gospodarki odpadami prowadzonej w obiegu zamkniętym.

5

Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia

Realizowana – w sposób konsekwentny, uspołeczniony i w oparciu o wyznaczone cele – długofalowa polityka rozwoju gminy Ciężkowice powinna przynieść efekt w postaci trwałego rozwoju, w oparciu o posiadane zasoby, potencjały i wykorzystane szanse, a także w postaci **zatrzymania odpływu młodych ludzi z Ciężkowic** i stworzenia takich warunków życia w Gminie, że będzie się chciało tutaj żyć, pracować i spędzać czas wolny.

Nie będzie to możliwe bez podejmowania konsekwentnych – we współpracy i wzajemnym zaufaniu – działań na rzecz wiodących kierunków rozwoju czyli uzyskania statusu uzdrowiska, rozwijania markowego produktu turystycznego i angażowania w ten rozwój maksymalnie dużej liczby mieszkańców i przedsiębiorców z obszaru Gminy Ciężkowice. Nie będzie to też możliwe, bez systematycznej poprawy jakości usług publicznych, a także systemowych działań na rzecz poprawy jakości środowiska i zachowania go w dobrym stanie dla przyszłych pokoleń

Podstawą skutecznego wdrażania „Strategii” jest dysponowanie wiedzą na temat postępów w zakresie realizacji wskazanych w niej instrumentów i działań oraz zdolność do reagowania na pojawiające się różnice pomiędzy przyjętymi założeniami, a uzyskiwanymi efektami. W konsekwencji w poniższym rozdziale wskazano kilka kluczowych wskaźników wraz z określeniem ich wartości bazowej, tj. na moment opracowania strategii oraz wskazano oczekiwany kierunek zmiany wartości tego wskaźnika. W rozdziale związanym z zarządzaniem opisano strukturę wdrażania strategii, umieszczając w niej także zasady dokonywania ewaluacji i reagowania na zmiany, zachodzące zarówno wewnątrz gminy, jak i w jej otoczeniu, które powinny skłonić „właścicieli dokumentu” do dokonania w nim zmian bądź korekt wyznaczonych celów bądź kierunków. Służyć temu winny w pierwszej kolejności poniżej zdefiniowane wskaźniki.

Konsekwentna realizacja „Strategii” pozwoli na tworzenie warunków życia w Gminie Ciężkowice, które zachęcą młodych ludzi do pozostania i przyciągną nowych mieszkańców, którzy osiedlą się tutaj na stałe.

wskaźniki

5.1. Zasady pomiaru i doboru wskaźników monitorowania

Wskaźniki monitorowania podzielono na dwie kategorie: wskaźniki oddziaływania (WO) definiowane na poziomie celu operacyjnego oraz wskaźniki strategicznego rezultatu (WSR) definiowane na poziomie kierunków interwencji. Zaleca się, co najmniej dwa okresy pomiaru wskaźników tj. rok 2026, w którym mierzona winna być pośrednia wartość wskaźnika oraz rok 2030, w którym mierzona winna być wartość docelowa. Oczywiście, szczególnie na poziomie wskaźników strategicznego rezultatu, pomiar może być dokonywany częściej jako element okresowych przeglądów strategicznych i wprowadzania do dokumentu działań korygujących.

Tabela 8. Wskaźniki oddziaływania (WO) i strategicznego rezultatu (WSR) dla celu strategicznego „Tu będzie uzdrowisko”

Kierunek działania	Wskaźnik	Źródło danych	Wartość bazowa (2021 rok)	Oczekiwany kierunek zmiany
Wskaźnik oddziaływania do celu strategicznego: I. Tu będzie uzdrowisko	Wpływy z opłaty uzdrowskiej do budżetu Gminy Ciężkowice	UG Ciężkowice	0,00	wzrost
WSR dla celu operacyjnego I.1. Ciężkowice-Zdrój w 2030	Powierzchnia strefy A i strefy B uzdrowiska Ciężkowice	UG Ciężkowice	0,00	wzrost
	Liczba podmiotów prowadzących działalność w branży uzdrowskiej	UG Ciężkowice	0,00	wzrost
WSR dla celu operacyjnego I.2. Znane i wypromowane	Liczba kuracjuszy (gości obiektów sanatoryjnych i przyrodolecznicych)	UG Ciężkowice	0,00	wzrost

Tabela 9. Wskaźniki oddziaływania (WO) i strategicznego rezultatu (WSR) dla celu strategicznego „Tu odpoczniesz w swoim rytmie”

Kierunek działania	Wskaźnik	Źródło danych	Wartość bazowa (2021 rok)	Oczekiwany kierunek zmiany
Wskaźnik oddziaływania do celu strategicznego: II. Tu odpoczniesz w swoim rytmie	Liczba miejsc noclegowych na terenie Gminy Ciężkowice	BDL GUS	178	wzrost
WSR dla celu operacyjnego II.1. „Źródłany Szlak” – markowy produkt turystyczny Pogorza Ciężkowickiego	Liczba osób odwiedzających Park Zdrojowy	UG Ciężkowice	247 501 os. (od VI.2021 do V.2022)	wzrost
	Liczba osób odwiedzających ścieżkę w koronach drzew	UG Ciężkowice	0,00	wzrost
	Liczba osób odwiedzających Skamieniałe Miasto	UG Ciężkowice	110 882 os. (w tym 55 441 wejść biletowanych i szacunkowo drugie tyle niebiletowanych)	stabilizacja
WSR dla celu operacyjnego II.2. Gmina Ciężkowice – ważne miejsce na muzycznej mapie Polski	Liczba gości odwiedzających Centrum Paderewskiego w Kąsnej Dolnej	Centrum Paderewskiego w Kąsnej Dolnej	21 900 osób	wzrost
	Liczba wydarzeń kulturalnych odbywających się Centrum Paderewskiego w Kąsnej Dolnej	Centrum Paderewskiego w Kąsnej Dolnej	62	wzrost
	Liczba inicjatyw promocyjno-kulturalnych podejmowanych wspólnie przez Gminę Ciężkowice i Centrum Paderewskiego w Kąsnej Dolnej	Centrum Paderewskiego w Kąsnej Dolnej	0	wzrost
WSR dla celu operacyjnego II.3. Ciężkowice jako ponadregionalne centrum edukacji ekologicznej	Liczba osób korzystających z oferty edukacji ekologicznej w MCEE	UG Ciężkowice (w porozumieniu z CUTiK)	0,00	wzrost
	Liczba wydarzeń popularnonaukowych (konferencje, seminaria, festiwale,) odbywających się w MCEE	UG Ciężkowice (w porozumieniu z CUTiK)	0,00	wzrost

Tabela 10. Wskaźniki oddziaływania (WO) i strategicznego rezultatu (WSR) dla celu strategicznego „Tu się zarabia”

Kierunek działania	Wskaźnik	Źródło danych	Wartość bazowa (2021 rok)	Oczekiwany kierunek zmiany
Wskaźnik oddziaływania do celu strategicznego: III. Tu się zarabia	Wskaźniki dochodów podatkowych w przeliczeniu na jednego mieszkańca (zł) (wskaźnik G)	Ministerstwo Finansów	1 060,52 zł	wzrost
	Aktywność ekonomiczna mieszkańców wyrażona łączną kwotą dochodu ze wszystkich źródeł	MRL Przedsiębiorczość	262 729 043,65 zł (dane za rok 2020)	wzrost
	Aktywność ekonomiczna mieszkańców wyrażona łączną wartością dochodu w przeliczeniu na 1 podatnika	MRL Przedsiębiorczość	38 687,83 zł (dane za rok 2020)	wzrost
WSR dla celu operacyjnego III.1. Rozwinięta turystyka źródłem utrzymania mieszkańców	Łączna liczba podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w ramach PKD I (55 i 56) oraz N (79)	BDL GUD (Podmioty gospodarki narodowej)	23 (3+19+1)	wzrost
WSR dla celu operacyjnego III.2. Lokalne produkty rolne dopełniają markowy produkt turystyczny	Liczba produktów objętych certyfikatem „Z serca Pogorza”	UG Ciężkowice	0,00	wzrost

Tabela 11. Wskaźniki oddziaływania (WO) i strategicznego rezultatu (WSR) dla celu strategicznego „Tu się dobrze żyje”

Kierunek działania	Wskaźnik	Źródło danych	Wartość bazowa (2021 rok)	Oczekiwany kierunek zmiany
Wskaźnik oddziaływania do celu strategicznego: III. Tu się dobrze żyje	Liczba ludności Gminy Ciężkowice	BDL GUS (ludność)	11 174 os.	wzrost
	Saldo migracji w grupie wieku 15–39 lata na 1 000 osób	MRL Analizy	–12,15	spadek
WSR dla celu operacyjnego IV.1. Dobra edukacja wspiera rozwój mieszkańców	Odsetek dzieci objętych opieką w przedszkolach (3–5 lat)	BDL GUS	74,2%	wzrost
	Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach	BDL GUS	0	wzrost
	Wyniki egzaminu ósmoklasisty	OKE Kraków	j. polski – 57,49% matematyka – 43,53% j. angielski – 52,2%	wzrost
WSR dla celu operacyjnego IV.2. Wysokiej jakości usługi zdrowotne i społeczne dopasowane do indywidualnych potrzeb	Liczba porad w POZ na 1 mieszkańca	BDL GUS (ochrona zdrowia)	3,99	wzrost
	Wydatki ponoszone z budżetu gminy na programy profilaktyki zdrowotnej	UG Ciężkowice	120 199,52 zł	wzrost
	Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności	BDL GUS (o chrona zdrowia)	821 (dane za rok 2020)	spadek
	Liczba usprawnień wynikających z „Raportu o stanie zapewnienia dostępności podmiotu publicznego” (stan na 01.01.2021)	UG Ciężkowice	8	wzrost

Kierunek działania	Wskaźnik	Źródło danych	Wartość bazowa (2021 rok)	Oczekiwany kierunek zmiany
WSR dla celu operacyjnego IV.3. Mieszkańcy chętnie spędzają czas wolny w gminie Ciężkowice	Liczba osób korzystających z oferty kulturalno-rozrywkowej w MCEE	UG Ciężkowice (w porozumieniu z CUTiK)	0,00	wzrost
	Liczba wydarzeń kulturalnych organizowanych przez Centrum Kultury i Promocji	Centrum Kultury i Promocji Gminy Ciężkowice	41	wzrost
	Członkowie klubów sportowych	BDL GUS	156 (dane za rok 2020)	wzrost
	Ćwiczący w klubach sportowych	BDL GUS	209 (dane za rok 2020)	wzrost
WSR dla celu operacyjnego IV.4. Polityka senioralna odpowiadająca na potrzeby mieszkańców	Liczba mieszkańców Gminy korzystająca z oferty Dziennych Domów Pomocy	UG Ciężkowice	0	wzrost
	Liczba osób starszych zameldowanych w Gminie Ciężkowice korzystających z całodobowych usług w Domach Pomocy Społecznej	UG Ciężkowice na podstawie danych OPS	11	wzrost
WSR dla celu operacyjnego IV.5. Zaangażowana wspólnota lokalna włączona w działania Gminy	Udział dotacji do zadań publicznych wykonywanych przez organizacje pozarządowe w wydatkach bieżących Gminy	MRL analizy (7.1.2.)	0,28 (dane za rok 2020)	wzrost
	Kwota dotacji do zadań publicznych wykonywanych przez organizacje pozarządowe w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców (zł)	MRL analizy (7.1.2.)	13 630,40 (dane za rok 2020)	wzrost
WSR dla celu operacyjnego IV.6. Sprawna i korzystająca z nowoczesnych narzędzi administracja	Liczba spraw wpływająca do UG Ciężkowice za pośrednictwem ePUAPu	UG Ciężkowice	3160	wzrost
	Liczba skarg wpływająca w skali roku do UG Ciężkowice na prace lokalnej administracji	UG Ciężkowice	5	spadek
	Liczba szkoleń pracowniczych i pracowników uczestniczących w szkoleniach	UG Ciężkowice	29 (30 osób)	wzrost
	Liczba usprawnień e-administracji	UG Ciężkowice	0	wzrost
WSR dla celu operacyjnego IV.7. Mieszkańcy Gminy czują się bezpiecznie	Przestępstwa stwierdzone przez Policję ogółem	UG Ciężkowice na podstawie rocznych sprawozdań policji	71	spadek
WSR dla celu operacyjnego IV.8. Gmina dobrze skomunikowana	Skrócenie czasu dojazdu komunikacją publiczną do stolicy subregionu	UG Ciężkowice	pociąg: 52 min	skrócenie

Tabela 12. Wskaźniki oddziaływania (WO) i strategicznego rezultatu (WSR) dla celu strategicznego „Tu doświadczysz czystej natury”

Kierunek działania	Wskaźnik	Źródło danych	Wartość bazowa (2021 rok)	Oczekiwany kierunek zmiany
Wskaźnik oddziaływania do celu strategicznego: V. Tu doświadczysz czystej natury	Liczba dni w roku z przekroczeniem poziomu dopuszczalnego PM10 (powyżej 50 µg/m ³) (wartość dopuszczalna 35 dni/rok)	Raport o stanie powietrza województwa małopolskiego ⁷	50 dni	spadek
WSR dla celu operacyjnego V.1. Gmina ma uporządkowaną politykę przestrzenną i dobrze dysponuje posiadanymi zasobami	Procent pokrycia obszaru gminy planami miejscowymi	UG Ciężkowice	0	wzrost
	Długość czynnej sieci kanalizacyjnej przypadająca na 100 osób korzystających z sieci (m/osoba)	BDL GUS / MRL analizy (11.3.2)	1 365,91 (w roku 2020)	stabilizacja
WSR dla celu operacyjnego V.2. Czyste i zadbane środowisko wizytówką Gminy Ciężkowice	Liczba budynków komunalnych w standardzie pasywnym na terenie gminy	UG Ciężkowice	0	wzrost
WSR dla celu operacyjnego V.3. Dobrej jakości usługi komunalne są dostępne dla wszystkich mieszkańców gminy	Długość sieci kanalizacyjnej w relacji do długości sieci wodociągowej	BDL GUS	64,23%	wzrost
	Odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów	BDL GUS	44,41	wzrost

Źródełko przy wejściu do rezerwatu Skamieniałe Miasto

⁷ W odniesieniu do stacji w Tuchowie lub system własnych pomiarów.

5.2. Ocena „Strategii Rozwoju Gminy Ciężkowice do roku 2030”

Ocena „Strategii” udziela odpowiedzi na pytanie o celowość, trafność i wartość dodaną interwencji planowanej, przeprowadzanej lub zakończonej.

Ocena (ewaluacja) „Strategii” pozwala oszacować oddziaływanie samej „Strategii”, jak i interwencji publicznych oraz prywatnych, wynikających z przyjętych celów i kierunków działania na zmianę sytuacji społeczno-ekonomicznej zarówno całej Gminy Ciężkowice, jak i poszczególnych mieszkańców tej wspólnoty. Wyniki oceny powinny zostać wykorzystane w celu jak najlepszego dopasowania realizowanych przedsięwzięć do rzeczywistych potrzeb oraz najbardziej efektywnego wydatkowania środków. Ocena udziela odpowiedzi na pytanie o celowość, trafność i wartość dodaną interwencji planowanej, przeprowadzanej lub zakończonej. Warunkiem dobrej oceny, jest dostępność danych i terminowość raportowania przez wszystkie podmioty zaangażowane w system wdrażania „Strategii”. Ocena taka bada samą „Strategię”, jak i jej długotrwałe efekty, czyli oddziaływania. Wiąże się zatem z przedstawionym wyżej monitoringiem rzeczowym.

Proponuje się, by system i rodzaje oceny „Strategii” odpowiadały metodologii ogólnie stosowanej dla oceny i systemu sprawozdawczości programów finansowanych ze środków UE.

5.2.1 Ocena przed realizacją programu (ocena *ex-ante*)

Celem oceny *ex-ante* jest dostarczenie danych dla przygotowania (aktualizacji) „Strategii” i zawartych w niej planów, dzięki oparciu się na doświadczeniach z wdrażanych wcześniej dokumentów o charakterze strategicznym. Ogólnie – ocena *ex-ante* powinna zawierać m.in. analizę wpływu dotychczasowych interwencji oraz analizę problemów i potencjałów na obszarze planowania strategicznego.

5.2.2 Ocena w połowie okresu realizacji (ocena *mid-term*)

Ocena w połowie okresu realizacji (ocena *mid-term*) „Strategii” przeprowadzana nie później niż w ciągu roku następującego po zakończeniu połowy okresu realizacji, obejmuje analizę:

- efektywności wykorzystania środków,
- skuteczności w zakresie osiągania założonych celów,
- oddziaływania na sytuację społeczno-gospodarczą, w tym na zatrudnienie,
- funkcjonowania systemu realizacji.

5.2.3 Ocena na zakończenie okresu, na który przygotowano „Strategię” (ocena *ex-post*)

Celem oceny *ex-post* będzie określenie długotrwałych efektów wdrożenia „Strategii”, w tym wielkości zaangażowanych środków, skuteczności i efektywności podejmowanych interwencji. Z ewaluacji końcowej wynikać powinny wskazania odnośnie dalszych kierunków polityki rozwoju gminy,

szczególnie w zakresie zdefiniowania czynników, które przyczyniły się do sukcesu lub niepowodzenia wdrażania „Strategii”.

Za organizację procesu ewaluacji końcowej, odpowiada Burmistrz Gminy Ciężkowice natomiast rolą Rady Miejskiej w Ciężkowicach powinno być przyjęcie i ocena przeprowadzonej oceny.

Ocenę przeprowadzić powinni niezależni ewaluatorzy. Przyjąć można, iż ocena powinna zostać zakończona nie później niż 3 lata po zakończeniu okresu programowania. Raport z realizacji programu powinien zostać upubliczniony i opublikowany na stronie internetowej Gminy (Biuletyn Informacji Publicznej).

Z ewaluacji końcowej wynikać powinny wskazania, odnośnie dalszych kierunków polityki rozwoju gminy.

5.2.4 Ocena bieżąca (ocena *on-going*)

Niezależnie od prowadzenia wyżej wymienionych form ewaluacji, Rada Miejska w Ciężkowicach, a także Burmistrz Gminy Ciężkowice mogą inicjować bieżącą ocenę dokumentu, której przedmiotem jest efektywność stosowanych instrumentów i całego systemu wdrażania.

wskazniki

5.2.5 Kryteria oceny

Za główne kryteria oceny „Strategii”, przyjąć należy ogólnie stosowane kryteria, do których należą:

- **trafność** – kryterium pozwalające ocenić, w jakim stopniu cele „Strategii” odpowiadają potrzebom i priorytetom na danym poziomie analizy, np. na poziomie poszczególnych miejscowości, całej gminy, a także np. aglomeracji tarnowskiej czy całego subregionu. Trafność jest głównym kryterium przy przeprowadzaniu oceny *ex-ante* i *mid-term*;
- **efektywność** – kryterium pozwalające ocenić poziom „ekonomiczności” „Strategii”, czyli stosunek poniesionych nakładów (zasobów finansowych, ludzkich i poświęconego czasu) do uzyskanych wyników i rezultatów;
- **skuteczność** – kryterium pozwalające ocenić, do jakiego stopnia cele i kierunki działań zdefiniowane na etapie programowania, zostały osiągnięte;
- **użyteczność** – kryterium pozwalające ocenić, do jakiego stopnia oddziaływanie „Strategii” odpowiada potrzebom grup docelowych;
- **trwałość** – kryterium pozwalające ocenić, na ile można się spodziewać, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem „Strategii”, będą trwać po jej zakończeniu. Ma zastosowanie przy ocenie wartości „Strategii” w kategoriach jej użyteczności w dłuższej perspektywie czasowej. W ocenie *ex-post* zaś, zwłaszcza realizowanej w dłuższym odstępie czasu, po zakończeniu okresu obowiązywania „Strategii” można zbadać, na ile zmiany wywołane jego oddziaływaniem są rzeczywiście istotnie trwałe.

6

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej

Niniejszy rozdział ma na celu przestrzenne osadzenie decyzji strategicznych, podejmowanych w procesie planowania rozwoju gminy Ciężkowice. Zaprezentowany model struktury funkcjonalno-przestrzennej obrazuje strategiczne pomysły na rozwój gminy zorientowane terytorialnie i jest efektem zintegrowanego procesu planistycznego.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej obrazuje strategiczne pomysły na rozwój gminy zorientowane terytorialnie i jest efektem zintegrowanego procesu planistycznego.

W konsekwencji zaprezentowane poniżej koncepcje:

- obrazują kierunki rozwoju przestrzennego i wskazują na spójność obszarową podejmowanych interwencji, a także opisują spodziewane efekty przekształceń przestrzeni wynikające z realizacji celów strategii;
- określają i hierarchizują obszary o różnych charakterystykach oraz powiązaniach między nimi, formułują ogólne zalecenia (rekomendacje) i zasady dotyczące gospodarowania przestrzenią ze szczególnym uwzględnieniem obszarów istotnych z punktu widzenia rozwoju gminy Ciężkowice;
- są podstawą ustalania ram współpracy z interesariuszami na obszarach realizacji wyznaczonych celów rozwoju, np.: właścicielami nieruchomości, instytucjami rządowymi i JST i jej instytucjami, inwestorami, przedsiębiorcami;
- objaśniają wartości ważne w długiej perspektywie czasowej, wyrażane w wizji rozwoju i decydujące o prowadzonej polityce rozwoju, np. dostęp do różnych funkcji i usług;
- definiują interes publiczny poprzez ustalenie ram działania dla strategii, polityk i użytkowania przestrzeni, a w konsekwencji pełnią funkcje prewencyjne przed ewentualnymi konfliktami: społecznymi, przestrzennymi, środowiskowymi, np. dotyczącymi lokalizowania kontrowersyjnych inwestycji;
- pozwalają na określenie stopnia zgodności przestrzennych aspektów programowanej polityki rozwoju ze strategicznymi dokumentami Województwa Małopolskiego, w szczególności ze „Strategią Województwa Małopolskiego MAŁOPOLSKA 2030” oraz z „Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego”.

6.1. Struktura funkcjonalno-przestrzenna w „Strategii” Gminy, główne problemy polityki przestrzennej na obszarze Gminy Ciężkowice

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej ma na celu zaprezentowanie pożądaných kierunków rozwoju przestrzennego obszaru gminy w horyzoncie czasowym 2030+, tzn. kierunków realizowanych w horyzoncie czasowym strategii do roku 2030 oraz kierunków zapoczątkowanych w tym okresie i kontynuowanych po roku 2030.

Ciężkowice są przykładem dobrze zachowanego małego miasta o rzadkich walorach zabytkowych i krajobrazowych. Miasta, które do czasów współczesnych dotrwało zachowując podstawowe historyczne atuty – średniowieczny układ przestrzenny i oryginalne historyczne centrum. W tym wypadku, trwający dziesięciolecia, brak szerszej aktywności inwestycyjnej, zaowocował ochroną podstawowych wartości

Ciężkowice są przykładem dobrze zachowanego małego miasta o rzadkich walorach zabytkowych i krajobrazowych.

architektonicznych i przestrzennych miasta. Procesowi temu sprzyjał również brak zainteresowania władz miasta szerszą aktywnością w zakresie planowania przestrzennego.

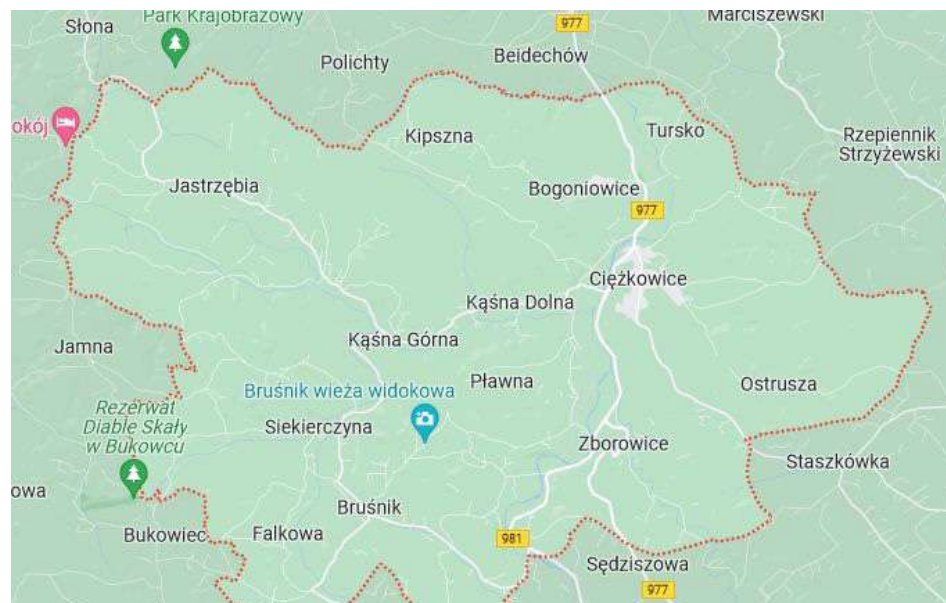
Gmina Ciężkowice posiada jedynie „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy” przyjęte uchwałą Rady Miejskiej w Ciężkowicach nr VIII/56/03 z dnia 27.06.2003 roku. Teren gminy nie jest natomiast objęty miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.

Krajobraz kulturowy na obszarze wiejskim części gminy Ciężkowice, a także formy zabudowy i zagospodarowania terenu noszą ślady wielowiekowej historii osadnictwa na tym obszarze. Osiedla, początkowo budowane wzdłuż starych traktów handlowych, miały nieregularny układ. Od XIV wieku powstawały wsie lokowane z regularnymi układami zabudowy. Już w czasach historycznych część z tych wsi nabrała cech wielofunkcyjnych jednostek osadniczych. Poza tradycyjnym rolnictwem kultywowano w nich rozmaite formy rzemiosła i usług. W XX wieku pojawił się drobny przemysł, a po upowszechnieniu się komunikacji publicznej, w większym stopniu niż miało to miejsce wcześniej, dojeżdżano z nich do pracy w większych ośrodkach. Wielofunkcyjność wsi i wielozawodowość mieszkańców pozostawiły trwałe ślady w strukturze przestrzennej wsi – są nimi przeludnienie oraz znaczne rozproszenie zabudowy, deformujące sposób zagospodarowania obszarów wiejskich.

Układ urbanistyczny centrum Ciężkowic

Rysunek 3. Mapa Gminy Ciężkowice

Źródło: www.google.pl

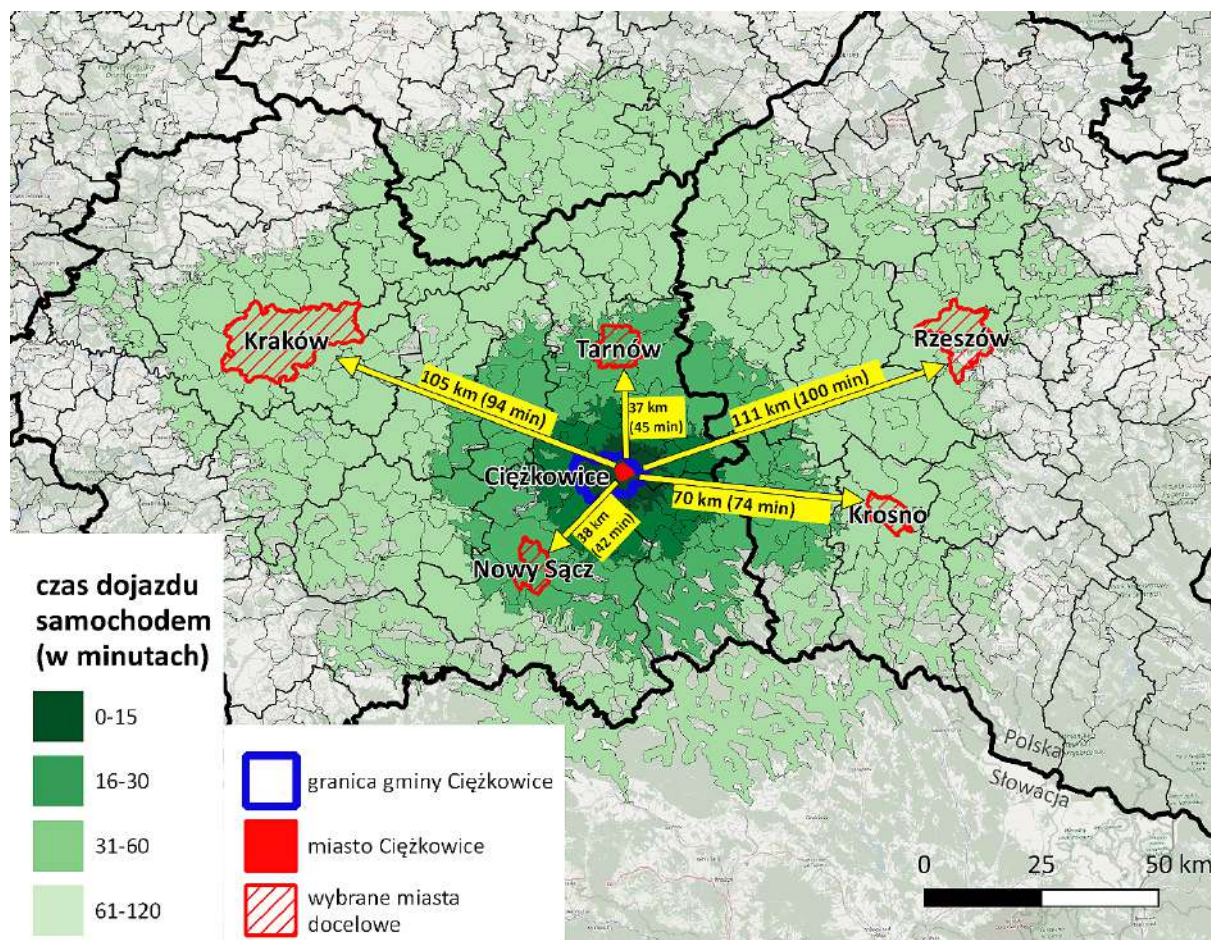
Gmina stanowi atrakcyjny obszar wypoczynkowy. Jej turystycznymi atutami są: zróżnicowana rzeźba terenu, swoisty mikroklimat, zasoby kulturowe oraz unikatowe walory przyrodniczo-geologiczne (obszary prawnie chronione zajmują 99,4% jej powierzchni). Walory turystyczne wzmacniają również udokumentowane złoża wód mineralnych, będące podstawą planów rozwoju działalności uzdrowiskowej, a także przebieg procesów urbanizacyjnych i osadniczych, które doprowadziły do ukształtowania się sieci osadniczej gminy, której głównym elementem jest miasto Ciężkowice o dużych wartościach architektonicznych.

6.2.2. Struktura funkcjonalno-przestrzenna Gminy Ciężkowice

Strukturę funkcjonalno-przestrzenną Gminy tworzą obszary zabudowane i zurbanizowane, leśne, rolne oraz niewielkie obszary z elementami infrastruktury technicznej.

System osadniczy charakteryzuje mimośrodowe położenie jego stolicy. Miasto zlokalizowane jest przy jej wschodniej granicy, wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 977, która stanowi główną oś komunikacyjną gminy, łączącą ją z subregionalnym Tarnowem. Obszar gminy rozciąga się na Pogórzu Ciężkowicko-Rożnowskim. Wioski w większości usytuowane są pasmowo, wzdłuż Białej Tarnowskiej i jej dopływów.

Rysunek 4. Czas przejazdu samochodem osobowym pomiędzy Ciężkowicami, a wybranymi miastami

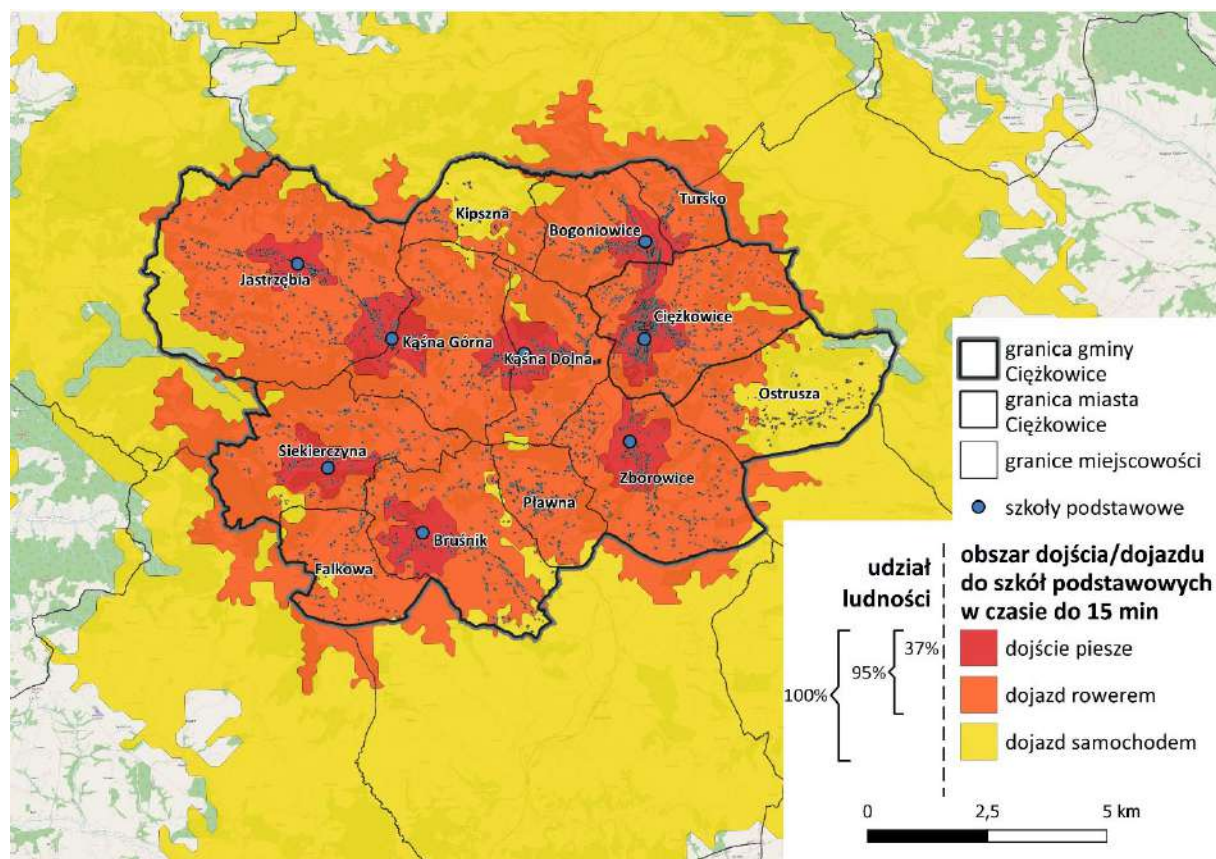
Źródło: opracowanie własne na podstawie TravelTime Analytics, <https://traveltime.com>

Ciężkowice są największą miejscowością gminy, w której jeszcze tylko trzy wsie liczą ponad tysiąc mieszkańców: najwięcej Jastrzębia (1 595), następnie Zborowice (1 182) i Bruśnik (1 042). Pozostałe miejscowości zamieszkuje poniżej tysiąca osób, przy czym liczebność poszczególnych miejscowości oscyluje pomiędzy 500 a 700 mieszkańców. Najmniejsze jest Tursko liczące zaledwie 315 osób i Kipszna z 360 mieszkańcami.

Same Ciężkowice, zgodnie z hierarchią ośrodków usługowych w województwie małopolskim, uznane zostały za ośrodek lokalny (trzeciego rzędu). Zaliczane są do miast o dobrych podstawach rozwoju, opartych na funkcjach administracyjno-usługowych oraz przemysłowych, zapewniających, w wybranych obszarach, dostęp do usług i dóbr publicznych o standardzie ponadlokalnym. Wymagającym jednak wsparcia procesów rozwojowych oraz szeroko zakrojonego programu rewitalizacji.

Ciężkowice, zgodnie z hierarchią ośrodków usługowych w województwie małopolskim, uznane zostały za ośrodek lokalny.

Rysunek 5. Czas dotarcia do szkół podstawowych w Gminie Ciężkowice w czasie do 15 minut

Źródło: opracowanie własne na podstawie TravelTime Analytics, <https://travelttime.com>

W Ciężkowicach zachował się średniowieczny układ urbanistyczny miasta z czworobocznym rynkiem oraz ratuszem z 1836 roku. Charakter i urodę rynku podkreśla zespół drewnianych domów, konstrukcji zrębowej z XVIII i XIX wieku na podmurówce i fundamentach z miejscowego piaskowca. Na południe od zwartej, historycznej zabudowy mieszkaniowej, uzupełnionej w parterach funkcjami usługowymi, głównie handlowymi, wytworzyło się współczesne centrum administracyjno-oświatowe (urzędy, szkoły, obiekty komercyjne). Miasteczko podlega silnym procesom suburbanizacyjnym.

Charakterystyczną cechą procesów osadniczych na terenach Podgórze są – silniejsze niż na innych obszarach – związki z warunkami środowiska przyrodniczego. Krajobraz kulturowy na obszarze wiejskim gminy Ciężkowice, a także formy zabudowy oraz zagospodarowania terenu noszą ślady wielowiekowej historii osadnictwa na tym obszarze. Osiedla, początkowo budowane wzdłuż starych traktów handlowych, miały nieregularny układ. Od XIV wieku powstawały wsie lokowane, z regularną zabudową. Już w czasach historycznych, część z tych wsi nabrała cech wielofunkcyjnych jednostek osadniczych. Poza tradycyjnym rolnictwem kultywowano w nich rozmaite formy rzemiosła i usług. Wraz z upowszechnieniem się komunikacji publicznej, pojawiła się możliwość podjęcia pracy w bliższych i dalszych ośrodkach miejskich.

Cechą procesów osadniczych na terenach Podgórze są silne związki z warunkami środowiska przyrodniczego.

Pod względem ukształtowania przestrzeni zainwestowanych, najbardziej skoncentrowane układy zabudowy występują w dolinie Białej Tarnowskiej oraz w tradycyjnych układach wsi lokowanych wzdłuż innych potoków.

Wyróżnia się następujące układy osadnicze:

- w typie łańcuchówek – Ostrusza,
- w typie ulicówek: Kipszna, Bogoniowice, Zborowice, Bruśnik,
- w typie wielodrożnic – Jastrzębia,
- o zabudowie rozproszonej: Tursko, Kąsna Dolna, Kąsna Górna, Siekierczyna, Pławna, Falkowa.

Tereny użytkowane rolniczo, charakteryzujące się wysokim udziałem zabudowy zagrodowej (średnio 80%), ulegają stopniowej parcelacji pod zabudowę jednorodzinna, niezwiązaną z gospodarstwem rolnym. Następuje przemieszanie zabudowy o różnym, potencjalnie konfliktowym, charakterze. Powstają przypadkowe układy budynków opartych o bezpośrednie zjazdy na drogę publiczną. Ważną rolę w krajobrazie tych wsi pełnią lokalne dominanty, zwłaszcza wieże kościelne. Generalnie, w wyniku powolnej ekspansji nowej zabudowy, zatarciu ulegają historyczne układy wsi oraz charakterystyczna forma i sposoby sytuowania budynków.

Niski stopień koncentracji zabudowy, tworzącej wąskie pasma wzdłuż drogi oraz jej stosunkowo mała intensywność, stawiają pod znakiem zapytania możliwość wprowadzenia współczesnych standardów zamieszkiwania w zakresie dostępu do usług, infrastruktury technicznej oraz urządzania i utrzymania ulic dojazdowych. Na styku z miastem i wzdłuż drogi wojewódzkiej 977 dominuje już zabudowa jednorodzinna.

Jak wynika z analiz przeprowadzonych w części diagnostycznej strategii, głównymi problemami polityki przestrzennej na obszarze Gminy są:

- zagrożenie degradacją spójnego, historycznie wykształconego układu zabudowy miasta;
- rozlewająca się zabudowa obszarów wiejskich, degradująca walory środowiskowe i krajobrazowe oraz znacząco wpływająca na wzrost kosztów funkcjonowania miejscowej społeczności gminy i poszczególnych rodzin;
- trudności z utrzymaniem swoistej odrębności i lokalności, będących podstawami rozwoju nowych obszarów wzrostu, np.: usług turystyki i rekreacji, nowoczesnego rolnictwa drobnotowarowego, ekologicznego przetwórstwa rolno-spożywczego;
- problemy i konflikty wokół określenia standardów projektowania funkcji uzdrowiskowych i pokrewnych oraz ich właściwego rozmieszczenia w przestrzeni miasta i gminy.

Dalsze pogłębianie się tych deficytów w przyszłości, obok trwających zmian w krajowych regulacjach prawnych, może być spowodowane przez:

- kontynuację opóźnień w przygotowaniu i uchwaleniu nowych dokumentów planistycznych gminy;

Skoncentrowane układy zabudowy występują w dolinie Białej Tarnowskiej oraz w tradycyjnych układach wsi lokalnych wzdłuż potoków.

Problemem jest rozlewająca się zabudowa obszarów wiejskich, degradująca walory środowiskowe i krajobrazu oraz znacząco wpływająca na wzrost kosztów funkcjonowania.

- brak zrozumienia dla konsekwentnego i rygorystycznego stosowania instrumentów polityki przestrzennej w nowych dokumentach planistycznych Gminy;
- niewłaściwe zaprogramowanie rozwoju miasta na nowych obszarach, zwłaszcza w kierunku formującego się uzdrowiska oraz stacji kolejowej;
- uchwalanie planów miejscowych eksponujących potrzeby inwestycyjne znacznie powyżej zdolności ich absorpcji społecznej i środowiskowej – przeznaczające jednorazowo przesadnie duże tereny pod budownictwo mieszkaniowe w stosunku do rzeczywistych potrzeb oraz zaniedbujące potrzeby przestrzenne wynikające z potrzeb formującej się nowej dziedziny rozwoju gminy – balneologii oraz rozwoju turystyki;
- prowadzenie polityki przestrzennej pod naciskiem doraźnych potrzeb (prywatni inwestorzy, mieszkańcy, próby ograniczenia kosztów inwestycji publicznych), bez oglądania się na skutki w przyszłości;
- brak spójności w planowaniu i realizacji polityki przestrzennej w skali powiatu i województwa (braki w koordynacji inwestycji publicznych na poziomie ponadgminnym, konkurencyjne, podobne i obszerne oferty terenowe);
- brak możliwości porozumienia się władz Gminy i interesariuszy w kwestiach rozwoju infrastruktury uzdrowiskowej oraz bazy turystycznej.

W wyniku takiej polityki przestrzennej może nastąpić:

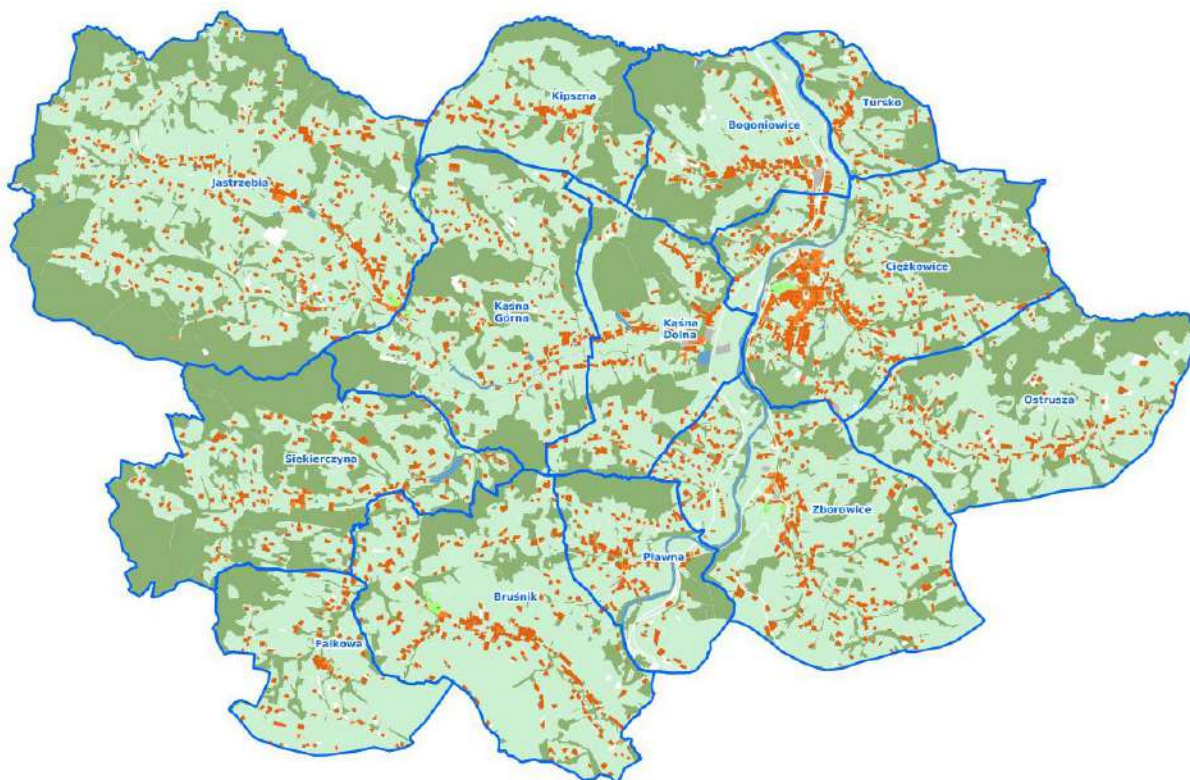
- obniżenie zwartości – rozpraszanie zabudowy;
- wzrost kosztów jednostkowych budowy i utrzymania dróg oraz uzbrojenia terenów – do poziomów przekraczających wpływy podatkowe;
- pogorszenie dostępu do obiektów usługowych, w tym usług publicznych;
- presja na użycie samochodu, w konsekwencji zatłoczenie, utrudnienia w ruchu i problemy parkingowe;
- pogorszenie standardów życia mieszkańców;
- osłabienie kontaktów i warunków życia społecznego;
- spadek wartości nieruchomości;
- osłabienie tempa realizacji, a nawet utrata możliwości wykreowania w Ciężkowicach znaczącego, nowoczesnego ośrodka uzdrowiskowego i turystycznego.

Dopuszczenie konfliktowych działań gospodarczych na znacznych obszarach niezabudowanych, wartościowych dla środowiska, krajobrazu, koncepcji uzdrowiska oraz niekontrolowane rozlewanie się nowej zabudowy poza obszary już zainwestowane, to zagrożenie degradacją wartościowych zasobów środowiska i krajobrazu, mogące prowadzić m.in. do:

- nieodwracalnej degradacji wrażliwych elementów środowiska;
- ograniczenia innych pozytywnych działań planistycznych, które zostaną w całości podporządkowane kreacji uzdrowiska i silnego ośrodka turystycznego;

- degradacji i w efekcie utraty unikalnych wartości środowiska i krajobrazu otwartego – zasobów stanowiących o atrakcyjności turystycznej obszaru;
- konfliktów pomiędzy różnymi typami użytkowania nieruchomości, zwłaszcza pomiędzy niektórymi aktywnościami rolniczymi, a zamieszkiwaniem;
- obniżenia jakości i różnorodności usług rekreacyjnych, turystycznych oraz uzdrowiskowych;
- obniżenia, wysoko cenionej przez mieszkańców tych obszarów, jakości życia.

Rysunek 6. Struktura osadnicza w Gminie Ciężkowice

Źródło: www.sjp.ciezkowice.pl

6.2.3. Środowisko przyrodnicze – zasoby i przyrodnicze uwarunkowania rozwoju

Gmina Ciężkowice położona jest na Pogórzu Ciężkowicko-Rożnowskim. Obszar gminy rozcina biegnąca południkowo, dolina rzeki Białej, która w północnej i południowej części przybiera formy wąskiej doliny przełomowej, wyścielonej utworami piaszczystymi. Dominującym typem rzeźby terenu jest niskie pogórze (stoki o nachyleniu 5–15°) poprzecinane płytkimi dolinami i wąwozami dorzecza Białej. Różnice wysokości wynoszą często od 40 do 60 m nad dnami większych dolin. Urozmaicone formy rzeźby, mozaika lasów i wysoko sięgających upraw wpływają na bardzo wysoką waloryzację estetyczną gminnego krajobrazu.

Największy procent powierzchni gminy zajmują użytki rolne – 61% oraz lasy – 30,2%, rozrzucone po całym jej terenie. Gleby obszaru gminy charakteryzują się średnimi klasami bonitacyjnym. Dominują gleby klasy IV, stanowiąc 63,9% ogólnej powierzchni użytków rolnych. Dla 52% arealów gleb w gminie konieczne jest ich wapnowanie.

Lasy rosnące na terenie gminy Ciężkowice zajmują z reguły szczytowe partie wierzchołków oraz strome, nienadające się pod uprawę, stoki.

Rysunek 7. Obszary chronione w Gminie Ciężkowice

Źródło: www.sip.ciezkowice.pl

Obszar Gminy jest wyjątkowo bogaty pod względem różnorodności przyrodniczej. Występują tu liczne, charakterystyczne dla pogórza, gatunki roślin i zwierząt, w tym wyróżniająca się liczba gatunków chronionych. Bogate zasoby przyrodnicze w gminie Ciężkowice sprawiły, że obszary prawnie chronione zajmują 99,4% jej powierzchni. System ochrony przyrody i krajobrazu tworzą:

- Ciężkowicko-Rożnowski Park Krajobrazowy;
- Obszar Chronionego Krajobrazu Pogórza Ciężkowickiego;
- Obszary Natura 2000:
 - PLH 120090 Biała Tarnowska – specjalny obszar ochrony siedlisk,
 - PLH 120020 Dolina Ostoja Nietoperzy okolic Bukowca – specjalny obszar ochrony siedlisk;
- Rezerwat przyrody „Skamieniałe Miasto”;
- użytek ekologiczny „Polichty”;
- lasy ochronne (wieś Siekierzyna);
- stanowisko dokumentacyjne (Kamieniołom Tursko);
- pomniki przyrody.

Przez obszar gminy przebiega korytarz ekologiczny wyznaczony w ramach krajowej sieci ekologicznej EKONET.

Obszar Gminy leży w zlewniach Białej i Dunajca. Charakteryzuje się wyższymi opadami atmosferycznymi (800–850 mm/rok) i znacznymi zasobami wód powierzchniowych.

6.2.4. Gospodarka wodno-ściekowa i ochrona wód

Wody powierzchniowe w Gminie Ciężkowice stanowi sieć rzeczna tj. rzeki, kanały, rowy. Przez obszar gminy przepływa rzeka Biała Tarnowska, ciek III rzędu, która jest prawobrzeżnym dopływem Dunajca. Jest to rzeka o dużych amplitudach stanów i przepływów, co związane jest ze śnieżno-deszczowym zasilaniem Białej, przy braku większych dopływów. Białą Tarnowską charakteryzują duże wahania wodostanów przepływów. Sieć rzeczna, z uwagi na jej funkcje przyrodnicze, potencjalne znaczenie w zaopatrywaniu w wodę oraz zagrożenie powodziowe, odgrywa decydującą rolę w środowisku gminy. Stanowi również nieodzowny element krajobrazu. Do Białej na terenie gminy uchodzą mniejsze rzeczki i potoki, z których największe to: Kąśnianka, Zborowianka, Ostruszanka. Rzekę Białą zaliczyć można do grupy rzek o reżimie niewyrównanym z wezbraniem wiosennym, letnim i zimowym oraz z deszczowo-gruntowo-śnieżnym zasilaniem. Dna doliny Białej i dopływów są zalewane w okresach wezbrań.

Wody stojące w postaci niewielkich stawów spotyka się w dolinach rzek. W zlewni Kąśnianki występuje szereg sztucznych stawów hodowlanych. Duży staw znajduje się w parku podworskim w Kąśnej Dolnej, zaś na terenie resztówki podworskiej w Bruśniku zlokalizowanych jest kilka mniejszych stawów.

wody powierzchniowe

W nawiązaniu do „Planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy Wisły”, w poniższych tabelach wykazano informacje dotyczące jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) oraz jednolitych części wód podziemnych (JCWPd) zlokalizowanych w granicach Gminy (nazwa, informacja o stanie JCWP i JCWPd oraz przypisane im cele środowiskowe), a także działań przypisanych poszczególnym JCWP i JCWPd w aktualizacji „Programu wodno-środowiskowego kraju” (aPWŚK).

Tabela 13. Charakterystyka JCWP leżących na obszarze Gminy Ciężkowice

Kod JCWP (wody powierzchniowe)	Nazwa JCWP	Stan ogólny JCWP	Przypisane cele środowiskowe	Działania przypisane w „Programie wodno-środowiskowym kraju”
RW200012214769	Paleśnianka	Dobry	Dobry stan ekologiczny, dobry stan chemiczny	Działania podstawowe: • regularny wywóz nieczystości płynnych (działanie ciągłe, kategoria gospodarka komunalna); • budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących (działanie ciągłe, kategoria gospodarka komunalna).
RW20001221419974	Brzozowianka	dobry	dobry stan ekologiczny, dobry stan chemiczny	Działania podstawowe: • regularny wywóz nieczystości płynnych (działanie ciągłe, kategoria gospodarka komunalna).
RW200012214849	Jasienianka	Dobry	Dobry stan ekologiczny, dobry stan chemiczny	Działania podstawowe: • regularny wywóz nieczystości płynnych (działanie ciągłe, kategoria gospodarka komunalna); • budowa indywidualnych systemów oczyszczania ścieków (działanie ciągłe, kategoria gospodarka komunalna); • budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących (działanie ciągłe, kategoria gospodarka komunalna).
RW2000122148529	Zborowianka	Dobry	Dobry stan ekologiczny, dobry stan chemiczny	Działania podstawowe: • regularny wywóz nieczystości płynnych (działanie ciągłe, kategoria gospodarka komunalna); • budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących (działanie ciągłe, kategoria gospodarka komunalna); • opracowanie oceny jakości wody wykorzystywanej do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia (kategoria działania organizacyjno-prawne i edukacyjne).
RW2000122148549	Jastrzębianka	Dobry	Dobry stan ekologiczny, dobry stan chemiczny	Działania podstawowe: • budowa sieci kanalizacyjnej w aglomeracji Ciężkowice (9,5 km); • budowa indywidualnych systemów oczyszczania ścieków (działanie ciągłe, kategoria gospodarka komunalna); • regularny wywóz nieczystości płynnych (działanie ciągłe, kategoria gospodarka komunalna); • budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących (działanie ciągłe, kategoria gospodarka komunalna).

RW2000122148552	Ostruszanka	Dobry	Dobry stan ekologiczny, dobry stan chemiczny	Działania podstawowe: • regularny wywóz nieczystości płynnych (działanie ciągłe, kategoria gospodarka komunalna).
RW2000122148569	Rzepianka	Dobry	Dobry stan ekologiczny, dobry stan chemiczny	Działania podstawowe: • regularny wywóz nieczystości płynnych (działanie ciągłe, kategoria gospodarka komunalna); • budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących (działanie ciągłe, kategoria gospodarka komunalna).
RW2000142148579	Biała od Binczarówki do Rostówki	Dobry	Dobry potencjał ekologiczny, dobry stan chemiczny	Działania podstawowe: • regularny wywóz nieczystości płynnych (działanie ciągłe, kategoria gospodarka komunalna); • opracowanie oceny jakości wody wykorzystywanej do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia (kategoria działania organizacyjno-prawne i edukacyjne). Działania uzupełniające: • przebudowa/modernizacja/likwidacja 15 poprzecznych budowli hydrotechnicznych stanowiących bariery dla migracji organizmów wodnych w celu przywrócenia ciągłości ekologicznej korytarza rzeki Białej Tarnowskiej i integralności obszaru Natura 2000 oraz wykonanie przedsięwzięć stymulujących funkcjonowanie korytarza swobodnej migracji rzeki Białej Tarnowskiej i niezbędnych zabezpieczeń na granicy tego korytarza (działanie uzupełniające, kategoria kształtowanie stosunków wodnych oraz ochrona ekosystemów od wód zależnych).

Źródło: Program wodno-środowiskowego kraju (aPWŚK)

Stan ogólny jednolitych części wód powierzchniowych, znajdujących się w granicach Gminy Ciężkowice, jest dobry. Większość działań wskazanych do realizacji w aktualizacji „Programu wodnośrodowiskowego kraju” (aPWŚK) dotyczy przede wszystkim regularnego wywozu nieczystości płynnych, budowy indywidualnych systemów oczyszczania ścieków, budowy nowych zbiorników bezodpływowych oraz remontu istniejących, a także budowy kanalizacji.

Na obszarze gminy Ciężkowice wody podziemne zalegają w dwóch poziomach wodonośnych – fliszowym i czwartorzędowym (pokrywowy i dolinny aluwialny). Wody podziemne w utworach fliszowych występują na różnej głębokości, najgłębiej zalegają w partiach wierzchowinowych, przeważnie poniżej 10 m. Magazynowaniu wody sprzyja rzeźba terenu, gdyż gleby szkieletowe umożliwiają wsiąkanie wód opadowych. W obszarach tych umiejscowione są lokalne ujęcia i indywidualne wodociągi, doprowadzające wodę do poszczególnych siedlisk. Wskutek tego zmniejsza się zasobność cieków, które na obszarze Pogórza są ubogie w wodę. W zbiorniku pokrywowym utworów czwartorzędowych, występującym na terenie całej gminy, obserwowany jest zmienny poziom wód gruntowych i szybka reakcja na okresy suszy i opady atmosferyczne. Studnie tego poziomu wysychają po 3 tygodniach okresu suszy. W dnach dolin, wody podziemne magazynowane są w utworach aluwialnych na głębokości 4,0–6,0 m, zwłaszcza na styku terasy z dnem doliny i wody te stanowią największe stałe zasoby.

wody podziemne

Na obszarze gminy wyznaczono dwa główne zbiorniki wód podziemnych:

- Zbiornik Istebna – Ciężkowice nr 436 – szczelinowo-porowy we fliszu karpackim (gruboławicowe piaskowe trzeciorzęd – kreda). Średnia głębokość ujęć 60 m, wydajność 2–23 m³/h. Szacunkowe zasoby dyspozycyjne wynoszą około 3,5 tys. m³/d. Zbiornik znajduje się w północno-zachodniej części gminy w granicach wsi Jastrzębia;
- Zbiornik Doliny rzeki Białej Tarnowskiej nr 434 – porowy, usytuowany w utworach czwartorzędowych (holoceńskich) doliny rzeki Białej Tarnowskiej. Średnia głębokość ujęć wody 6 m, wydajność eksploatacyjna 5–26 m³/h, szacunkowe zasoby dyspozycyjne 7,0 tys. m³/d.

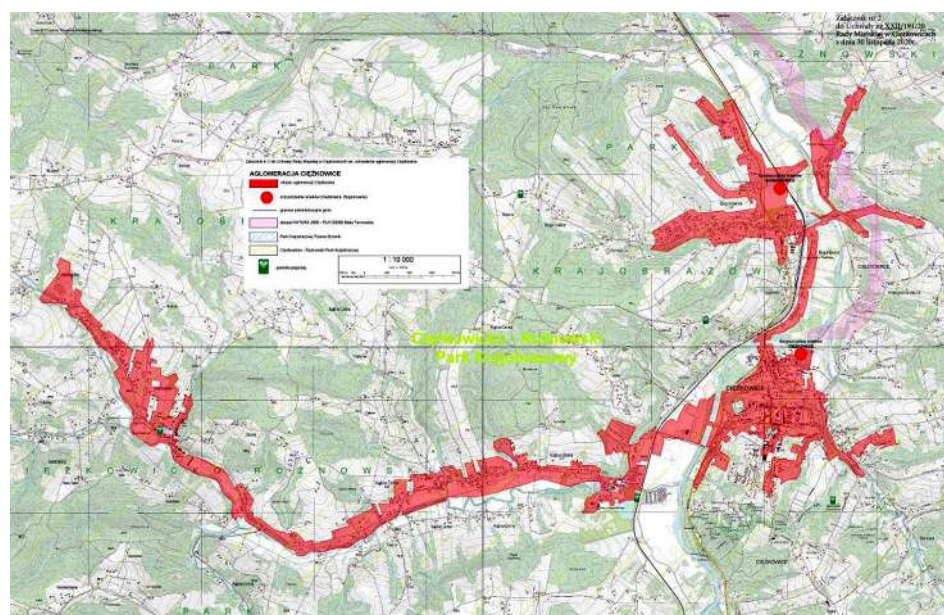
Tabela 14. Charakterystyka JCWPd (wody podziemne) leżących na obszarze Gminy Ciężkowice

Kod JCWPd (wody podziemne)	Nazwa JCWPd	Stan ogólny JCWPd	Przypisane cele środowiskowe	Działania przypisane w „Programie wodno-środowiskowym kraju”
PLGW2000150	150	dobry	Dobry stan ilościowy, dobry stan chemiczny	Działania podstawowe: coroczne raportowanie pomiarów ilości eksploatowanych wód podziemnych przez właściciela/użytkownika ujęcia (działanie ciągłe, kategoria gospodarka komunalna/przemysł).

Źródło: Program wodno-środowiskowego kraju (aPWŚK)

Stan ogólny jednolitych części wód podziemnych jest dobry, a działania wskazane do realizacji w aktualizacji „Programu wodno-środowiskowego kraju” koncentrują się na corocznym raportowaniu pomiarów ilości eksploatowanych wód podziemnych przez właściciela/użytkownika ujęcia. Natomiast funkcjonująca na terenie gminy aglomeracja wodnościekowa Ciężkowice, powinna być sukcesywnie powiększana, a włączane w nią obszary wyposażane w systemy kanalizacji zbiorczej i podpinane do oczyszczalni ścieków.

Rysunek 9. Granice Aglomeracji Ciężkowice

Źródło: Uchwała Nr XXII/191/20 Rady Miejskiej w Ciężkowicach z dnia 30 listopada 2020 roku w sprawie wyznaczenia aglomeracji Ciężkowice

6.2.4.2. Zagrożenie powodziowe

Na terenie Gminy obserwuje się ekstremalne zjawiska pogodowe związane m.in. z wysokością opadów – lata mokre z powodziami oraz lata z małą ilością opadów i dotkliwą suszą.

Rzeka Biała, podobnie jak inne rzeki regionu, charakteryzuje się dużą zmiennością, objawiającą się częstymi i znacznymi zmianami stanów wody oraz znacznym potencjałem powodziowym przy wyraźnej przewadze wezbrań letnich nad zimowymi. Wezbrania i powodzie występują kilka razy w roku, a średnio co 10 lat przybierają rozmiary klęski żywiołowej.

Zagrożenie powodziowe i związana z nim skala szkód, wynika głównie z uwarunkowań naturalnych, jednakże nie bez znaczenia jest nieracjonalne zagospodarowanie terenów zagrożonych powodzią i suszą. Dodatkowo nadmierna i niekontrolowana eksploatacja kruszywa z koryt rzek powoduje nieodwracalne zmiany dla ekosystemu wodnego poprzez przekształcenie jego cech morfologiczno-hydrologicznych.

Wody powierzchniowe stanowią największe zagrożenie powodziowe na terenie gminy Ciężkowice. Niektóre, w okresie braku opadów deszczu, całkowicie zanikają, by uaktywnić się w czasie obfitych opadów deszczu, burz lub gwałtownego topnienia śniegu. Te kilkudniowe, ciągłe opady deszczu lub gwałtowne burze z ilością opadów przekraczającą 200 l/m² w ciągu doby oraz gwałtownie topniejący śnieg, są największym zagrożeniem powodziowym. Nagły spływ olbrzymiej ilości wody z całego terenu w koryta rzek i potoków, powoduje gwałtowny ich przybór i spływ w dół oraz przelewanie się poza koryto rzek i zatapianie terenów. Dominujące są wezbrania wiosenne, z roku na rok znacznie wzrasta także liczba wezbrań letnich. Najmniejsze wezbrania odnotowuje się w grudniu.

Największe zagrożenie powodziowe oprócz Białej stwarzają potoki: Ostruszanka, Kąśnianka, Zborowianka.

Biała, płynąca z południa na północ, w wyniku intensywnych i długotrwałych opadów może spowodować zalanie terenów przylegających do rzeki na odcinku 8 km w miejscowościach: Bogoniowice, Ciężkowice, Tursko, Kąśna Dolna, Zborowice, Pławna.

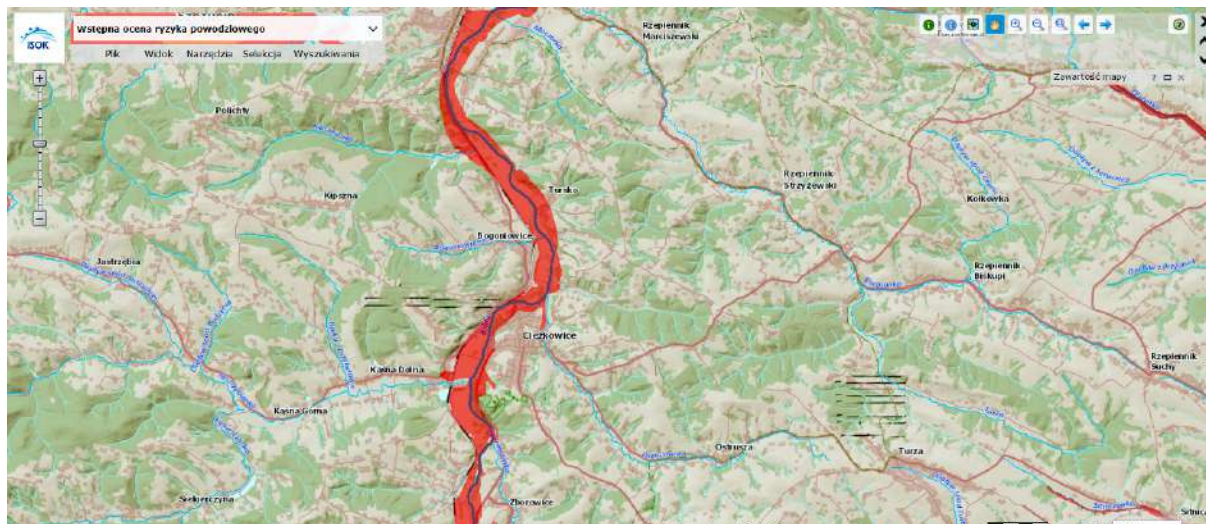
W ewidencji obiektów zagrożonych niebezpieczeństwem zalania na terenie gminy objętych jest 78 gospodarstw i obiektów użyteczności publicznej.

Sieć pomiarowa, pracująca na potrzeby osłony przeciwpowodziowej, w powiecie tarnowskim składa się z punktów wodowskazowych uruchamiających się automatycznie przy wystąpieniu wielkiej wody, obejmującej Białą na odcinku od mostu w Grybowie do mostu w Tarnowie. System ten pomaga w szybkim czasie podejmować decyzje związane z organizacją akcji przeciwpowodziowej, a w szczególności podejmowanie decyzji związanych z ewakuacją ludności. Uniknięcie zniszczeń i strat spowodowanych przez powódź jest możliwe pod warunkiem ograniczania

zabudowy na terenach zalewowych takich obiektów jak: budynki mieszkalne, oczyszczalnie ścieków, magazyny, szpitale, szkoły itp.

Poniższa mapa określa wartości potencjalnych strat powodziowych oraz przedstawia obiekty narażone na zalanie, w przypadku wystąpienia powodzi o określonym prawdopodobieństwie wystąpienia na obszarze Gminy Ciężkowice, dla których należy ograniczyć negatywne skutki powodzi zgodnie z celami Dyrektywy Powodziowej.

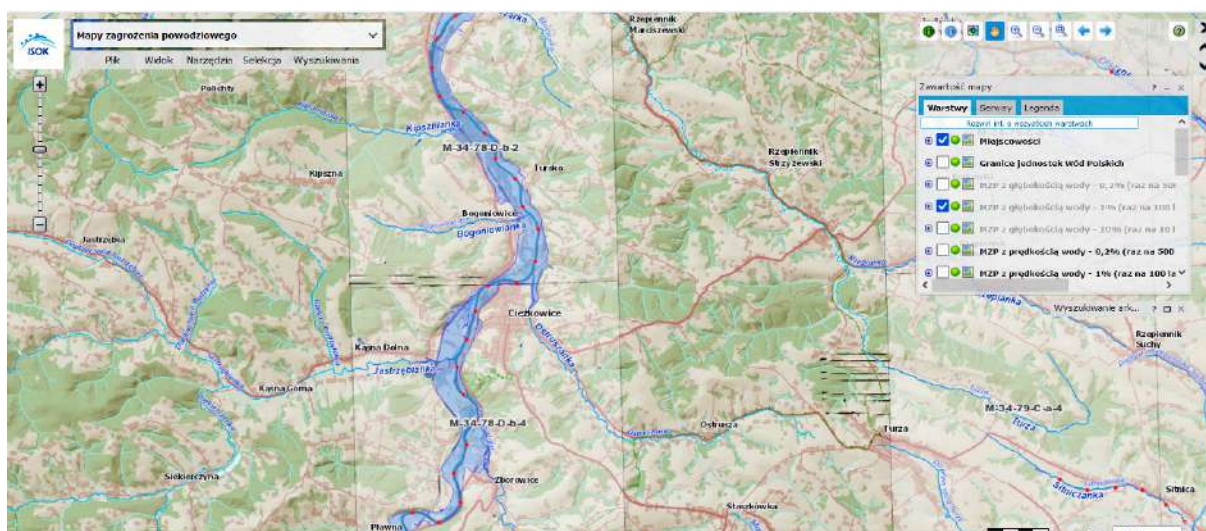
Rysunek 10. Wstępna ocena ryzyka powodziowego

Źródło: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gpmmap=gpmRP

Z kolei poniższa mapa przedstawia obszary o prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi dla których ryzyko wynosi 1% (raz na 100 lat). Pokrywa się ona z zagrożeniem powodziowym 10% (raz na 10 lat).

Rysunek 11. Mapa zagrożenia powodziowego (1%)

Źródło: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gpmmap=gpmRP

Tereny szczególnego zagrożenia powodzią, które wynikają z map zagrożenia powodziowego opracowane przez Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, obejmują miejscowości położone w dolinie rzeki Białej: Tursko, Bogoniowice, Ciężkowice, Kąsna Dolna, Zborowice, Pławna. Zasięg zalewów, dla przepływów o prawdopodobieństwie przewyższenia 1%, zagraża istniejącej zabudowie i wskazane jest, by w obrębie wyznaczonych obszarów szczególnego zagrożenia powodzią wykluczało się ewentualną zabudowę. Obszar gminy Ciężkowice zaliczono do jednego z 70 obszarów w regionie Górnej Wisły, dla których zdefiniowano 4. stopień zagrożenia powodziowego, określony jako obszar nadmiernego poziomu ryzyka. Jednocześnie uznając, iż na terenie Gminy występuje 5. (tj. nieakceptowalny) poziom ryzyka powodziowego. W konsekwencji, dla obszaru gminy Ciężkowice w „Planie zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły” (zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r.), określono niezbędne inwestycje, które mają zabezpieczyć gminę przed ryzykiem skutków powodzi.

W związku ze specyfiką terenu, przyszłe postępowania administracyjne, dotyczące wydawania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzji o warunkach zabudowy, powinny być prowadzone z uwzględnieniem stosownych przepisów ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przepisów dotyczących zagrożenia powodziowego. Również postępowania, dotyczące wydawania decyzji o pozwoleniach na budowę prowadzone winny być z uwzględnieniem ustawy Prawo budowlane oraz przepisów wykonawczych do niej.

6.2.4.3. Zagrożenie suszą

Zgodnie z treścią dokumentu „Plan przeciwdziałania skutkom suszy” (Dz. U. 2021 r. poz. 1615) obszar Gminy Ciężkowice w umiarkowanym stopniu zagrożony jest suszą. Analizując stan zagrożenia w zależności od typu należy stwierdzić, iż:

- zagrożenie suszą rolniczą na terenach rolnych i leśnych jest słabe (klasa I),
- zagrożenie suszą hydrologiczną jest silne (klasa III),
- zagrożenie suszą hydrogeologiczną jest umiarkowane (klasa II).

W szczególności na terenie Gminy należy podejmować działania związane z:

- zwiększeniem ilości i czasu retencji wód na gruntach rolnych (działanie nr 1 rekomendowane w PPSS),
- realizacją przedsięwzięć zmierzających do zwiększania lub odtwarzania naturalnej retencji (działanie nr 4 w PPSS),
- przebudową urządzeń melioracyjnych wodnych dla zwiększania retencji glebowej (działanie nr 8 w PPSS),
- wykorzystaniem wód z systemów drenarskich do nawożenia i nawadniania upraw polowych, na wskazanych obszarach gminy (działanie nr 9 w PPSS),

- budową lub przebudową ujęć wód podziemnych do poboru na cele nawodnień rolniczych oraz budową lub przebudową wodooszczędnych systemów nawadniania wykorzystujących zasoby wód podziemnych (działanie nr 10 w PPSS),
- przeprowadzeniem weryfikacji zasad gospodarowania wodą w zbiornikach retencyjnych (działanie nr 24 w PPSS).

Jednocześnie, w związku z postępującymi zmianami klimatycznymi, w procesie planowania przestrzennego należy dołożyć wszelkiej staranności w kompleksowym podejściu do tworzenia „błękitnej infrastruktury” związanej z retencjonowaniem wody oraz opóźnianiem odpływu, a także „zielonej infrastruktury” mającej na celu rozwój lub zachowanie jak największej ilości terenów zielonych. Uszczelnianie powierzchni zlewni spowodowane urbanizacją zakłóca bowiem naturalny obieg wody, przyspiesza spływ wód opadowych oraz zmniejsza zasilenie zasobów wód podziemnych. Brak działań z wyżej wymienionego zakresu, przyczynia się bowiem znacznie do pogłębiania zjawiska suszy oraz w sytuacji wystąpienia – nasilających się w ostatnich latach lokalnych opadów o charakterze nawałnym – sprzyja powstawaniu tzw. powodzi błyskawicznych.

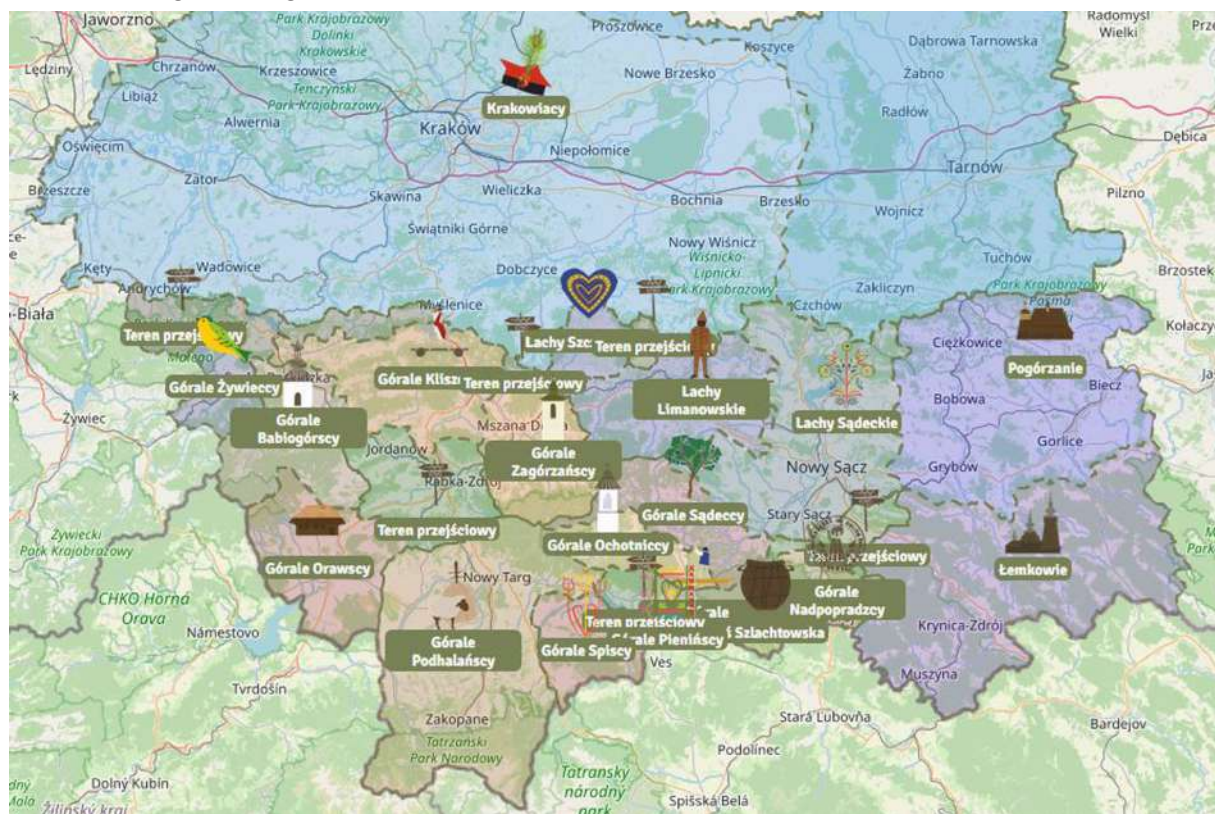
6.2.5. Zabytki i krajobraz kulturowy

Pogórzanie

Krajobraz kulturowy gminy Ciężkowice jest materialnym świadectwem jej bogatej historii. Etnograficznie obszar Gminy zalicza się do Pogórzan Zachodnich. Pogórzanie to grupa etnograficzna zamieszkująca długi, równoleżnikowy pas podgórski od rzek Białej i Dunajca do Sanu, tj. okolice Gorlic, Biecza, Jasła (Pogórzanie zachodni) oraz Krosna, Brzozowa, Dynowa (Pogórzanie wschodni). W kulturze Pogórzan, utrzymujących wielowiekowe kontakty z ludnością po drugiej stronie Karpat, widoczne były też wyraźne wpływy z terenów zakarpackich (węgierskie, słowackie) – zwłaszcza w stroju i folklorze. Na stosunkowo szybki zanik niektórych elementów tradycyjnej kultury pogórzańskiej, np. stroju wiejskiego, miał duży wpływ rozwój przemysłu naftowego, zapoczątkowany w połowie XIX wieku na Podkarpaciu i w Beskidzie Niskim, a szczególnie intensywny w okolicach Gorlic.

Bogata kultura ludowa Pogórzan, wytworzona na pograniczu góralsko-krakowskim oraz oryginalne tradycje kulturowe Łemków – grupy odrębnej etnicznie i wyznaniowo, złożyły się na atrakcyjność i różnorodność wsi podgorlickich. Ponieważ nie należały one – podobnie jak cała południowa Małopolska – do regionów zamożnych, a surowe warunki przyrodnicze narzucały skromny charakter życia – stosunkowo długo zachowały się tu dawne, dziś już archaiczne, sposoby gospodarowania. Dotyczyło to zarówno budowania domostw, uprawiania roli, eksploatacji lasu, prowadzenia licznych rzemiosł, jak również form świętowania, czyli licznych obrzędów dorocznych i rodzinnych.

Rysunek 12. Regiony etnograficzne Małopolski

Źródło: www.etnozagroda.pl

Na terenie Gminy znajduje się wiele różnorodnych i unikalnych wartości kulturowych. Wśród szczególnie istotnych i znaczących obszarów i obiektów zabytkowych należy wymienić:

- w Ciężkowicach:
 - układ urbanistyczny w Ciężkowicach – czworoboczny rynek z czasów lokacji miasta,
 - zabudowa z XVIII i XIX wieku, ustawiona szczytowo do rynku, z którego odchodzi osiem ulic (na wzór układu średniowiecznego),
 - ratusz w Ciężkowicach – przykład małomiasteczkowej architektury XIX w.,
 - budynki mieszkalne z XVIII i XIX w.,
 - kościół pw. św. Andrzeja (1901/02).
- na obszarze Gminy:
 - układ parkowo-dworski w Kąsnej Dolnej (XIX w.),
 - park podworski w Bogoniowicach (XVIII i XIX w.),
 - kościoły parafialne: pw. NMP Wniebowziętej w Bruśniku (1903 r.), pw. św. Bartłomieja Apostoła w Jastrzębiej (1529 r.), pw. św. Marii Magdaleny w Zborowicach (XVI w.),
 - cmentarze z I wojny światowej: Bogoniowice, Ciężkowice, Ostrusza, Tursko, Zborowice (1915/18 r.).

Zasoby dziedzictwa kulturowego gminy obejmują ponadto liczne zabytki ruchome i nieruchome objęte formami ochrony prawnej oraz elementy dziedzictwa ujęte w gminnych ewidencjach zabytków.

6.2.6. Gospodarka gminy Ciężkowice

Aktywność gospodarcza na obszarze gminy ogniskuje się w Ciężkowicach i najbliższym sąsiedztwie. W pozostałych miejscowościach mamy do czynienia z jej selektywnymi działalnościami, bazującymi na endogennych zasobach.

Choć wzrasta liczba przedsiębiorstw, gmina charakteryzuje się niższym wskaźnikiem przedsiębiorczości niż w województwo małopolskie i nieznacznie wyższym niż powiat tarnowski.

W ostatnich latach tempo rozwoju gospodarczego w gminie uległo widocznemu przyśpieszeniu. Na koniec grudnia 2021 roku w rejestrze REGON ujętych było 941 podmiotów gospodarki narodowej. Ich liczba od 2017 roku wzrosła aż o 32%. Nadal jednak gmina charakteryzuje się daleko niższym wskaźnikiem przedsiębiorczości (748 podmiotów/10 tys. mieszkańców) niż w województwo małopolskie (1 250 w 2020 r.), choć odrobię wyższym niż powiat tarnowski (740 w 2020 r.).

Spośród 941 podmiotów gospodarki narodowej – 31 należało do sektora publicznego, a 910 do sektora prywatnego, z czego 786 podmiotów to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Aż 96,1% stanowiły firmy zatrudniające do 9 osób (904 firm), 36 firmy z klasy wielkości 10–49 pracujących i tylko 1. zatrudniała powyżej 50 osób, ale mniej niż 250.

Ponad 32,3% wszystkich podmiotów gospodarczych w gminie prowadziło działalność w sekcji F – budownictwo. Kolejnymi sekcjami, w których zarejestrowanych było najwięcej firm były: sekcja G – handel hurtowy i detaliczny oraz naprawa pojazdów samochodowych i motocykli (13,4%), sekcja C – przetwórstwo przemysłowe (11,8%). Udział sektora kreatywnego w ogóle zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, był śladowy.

Najbardziej znaczącymi zakładami pracy pod względem liczby zatrudnionych osób są placówki Urzędu Gminy oraz placówki szkolne.

Mimo, iż w gminie brakuje dużego, prywatnego zakładu pracy, liczba pracujących od 2012 roku systematycznie rosła i w roku 2021 wyniosła 1 467 zatrudnionych (wskaźnik 131 os./1 000). Zdecydowaną większość pracujących stanowiły kobiety (65,2% wszystkich pracujących ogółem). Od roku 2012 przyrost liczby zatrudnionych wyniósł aż 46,3%. Był wypadkową wielu czynników: spadku bezrobocia, rozwoju usług turystycznych, dużej aktywności zarobkowej. Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców 731 osób wyjeżdżało do pracy do innych gmin i tylko 322 pracujących przyjeżdżało do pracy spoza gminy – tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wyniosło (–)409 osób. Bezrobocie rejestrowane w gminie Ciężkowice wynosiło w 2021 roku 4,4% (6,3% wśród kobiet i 2,8% wśród mężczyzn).

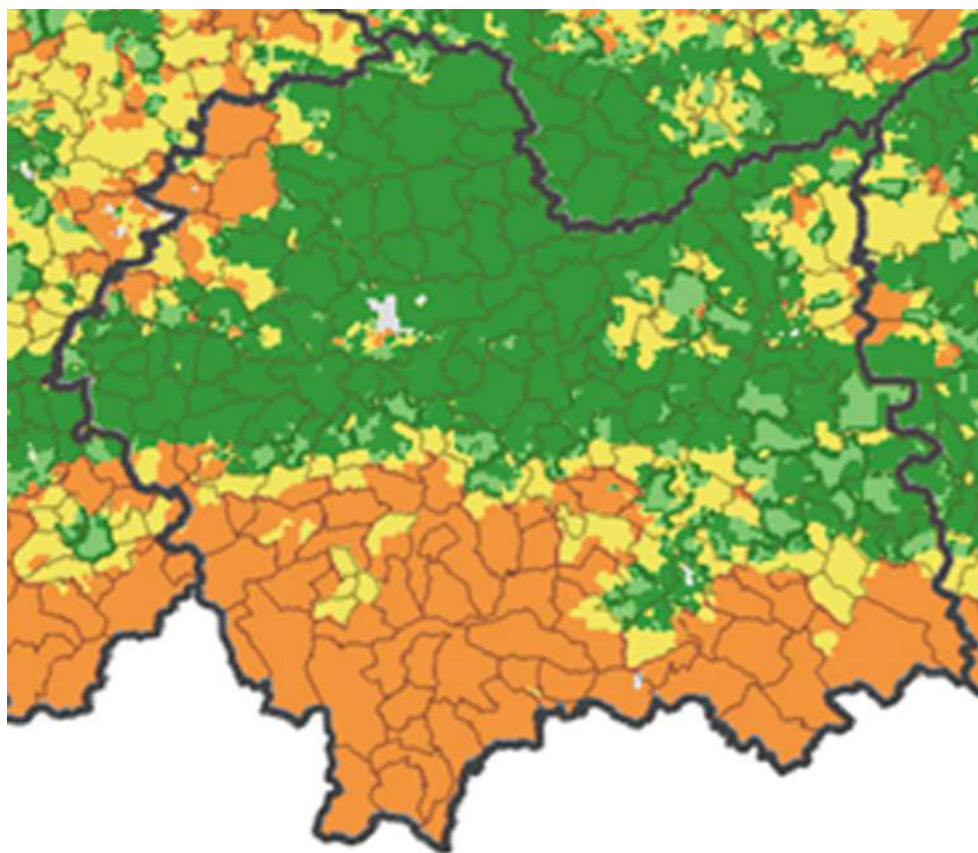
Aktywni zawodowo mieszkańcy pracują głównie w sektorze rolniczym (57,7%) oraz w przemyśle i budownictwie (14,9%), a także w sektorze usługowym (12,6%) natomiast 0,3% pracuje w sektorze finansowym.

W 2021 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminie Ciężkowice wynosiło zaledwie 4 517 PLN, co odpowiadało 75,27% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce.

Ważnym potencjałem gospodarczym gminy są użytki rolne. Łącznie zajmują ok. 61% powierzchni. W głównej mierze są to grunty rolne klasy III i IV oraz około 612 ha (9% powierzchni gminy) zaliczanych do gleb chronionych. Ponad 80% gruntów ornych gminy zajmują gleby pyłowe całkowite.

Wysoki (powyżej 66 pkt.) i najwyższy (powyżej 72,5 pkt.) wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni sprzyja rozwojowi uprawy zbóż i warzyw oraz sadownictwu, a co za tym idzie, produkcji zorientowanej na rozwijający się rynek lokalny (turyści, kuracjusze) oraz produkcji ekologicznej.

Rysunek 13. Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (WWRPP)
(dane za 2018 rok)

Źródło: Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy 2018

Na obszarze gminy funkcjonowało 1 130 gospodarstw rolnych, w tym 1 127 to gospodarstwa indywidualne. Najwięcej jest gospodarstw małych o powierzchni od 1 do 5 ha (78,85%), kolejną grupę stanowią gospodarstwa średnie o wielkości od 5 do 10 ha (16,11%). Gospodarstwa o powierzchni powyżej 10 ha to tylko 3,72%.

Gospodarka leśna skoncentrowana jest na działaniach zmierzających do zachowania wielofunkcyjności lasów i ich wszechstronnej użyteczności oraz ochrony, jako istotnego zasobu endogenicznego.

Uwarunkowania przestrzenne i społeczne Gminy, determinują konieczność budowania przewag konkurencyjnych w rozwoju

gospodarczym w sytuacji posiadania skromnych, choć atrakcyjnych zasobów naturalnych, przy niskiej aktywności zawodowej ludności, deficytach w wielu zawodach oraz niekorzystnych zmianach demograficznych. Działania władz lokalnych na rzecz wspierania wzrostu i rozwoju gospodarczego powinny ogniskować się wokół rozwoju usług z zakresu turystyki, rekreacji oraz szeroko rozumianej balneologii, pozyskiwania inwestorów, sieciowania funkcjonujących podmiotów oraz wspieraniu rodzimej przedsiębiorczości.

Turystyka i powiązane z nią lecznictwo uzdrowiskowe winny stanowić czołowe dziedziny rozwoju gospodarczego Gminy. Katalizatorem zmian będzie wzrost popytu na usługi turystyczne oraz związane z rozrywką i odpoczynkiem (wzrost zamożności), medyczne i rehabilitacyjne (zmiany demograficzne) oraz przeciążenie dotychczasowych kierunków turystycznej eksploatacji. Sprzyjać tym działaniom będzie przede wszystkim zagospodarowanie odkrytych na terenie Gminy zasobów wód mineralnych o charakterze chlorkowo-wodorowęglanowo-sodowym, a także znaczna powierzchnia lasów, terenów chronionych oraz niezwykle atrakcyjny krajobraz.

Warunkami koniecznymi do dokonania pozytywnych zmian będą m.in.:

- zdolność lokalnych władz do wykreowania nowoczesnej koncepcji funkcjonalno-przestrzennej nowej destynacji turystycznej oraz konsekwencja przy jej realizacji;
- pozyskanie trwałego poparcia ze strony większości mieszkańców gminy;
- nadanie projektowi ustanowienia uzdrowiska charakteru ponadlokalnego;
- pozyskanie niezbędnych kapitałów, w szczególności prywatnych;
- zdolność do zwiększenia atrakcyjności ośrodka miejskiego oraz stała poprawa i kreacja lokalnych atrakcji turystycznych i produktów;
- umiejętne „podzielenie się” sukcesem i zyskami (z mieszkańcami, inwestorami, sąsiednimi samorządami, etc.).

6.2.7. Komunikacja i transport

drogi

Miasto Ciężkowice pełni funkcje głównego węzła komunikacyjnego dla gminy i otaczających ją terenów. Na jego obszarze krzyżują się szlaki komunikacyjne łączące stolice okolicznych powiatów (Tarnów, Gorlice, Nowy Sącz) i dalej łączące się z systemem transportowym kraju i zagranicy (Słowacja). Podstawowy system transportowy na terenie gminy Ciężkowice tworzą:

- droga wojewódzka nr 977 łącząca Tarnów z Gorlicami i dalej ze Słowacją. Droga klasy G, prędkości projektowej 50 km/h, nośności 100 kN/oś,
- drogi powiatowe:
 - 1388K Jodłówka Tuchowska – Rzepiennik Strzyżewski – Ciężkowice,
 - 1390K Ciężkowice – Turza – Sitnica – Strzeszyn,

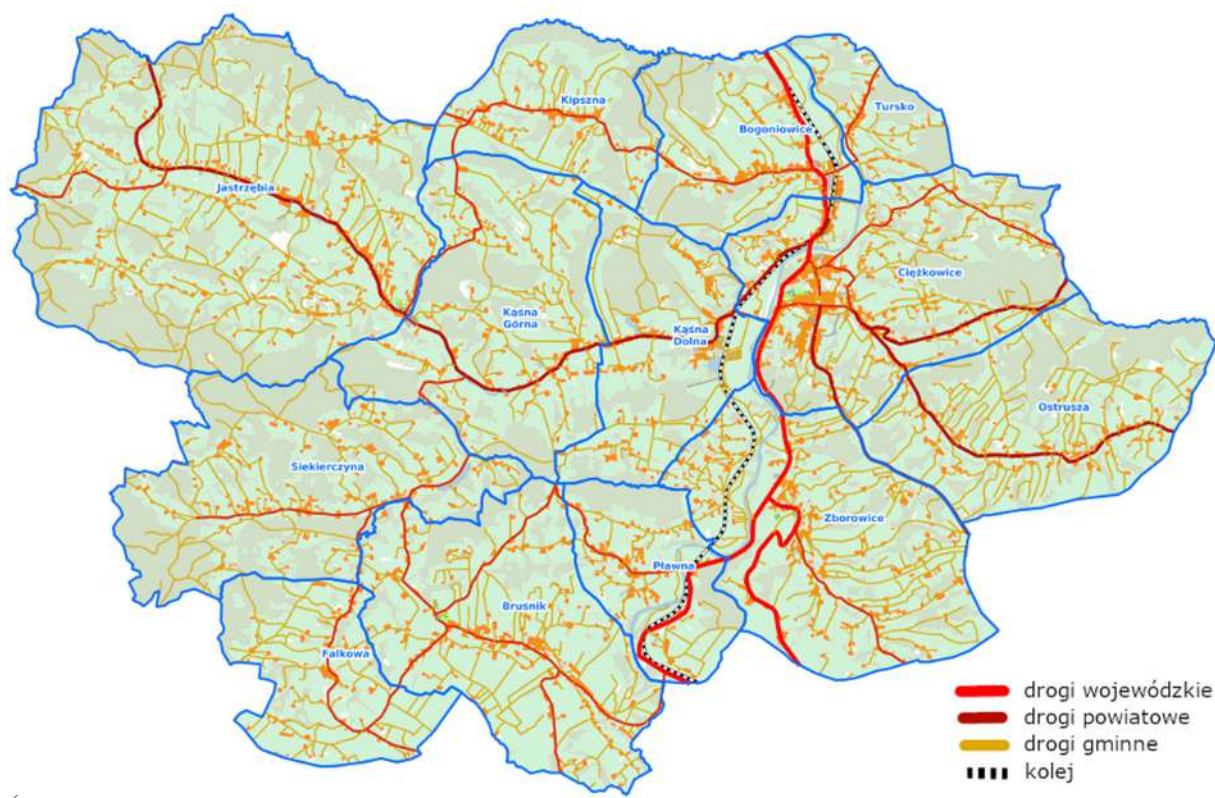
- 1392K Pławna – Bruśnik – Kaśna Górna,
- 1391K Staszówka – Ciężkowice – Moszczenica,
- 1393K Ciężkowice – Jastrzębia – Zadonia,
- 1394K Gromnik – Polichty – Bogoniowice.

Pomiędzy mniejszymi miejscowościami istotną rolę komunikacyjną pełnią drogi gminne o łącznej długości 60 km, których główną funkcją jest obsługa mieszkańców oraz rosnącego ruchu turystycznego.

Przez Gminę przebiega trasa kolejowa nr 96 relacji Tarnów – Leluchów, potocznie zwana „kryniczanką”. Przewozy pasażerskie obsługiwane są przez jedno centrum przesiadkowe (stacja kolejowa i parking Park&Ride w Bogoniowicach–Ciężkowicach oraz dwa przystanki (Zborowice, Pławna). Ciężkowice posiadają bezpośrednie połączenia kolejowe z Krakowem (11 dziennie), Tarnowem (18), Nowym Sączem (15), Krynicią Zdrój (4) i Warszawą (1).

kolej

Rysunek 14. Sieć transportowa w Gminie Ciężkowice

Źródło: www.sip.ciezkowice.pl

Na terenie gminy Ciężkowice znajduje się łącznie 74 km tras rowerowych, ujętych w 5 pętli, o średnim stopniu trudności, większość tras poprowadzona jest drogami szutrowymi.

trasa rowerowe

Publiczna komunikacja autobusowa realizowana jest (wg stanu na rok 2022) przez trzech przewoźników (PTP Transport, Feniks Mal J-System, Europol) i umożliwia dojazd z centrum miasta do Tarnowa, Krakowa, Gorlic. Połączenia na tej trasie do Tarnowa odbywają się co kilka/kilkanaście minut. Lokalnie silne powiązania, z wykorzystaniem transportu publicznego,

transport publiczny

realizowane są na kierunkach Tuchów i Tarnów. Średnie powiązania na kierunkach: Bobowa, Brzesko, Grybów, Kraków, Muszyna, Nowy Sącz, Piwniczna Zdrój i Stary Sącz, a słabe na kierunkach: Krynica-Zdrój i Zakliczyn. Inne powiązania nie mają charakteru bezpośredniego. Komunikacja publiczna na wewnętrznym obszarze gminy oraz na kierunku Gorlice oceniana jest jako niedostateczna.

Gmina Ciężkowice leży w połowie drogi pomiędzy portami lotniczymi o charakterze regionalnym. Od lotniska Kraków-Balice dzieli ją 115 km (ok. 1,25 h samochodem), zaś do lotniska Rzeszów-Jasionka 120 km (ok. 1,30 h samochodem).

6.2.8. Mieszkania, infrastruktura techniczna i OZE

mieszkania

Całkowite zasoby mieszkaniowe w gminie Ciężkowice to 3 244 nieruchomości, prawie w 100% stanowiące własność prywatną. W 2021 roku, w gminie oddano do użytku 45 mieszkań (domów jednorodzinnych), 37 zostało przeznaczone na cele indywidualne, a 18 na sprzedaż lub najem. Przeciętna powierzchnia użytkowa nieruchomości mieszkalnej na terenie gminy w 2020 roku to 92,9 m², przeciętna liczba metrów na jedną osobę to 26,8 m², a przeciętna liczba osób przypadająca na jedną izbę to 0,79.

gospodarka wodno-ściekowa

Operatorem funkcjonującego na obszarze gminy systemu wodno-ściekowego jest Spółka Komunalna „Dorzecze Białej” w Tuchowie. Firma pobiera wodę z ujęć powierzchniowych z rzeki Białej Tarnowskiej. W zależności od pory roku i zapotrzebowania klientów, stopień wykorzystania ujęcia wahał się w granicach 50–60% wydajności. Według danych GUS na koniec 2021 roku do instalacji wodociągowej i sanitarnej na terenie gminy podłączonych było:

- do wodociągu 26,9% budynków, w tym 65,7% w mieście i 14,2% na wsi,
- do kanalizacji 27,5% budynków, w tym 61,0% w mieście i 16,4% na wsi.

Współczynnik długości sieci kanalizacyjnej, w stosunku do sieci wodociągowej, wynosił 64,23.

W odniesieniu do liczby mieszkańców z instalacji wodociągowej w gminie korzystało 72,5% mieszkańców (63,2% mieszkańców miasta i 75,15% wsi), a z kanalizacji sanitarnej zaledwie 28,8% (60,2% w mieście i 20,0% na wsi).

zaopatrzenie w energię

Zaopatrzenie w energię elektryczną, w zasadniczym stopniu zapewnia krajowy system energetyczny. Przez Gminę Ciężkowice przebiegają dwie dwutorowe linie wysokich napięć 110 kV:

- Poręba Radlna (GPZ 400/110 kV) – Ciężkowice – Piwniczna – Gorzkowa,
- Ostrusza, Stróżówka (stacji 110/15 kV) – Ciężkowice.

Główna stacja elektroenergetyczna 110/15 kV, zlokalizowana jest w Ciężkowicach (2 GPZ-ty), skąd energia rozprowadzana jest siecią linii średniego napięcia 15kV i siecią niskich napięć 0,4 kV. Wszystkie

gospodarstwa są zelektryfikowane, sieć trójfazowa doprowadzona jest do każdej miejscowości w gminie.

Dostęp do gazu sieciowego zapewnia przebiegający przez teren gminy (Zborowice, Ostruszę, Ciężkowice i Tursko) gazociąg magistralny wysokiego ciśnienia R250 relacji Pilzno–Grybów. Na trasie gazociągu w Ciężkowicach zlokalizowana jest stacja redukcyjno-pomiarowa I-go stopnia o przepustowości 3 200 Nm³/h. Sieć gazowa doprowadzona jest do wszystkich miejscowości gminy. W 2021 roku 54,8% mieszkań w gminie (54,8% w mieście i 52,0% na wsi), miało dostęp do gazu sieciowego

Na obszarze gminy brak komercyjnych inwestycji w produkcję energii ze źródeł odnawialnych. Funkcjonujące źródła mają charakter indywidualny, skierowany na własne potrzeby.

Na terenie gminy Ciężkowice nie funkcjonują instalacje ogrzewania zdalczego (tj. pochodzące z centralnej kotłowni i rozprowadzanych po obszarze miasta).

Na terenie gminy Ciężkowice nie funkcjonują elektrownie wodne.

Gmina Ciężkowice leży w obszarze karpackiej prowincji geotermalnej, uznawanej za mało korzystną dla rozwoju energetyki geotermalnej. Duża zmienność budowy geologicznej oraz warunków występowania wód, a także punktowe rozpoznanie zasobów, utrudniają prognozowanie i projektowanie inwestycji opartych na wodach termalnych.

Za odbiór i zagospodarowanie odpadów komunalnych na terenie gminy Ciężkowice odpowiada Przedsiębiorstwo Komunalno-Budowlane Kombud z Ciężkowic.

Ciężkowice posiadają pełne zabezpieczenie teletechniczne. Gmina objęta jest zasięgiem wszystkich operatorów sieci telefonii komórkowej. Na jej terenie zlokalizowane są dwie stacje bazowe sieci komórkowych (w Ciężkowicach na szczycie nad Parkiem Zdrojowym oraz w Jastrzębi). Nadal jednak są obszary funkcjonujące poza zasięgiem swoich stacji bazowych. Zastrzeżenia budzi też jakość sygnału. Zakłada się, iż budowa sieci szerokopasmowej, realizowana przez władze regionalne w ramach Małopolskiej Sieci Szerokopasmowej, zostanie dokończona i spięta w funkcjonalną całość w roku 2023. Celem projektu jest udostępnienie możliwości sieci dla 90% gospodarstw domowych i 100% instytucji publicznych. W dalszej kolejności projekt ten pozwoli na inicjowanie działań samorządów lokalnych oraz przedsiębiorców mających na celu dotarcie do maksymalnej liczby mieszkańców i turystów. Równolegle do rozwoju sieci przewodowej, rozwija się sieć bezprzewodowego Internetu. Do 2025 roku zakłada się pokrycie obszarów zurbanizowanych zasięgiem sieci piątej generacji (5G) o parametrach porównywalnych z dzisiejszymi możliwościami sieci przewodowych.

telekomunikacja

6.3. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej

6.3.1. Maksymalne zapotrzebowanie na nowe tereny mieszkaniowo-usługowe

Zmiana ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, wprowadzona w 2015 roku nałożyła obowiązek weryfikacji ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, pod kątem potrzeb i możliwości rozwoju, w tym obowiązek sporządzenia bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę. Podstawą bilansu jest określenie maksymalnego, w skali gminy, zapotrzebowania na nową zabudowę, wyrażonego w ilości powierzchni użytkowej zabudowy, w podziale na funkcje zabudowy. Procedowany w 2022 roku projekt nowej ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, wzbogacony jest o konkretne instrukcje przeprowadzenia bilansu, ograniczając go jednocześnie, jedynie do zabudowy mieszkaniowej.

W ramach opracowania niniejszej „Strategii”, obliczone zostało maksymalne zapotrzebowanie na nową zabudowę mieszkaniową. Przeprowadzono także uproszczoną analizę chłonności terenów mieszkaniowych, składającą się na bilans terenów. Celem tej analizy jest wskazanie ogólnych zasad i rekomendacji dla rozwoju sieci osadniczej gminy, które wskazywane będą w studium, planach miejscowych lub – w wypadku przyjęcia projektu ustawy – w planie ogólnym.

Prognozowana liczba mieszkańców gminy, przy prognozowanych – zgodnie z projektem rozporządzenia do ustawy o planowaniu – standardach zamieszkiwania oraz przy zwiększeniu zapotrzebowania na nową zabudowę o 30% dla okresu kierunkowego 2040 roku, generuje maksymalne zapotrzebowanie na nową zabudowę mieszkaniową – przy założeniu standardu zamieszkiwania na poziomie około 34,6 m²/mieszkańca w 2040 roku, na około 79,6 tys. m² PUM, dla około

Maksymalne zapotrzebowanie na zabudowę mieszkaniową to około 79,6 tys. m² PUM do 2040 roku.

Tabela 15. Zapotrzebowanie na nową zabudowę

Gmina	Liczba ludności w osobach			Standard zamieszkiwania (PUM/mieszkańca)		Powierzchnia użytkowa mieszkań				Zapotrzebowanie na nową zabudowę		
				(PUM/mieszkańca)		m ² ogółem		Udział w % wg typów		w osobach	W PUM m ²	ha brutto
	2021	2030	2040	2020	2040	2020	2040	wg typów	MW	do 2040 roku		
Cieżkowice (m-w ⁸)	11 174	10 824	10 485	26,8	34,6	301 528	381 155	0,5	99,5	2 301	79 627	57-114 ⁹

Źródło: Opracowanie własne

⁸ Gmina miejsko-wiejska.

⁹ Przy założeniu intensywności brutto (IZ_{brutto})=0,1 (wg stanu z 2020 r. wg BDOT) zapotrzebowanie na tereny mieszkaniowe brutto ZAP_{brutto}=114 ha, zaś przy założeniu IZ_{brutto}=0,2 → ZAP_{brutto}=57 ha.

2,3 tys. osób, do 2040 roku. W zależności od przyjętego standardu zamieszkiwania zapotrzebowanie (ZAP) na nowe tereny mieszkaniowe może wynieść od około 57 do 114 ha. Zwiększanie intensywności zabudowy (IZ) będzie skutecznie ograniczało zapotrzebowanie na nowe tereny.

6.3.2. Obszary o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej

Na podstawie analiz zwartości zabudowy, jej wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, przeprowadzonych w ramach raportu diagnostycznego, wyznaczono obszary o w pełni wykształconej, zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej (WZS). Uznano, że są to obszary, które wykazują określony stopień zwartości zabudowy, posiadają dostęp do sieci wodociągowych i kanalizacyjnych, a także do podstawowych usług publicznych oraz publicznego transportu zbiorowego.

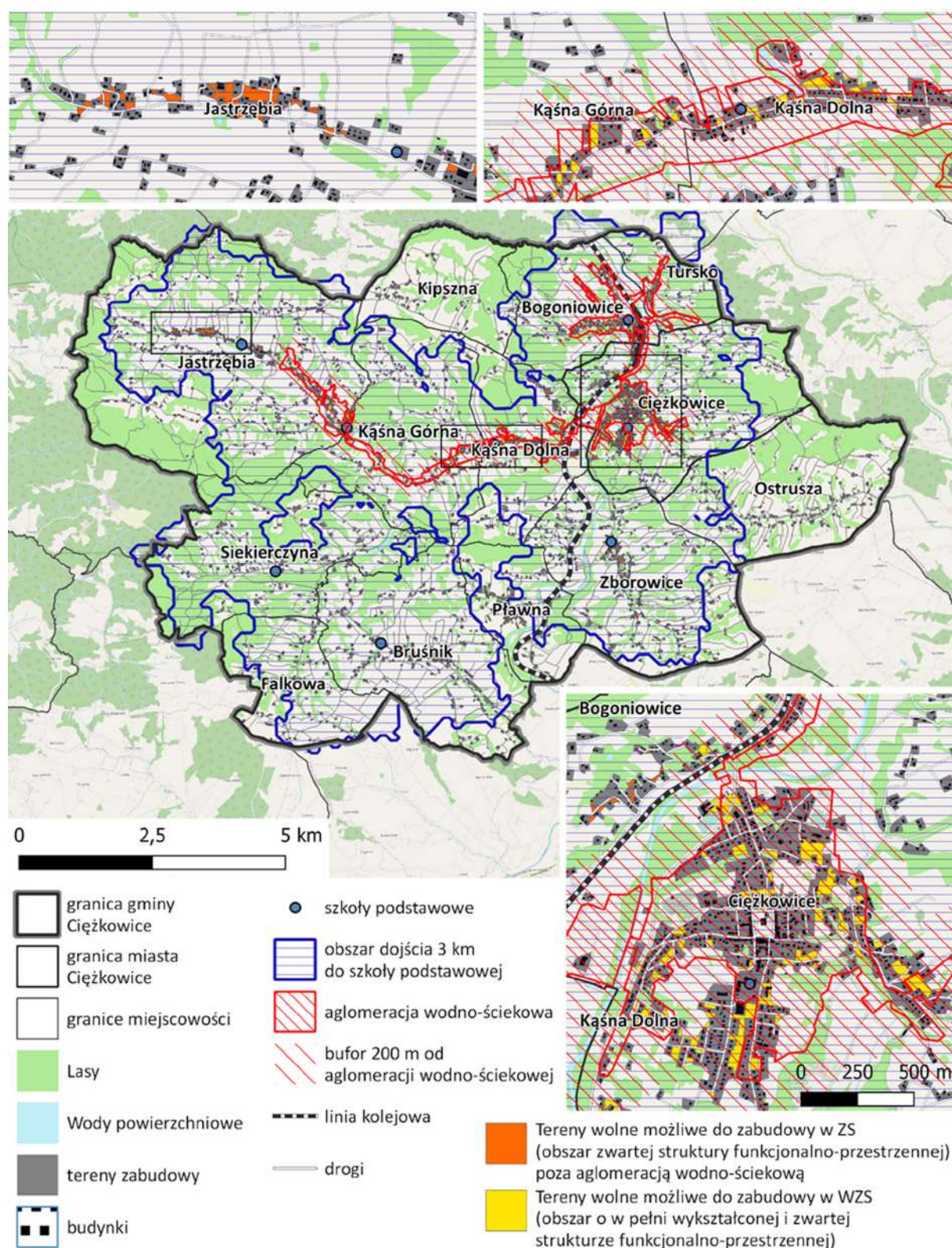
Za minimalny stopień zwartości struktur zabudowy, przyjęto zgrupowanie co najmniej 40 budynków, niebędących budynkami o funkcji pomocniczej, w którym odległości pomiędzy sąsiadującymi budynkami nie przekraczają 100 m. Za obszary posiadające dostęp do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej przyjęto te, które położone są w granicach wyznaczonych aglomeracją wodno-ściekową oraz w buforze 200 m od niej. Za obszary wyposażone w wystarczającym stopniu w infrastrukturę społeczną przyjęto te, które położone są w odległości do 3 000 m od szkoły podstawowej. Przyjęto, że obszary funkcjonującej zabudowy mają dostęp do dróg publicznych.

Obszar niespełniający jednej z dwóch ww. dostępności do aglomeracji wodno-ściekowej lub szkół uznany został za, nie w pełni niewykształcony, ale zwarty obszar (ZS).

Chłonność obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej (WZS) oraz o nie w pełni wykształconej, ale zwartej strukturze, rozumiana jest jako możliwość lokalizowania na tych obszarach nowej zabudowy, wyrażonej w powierzchni użytkowej zabudowy.

Chłonność wolnych terenów w obszarach WZS i ZS wyrażona jest (zgodnie z projektem ustawy) jako wskaźnik powierzchni użytkowej, możliwej do zabudowy na osobę. Została ona oszacowana jako iloczyn powierzchni terenów niezabudowanych netto, wskaźnika intensywności zabudowy (przyjęto dwa potencjalne warianty) oraz zakładany wskaźnik powierzchni mieszkaniowej przypadającej na 1 mieszkańca.

Rysunek 15. Obszary o zwartej i w pełni wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w Gminie Ciężkowice

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z bazy BDOT

6.3.2.1. Analiza zwartej zabudowy według bazy BDOT

Krok 1. Wskazanie budynków niebędących budynkami o funkcji pomocniczej tj. z wyłączeniem zabudowy rolniczej, gospodarczej, garaży, magazynów.

Krok 2. Analiza zwartości zabudowy – wyznaczenie buforów 50 m od budynków, wyodrębnienie z nich obszarów, w których znajduje się łącznie co najmniej 40 budynków.

Krok 3. Włączenie do obszaru enklaw o powierzchni do 1 ha, a następnie odjęcie od wyznaczonego obszaru, obszaru ograniczonego obrysem oraz krzywą poprowadzoną wewnątrz obszaru, w odległości 45 m od granicy obszaru, tj. cofnięcie linii wyznaczonego o 45 m.

Krok 4. Uwzględnienie kryterium dostępu do sieci wodociągowych i kanalizacyjnych oraz do podstawowych usług publicznych – dodanie zasięgów aglomeracji (Prawo wodne) oraz obszaru dojścia pieszego do szkół podstawowych o długości 3 km.

Obszar wyznaczony w krokach 1–4 uznano za obszar o w pełni wykształconej i zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej (WZS).

Krok 5. Z ww. obszaru wyłączono tereny zabudowane (PTZB wg BDOT) oraz drogi, tory kolejowe, lasy i wody. Obszar ten uznano za tereny możliwe do zabudowy w ramach WZS.

Obszar niespełniający jednej z dwóch ww. dostępności (por. krok 4) do aglomeracji wodno-ściekowej lub szkół uznany został za nie w pełni niewykształcony, ale zwarty tj. obszar zwartej struktury (ZS).

Potencjalne wskaźniki intensywności zabudowy, zostały przyjęte w oparciu o stan istniejący, wyliczony dla terenów zainwestowanych (brutto, wg BDOT). Zabudowa wielorodzinna stanowi zaledwie 0,5% ogółu powierzchni, dlatego nie wyodrębniano jej z całości. Dla zabudowy mieszkaniowej ogółem ww. wskaźnik wyniósł $I_{Zbrutto}=0,09$. Przyjęto założenie, że na wszystkich nowych terenach zabudowy udział poszczególnych funkcji będzie odpowiadał proporcjom wg stanu istniejącego¹⁰. Przyjęto, że wskaźnik intensywności na terenach brutto wyniesie 0,1 (≈stan istniejący) lub 0,2 (stan kierunkowy). Przyjęto, że analizowana zabudowa mieszkaniowa wyniesie 60% nowych terenów.

Wyliczona zgodnie z powyższymi założeniami **chłonność obszaru ZS (zwarta struktura) dla funkcji mieszkaniowej, na obszarze całej gminy, wynosi ok. 32 ha terenu brutto**. Przy założonych intensywnościach zabudowy, powierzchnia ta pozwoli na wybudowanie od **32 do 64 tys. m² PUM** (powierzchni użytkowej mieszkań). W tym, w obszarze WZS (zwarta i w pełni wykształcona struktura funkcjonalno-przestrzenna) dla funkcji mieszkaniowej, na obszarze całej gminy mogłoby to być to 22–44 tys. m² PUM (powierzchni użytkowej mieszkań) na około 22 ha.

Chłonność obszaru dla funkcji mieszkaniowej, na obszarze całej gminy, wynosi ok. 32 ha terenu brutto i pozwoli na wybudowanie od 32 do 64 tys. m² PUM.

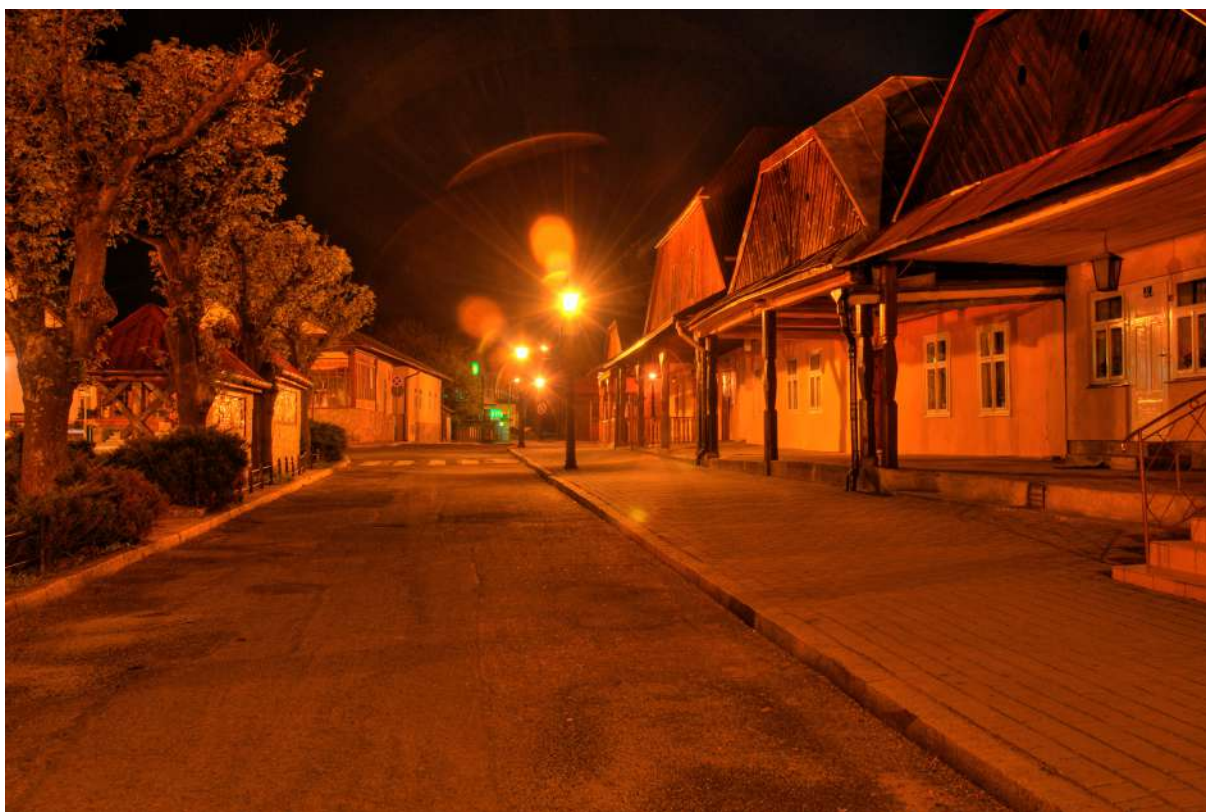
¹⁰ Według funkcji przypisanej terenom zabudowanym wg BDOT.

Bilans terenów pokazuje, że istnieje potrzeba wskazania nowych terenów mieszkaniowych.

Jak wskazano, **maksymalne zapotrzebowanie na zabudowę mieszkaniową wyniosło około 79,6 tys. m² PUM do 2040 roku**. Taka wielkość PUM wg wyżej wymienionych wskaźników urbanistycznych generuje zapotrzebowanie na około 57–114 ha powierzchni gruntów mieszkaniowych brutto.

Chłonność obszarów WZS jest mniejsza niż maksymalne zapotrzebowanie na nową zabudowę mieszkaniową. Bilans terenów pokazuje, że istnieje potrzeba wskazania nowych terenów mieszkaniowych poza ZS i WZS. Należy jednak zaznaczyć, że ponad połowa zapotrzebowania **może i powinna być realizowana w pierwszej kolejności w terenach zwartej struktury**. Ponadto, dla ograniczenia zapotrzebowania na nowe tereny, istnieje także możliwość stosowania większej intensywności zabudowy, w tym poprzez wprowadzanie zabudowy wielorodzinnej np. w mieście Ciężkowice.

Niniejszy bilans należy uszczegółowić, w przyszłym SUIKZP, o zapisy obowiązujących MPZP, a w przypadku jego braku o SUIKZP, zastępując ogólne założenia przyjęte w powyższym bilansie o precyzyjne dane, np. powierzchni przeznaczanych na poszczególne funkcje, wskaźniki urbanistyczne, o ile te są wskazane w ww. dokumentach.

Ciężkowicki rynek nocą

6.4. Zasady i rekomendacje dla polityki przestrzennej

Poniżej, w pięciu istotnych obszarach tematycznych, zapisano podstawowe rekomendacje dotyczące zasad prowadzenia mądrej, aktywnej i zrównoważonej polityki przestrzennej. Ciężkowice stają u progu istotnej zmiany cywilizacyjnej, która – czy się tego chce czy nie – skutkować będzie istotnymi przekształceniami tkanki przestrzennej.

Gmina Ciężkowice musi być też gotowa na zwielokrotnienie liczby turystów odwiedzających Pogórze i zostających tutaj na dłużej – będzie to wymagało dostosowania infrastruktury komunikacyjnej, rzetelnego planowania przestrzennego (szczególnie, że ten obszar jest w gminie krytycznie zaniedbany). Rosnąca presja ruchu turystycznego z pewnością będzie stanowiła potencjalne obciążenie dla środowiska – decyzje w tej materii muszą być mądre i długofalowe. Jednym ze sposobów przeciwdziałania presji na środowisko, ale także dbałości o zasób przestrzenny i koszty budowy nowej infrastruktury, będzie świadome skupianie zabudowy w obszarach już dziś zabudowanych, a niedopuszczanie do zabudowywania kolejnych wolnych terenów. Jest pewne, że presja na chaotyczną i kosztochłonną zabudowę będzie duża, jednak obecne zasoby mieszkańców, rozumiane jako personel zatrudniony przy szeroko rozumianej obsłudze ruchu uzdrowiskowego i turystycznego, są zbyt małe dla planowanych funkcji i jest rzeczą oczywistą, że inwestycje przyciągać będą nowych mieszkańców. Tym, większa musi być determinacja samorządu Ciężkowic w planowaniu i egzekwowaniu polityki przestrzennej.

Zasady prowadzenia mądrej, aktywnej i zrównoważonej polityki przestrzennej są szczególnie ważne w momencie rosnącej presji ruchu turystycznego i wzrastającego zainteresowania inwestowaniem w Gminie.

6.4.1. Efektywny transport i komunikacja

TRANSPORT ZBIOROWY

- Utrzymanie wysokiego standardu linii kolejowych, w celu maksymalnego wykorzystania infrastruktury kolejowej, dla dojazdów do dużych miast regionu (Kraków, Tarnów, Nowy Sącz) oraz ośrodków powiatowych (Brzesko, Bochnia), modernizacja przystanków kolejowych w Zborowicach i Pławnej wraz z budową infrastruktury Park&Ride oraz Bike&Ride w ich bezpośrednim sąsiedztwie.
- Integracja kolei z lokalną komunikacją autobusową – budowa w sąsiedztwie stacji i przystanków kolejowych punktów przesiadkowych, dążenie do koordynowania rozkładów jazdy w autobusowej komunikacji dowozowej z rozkładem jazdy pociągów oraz wprowadzenie wspólnych biletów (kolej + autobusowa komunikacja dowozowa).
- Podnoszenie standardu infrastruktury w transporcie autobusowym – modernizacja istniejących i budowa nowych wiat przystankowych, wyposażonych w system oświetlenia, monitoringu oraz, w miarę wdrażania nowych technologii, w elektroniczny system informacji (docelowo – dynamiczny).

- Wyposażenie wybranych przystanków autobusowych w stanowiska dla postoju rowerów (zadaszone) wyposażone, w miarę możliwości, w oświetlenie i system monitoringu celem zwiększenia zasięgu korzystnej dostępności do przystanków autobusowych.
- Zwiększenie liczby połączeń i częstotliwości funkcjonowania komunikacji zbiorowej, zgodnie ze zidentyfikowanymi potrzebami, zwłaszcza w zakresie skomunikowania z Tarnowem i Gorlicami – siedzibami powiatu.
- Rozwój niskoemisyjnego transportu publicznego – preferowanie wykorzystania w komunikacji autobusowej pojazdów niskoemisyjnych (niskoemisyjne konwencjonalne, hybrydowe, elektryczne oraz na paliwa alternatywne); zastosowanie energooszczędnych elektrycznych pojazdów szynowych, m.in. wyposażonych w system odzyskiwania energii.

TRANSPORT PIESZY I ROWEROWY

- Rozwijanie sieci ciągów pieszych (nowe ciągi piesze, ułatwienia w istniejących – w szczególności bezpieczne przejścia przez ulice), poprawa jakości nawierzchni, uwzględnianie potrzeb osób o ograniczonej sprawności ruchowej.
- Wdrażanie stref ruchu uspokojonego na ulicach lokalnych, w obszarach mieszkaniowych oraz obszarach o dużym obciążeniu ruchem turystycznym, wraz z docelową koncepcją parkingów zaporowych dla ruchu turystycznego.
- Połączenie sieci dróg rowerowych na terenie gminy z planowaną siecią dróg rowerowych na terenie Województwa Małopolskiego.
- Rozwijanie sieci dróg rowerowych celem zaspokojenia potrzeb lokalnych.
- Budowa parkingów dla rowerów, w miejscach szczególnie uczęszczanych (okolice budynków użyteczności publicznej, szkół, centrów biznesowych i handlowych), w szczególności w ramach sieci Park&Bike.
- Wdrażanie rozwiązań ułatwiających poruszanie się rowerami po drogach o charakterze lokalnym – ograniczanie nadmiernej prędkości samochodów; tworzenie ułatwień służących przyjaznemu dla użytkownika łączeniu podróżowania transportem publicznym z rowerowym i pieszym – budowa parkingów dla rowerów przy przystankach autobusowych w systemie Bike&Ride zintegrowanych z wiatami przystankowymi.

TRANSPORT INDYWIDUALNY ZMOTORYZOWANY

- Rozwój stref ruchu uspokojonego, zwłaszcza w obszarach o funkcji mieszkaniowej oraz obszarach o dużej penetracji ruchem turystycznym, wprowadzanie ograniczeń w ruchu na wybranych ulicach lub wyłączenia z ruchu wybranych ulic (dla pojazdów osobowych i ciężarowych).
- Budowa parkingów Park&Ride w połączeniu z centrami przesiadkowymi komunikacji zbiorowej, zarówno kolejowej, jak i autobusowej.

- Kontrola dostępności do dróg wyższych klas (tj. wojewódzkich), celem zapewnienia możliwie dużej płynności ruchu na tych drogach.
- Promowanie wspólnego użytkowania samochodu (system „car pooling”).

TRANSPORT W UZDROWISKU

Wejście w życie planów związanych z budową infrastruktury uzdrowskiej, z pewnością spowoduje zwiększone zapotrzebowanie na energię elektryczną i konieczność przeprowadzenia niezbędnych inwestycji w miejscach o planowanych funkcjach turystyczno-uzdrowskich, w szczególności:

- poprawę dostępności komunikacyjnej, poprzez budowę nowych/modernizację połączeń komunikacyjne wewnątrz obszaru i z otoczeniem zewnętrznym;
- poprawę jakości dróg lokalnych;
- poprawę systemu komunikacji publicznej;
- wprowadzenie stref ograniczonego ruchu oraz stworzenie spójnej polityki parkingowej na obszarze miasta.

6.4.2. Uporządkowana polityka przestrzenna

UWARUNKOWANIA OGÓLNE

- Planowanie przestrzenne jest zadaniem wymagającym zaangażowania dużej liczby interesariuszy, a poziom trudności i komplikacji dodatkowo wzrasta w przypadku objęcia pracami znacznych obszarów lub intensywnie zainwestowanym, np. obszaru gminy. Procesy te należy prowadzić w pełni transparentnie.
- Prawidłowo przeprowadzony proces planistyczny, to nie tylko właściwe rozlokowanie funkcji w przestrzeni, to również wiedza i wysoka świadomość mieszkańców, właścicieli oraz potencjalnych inwestorów o szansach jakie stwarza dany dokument planistyczny.
- W gminie nie wszystko musi się „opłacać” (Gminie). Sporządzając miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego należy precyzyjnie ważyć interesy. Ustalenia, które mogą być korzystne dla jednych, nie muszą być korzystne dla innych właścicieli. „Ucieranie” kompromisów jest zajęciem żmudnym, ale koniecznym. O tej prawidłowości należy również pamiętać w kontaktach z sąsiednimi gminami.
- Mając na uwadze lokalne uwarunkowania, opracowując politykę przestrzenną gminy należy pamiętać, że każda ingerencja w przestrzeń (zabudowa lub inna zmiana zagospodarowania działki) wymaga odpowiedniego uzasadnienia, a następnie musi być ujęta normatywnie, najlepiej w planie zagospodarowania przestrzennego przygotowanym w oparciu o ustalenia zintegrowanych strategii i polityk – rozwoju i przestrzennej.
- W planach zagospodarowania przestrzennego jednoznacznie należy określić nie tylko, gdzie i co można budować, ale również, gdzie budować nie można. W prawie do przebudowy i zabudowy pierwszeństwo należy przyznać terenom już zagospodarowanym (tzw. „brownfield”). Inwestycje na terenach wcześniej nie zabudowanych

(tzw. „greenfield”), należy rozważać dopiero po całkowitym (znacznym) wykorzystaniu potencjału tych pierwszych.

- Opracowując plany zagospodarowania przestrzennego należy pamiętać, że powinny one być realistyczne, osadzone w czasie i wyważone. Realna „ważność” planów miejscowych to około 10 lat i dla takiego okresu należy przewidywać możliwości uruchomienia inwestycji i zabudowy gruntu.
- Należy pamiętać, że złe rozwiązania przestrzenne degradują nie tylko nieruchomości, których dotyczą. Często w znaczący sposób obniżają również szanse tych, które z nimi graniczą.
- Planowanie przestrzenne nie może być jednorazowym aktem stanowienia prawa, zwłaszcza w gminach o tak poważnych zamierzeniach przestrzennych i funkcjonalnych, jak Ciężkowice. Przemiany miasta i gminy będą trwały latami. Wymagają ciągłości myślenia i projektowania. Władze winny związać z Gminą odpowiedniej klasy architekta (lub zespół architektów), który będzie ponosił merytoryczną odpowiedzialność za decyzje i procesy inwestycyjne realizowane na obszarze gminy.
- Regulując w polityce przestrzennej parametry zabudowy tak małych społeczności, należy pamiętać o podstawowych zasadach miasta 10 minutowego: w miarę nisko, w miarę gęsto, dużo przestrzeni publicznych, pełny dostęp. To miasto jest dla mieszkańców, a nie mieszkańcy dla miasta.

Panorama Gminy Ciężkowice

UWARUNKOWANIA SZCZEGÓŁOWE

- Nowoczesna i efektywna polityka przestrzenna będzie jednym z najważniejszych wyzwań stojących przed władzami i społecznością gminy Ciężkowice. Usuwanie dramatycznych zaniedbań nawarstwionych w tej dziedzinie, będzie wymagało znacznego wysiłku organizacyjnego i finansowego oraz trwało wiele lat. O sukcesie zadecyduje konsekwencja i determinacja władz oraz zdolność społeczności lokalnych i poszczególnych właścicieli do kompromisu.
- Obowiązująca polityka przestrzenna gminy Ciężkowice (Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy z 2003 roku) jest dokumentem niewdrożonym i przestarzałym, należy w trybie pilnym opracować i przyjąć nową politykę przestrzenną gminy.
- Nowa polityka przestrzenna winna być dokumentem opartym o rekomendacje zawarte w nowej „Strategii” gminy Ciężkowice, w części „Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy”.
- Szczególnie istotnym elementem nowej polityki przestrzennej Gminy, będzie zapewnienie ciągłości myślenia i projektowania urbanistycznego. Byłoby optymalnym, gdyby miejscowe władze zdecydowały się na wieloletnią współpracę z wybraną w konkursie pracownią urbanistyczną. Współpracę obejmującą całość zagadnień przestrzennych gminy: opracowanie studium, wszystkich planów miejscowych, opiniowanie decyzji o warunkach zabudowy, opiniowanie ważnych projektów architektonicznych.
- Ze względu na unikalność, skalę i wieloaspektowość zamierzenia polegającego na wykreowaniu nowego uzdrowiska i obszaru turystyki, władze gminne powinny podjąć działania na rzecz pozyskania wsparcia naukowo-badawczego, np. poprzez pozyskanie do współpracy wiodących w dziedzinie planowania przestrzennego i balneologii uczelni wyższych.
- Należy pamiętać (dotyczy to zarówno władz jednostki samorządowej, mieszkańców, jak i inwestorów), że z przyczyn obiektywnych, przestrzeń gminy Ciężkowice, która może być zagospodarowana pod różne formy zabudowy, jest szczególnie ograniczona. W związku z powyższym należy ją traktować jak zasób, a nie surowiec. W konsekwencji – jak każdy zasób ma on charakter skończony, im bliżej jego wyczerpania, tym cena za dostęp do niego będzie większa.
- Brak oraz opóźnienia we wdrażaniu polityki przestrzennej w gminie Ciężkowice, w momencie przyspieszenia rozwoju będą generować konflikty i koszty, mogą również ograniczać możliwości pełnego wykorzystania pojawiających się szans rozwojowych.
- Niewielki, szczególnie ograniczony i zdeterminowany obiektywnymi ograniczeniami, zasób przestrzeni do zabudowy jakimi dysponuje społeczność gminy Ciężkowice ogranicza pole błędów przestrzennych oraz winno skłaniać do „dzielenia” się niektórymi funkcjami z gminami ościennymi.

MIASTO I „UZDROWISKO”

- Przygotowując politykę przestrzenną dla gminy Ciężkowice należy pamiętać, że jego przestrzeń, zabudowa i architektura musi mieszkańcom, a zwłaszcza przyjezdnym przekazywać jakąś „opowieść” (wątki i miejsca magiczne). W pewnym zakresie powinno być obszarem „niedopowiedzianym”, w którego przestrzeni może się jeszcze coś zdarzyć (pojawić). Po obecnym pokoleniu mieszkańców przyjdzie kolejne – decydentów, architektów. Także oni mają prawo i muszą mieć „przestrzeń”, aby odcisnąć swoje piętno w procesie projektowania miasta (nawet w Rynku).
- Regulacje przestrzenne dla miasta Ciężkowice, powinny umiejętnie godzić historyczne uwarunkowania pamiętając, że nowy kierunek rozwoju (turystyka i balneologia), a także systematyczny rozwój przestrzenny, kubaturowy i funkcjonalny miasta na pewno zmodyfikuje jego dotychczasowy klimat i funkcjonowanie. Należy zatem dążyć do tego, aby proces cywilizacyjnych przekształceń całkowicie nie zniszczył dotychczasowego charakteru miasta.
- Rozwój funkcji turystycznych i uzdrowiskowych spowoduje znaczący przyrost liczby stałych i czasowych mieszkańców miasta. Miarą sukcesu dla pierwszego okresu rozwoju nowych funkcji w gminie, będzie osiągnięcie liczby 3 500 mieszkańców i 2 000 łóżek hotelowych do 2032 roku. W polityce przestrzennej Gminy należy wskazać odpowiednie lokalizacje dla tych celów.
- Realizacja funkcji turystycznych i uzdrowiskowych w ograniczonych przestrzeniach miasta (gminy) wymaga przede wszystkim:
 - nowoczesnych, przenikających się programów funkcjonalnych dla miasta i dla uzdrowiska,
 - precyzyjnej koncepcji ich rozmieszczenia w przestrzeni,
 - zaprogramowania odpowiednich rezerw pod ich rozwój,
 - zapewnienia odpowiednich powiązań komunikacyjnych,
 - ogólnie sformułowanych wymogów projektowania architektonicznego,
 - żelaznej konsekwencji w ich wdrażaniu.
- Otwarte konkursy winny być:
 - narzędziem preferowanym w obszarze przygotowywania dokumentów z zakresu planowania przestrzennego (zwłaszcza programów i koncepcji),
 - narzędziem obligatoryjnym w przypadku projektowania obiektów publicznych.

6.4.3. Ochrona środowiska naturalnego, krajobrazu i obiektów dziedzictwa kulturowego

- Praktycznie cały obszar Gminy objęty jest różnymi formami ochrony przyrody i krajobrazu. Niezbędne jest rygorystyczne przestrzeganie zakazów i ograniczeń wynikających z ustanowionych form ochrony.

- Politykę ekologiczną gminy należy kreować w ścisłej współpracy z sąsiedzkimi JST oraz instytucjami odpowiedzialnymi za jej jakość.
- Rozwój gospodarczy gminy należy ukierunkować na naturalne walory przyrodnicze i środowiskowe, z jednoczesną dbałością o zachowanie bioróżnorodności jej ekosystemów.
- Należy rozwijać system lądowych, wodnych i powietrznych korytarzy ekologicznych, mających szczególne znaczenie dla gatunków wędrownych.
- Należy integrować istniejące systemy zieleni komunalnej z naturalnym środowiskiem. Łącząc je systemem zielonych ciągów pieszych i rowerowych, spinających poszczególne miejscowości i obszary gminy (niebiesko-zielona infrastruktura).
- Podstawową formą ochrony terenów otwartych i krajobrazu jest ich ochrona przed zabudową. Tereny rolne i leśne, tereny położone wzdłuż cieków wodnych oraz obszary w przebiegu zielonych korytarzy ekologicznych, powinny być konsekwentnie chronione w dokumentach planistycznych. Wyjątki mogą dotyczyć jedynie obiektów gospodarczych, związanych z gospodarką rolną lub leśną (bez możliwości realizacji nowych siedlisk), niezbędnych obiektów infrastruktury, urządzeń związanych z regulacją i retencją wód oraz wyspecjalizowanych urządzeń obsługi turystyki.
- Należy jednoznacznie ustanowić granicę pomiędzy terenami zurbanizowanymi (tereny zabudowy) i terenami otwartymi, nieprzewidywanymi do zabudowy. Zmiana sposobu użytkowania terenów rolnych na cele nierolnicze, powinna następować jedynie w przypadkach uzasadnionych realnym zapotrzebowaniem oraz na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (w przyszłości planu zabudowy), a zabudowa poprzedzona pełnym uzbrojeniem terenu i docelowym urządzeniem dróg (ulic).
- Konsekwentnie i skutecznie należy zwalczać wszelkie przypadki samowoli budowlanej, polegającej na nielegalnej realizacji zabudowy lub zmianie sposobu użytkowania terenów rolnych.
- Należy chronić zachowane elementy dziedzictwa kulturowego: wartościowe układy urbanistyczne, ruralistyczne, obiekty zabytkowe, historyczne zadrzewienia przydrożne i śródpolne. Należy także wykorzystywać zachowane układy zabudowy i obiekty, które utraciły historyczne funkcje, przystosowując je do nowych, współczesnych potrzeb.
- Rozwój funkcji turystycznych i uzdrowiskowych spowoduje znaczący przyrost osób korzystających z walorów środowiskowych Gminy. Należy rozwijać istniejące i organizować nowe usługi i produkty turystyczne, umiejętnie wykorzystując walory miasta i uzdrowiska Gminy, a nawet gmin ościennych. Utrzymanie równowagi środowiskowej przy tak znaczącym napływie konsumentów będzie szczególnym wyzwaniem dla władz gminy.

6.4.4. Skupienie zabudowy – ochrona jakości życia mieszkańców oraz budżetu gminy

- Należy wspierać zachowane zespoły zabudowy Ciężkowic i innych miejscowości, a także przeciwdziałać rozlewaniu się zabudowy poprzez dostępne narzędzia polityki przestrzennej.
- Należy dążyć do rozwijania idei miasta/miejscowości 10-minutowej tzn. zapewniającej dostęp do podstawowych usług publicznych i komercyjnych oraz, w miarę możliwości, do znaczącej liczby miejsc pracy w zasięgu 10 minutowego dojścia pieszego od miejsca zamieszkania (długość dojścia do 600 m). Z oczywistych względów nie będzie to możliwe na obszarach wiejskich Gminy Ciężkowice, gdzie czas i odległość dotarcia będą odpowiednio większe.
- Rozwój Ciężkowic może owocować w przyszłości, potrzebą wykreowania wspomagającego centrum, lokalnego ośrodka usługowego. Należy zawczasu przewidzieć i przygotować stosowne rezerwy terenowe. Plany wykreowania takiego nowego centrum, należy skorelować z planami rozwoju stref uzdrowiskowych i lokowania się istotnych funkcji związanych z uzdrowiskiem na obszarze Ciężkowic.
- Pod nową zabudowę, w pierwszej kolejności, należy wykorzystywać tereny już zurbanizowane, w szczególności tereny, budynki lub obiekty, które utraciły swoje walory użytkowe lub uległy degradacji oraz niewykorzystane luki w istniejącej zabudowie.
- Należy unikać rozwoju zabudowy w formie pasmowej wzdłuż dróg powiatowych i wojewódzkich, na rzecz koncentracji zabudowy. W sytuacji wyczerpania rezerw terenowych wewnątrz istniejącej zabudowy, nowe struktury należy projektować w formie skupionej – jako jednostki sąsiedzkie (zabudowa krawędziowa lub jednostki satelitarne), wyposażone w niezbędne usługi publiczne i lokalne ośrodki usługowe.
- Niekontrolowana zabudowa mieszkaniowa i letniskowa oraz nadmierna eksploatacja środowiska, to degradacja walorów krajobrazowych oraz zagrożenie dla utrzymania atrakcyjności turystycznej obszaru. Należy wyznaczać zwarte kompleksy usług turystycznych, ukierunkowane na ofertę tematyczną opartą na potencjałach endogennych (dziedzictwo przyrodnicze, kulturowe, etc.).
- Należy ograniczać indywidualną zabudowę letniskową, stanowiącą zagrożenie dla środowiska, element ekspansji na tereny otwarte oraz sposób na zawłaszczanie najbardziej atrakcyjnych elementów krajobrazu. Należy bezwzględnie rugować zabudowę letniskową w formach rozproszonych.
- Należy ograniczyć ekspansję usług turystyki do lokalizacji punktowych, opartych o istniejące zgrupowania zabudowy, wykorzystując istniejące obiekty i zespoły o wysokich walorach kulturowych. Należy także modernizować istniejące ośrodki wypoczynkowe, w których prowadzone są usługi turystyczne o niskim standardzie, grożącym degradacją środowiska przyrodniczego.

- Należy wspierać rozwój rolnictwa zintegrowanego z przetwórstwem, zwłaszcza w jego ekologicznej formie i na lokalny rynek. Branża rolno-spożywcza i drzewna mogą być jednymi z ważniejszych szans rozwojowych gminy.
- Nowe obszary aktywności gospodarczej należy lokować w pobliżu potencjalnych obszarów ośrodka, ograniczając tym samym koszty uzbrojenia terenu, wykorzystując najlepszą dostępność komunikacyjną.
- W przypadku konieczności ulokowania aktywności gospodarczej w innym miejscu gminy, należy dążyć do wydzielania obszarów zabudowy gospodarczej w sposób adekwatny do rzeczywistego funkcjonowania układów osadniczych, w porozumieniu z miejscową społecznością.
- Nowy obszar rozwoju miasta jakim jest strefa uzdrowiskowa, należy maksymalnie zintegrować z istniejącą tkanką miasta.

6.4.5. Kreowanie zespołów mieszkaniowo-usługowych wyposażonych w atrakcyjne przestrzenie i usługi, w tym publiczne

- Planując rozwój Ciężkowic należy dbać o przestrzenie wielofunkcyjne sprzyjające integracji społecznej, oferujące atrakcyjne usługi publiczne i komercyjne, możliwości pracy lub łatwego dojazdu do niej dla grup społecznych o zróżnicowanych potrzebach i dochodach.
- Biorąc pod uwagę rozwój funkcji uzdrowiskowych, konieczne będzie stworzenie atrakcyjnej oferty mieszkaniowej dla nowych mieszkańców. Dostęp do „taniego” mieszkania może być przesądzający o decyzji na rzecz pozostania lub osiedlenia się w gminie Ciężkowice, warto w sposób jednoznaczny wskazać i przygotować tereny pod zabudowę mieszkaniową np. rezydencyjną. Warto także rozważyć budowę mieszkań komunalnych o pełnym czynszu.
- Warto kreować atrakcyjne przestrzenie publiczne. Każda miejscowość musi posiadać centrum. Jego jakość i sposób organizacji (zagospodarowania) kształtuje w sposób pozytywny lub w sposób ograniczający, charakter wewnętrznych relacji, zarówno tych na linii miejscowość – mieszkańcy, jak i tych wzajemnych, pomiędzy mieszkańcami.
- Rozwój funkcji turystycznych, rekreacyjnych i uzdrowiskowych, spowoduje znaczący napływ czasowo przebywających osób, dysponujących znaczną ilością czasu wolnego. Tworząc odpowiednią liczbę usług i produktów, należy kanalizować ich zainteresowania, ograniczając ich aktywności w obszarach chronionych.
- Należy wykorzystywać partery budynków z przeznaczeniem na usługi, zwłaszcza w centrum Ciężkowic, na narożnikach ulic, w obszarach ośrodków usługowych.
- Należy, ze szczególną starannością, dbać o tereny zieleni i wypoczynku, zarówno na poziomie miejskim, jak i w ramach poszczególnych miejscowości. Warto wykorzystać znajdującą się na tych terenach przyrodę (łąki, lasy, zadrzewienia) oraz obiekty fizjograficzne (np. rzeki,

wzniesienia) wbudowując je w komunalny system zieleni publicznej. Rekomendowany minimalny wskaźnik to 12 m² miejskich terenów zieleni i sportowo-rekreacyjnych.

- System komunikacyjny z pierwszeństwem dla transportu publicznego, ruchu rowerowego i pieszego.
- Rozwój usług turystycznych, rekreacyjnych i uzdrowiskowych w Ciężkowicach, wymaga dalszej poprawy systemu komunikacji publicznej zarówno o charakterze dalekobieżnym, jak i lokalnym.
- W komunikacji pasażerskiej ponadgminnej, należy wykorzystać istniejący potencjał infrastruktury kolejowej. Należy rozwijać wysokiej jakości transport publiczny, zwracając szczególną uwagę na rozwiązania węzłów przesiadkowych – ułatwiając dotarcie do nich oraz skracając maksymalnie drogi przejść pomiędzy różnymi środkami transportu.
- Należy rozwijać systemy lokalnej komunikacji publicznej, dostosowując je do rosnących potoków turystów i kuracjuszy.
- Należy poprawiać parametr tranzytowego układu drogowego, wyprowadzać go poza miasto i miejscowości (obwodnice).
- Projektując układ komunikacyjny w miejscowościach gminy Ciężkowice, należy pamiętać o ich skali. Przy zastosowaniu odpowiednich rozwiązań, większość podróży na ich terenie może mieć charakter pieszy, góra – rowerowy.

Droga przy Skamieniałym Mieście

- W projektowaniu ulic należy stosować rozwiązania zachęcające do podróży pieszych oraz innych, niewymagających użycia samochodu, takich jak ruch rowerowy i transport publiczny: szerokie chodniki, wydzielone drogi rowerowe, dogodnie usytuowane i wygodne przystanki, pasy zieleni, w obrębie skrzyżowań krótkie przejścia dla pieszych na wprost i w poziomie terenu.
- Należy kreować przyjazny dla pieszych i rowerzystów układ ulic, ograniczając wielkość kwartałów zabudowy, wprowadzając nowe i rewitalizując istniejące powiązania, bezpieczne przejścia „na skróty”, eliminując konieczność użycia samochodu, a w konsekwencji zatory komunikacyjne, hałas i zanieczyszczenie powietrza.
- Warto rozwijać sieć dróg i ścieżek rowerowych oraz uliczek przyjaznych dla pieszych i rowerzystów – uliczek ruchu uspokojonego lub wolnych od samochodów. W szczególności na osiedlach mieszkaniowych, w sąsiedztwie szkół i przedszkoli oraz w centrum miejscowości w obrębie prestiżowych przestrzeni publicznych.
- Warto promować i rozwijać systemy współużytkowania środków transportu (rower miejski, hulajnoga miejska, car-sharing).
- Rozwój gminy wpłynie na gwałtowny wzrost popytu na miejsca parkingowe. Zwiększanie liczby miejsc parkingowych nie jest jednak właściwym rozwiązaniem. Większe parkingi generują jedynie większy ruch. Skuteczna polityka parkingowa musi mieć charakter totalny: na krótkie dystanse preferujemy komunikację pieszą i rowerową, a na dłuższe odległości – komunikację publiczną; w konsekwencji należy skupić się na budowie parkingów jedynie w ramach węzłów integrujących różne środki transportu (np. stacja kolejowa) w formule Park&Ride (Parkuj i Jedź) i Bike&Ride (Parkuj rower i Jedź), a docelowo także parkingów zaporowych dla ruchu turystycznego. Projektując tego typu infrastrukturę należy limitować liczbę miejsc parkingowych, przy jednoczesnym ograniczeniu czasu parkowania lub wprowadzeniu opłat parkingowych; należy budować je w formach spiętrzonych np. nad parterami usługowymi; należy blokować powstawanie indywidualnych boksów garażowych, które zajmują więcej miejsca niż miejsca parkingowe i mogą być wykorzystywane jedynie przez właściciela (nie podlegają rotacji); należy zezwolić na postój pojazdów ciężarowych oraz autobusów jedynie w bardzo ściśle, wskazanych miejscach.

7 Obszary strategicznej interwencji

7.1. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa wraz z zakresem planowanych działań

Zgodnie z definicją zawartą w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, obszar strategicznej interwencji to obszar będący przedmiotem koncentracji działań polityki rozwoju ukierunkowanej terytorialnie. Podejmowanie przytoczonej strategicznej interwencji wiąże się z jednej strony z wyrównywaniem szans obszarów zmarginalizowanych w celu równoważenia poziomu życia mieszkańców i zapewnienia spójności w gospodarce, a z drugiej, ze wspieraniem rozwiniętych już obszarów tak, aby były bardziej konkurencyjne i efektywne, co oznacza, że *de facto* jest to **urzeczywistnienie rozwoju zrównoważonego terytorialnie**.

rozwój
zrównoważony
terytorialnie

Nowe podejście do polityki regionalnej zakłada odejście od wspierania całego kraju czy regionów w jednolity sposób na rzecz większego różnicowania interwencji w zależności od problemów i potencjałów poszczególnych obszarów. Takie podejście przekłada się na bardziej precyzyjne wyznaczenie OSI z punktu widzenia priorytetów polityki rozwoju, jak również na tworzenie instrumentów terytorialnych dopasowanych do ich specyficznych potrzeb rozwojowych. OSI wyznaczone i wspierane na poziomie regionalnym mają pełnić dodatkową funkcję wobec OSI wskazanych na poziomie krajowym.

obszary
strategicznej
interwencji (OSI)

Na poziomie krajowym wyznaczono dwa główne typy terytoriów stanowiących obszary strategicznej interwencji państwa:

- miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze;
- obszary zagrożone trwałą marginalizacją.

OSI na poziomie
krajowym

Obszary te wspierane będą z poziomu kraju i regionu za pomocą specjalnie dedykowanych instrumentów. Z poziomu regionalnego przewiduje się objęcie wskazanych OSI krajowych dodatkową interwencją, np. w postaci specjalnych preferencji lub premiujących kryteriów wyboru projektów w RPO WM 2021–2027.

W województwie małopolskim wyodrębniono 6 typów obszarów strategicznej interwencji: 3 typy obszarów problemowych (kategoria ta obejmuje zarówno OSI krajowe, jak i OSI regionalne), 2 typy obszarów o wyjątkowym potencjale oraz 1 typ obszaru wzrostu tj.:

- miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze – 6 miast wskazanych w SOR/KSRR 2030,
- miasta i gminy współpracujące w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych (warunkiem wsparcia będzie formalne zawiązanie współpracy),
- obszar transformacji energetycznej – Małopolska Zachodnia,
- gminy zmarginalizowane – wynikające z SOR/KSRR 2030 lub z rozszerzonej analizy regionalnej (razem 62 gminy),
- miejscowości uzdrowiskowe,
- gminy, na terenie których zlokalizowany jest obszar prawnie chroniony, tj. park narodowy, park krajobrazowy lub obszar Natura 2000.

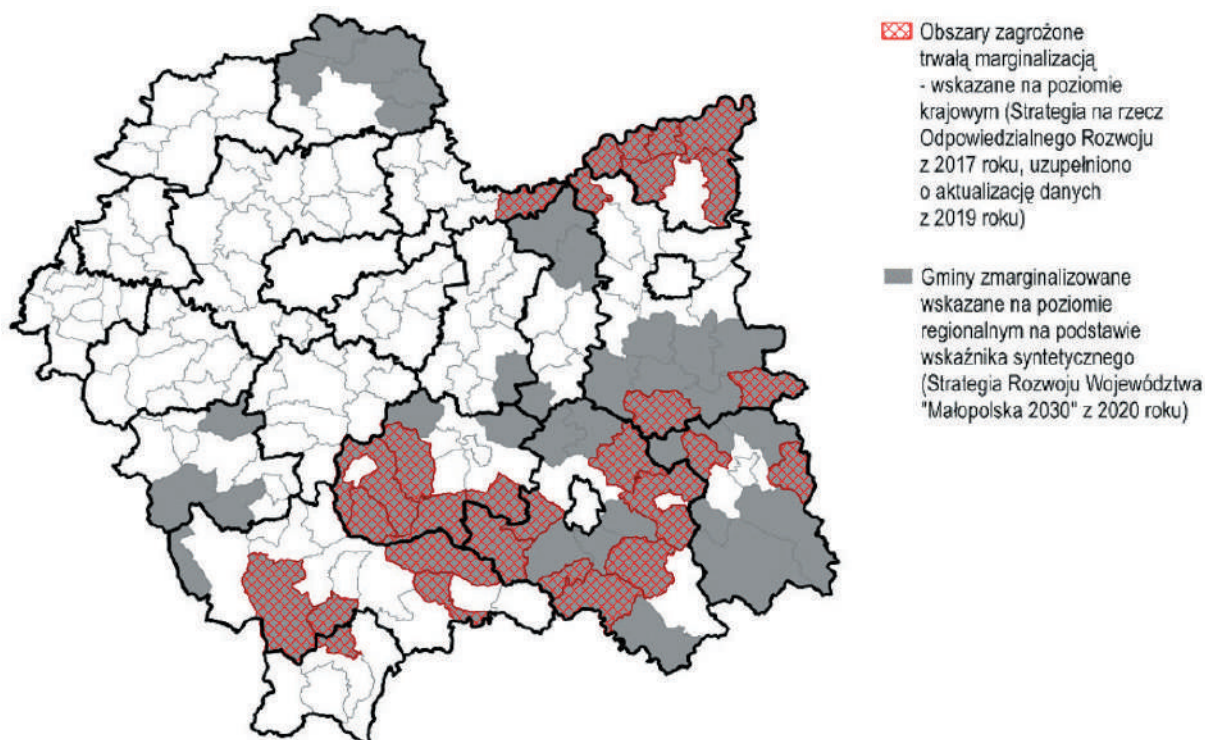
OSI na poziomie
regionalnym

OSI gminy zmarginalizowane

W „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020” (z perspektywą do roku 2030) oraz w „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030” na obszarze Małopolski zidentyfikowano 6 miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze: Chrzanów, Gorlice, Nowy Sącz, Nowy Targ, Tarnów, Zakopane.

Z kolei do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją zaliczono 29 gmin, z których większość wykazywała przewagę problemów ekonomicznych. Wśród tych gmin są Ciężkowice. Ponadto po dokonaniu, przez samorząd województwa, analizy na poziomie regionalnym na podstawie wskaźnika syntetycznego, liczbę gmin zmarginalizowanych na obszarze Małopolski zwiększono do 62.

Rysunek 16. OSI gmin zmarginalizowanych wskazane w SOR/KSRR 2030 (komponent – OSI krajowe), jak i te wskazane na podstawie analizy regionalnej (komponent – OSI regionalne)

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”

OSI obszary prawnie chronione

W województwie małopolskim specjalnym wsparciem objęte zostaną również obszary prawnie chronione, takie jak np. parki narodowe, krajobrazowe czy obszary Natura 2000. Z jednej strony są to obszary szczególnie cenne pod względem przyrodniczym, co niewątpliwie powoduje konieczność objęcia ich dodatkową ochroną i wsparciem z poziomu województwa. Natomiast z drugiej strony, ich obecność na danym obszarze wprowadza pewne ograniczenia związane z użytkowaniem mieszkalnym, ekonomicznym, rolniczym oraz leśnym tych i okolicznych terenów. Dlatego właśnie, poza dotychczasowym wsparciem w zakresie ochrony środowiska, szczególna interwencja z poziomu Województwa zostanie skierowana do gmin, wśród których są także

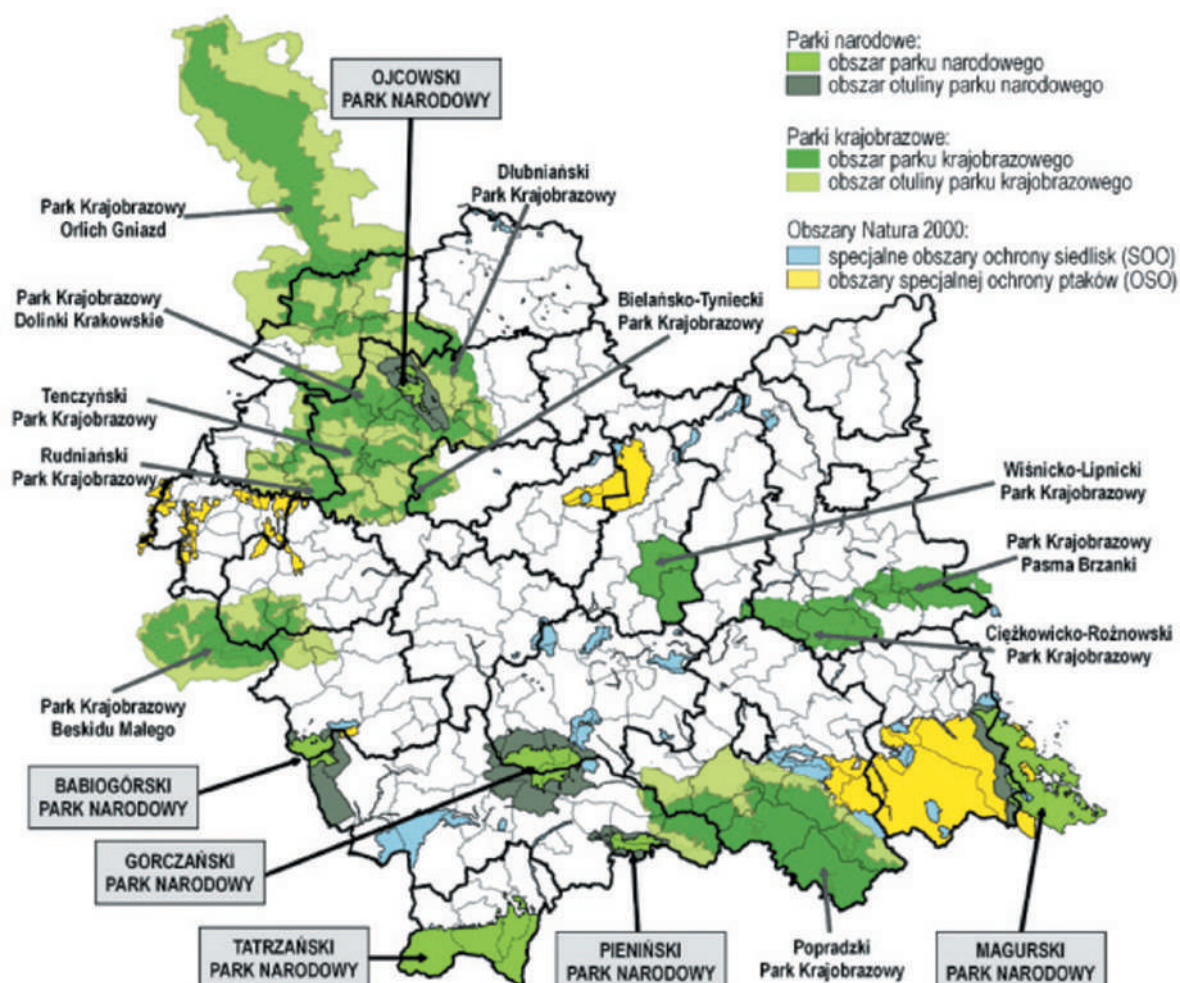
Ciężkowice, na terenie których zlokalizowany jest Park Krajobrazowy, jako rekompensata dla barier wywoływanych przez obostrzenia środowiskowe.

W przypadku gminy Ciężkowice prawie cała gmina z wyłączeniem niewielkich terenów na jej południowym krańcu leży na obszarze Ciężkowicko-Rożnowskiego Parku Krajobrazowego. Na terenie gminy zlokalizowane są także dwa obszary Natury 2000: PLH120090 Dolina rzeki Białej Tarnowskiej oraz PLH120020 Ostoje Nietoperzy okolic Bukowca.

W konsekwencji oznacza to, iż obszar gminy Ciężkowice objęty jest trzema różnymi OSI na poziomie regionalnym:

- **gminy zmarginalizowane** – również wynikające z SOR/KSRR 2030 – do tych jednostek zostanie skierowane szczególne wsparcie w celu wyrównania ich szans rozwojowych;
- **miasta i gminy współpracujące w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych** – samorząd województwa wspierał będzie gminy współpracujące w ramach ZIT – z założeniem, że kluczowe znaczenie będzie miała (zawiązana formalnie) współpraca i inicjatywa oddolna, w tym przypadku Stowarzyszenie Aglomeracja Tarnowska;

Rysunek 17. Obszary cenne przyrodniczo

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”

- **gminy, na terenie których zlokalizowany jest obszar prawnie chroniony**, tj. park narodowy, park krajobrazowy lub obszar Natura 2000 – będą one mogły uzyskać preferencje w programach konkursowych finansowanych ze środków budżetu województwa oraz w ramach konkursów wspieranych ze RPO WM 2021–2027.

partnerstwa terytorialne

Jednocześnie – powołując się na zapisy aktualnej „Strategii Rozwoju Województwa” – należy zwrócić uwagę, że ze względu na szczególną specyfikę województwa, które uznawane jest za region o ogromnym potencjale kulturowym, turystycznym i przyrodniczym, bardzo trudne jest wskazanie konkretnych obszarów, do których powinna być adresowana specjalna interwencja. Stąd zdecydowano o stworzeniu mechanizmu wsparcia projektów realizowanych w tych dziedzinach. Mechanizm ten opierać się będzie na budowaniu partnerstw na rzecz realizacji wspólnych i kompleksowych projektów m.in. z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, podtrzymywania lokalnych tradycji, turystyki i promocji regionu, budowy ścieżek rowerowych czy rewitalizacji miast i odnowy wsi. Ponadto, w zakresie budowania potencjału regionu, opartego na jego endogenicznych i specyficznych cechach, przewiduje się, iż wsparciem z poziomu regionalnego lub krajowego może zostać objęta aktywność jednostek samorządów terytorialnych lub podmiotów gospodarczych w zakresie działalności wzmacniających przewagi konkurencyjne regionu, w szczególności współpraca w zakresie produkcji lub świadczenia usług odwołujących się do lokalnych tradycji i specyficznych uwarunkowań danego terenu.

Wieża widokowa Bruśnik

7.2. Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla Gminy

W toku prac analitycznych i warsztatowych wskazano – poza obszarami, które wynikają ze strategii regionalnej – dwa obszary tematyczne, wyznaczone w oparciu o lokalne zasoby i potencjały. Jednocześnie nie zdecydowano się wskazywać OSI problemowego. Są to:

- Obszar Strategicznej Interwencji – W kierunku uzdrowiska;
- Obszar Strategicznej Interwencji – Markowy produkt turystyczno-rekreacyjny Pogórza Ciężkowickiego.

OSI na poziomie lokalnym

7.2.1. Charakterystyka obszarów

1. Obszar Strategicznej Interwencji – W kierunku uzdrowiska (potencjał)

W świetle posiadanych zasobów, w tym szczególnie nowego odwiertu i potwierdzonej obecności wody o właściwościach leczniczych, pilne przystąpienie do prac, których finalnym efektem będzie uzyskanie statusu uzdrowiska jest obecnie najważniejszym działaniem samorządu. W ramach celu strategicznego „Tu będzie uzdrowisko” zdefiniowano dwa cele operacyjne: „I.1. Ciężkowice-Zdrój w 2030” oraz „I.2. Znane i wypromowane”. W ramach pierwszego przedstawiono czytelną ścieżkę dojścia do uzyskania statusu miejscowości uzdrowiskowej jeszcze w obecnej dekadzie (przy czym ocenia się, że realny jest rok 2025). W drugim zaplanowano szereg kierunków działań, które mają przyczynić się do wewnętrznej i zewnętrznej promocji idei uzdrowiska w Ciężkowicach – z jednej strony tak aby włączyć lokalną społeczność w proces budowania idei uzdrowiska, a w gruncie rzeczy zachęcić mieszkańców i przedsiębiorców do inwestowania, wspólnie z samorządem, w działania związane z tworzeniem infrastruktury uzdrowiskowej i okołouzdrawiskowej, z drugiej by pozyskiwać inwestorów zewnętrznych, a także wypromować miejscowość i jej walory daleko poza obszar gminy Ciężkowice.

W konsekwencji działania realizowane w ramach „OSI W kierunku uzdrowiska” będą z jednej strony koncentrowały się na przedsięwzięciach formalno-prawnych i organizacyjnych, a z drugiej na przedsięwzięciach inwestycyjnych.

Wśród najważniejszych przedsięwzięć formalno-prawnych i organizacyjnych należy wskazać:

- podjęcie uchwały przez Radę Miejską o przystąpieniu do prac związanych z uzyskaniem przez gminę statusu uzdrowiska lub statusu obszaru ochrony uzdrowiskowej;
- uzyskanie informacji w Ministerstwie Zdrowia (w departamencie odpowiedzialnym za nadzór nad uzdrowiskami), czy istnieją realne przesłanki utworzenia uzdrowiska w gminie (terenowa wizja lokalna specjalisty od spraw uzdrowisk, stwierdzająca posiadanie odpowiednich obszarowo przestrzeni i obowiązujących wskaźników zieleni,

Ważne jest, aby w proces tworzenia uzdrowiska włączyć lokalną społeczność, zachęcić mieszkańców i przedsiębiorców do inwestowania i tworzenia infrastruktury uzdrowiskowej i okołouzdrawiskowej.

umożliwiających utworzenie strefy „A” ochrony uzdrowiskowej oraz innych stref ochronnych);

- zlecenie badań i uzyskanie świadectw od uprawnionych przez Ministra Zdrowia instytutów, potwierdzających właściwości lecznicze kopalin, tj. wody pozyskiwanej z odwiertu „Ignacy”;
- zlecenie badań klimatu leczniczego i uzyskanie świadectwa od uprawnionych przez Ministra Zdrowia instytutów. Badania wykonane w roku 2014 i potwierdzające właściwości lecznicze klimatu będą już nieprzydane na moment starania się o nadanie statusu uzdrowiska (ważność takich badań wynosi 10 lat);
- utworzenie obszaru górniczego i terenu górniczego, a tym samym powołanie zakładu górniczego;
- opracowanie koncepcji funkcjonowania uzdrowiska zrównoważonego działającego w warunkach zmian klimatycznych (geotermia, OZE);
- podjęcie decyzji o utworzeniu zakładu przyrodoleczniczego bądź sanatorium uzdrowiskowego oraz pozyskanie/wskazanie inwestora;
- opracowanie operatu uzdrowiskowego (systemem własnym lub zleconym). Przy czym w Ministerstwie Zdrowia, w departamencie odpowiedzialnym za nadzór nad uzdrowiskami, należy dokonać wstępnego zaopiniowania przebiegu stref ochrony uzdrowiskowej oraz ustalenia kierunków leczniczych dla uzdrowiska w oparciu o świadectwa wód i klimatu;
- powołanie Komisji Uzdrowiskowej w ramach Rady Miejskiej w Ciężkowicach;
- przekazanie Operatu Uzdrowiskowego Ministrowi Zdrowia do zaopiniowania;
- uzyskanie pozytywnej decyzji Ministra Zdrowia o możliwości prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego na obszarze gminy i otrzymaniem statusu uzdrowiska lub obszaru ochrony uzdrowiskowej;
- opracowanie i uchwalenie „Planu zagospodarowania przestrzennego dla strefy „A” ochrony uzdrowiskowej”;
- promocja oferty inwestycyjnej, promocja podejmowania działań w formule partnerstwa publiczno-prywatnego, poszukiwanie inwestorów i kapitału.

Odrębną kwestią w całym okresie prac nad otrzymaniem statusu uzdrowiska musi być prowadzenie szerokiego dialogu z lokalną społecznością i pokazywanie zarówno korzyści wynikających z faktu posiadania statusu uzdrowiska (materialnych i niematerialnych), jak i kosztów czy ograniczeń, które wynikają z faktu bycia miejscowością uzdrowiskową.

Wśród przedsięwzięć inwestycyjnych należy wskazać przede wszystkim:

- uruchomienie co najmniej jednego zakładu przyrodoleczniczego bądź sanatorium uzdrowiskowego;
- doprowadzenie wód leczniczych do zakładów lecznictwa uzdrowiskowego;
- opracowanie i wdrożenie rozwiązań związanych z utylizacją ścieków pokąpielowych;

- rozbudowa infrastruktury komunalnej miejscowości, w tym. m.in. wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej, drogowej, parkingowej itp. jako przygotowanie do zwiększonego ruchu turystów i kuracjuszy;
- dalszy rozwój ogólnodostępnych terenów uzdrowiskowych (m.in. rozbudowa Parku Zdrojowego);
- budowa (w ramach PPP lub przez zewnętrznego inwestora) kompleksu basenów leczniczych w rejonie Parku Zdrojowego.

Działania w ramach „OSI W kierunku uzdrowiska” są w obecnej dekadzie absolutnie kluczowe dla stworzenia zupełnie nowej sytuacji rozwojowej dla gminy Ciężkowice i skierowanie jej na zupełnie nowe tory rozwoju. Nie bez znaczenia jest jednocześnie dla tak zdefiniowanych planów rozwojowych fakt, iż turystyka uzdrowiskowa jest jedną z wiodących gałęzi małopolskiego przemysłu czasu wolnego. Małopolska to, obok Dolnego Śląska, drugi wiodący region w Polsce z ofertą uzdrowiskową o uznanej tradycji i bogatej historii. Są to w większości historyczne kurorty, będące znakiem rozpoznawczym regionu, często o zabytkowej architekturze oraz doskonałym położeniu ze względu na walory klimatyczne, przyrodnicze i turystyczne. Stąd w „Strategii Rozwoju Województwa MAŁOPOLSKA 2030” jednym z OSI regionalnych jest Obszar Strategicznej Interwencji UZDROWISKA. Do miejscowości o takim statusie – z racji ich wyjątkowych walorów i specyfiki regionu – w sposób szczególny będą kierowane interwencje finansowane zarówno ze źródeł unijnych, jak i krajowych. Jest to tym ważniejsze, że w miejscowościach tych równolegle z działalnością uzdrowiskową rozwija się sektor turystyczny. Co jest dodatkową determinantą rozwoju. Nie bez znaczenia dla potrzeby rozwoju oferty uzdrowiskowej jest też fakt starzenie się społeczeństwa i rosnącego – w najbliższych latach – popytu na usługi zdrowotne.

Działania w ramach „OSI W kierunku uzdrowiska” są w obecnej dekadzie absolutnie kluczowe dla stworzenia zupełnie nowej sytuacji rozwojowej dla gminy Ciężkowice i skierowania jej na zupełnie nowe tory rozwoju.

Rynek – panorama

2. Obszar Strategicznej Interwencji – Markowy produkt turystyczno-rekreacyjny Pogórza Ciężkowickiego (potencjał)

Pogórze Ciężkowickie to piękny, cenny pod względem przyrodniczym i niezwykle pod względem kulturowym obszar. Zaś Gmina Ciężkowice zarówno poprzez tożsamość swojej nazwy z krainą geograficzną, jak i zainicjowanie przed laty wspólnego produktu turystycznego pod nazwą „Źródlany Szlak” pretenduje do roli lidera rozwoju turystyczno-rekreacyjnego tego obszaru i generowania tutaj markowego produktu związanego z atutami i zasobami gminy i obszaru.

Na terenie gminy znajduje się najbardziej rozpoznawalny element Pogórza jakim jest rezerwat Skamieniałe Miasto. Przez teren gminy przepływa malownicza rzeka Biała. To tutaj wykreowano identyfikowane – w skali dalece ponadlokalnej – produkty turystyczne takie jak chociażby Park Zdrojowy, a kolejne – które przyciągną rzesze turystów i gości zostaną oddane do użytku w roku 2023 (Małopolskie Centrum Edukacji Ekologicznej i ścieżka w koronach drzew). To wreszcie tutaj rozpoczęto intensywne działania zmierzające do utworzenia – jeszcze przed końcem dekady – kolejnego na mapie polskich uzdrowisk – miejsca, w którym kuracjusze będą mogli podreperować swoje zdrowie w takich specjalnościach medycznych jak choroby kardiologiczne, choroby górnych dróg oddechowych, choroby narządów ruchu, zaburzenia neurologiczne czy zaburzenia przemiany materii.

Działania w ramach „OSI Markowy produkt turystyczno-rekreacyjny Pogórza Ciężkowickiego” bezpośrednio wynikają z jednej strony z przedstawionych powyżej zasobów i produktów, z drugiej w sposób bezpośredni wywodzą się i nawiązują do działań zapoczątkowanych w roku 2014 przez partnerstwo gmin Pogórza Ciężkowickiego w ramach projektu „Zagospodarowanie turystyczno-edukacyjne Pogórza Ciężkowickiego z elementami ochrony przyrody”. Ideą OSI turystycznego w Gminie Ciężkowice jest – na bazie już zrealizowanych przedsięwzięć i podjętych działań oraz w oparciu o planowane aktywności – stworzenie markowego produktu turystycznego, który z jednej strony jeszcze mocniej wyróżni i zwiększy rozpoznawalność Gminy Ciężkowice na turystyczno-rekreacyjnej mapie Polski, z drugiej stanie się kołem zamachowym do podejmowania zbieżnych działań przez inne gminy na obszarze Pogórza Ciężkowickiego.

Rozwój Uzdrowiska Ciężkowice będzie uzupełniany rozbudową oferty dla różnych grup odbiorców – w tym turystów i osób odwiedzających gminę w celach rekreacyjnych, edukacyjnych czy kulturalnych. Istotne jest, aby działania związane z tworzeniem produktu turystycznego były spójne i możliwe do „powiązania” pod jedną wspólną, czytelnie zdefiniowaną marką turystyczną. Marką turystyczną rozumianą jako efekt procesu jakościowego zarządzania obszarem gminy, która wykorzystuje posiadany kapitał i aktywa do tworzenia wiarygodnej obietnicy i doświadczenia (oferty turystycznej) oraz spójnego jej komunikowania,

Markowy produkt turystyczny „Źródlany Szlak” wyróżnia i zwiększa rozpoznawalność Gminy Ciężkowice na turystyczno-rekreacyjnej mapie Polski.

celem komercjalizacji, łatwo identyfikowalnej, wyróżniającej ją od obszarów konkurencyjnych. Mówiąc inaczej – celem działań w ramach OSI „turystycznego” – jest wykreowanie kompleksowego, o wysokiej jakości i rozpoznawalnego produktu turystycznego na obszarze gminy Ciężkowice.

Wśród działań w ramach „OSI Markowy produkt turystyczno-rekreacyjny Pogórza Ciężkowickiego” należy wskazać szereg przedsięwzięć o charakterze organizacyjnym, a także inwestycyjnym, które złożą się na wykreowanie rozpoznawalnej i zachęcającej do odwiedzenia Ciężkowic i Pogórza Ciężkowickiego marki. Wśród działań organizacyjnych należy wskazać:

- redefiniowanie założeń koncepcji „Źródlanego Szlaku” i dostosowanie jej do nowej rzeczywistości i już wykonanych przedsięwzięć po 10 latach od zafunkcjonowania koncepcji (w tym potwierdzenie prymatu „wody” i odwołań do metody Kneippa jako elementu konstytutywnego dla marki);
- odnowienie współpracy z innymi partnerami projektu „Źródlanego Szlaku” i podjęcie próby budowania wzajemnie uzupełniającej się oferty produktowej pod wspólnym szyldem;
- wskazanie podmiotu (struktury), która w sposób kompleksowy odpowiedzialna będzie za zarządzanie tworzoną marką;
- wypracowanie – wspólnie z zainteresowanymi podmiotami (samorządem, instytucjami zaangażowanymi w rozwijanie produktu, operatorami przedsięwzięć turystycznych i uzdrowiskowych, zainteresowanymi organizacjami pozarządowymi i mieszkańcami) koncepcji rozwoju i promocji marki;

Koło Gospodyń Wiejskich Bogoniowice

- opracowanie – na bazie systemu identyfikacji wizualnej „Źródlanego Szlaku” – nowego systemu identyfikacji wizualnej dla produktu i całej gminy;
- opracowanie strategii rozwoju marki i produktu turystycznego Ciężkowic;
- opracowanie i wdrożenie systemu certyfikacji markowego produktu turystycznego „Źródlanego Szlaku” (Certyfikat dla obiektów i usług turystycznych „W sercu Pogorza” oraz produktów żywnościowych „Z serca Pogorza”);
- opracowanie i wdrożenie nowych narzędzi promocji i informacji instytucji, przedsiębiorstw i osób zaangażowanych w rozwijanie marki (strona internetowa, wspólny kalendarz imprez i wydarzeń na „Źródlanym Szlaku”, system rezerwacji miejsc noclegowych, system zamawiania usług i produktów itp.);
- współpraca z obecnymi i przyszłymi operatorami bazy turystycznej, noclegowej i gastronomicznej a także rolnikami nad uwspólnianiem oferty (np. w oparciu o założenia metody Kneippa) oraz wzajemną kooperację w zakresie oferowania ciekawej, jednolitej i na najwyższym poziomie oferty turystyczno-rekreacyjnej;
- organizacja cyklicznych wydarzeń, które utrwalać markę gminy m.in. Międzynarodowy Festiwal Wikliny, Pogórzański Jarmark Artystów i Rękodzielników, Regionalny Przegląd Grup Kolędniczych o „Diamentową Kobylkę”, Klasyczne Ciężkowice – Złot Pojazdów Zabytkowych;
- organizacja nowych wydarzeń wpisujących się w profil uzdrowiskowy np. Pogórzański Festiwal Zdrowia, Pogórze na talerzu, Żyj eko;
- promocja tworzenia gospodarstw agroturystycznych na terenie gminy;
- wspieranie i promowanie produkcji i hodowli rodzimych gatunków zwierząt, drzew i krzewów, a także rozwijanie zielarstwa, pszczelarstwa i uprawy winorośli jako elementów dostarczających lokalny produkt żywnościowy dla gości (turystów i kuracjuszy) odwiedzających gminę Ciężkowice.

Z kolei w odniesieniu do przedsięwzięć inwestycyjnych należy wskazać w pierwszej kolejności te, które powinny być podjęte wspólnie z innymi samorządami czy instytucjami i które wpisują się w szersze działania na obszarze Pogorza Ciężkowickiego, a w dalszej części te działania, które skupiają się już bezpośrednio dotyczą wyłącznie terenu gminy.

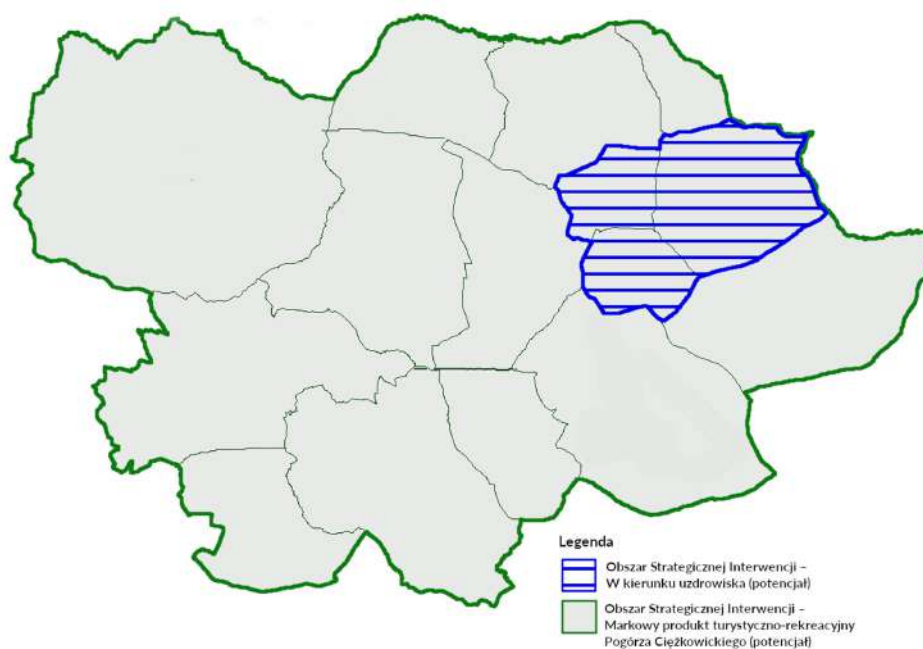
Wśród pierwszej grupy działań należy wskazać:

- budowę na terenie gminy Ciężkowice trasy rowerowej Velo Biała, która połączy ze sobą Izby, Stróże, Bobową, Ciężkowice i Tarnów oraz skomunikuje trasę z istniejącą trasą Velo Dunajec;
- budowę fragmentów trasy rowerowej „Pętla Źródlanego Szlaku” jako elementu pętli przebiegającej docelowo przez gminy: Ciężkowice, Rzepiennik Strzyżewski, Pleśna i Gromnik.

Wśród drugiej grupy przedsięwzięć należy wskazać:

- budowę skalnej baszty – geologicznej ekspozycji edukacyjnej wraz z wieżą widokową i ścianką wspinaczkową;
- przygotowanie i uzbrojenie terenu pod rozwój usług turystycznych;
- zagospodarowanie brzegów rzeki Białej pod funkcje rekreacyjne;
- rozwój działalności gastronomiczno-usługowej na płycie Rynku i wzdłuż wszystkich pierzei Rynku oraz organizacja targu produktów lokalnych w oparciu o mobilne stanowiska handlowe;
- rewitalizacja cmentarzy z I wojny światowej, jako istotnego elementu dziedzictwa i produktu turystycznego w postaci Szlaku I wojny światowej;
- rozwój pozostałych ścieżek rowerowych, szlaków pieszych i konnych na terenie Gminy;
- utworzenie Ciężkowickiego Szlaku Nietoperzy (na wzór wrocławskiego szlaku krasnali).

Rysunek 18. Mapa Obszarów Strategicznej Interwencji Gminy Ciężkowice

Źródło: Opracowanie własne

8

System realizacji „Strategii”, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Wdrażanie „Strategii Rozwoju Gminy Ciężkowice do roku 2030” należy rozpatrywać na trzech poziomach:

- merytorycznym,
- organizacyjnym,
- społecznym.

Rekomendacje wdrożeniowe zawierają propozycje działań, których podjęcie może ułatwić wdrożenie zapisów „Strategii” oraz umożliwić ich stałe monitorowanie i dostosowywanie do zmieniających się warunków otoczenia społeczno-gospodarczego.

8.1. Poziom merytoryczny

Poziom merytoryczny obejmuje strategię oraz narzędzia zarządzania strategicznego gminą. Na poziomie merytorycznym powinno uwzględniać się skoordynowanie zapisów planu strategicznego z innymi dokumentami i działaniami podejmowanymi w gminie. Do dokumentów wykonawczych realizujących „Strategię” zaliczyć należy projekty i inicjatywy rozwojowe, polityki sektorowe i programy operacyjne. Polityki sektorowe to dokumenty dotyczące wybranej dziedziny funkcjonowania gminy, integrujące strategię z zarządzaniem operacyjnym oraz wyznaczające standardy realizacji usług publicznych dotyczących m.in.: edukacji, kultury, zdrowia, ochrony środowiska, rozwoju przedsiębiorczości, rozwoju produktu turystycznego itp.

Projekty i inicjatywy rozwojowe to jednorazowe, niepowtarzalne, złożone przedsięwzięcia podejmowane w celu wytworzenia unikalnego produktu, dostarczenia unikalnej usługi lub uzyskania unikalnego rezultatu, realizowane przez powołany do tego celu zespół projektowy. Programy operacyjne to dokumenty sektorowe o charakterze wykonawczym, przygotowywane w trybie wynikającym wprost z odrębnych ustaw m.in. Gminnego Programu Rewitalizacji. Dokumenty wykonawcze, poprzez które wdrażana będzie „Strategia” muszą zachowywać spójność ze „Strategią”, co najmniej na poziomie:

- wniosków z diagnozy,
- celów strategicznych,
- kierunków działania,
- oczekiwanych efektów,
- ram i źródeł finansowania.

Wśród podstawowych narzędzi, które powinny wspierać realizację „Strategii” należy wskazać średniookresowy program zarządzania Gminą, który obejmuje swym zasięgiem okres 3–5 lat. Warto rozważyć opracowanie takiego planu, który powinien stanowić dla władz lokalnych narzędzie podejmowania decyzji w kluczowych sferach działalności samorządu gminnego oraz umożliwiać dostosowanie stylu zarządzania gminą do stale zmieniających się warunków otoczenia.

**średniookresowy
program
zarządzania Gminą**

W przypadku „Strategii Rozwoju Gminy Ciężkowice do roku 2030” zaleca się rozważenie opracowania „Programu operacyjnego na lata 2023–2026”, który powinien zostać sporządzony w układzie celów „Strategii”. Jego przegląd i aktualizacja powinna następować corocznie, jako wstępny etap opracowywania budżetu WPF na kolejne lata. W roku 2026 powinien zostać opracowany nowy „Program operacyjny na lata 2027–2030”, chyba że władze samorządowe Ciężkowic podejmą decyzję o kroczącej (tj. rok po roku) aktualizacji „Programu operacyjnego”. Bez względu na przyjętą koncepcję zarządzania średniookresowego w oparciu o plany operacyjne, w połowie okresu wdrażania obecnej strategii tj. w roku 2026 należy dokonać ewaluacji okresowa całej „Strategii” (*mid-term*), której celem powinno być zbadanie trafności zaplanowanych kierunków działań oraz przybliżonych efektów realizowanych przedsięwzięć, a także wpływu tych efektów na osiąganie zakładanych celów. Nie zwalnia to rzecz jasna władz samorządowych w systematycznym analizowaniu i w miarę potrzeby aktualizowaniu dokumentu, chociażby w oparciu o coroczne przeglądy towarzyszące opracowaniu „Raportu o stanie gminy”.

Wieloletnia Prognoza Finansowa

Skuteczna i efektywna realizacja zamierzeń zawartych w dokumentach strategicznych, zawierających perspektywiczne ustalenia, wymaga zapewnienia odpowiednich środków pieniężnych na ich realizację. Instrumentem wieloletniego planowania finansowego w gminie Ciężkowice jest Wieloletnia Prognoza Finansowa (WPF), w odniesieniu do której zarówno inicjatywa sporządzenia projektu uchwały w sprawie WPF, jak i jej zmiany należą wyłącznie do kompetencji Burmistrza Miasta. WPF obejmuje prognozę m.in. takich parametrów budżetowych jednostki samorządu terytorialnego, jak:

- dochody bieżące oraz wydatki bieżące budżetu,
- dochody majątkowe oraz wydatki majątkowe budżetu,
- wynik budżetu wraz ze wskazaniem przeznaczenia nadwyżki albo sposobu sfinansowania deficytu,
- przychody i rozchody budżetu, z uwzględnieniem długu zaciągniętego oraz planowanego do zaciągnięcia.

Obligatoryjnym elementem WPF jest również kwota długu jednostki samorządu terytorialnego wraz ze wskazaniem sposobu sfinansowania jego spłaty, fakultatywnym zaś upoważnienie dla organu wykonawczego do zaciągania zobowiązań. Ustawodawca nakazuje ponadto, aby część składową WPF stanowiły objaśnienia przyjętych wartości. WPF obejmuje okres roku budżetowego oraz co najmniej trzech kolejnych lat. Prognozę kwoty długu sporządza się na okres, na który zaciągnięto oraz planuje się zaciągnąć zobowiązania.

strategie branżowe

Kolejny ważny element procesu zarządzania strategicznego, który powinien powstać w następstwie opracowania niniejszego dokumentu, to strategie branżowe, będące rozwinięciem strategii rozwoju gminy, np. strategia oświatowa, strategia rozwoju produktu turystycznego, strategia promocji Ciężkowic wraz z koncepcją promocji marki, strategia rozwoju

lokalnego produktu żywnościowego i jego dystrybucji, lokalny program rozwoju przedsiębiorczości, program rozwoju dziedzictwa kulturowego i kultury, program ochrony powietrza, program rozwoju elektromobilności. Część z nich jest opracowana, część wymaga aktualizacji, w przypadku kilku kolejnych warto rozważyć ich przygotowanie. Nieco inny charakter będzie miał inny dokument, który w najbliższym czasie powinien zostać opracowany, ale też będzie on wyznaczał ramy rozwojowe gminy – mowa oczywiście o operacie uzdrowiskowym, niezbędnym w procesie starania się o uzyskanie statusu uzdrowiska.

Są to dokumenty, które ukierunkowane na bardzo konkretne zagadnienia, mogą wspomóc politykę rozwojową gminy w danej branży czy dziedzinie, a także są wyrazem nadania określonych priorytetów poszczególnym politykom wdrażanym przez samorząd.

W narzędziach polityki rozwoju pojawi się niebawem nowy instrument, jakim będzie Strategia ZIT Aglomeracji Tarnowskiej – będzie to dokument, który zostanie przygotowany już po opracowaniu „Strategii Rozwoju Gminy Ciężkowice do roku 2030”, który winien uzgodnić i opisać wspólne uzgodnione cele rozwojowe i strategiczne kierunki interwencji gmin tworzących obszar funkcjonalny, ściśle ze sobą współpracujących, dając tym samym wyraz partnerskich relacji gmin tworzących obszar funkcjonalny, a także wskazywać priorytety rozwojowe obszaru. „Strategia” ta winna stanowić podstawę realizacji różnorodnych działań o charakterze inwestycyjnym oraz nieinwestycyjnym, nakierowanych na realizację celów strategicznych obszaru funkcjonalnego wokół Tarnowa wraz z jego ośrodkiem rdzeniowym w ramach tzw. instrumentów terytorialnych (ZIT). Dokument ten stanie się podstawą do pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania strategicznych projektów rozwojowych przekraczających obszar jednej gminy, w tym w szczególności projektów z zakresu dostępności komunikacyjnej, ochrony środowiska, w tym powietrza, tworzenia warunków do rozwoju gospodarczego, być może ochrony i profilaktyki zdrowotnej, a także turystyki, dziedzictwa kulturowego i kultury. Projekty te powinny charakteryzować się dużym poziomem wewnętrznego zintegrowania oraz mieć wymiar partnerski. W tym znaczeniu, przez projekt zintegrowany, należy rozumieć projekt kompleksowo rozwiązujący szerszy zakres problemów, wykorzystujący szerszy zakres potencjałów, odpowiadający na potrzeby różnych grup beneficjentów końcowych, łączący różne działania (np. inwestycyjne, edukacyjne, organizacyjne itd.). Z kolei przez projekt partnerski należy rozumieć projekt realizowany wspólnie przez wszystkich lub część samorządów wchodzących w skład ZITu Tarnowa, jako jeden duży projekt lub odrębne podprojekty tworzące jednak funkcjonalną całość i generujące wspólny rezultat.

Szczegółowe wytyczne w zakresie poszczególnych dokumentów wykonawczych realizowanych przez Gminę Ciężkowice przedstawiono w poniższej tabeli.

**Strategia ZIT
Aglomeracji Tarnowskiej**

Tabela 16. Szczegółowe wytyczne w zakresie poszczególnym dokumentów wykonawczych realizowanych przez Gminę Ciężkowice

Rodzaj dokumentu	Dokument gminny	Uchwała	Wytyczne wynikające z działań planu operacyjnego
Obszar tematyczny: PLANOWANIE I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE			
Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Ciężkowice	Uchwała nr VIII/56/03/ Rady Miejskiej w Ciężkowicach z dnia 27 czerwca 2003 r.	Dokument blisko dwudziestoletni, wymagający pilnego zastąpienia go dokumentem odzwierciedlającym zmiany, które zaszły w ostatnich dwóch dekadach i przygotowujący Gminę do zupełnie nowych wyzwań, związanych z prowadzoną polityką rozwojową. Rada Miejska w Ciężkowicach co prawda przyjęła 17 lipca 2019 roku uchwałę w sprawie przystąpienia do sporządzenia „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Ciężkowice w pełnych granicach administracyjnych gminy, oznaczonych na załączniku graficznym do Uchwały”, niemniej jednak prace zawieszono w oczekiwaniu na nowe wytyczne w zakresie opracowania „Planów ogólnych gminy” tj. dokumentu, który po roku 2026 będzie obligatoryjny i zastąpi „stare” studium. Szczególnie w kontekście starania się o status uzdrowiska zaleca się szybkie przystąpienie do opracowania planu, tak aby gmina była gotowa do nowych wyzwań, także w zakresie uwarunkowań planistycznych. Zaleca się zwrócić szczególną uwagę w ramach nowego opracowania na następujące kwestie: • integrację planu ogólnego z nową strategią rozwoju, • przygotowanie planistyczne gminy do starania się o status uzdrowiska (ustalenie granic ochrony stref uzdrowiskowych), • poprawę ładu przestrzennego, • ochronę obszarów o wysokich walorach przyrodniczych, • rozwój systemów komunikacyjnych, • rozwój systemów infrastruktury technicznej. Ponadto wdrażając ustalenie nowej polityki przestrzennej zawartej w „Studium”, należy pamiętać (dotyczy to zarówno władz jednostki samorządowej, jak i mieszkańców oraz inwestorów), że przestrzeń gminy jest zasobem, a nie surowcem. W konsekwencji – jak każdy zasób jest on zbiorem skończonym – im bliżej ich wyczerpania, tym cena za dostęp będzie większa.
Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego	Brak	Brak	Gmina nie dysponuje żadnym planem miejscowym. Niezwłocznie po opracowaniu założeń nowego „Planu ogólnego gminy” należy przystąpić do opracowania planów miejscowych, przy czym w pierwszej kolejności dla obszarów o wysokich walorach turystycznych i uzdrowiskowych, tak aby zachować maksymalne władztwo nad zasobami terenowymi gminy.

Rodzaj dokumentu	Dokument gminny	Uchwała	Wytyczne wynikające z działań planu operacyjnego
Obszar tematyczny: ENERGETYKA			
Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe	Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Ciężkowice	Uchwała nr XIII/194/12 Rady Miejskiej w Ciężkowicach z dnia 27 grudnia 2012 r.	Dokument nieaktualny i nieadekwatny, zarówno dla obecnej sytuacji rozwojowej gminy, jak i wyzwań związanych z polityką klimatyczną oraz kryzysem energetycznym. Należy rozważyć aktualizację planu i dostosowanie go do rozstrzygnięć wynikających z niniejszej „Strategii”.

Obszar tematyczny: GOSPODARKA KOMUNALNA			
Wieloletnie plany gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy	Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Ciężkowic na lata 2021–2026	Uchwała nr XXV/227/21 Rady Miejskiej w Ciężkowicach z dnia 3 marca 2021 r. (uchylona), a następnie uchwała nr XXXVII/331/21 z dnia 29 grudnia 2021 r.	Dokument aktualny. Dokument w zasadniczej części poświęcony zasadom finansowania polityki czynszowej oraz racjonalizacji gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Ciężkowice. Brak w dokumencie części rozwojowej związanej z prowadzeniem świadomej polityki zwiększania zasobu mieszkaniowego gminy czy to poprzez nawiązywanie kontaktów z instytucjami wspierającymi budownictwo mieszkaniowe (np. inicjatywy wdrażane przez Krajowy Zasób Nieruchomości), czy realizację projektów wynikających m.in. z ustawy „Lokal za grunt”, Społeczne Inicjatywy Mieszkaniowe, Mieszkanie dla rozwoju, czy prowadzeniem aktywnej polityki w zakresie powiększania zasobu komunalnego. Do rozważenia uzupełnienie programu o powyższe aspekty w czasie opracowywania nowego dokumentu w roku 2025.
Wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych	Wieloletni plan rozwoju modernizacji urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych będących w posiadaniu Spółki Komunalnej „Dorzecze Białej” Sp. z o.o. w Tuchowie na lata 2021–2024	Uchwała nr XXIII/200/20 Rady Miejskiej w Ciężkowicach z dnia 29 grudnia 2020 r.	Dokument aktualny. Program w wyznaczonej perspektywie przewiduje szereg inwestycji wodno-kanalizacyjnych na terenie gminy, w tym m.in.: w Ciężkowicach, Zborowicach, Jastrzębi, Kaśnej Górnej, Bogoniowicach. Po roku 2024, w trakcie aktualizacji planu należy ująć kolejne inwestycje liniowe, wynikające z zapisów celu operacyjnego V.3. „Dobrej jakości usługi komunalne są dostępne dla wszystkich mieszkańców gminy”.

Obszar tematyczny: TRANSPORT			
Strategia rozwoju elektromobilności	Nie opracowano. Dokument opcjonalny.	–	Z uwagi na postępujące zmiany klimatyczne oraz rozwój elektromobilności warto rozważyć opracowanie ramowego planu związanego z rozwojem elektromobilności na terenie Gminy Ciężkowice (ewentualnie w połączeniu z opracowaniem Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej, co byłoby istotne w kontekście starania się o status uzdrowiska).
Plany rozwoju sieci drogowej wraz planami finansowania w zakresie dróg gminnych	Nie opracowano. Dokument opcjonalny.	–	Opcjonalne opracowanie planu dotyczącego modernizacji najważniejszych ciągów komunikacyjnych oraz tworzącego podstawy pod rozwój transportu zbiorowego, elektromobilności i alternatywnych form komunikacji, m.in. ciągów pieszo-rowerowych.

Obszar tematyczny: ZARZĄDZANIE KRYZYSOWE			
Gminny plan zarządzania kryzysowego	Plan Zarządzania Kryzysowego Gminy Ciężkowice	Zarządzenie Burmistrza Gminy z dnia 7 listopada 2022 r.	Plan aktualny, uzgodniony przez Starostę Tarnowskiego.

Rodzaj dokumentu	Dokument gminny	Uchwała	Wytyczne wynikające z działań planu operacyjnego
Obszar tematyczny: OCHRONA ŚRODOWISKA I ADAPTACJA DO ZMIAN KLIMATU			
Gminny program ochrony środowiska	Program Ochrony Środowiska dla Gminy Ciężkowice na lata 2020–2025 z perspektywą do roku 2028	Uchwała Nr XLV/398/22 Rady Miejskiej w Ciężkowicach z dnia 31 sierpnia 2022 r.	Dokument aktualny. Skupiający się głównie na opisie stanu. Część wdrożeniowa na dużym poziomie ogólności. Warto przy najbliższej aktualizacji wziąć pod uwagę cele operacyjne i kierunki działań zdefiniowane w celu strategicznym „Tu doświadczysz czystej natury”, w tym w szczególności cel operacyjny V.2. „Czyste i zadbane środowisko wizytówką Gminy Ciężkowice”, a także cele związane z rozwojem uzdrowiska i produktu turystycznego, które mocno bazują na wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych i lokalnych zasobach związanych ze środowiskiem naturalnym.
Plan gospodarki niskoemisyjnej	Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Ciężkowice na lata 2016–2020	Uchwała nr XXII/169/16 Rady Miejskiej w Ciężkowicach z dnia 29 grudnia 2016 r.	Dokument nieaktualny. Szczególnie istotne jest opracowanie i wdrożenie nowego, ambitnego planu w kontekście starania się gminy o status uzdrowiska. Nowy plan powinien być także odpowiedzią Gminy na obecne wyzwania klimatyczne.
Plan zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe	Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Ciężkowice wraz z aktualizacją na okres 2016–2030	Uchwała nr XIII/194/12 Rady Miejskiej w Ciężkowicach z dnia 27 grudnia 2012 r. Aktualizacja nie podlegała ponownemu uchwaleniu przez Radę Miejską	Program aktualny. W związku z nowymi wyzwaniami środowiskowymi (ubieganie się o status uzdrowisk), postępem technologicznym oraz aktualną sytuacją energetyczną kraju zaleca się jego przegląd i dokonanie ewentualnej aktualizacji wskazanych w roku 2016 kierunków działań.
Program usuwania azbestu	Program usuwania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Ciężkowice	Uchwała nr XI/124/08 Rady Miejskiej W Ciężkowicach z dnia 27 marca 2008 r.	Program aktualny (przygotowany do roku 2032), zgodny zapisami „Strategii” i je uszczegóławiający. Ponadto Gmina wdrażała programy związane z usuwaniem azbestu w oparciu o zarządzenie w sprawie wprowadzenia regulaminu usuwania azbestu z terenu Gmin Ryglce, Ciężkowice, Gromnik, Rzepiennik Strzyżewski w ramach projektu pn. „Proekologiczne Przedsięwzięcie Gmin partnerskich Ryglce, Gromnik, Ciężkowice oraz Rzepiennik Strzyżewski w zakresie usuwania materiałów azbestowych w regionie” dofinansowany z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na 2014–2020. W związku z długim okresem na jaki opracowano „Program usuwania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Ciężkowice” warto dokonać inwentaryzacji obiektów zawierających azbest i w zależności od skali problemu, podjąć adekwatne działania, w tym planistyczne.
Program małej retencji	Nie opracowano. Dokument opcjonalny.	–	Odniesienia do kwestii związanych z małą retencją znajdują się w „Programie ochrony środowiska dla Gminy Ciężkowice na lata 2016–2019 z perspektywą do roku 2023”. Program rekomendowany do sporządzenia z uwagi na zmiany klimatu, ograniczoną dostępność własnych ujęć wody w gminie, dostępność środków zewnętrznych na inwestycje retencyjne oraz możliwość wykorzystania jako instrument wzbogacania bioróżnorodności np. poprzez działania retencyjne na obszarach nieużytków. „Strategia” uwzględnia retencję w ramach celu operacyjnym IV.7. „Mieszkańcy Gminy czują się bezpiecznie”.

Rodzaj dokumentu	Dokument gminny	Uchwała	Wytyczne wynikające z działań planu operacyjnego
Obszar tematyczny: OCHRONA I OPIEKA NAD ZABYTKAMI ORAZ ZARZĄDZANIE DZIEDZICTWEM			
Gminny program opieki nad zabytkami	Program opieki nad zabytkami na lata 2021–2025	Uchwała nr XXXVI/320/21 Rady Miejskiej w Ciężkowicach z dnia 1 grudnia 2021 r.	Dokument aktualny. Charakter dokumentu raczej ramowy. Założenia dokumentu wdrażane na bieżąco.

Obszar tematyczny: POLITYKA SPOŁECZNA			
Gminna strategia rozwiązywania problemów społecznych	Strategia rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Ciężkowice na lata 2021–2027	Uchwałą nr XXXV/311/21 Rady Miejskiej w Ciężkowicach z dnia 27 października 2021 r.	Dokument aktualny.
Gminny program rewitalizacji	Gminny Program Rewitalizacji Gminy Ciężkowice na lata 2016–2023	Uchwała nr XXV/198/2017 Rady Miejskiej w Ciężkowicach z dnia 30 marca 2017 r.	Kończy się czas obowiązywania dokumentu. Po przeprowadzeniu ewaluacji obecnego dokumentu oraz ponownej delimitacji obszaru objętego kryzysem – w zależności od wyników ewaluacji należy dokonać aktualizacji GPR, opracować nowy dokument lub w przypadku rozwiązania większości problemów społeczno-gospodarczo-przestrzennych na terenie gminy rozważyć zaniechanie jego ponownego opracowania, ustalając istotne z punktu widzenia kwestie społeczno-ekonomiczne w innych, właściwych dokumentach planistycznych.
Gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie	Gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie w Gminie Ciężkowice na lata 2021–2027	Uchwała nr XXVIII/244/21 Rady Miejskiej w Ciężkowicach z dnia 10 maja 2021 r. zmieniona uchwałą nr XXXVII/329/21 z dnia 29 grudnia 2021 r.	Dokument aktualny. Zarówno diagnoza sytuacji, jak i zaproponowane rozwiązania mają charakter uniwersalny, bez istotnego zgłębienia rzeczywistej problematyki występującej na terenie Gminy Ciężkowice. W czasie ewentualnej aktualizacji lub sporządzania nowego dokumentu należy wziąć pod uwagę szereg zapisów zawartych w celu operacyjnym IV.2. „Wysokiej jakości usługi zdrowotne i społeczne dopasowane do indywidualnych potrzeb” oraz IV.7. „Mieszkańcy Gminy czują się bezpiecznie”.
Gminny program wspierania rodziny	Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Ciężkowice na lata 2019–2021	Uchwała nr I/15/18 Rady Miejskiej w Ciężkowicach z dnia 6 grudnia 2018 r.	Program aktualizowany w cyklach trzyletnich. Program zgodny z zapisami dokumentu, uszczegóławia przedsięwzięcia zapisane m.in. w kierunku działań IV.2. „Wysokiej jakości usługi zdrowotne i społeczne dopasowane do indywidualnych potrzeb”.
Gminny program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz Gminny program przeciwdziałania narkomanii	Gminny program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii na 2021 rok	Uchwała nr XXIII/208/20 Rady Miejskiej w Ciężkowicach z dnia 29 grudnia 2020 r. zmieniona uchwałą nr XXXII/286/21 Rady Miejskiej w Ciężkowicach z dnia 30 lipca 2021 r. oraz uchwałą nr XXXIII/291/21 z 15 września 2021 r.	Program aktualizowany corocznie. Dokument koreluje z zapisami w ramach kierunków działań zapisanych m.in. w celach operacyjnych IV.2. „Wysokiej jakości usługi zdrowotne i społeczne dopasowane do indywidualnych potrzeb” oraz IV.3. „Mieszkańcy chętnie spędzają czas wolny w gminie Ciężkowice”.
Program opieki nad zwierzętami	Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie gminy Ciężkowice w 2021 r.	Uchwała nr XXV/230/21 Rady Miejskiej w Ciężkowicach z dnia 3 marca 2021.	Program aktualny, przyjmowany corocznie. Jego celem jest ograniczenie zjawiska bezdomności zwierząt domowych oraz zapewnienie właściwej opieki bezdomnym zwierzętom domowym i gospodarskim oraz wolno żyjącym kotom, przebywającym na terenie gminy Ciężkowice w 2021 roku.

Rodzaj dokumentu	Dokument gminny	Uchwała	Wytyczne wynikające z działań planu operacyjnego
Obszar tematyczny: ROZWÓJ LOKALNY			
Program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3. Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie	Program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na 2021 rok	Uchwała Rady Miejskiej w Ciężkowicach nr XXII/190/20 z dnia 30 listopada 2020 r.	Program przyjmowany corocznie. Rekomenduje się opracowanie programu wieloletniej współpracy z organizacjami pozarządowymi. Rekomenduje się, aby obszary współpracy finansowej i niefinansowej uwzględniały szczególnie te pola, które „Strategia” uznaje za kluczowe oraz gdzie samorząd nie ma możliwości pełnego zaspokojenia potrzeb społecznych lub gdzie aktywność organizacji może istotnie podnieść poziom usług społecznych dostarczanych społeczności lokalnej, np. w ramach polityki społecznej. Program wieloletni pozwala na wdrożenie umów wieloletnich z organizacjami. Szczegóły postępowania w zakresie tych elementów szczegółowo opisano w kierunkach działania zdefiniowanych w ramach celu operacyjnego IV.5. „Zaangażowana wspólnota lokalna włączona w działania gminy”.
Programy odnowy miejscowości	Nie opracowano	–	Nie ma obecnie wymogu opracowania takich programów, są one opcjonalne. W uzasadnionych przypadkach warto rozważyć jednak opracowanie programu jako wyraz szczególnego zainteresowania konkretnym obszarem np. wtedy, gdy na terenie tej miejscowości wyznacza się obszar strategicznej interwencji, a także tam, gdzie centra lokalne i miejsca integracji nie występują lub wymagają modernizacji oraz wtedy, kiedy opracowanie takiego planu jest oddolną inicjatywą mieszkańców, jako wyraz zainteresowania rozwojem własnej miejscowości.

Obszar tematyczny: OŚWIATA			
Plan sieci publicznych szkół podstawowych prowadzonych przez gminę	Uchwała w sprawie ustalenia sieci publicznych szkół podstawowych mających swą siedzibę na obszarze Gminy Ciężkowice	Uchwała nr XXVIII/251/21 Rady Miejskiej w Ciężkowicach z dnia 10 maja 2021 r.	Dokument aktualny. Przedstawia sieć szkół i granice obwodów szkolnych. „Plan” nie przewiduje restrukturyzacji sieci szkół.
Program wspierania edukacji dzieci uzdolnionych	Gminny program wspierania edukacji uzdolnionych dzieci i młodzieży pobierających naukę w szkołach publicznych i niepublicznych na terenie Gminy Ciężkowice	Uchwała nr XXVIII/253/21 Rady Miejskiej w Ciężkowicach z dnia 10 maja 2021 r.	Program aktualny. Określa zasady wspierania uczniów szczególnie uzdolnionych z terenu Gminy Ciężkowice.

Obszar tematyczny: FINANSE PUBLICZNE			
Wieloletnia prognoza finansowa	Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Ciężkowice na lata 2022–2037	Uchwała nr XLII/370/22 Rady Miejskiej w Ciężkowicach z dnia 25 maja 2022 r. w sprawie zmiany uchwały nr XXXVII/327/21 Rady Miejskiej w Ciężkowicach z dnia 29 grudnia 2021 r. w sprawie uchwalenia Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Ciężkowice na lata 2022–2037.	Dokument aktualny. Przy kolejnej aktualizacji wymaga wskazania priorytetów wynikających z przyjętej „Strategii”, szczególnie w zakresie interwencji publicznych wskazanych w OSI, a także wynikających ze współpracy w ramach ZIT Tarnowa.

8.2. Poziom organizacyjny

Poziom organizacyjny obejmuje w głównej mierze, jasne umiejscowienie nadzoru nad wdrażaniem zapisów dokumentu w strukturze organizacyjnej Urzędu Gminy Ciężkowice. Na poziomie tym określa się także systemy i procedury działań związane z corocznymi przeglądami strategii i wynikającymi z nich rekomendacjami m.in. dla budżetu gminy. Poziom organizacyjny obejmuje również zagadnienia pozyskiwania funduszy na realizację zadań zapisanych w „Strategii”.

systemy
i procedury działań

8.2.1. Struktura wdrażania „Strategii”

W realizację „Strategii” będą zaangażowane różne komórki organizacyjne Urzędu Gminy, podległe gminne jednostki organizacyjne, spółki komunalne, a także partnerzy (szczególnie w ramach ZIT) i interesariusze. Struktura wdrażania „Strategii Rozwoju” składa się z następujących elementów:

- **Rada Miejska** – odpowiada za uchwalanie „Strategii” i jej głównych kierunków oraz opiniowanie zmian i aktualizację „Strategii”;
- **Burmistrz Gminy** – odpowiada za bieżący nadzór nad realizacją „Strategii”, w tym dbałość o zagwarantowanie (w budżecie i WPF) środków na jej skuteczną realizację oraz pozyskanie zewnętrznych źródeł finansowania, a także podejmowanie decyzji o potrzebie dokonania korekt w „Strategii”;
- **poziom wdrożeniowy** – za koordynację wdrażania „Strategii” odpowiedzialny będzie Referat Rozwoju Gospodarczego i Inwestycji, który odpowiada za sprawy związane m.in. z inicjowaniem prac i współtworzeniem strategii rozwoju Gminy, a także monitorowanie procesów rozwojowych poprzez opracowywanie, w oparciu o informacje uzyskane z poszczególnych komórek i jednostek organizacyjnych „Raportu o stanie Gminy”, udział w projektach dotyczących rozwoju Gminy, współpracę z Lokalnymi Grupami Działania, promowanie programów i rozwiązań dotyczących rozwoju społeczno-gospodarczego, a także przygotowywanie informacji dla mediów dotyczących realizacji inwestycji. Struktura i procedury Urzędu Gminy Ciężkowice powinny także uwzględniać powoływanie doraźnych zespołów zadaniowych (interdyscyplinarnych), zajmujących się przygotowywaniem projektów o charakterze strategicznym, często mających wymiar wykraczający poza kompetencje referatu wiodącego, a także zajmować się pozyskiwaniem środków, w tym zewnętrznych oraz nadzorem nad realizacją przedsięwzięć i projektów wynikających ze „Strategii”. Rola Referatu będzie także szczególnie istotna w kontekście procedury modyfikacji „Strategii”;
- **realizatorzy przedsięwzięć** – od strony operacyjnej, w odniesieniu do poszczególnych realizowanych przedsięwzięć, będą powoływane zespoły projektowe (zadaniowe), składające się z reprezentantów

elementy struktury

Referat Rozwoju
Gospodarczego i Inwestycji

zespoły zadaniowe
(interdyscyplinarne)

zespoły projektowe

nadzór Burmistrza

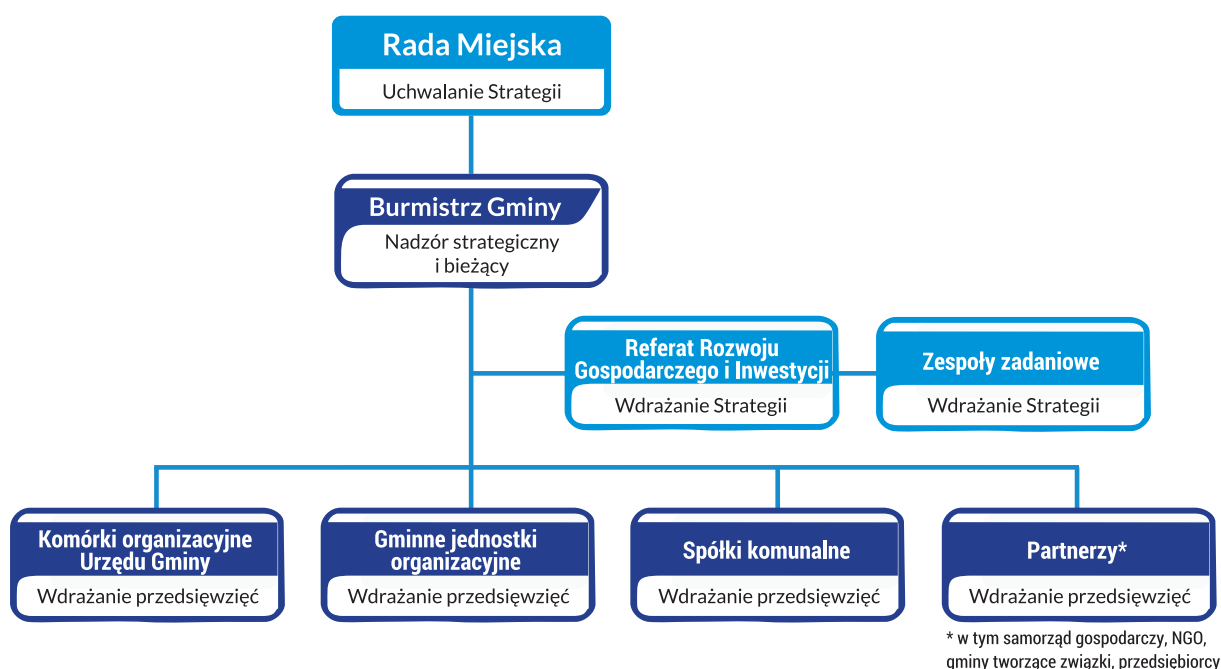
podmiotów (komórek, jednostek organizacyjnych, spółek komunalnych lub partnerów) zaangażowanych w realizację danego przedsięwzięcia. Każdy członek zespołu projektowego będzie miał przypisane konkretne zadania. W odniesieniu do każdego zespołu projektowego zostanie wyznaczony koordynator. Prace poszczególnych zespołów projektowych będą bezpośrednio nadzorowane przez Burmistrza Gminy Ciężkowice wspieranego przez Referat Rozwoju Gospodarczego i Inwestycji. Przedmiotem nadzoru będzie przede wszystkim prawidłowość oraz terminowość realizowanych zadań. W celu maksymalizacji efektywności realizacji przedsięwzięć, zostanie wdrożona jedna z metodyk zarządzania projektami. W przypadku wystąpienia jakichkolwiek nieprawidłowości będą podejmowane natychmiastowe działania naprawcze. W celu wczesnego zapobiegania wystąpieniu czynników zagrażających prawidłowej realizacji, w odniesieniu do każdego przedsięwzięcia, będzie na bieżąco prowadzona i aktualizowana analiza ryzyka.

8.2.2. Procedura modyfikacji „Strategii”

analiza informacji

Punkt wyjścia do podjęcia ewentualnej decyzji o modyfikacji „Strategii”, będzie stanowić analiza otrzymywanych informacji, których źródłem będą dane monitoringowe, a także dane pochodzące z prowadzonych badań opinii, badań ewaluacyjnych, konsultacji społecznych, sprawozdania z przebiegu realizacji przedsięwzięć, wyniki analizy ryzyka, wniosków i propozycji usprawnień zgłaszanych przez osoby zaangażowane w realizację i koordynację przedsięwzięć, wnioski zgłaszane przez członków Rady Miejskiej i Burmistrza Gminy.

Rysunek 19. Schemat organizacyjny wdrażania „Strategii”

Źródło: opracowanie własne

Poniżej przedstawiono schemat procedury modyfikacji „Strategii” z uwzględnieniem logiki cyklu życia projektu. Zgodnie z przyjętą logiką punkt wyjścia stanowi analiza danych pochodzących z monitoringu, ewaluacji *on-going* lub z innych źródeł. Na podstawie analizy danych są wyprowadzane wnioski, które z kolei stanowią podstawę do sformułowania rekomendacji. Na podstawie opracowanych rekomendacji projektowane są modyfikacje, które przed wdrożeniem są poddawane ewaluacji *ex-ante*. Po uzyskaniu pozytywnego wyniku ewaluacji *ex-ante* lub po wprowadzeniu kolejnych modyfikacji wynikających z ewaluacji *ex-ante* następuje wdrożenie zmian. Ostatnim etapem cyklu stanowiącym zarazem początkowy etap cyklu kolejnego jest analiza danych, pozwalających ocenić trafność, skuteczność i efektywność wprowadzonych zmian.

procedura modyfikacji „Strategii”

Rysunek 20. Procedura modyfikacji „Strategii”

Źródło: opracowanie własne

8.2.3. Coroczne przeglądy strategiczne (monitoring)

Corocznie wraz z przygotowaniem rocznego „Raportu o stanie gminy”, Referat Rozwoju Gospodarczego i Inwestycji powinien przygotować informację z realizacji celów operacyjnych i kierunków działań zapisanych w „Strategii”.

informacja z realizacji celów i kierunków działań

W sprawozdaniu, przedstawianym Radzie Miejskiej w Ciężkowicach, określa się przedsięwzięcia zrealizowane, przedsięwzięcia będące w toku realizacji oraz przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji, lecz nie rozpoczęte. Burmistrz przedstawia radnym również zakres wydatkowanych środków na zrealizowane przedsięwzięcia wraz ze wskazaniem źródeł finansowania i przedstawia pod ocenę jakość ich realizacji.

Kolejne kroki cyklicznego, corocznego procesu związanego także z opracowaniem „Raportu o stanie gminy” powinny przebiegać według następującego klucza:

- spotkanie Burmistrza z przedstawicielami Referatu Rozwoju Gospodarczego i Inwestycji oraz, w razie potrzeby, utworzonymi zespołami zadaniowymi – przegląd przedsięwzięć zrealizowanych w ramach poszczególnych celów operacyjnych i kierunków działań, wstępna ocena osiągniętych wskaźników na poziomie strategicznego rezultatu;
- przygotowanie przez Referat Rozwoju Gospodarczego i Inwestycji danych do „Raportu o stanie gminy” za mijający rok;
- ocena zrealizowanych i niezrealizowanych przedsięwzięć w ramach poszczególnych celów operacyjnych i kierunków działań oraz nakreślenie priorytetów na kolejny rok, z uwzględnieniem zmieniających się czynników środowiska zewnętrznego, np. nowych uregulowań prawnych, nowych możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych;
- przekazanie ustaleń Burmistrzowi Ciężkowic, a w kolejnym kroku Radzie Miejskiej;
- implementacja przyjętych priorytetów w dokumentach finansowych gminy (budżet na kolejny rok, WPF).

8.3. Poziom społeczny

upowszechnianie Strategii

Poziom społeczny dotyczy upowszechniania zapisów „Strategii Rozwoju Gminy” wśród społeczności lokalnej oraz pozyskiwania partnerów (lokalnych i zewnętrznych), dla realizacji kierunków i przedsięwzięć o charakterze strategicznym. Działania w tym zakresie będą leżeć w gestii Burmistrza Gminy Ciężkowice, który odpowiada za nadzór nad wdrażaniem zapisów dokumentu.

współpraca i kontakty

W celu pozyskania akceptacji społecznej dla proponowanych projektów i działań niezbędna jest:

- ścisła współpraca władz gminy z sektorem pozarządowym – organizacjami społecznymi: kontraktowanie usług publicznych, partnerstwo w realizacji zadań i pozyskiwaniu środków zewnętrznych;
- ścisła współpraca władz gminy z sektorem gospodarczym: przedsięwzięcia publiczno-prywatne, wspólna promocja samorządu i przedsiębiorców, monitorowanie potrzeb lokalnych pracodawców;
- ścisła współpraca władz gminy z działającymi na jej terenie instytucjami m.in.: sektora turystycznego, kulturalnego, związanymi z ochroną przyrody i edukacją ekologiczną i ochroną powietrza, promocją produktu lokalnego;
- budowanie konsensusu wokół projektów rozwojowych, także poza obszarem gminy, zarówno z władzami sąsiednich gmin, jak i gestorami bazy turystycznej i lokalnymi liderami;
- systematyczne zamieszczanie informacji w mediach: lokalnych, regionalnych, Internecie, o podejmowanych zadaniach strategicznych i promocyjnych – tradycyjne konferencje prasowe, przygotowywanie

notatek prasowych z realizowanych zadań, zapraszanie na imprezy lokalne i ponadlokalne;

- spotkania publiczne z mieszkańcami Gminy Ciężkowice – przekazywanie obiektywnej informacji mieszkańcom oraz pozyskiwanie informacji zwrotnej: pomysły, sugestie mieszkańców, monitorowanie potrzeb mieszkańców i przybywających gości.

Ważnym elementem budowania społecznego zaangażowania w procesy rozwojowe, ale też identyfikacji z tymi procesami, będzie wprowadzenie i jak najszersze rozpropagowanie nowych zasad organizacji konkursów grantowych dla NGO oraz znalezienie jeszcze efektywniejszej formuły funkcjonowania budżetów sołeckich.

Niezwykle istotne dla dynamicznego wdrażania zapisów „Strategii” jest także pozyskanie zewnętrznego wsparcia dla podejmowanych działań, w tym m.in.:

**zewnętrzne
wsparcie**

- aktywna rola samorządu Ciężkowic w Stowarzyszeniu Aglomeracja Tarnowska, które będzie wdrażało instrumenty terytorialne w ramach ZIT;
- efektywne kontakty z władzami powiatu tarnowskiego oraz władzami regionalnymi, a także lobbing w instytucjach rządowych na rzecz przedsięwzięć, które mogą być lokowane na terenie gminy lub w jej sąsiedztwie, tj. na Pogórzu Ciężkowickim, wpływając na rozwój Gminy Ciężkowice;
- budowanie konsensusu wokół projektów rozwojowych także poza obszarem gminy, zarówno z władzami sąsiednich gmin, jak i gestorami bazy turystycznej i lokalnymi liderami;
- efektywne kontakty z partnerami zewnętrznymi, np. zarządcy dróg publicznych, dyrekcją Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego, Lokalną Grupą Działania itp.;
- współpraca z organizacjami pozarządowymi regionu;
- pogłębianie kontaktów międzynarodowych w celu realizacji zadań wynikających ze „Strategii” (gminy partnerskie, instytucje międzynarodowe);
- kontakty z mediami (regionalne, krajowe), dotyczące podejmowanych zadań strategicznych i promocyjnych – nagłaśnianie sukcesów Gminy Ciężkowice, instytucji i przedsiębiorstw działających na terenie gminy, a także partnerskich samorządów, w tym działających w ramach ZIT Aglomeracji tarnowskiej.

9

**Zgodność „Strategii” z wytycznymi
i założeniami zawartymi
w dokumentach wyższego rzędu**

„Strategia Rozwoju Gminy Ciężkowice do roku 2030” jest spójna z dokumentami strategicznymi szczebla europejskiego, krajowego i regionalnego, w tym m.in.:

- celami tematycznymi UE dla perspektywy finansowej 2021–2027;
- Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.);
- Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030;
- Strategią Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”.

9.1. Powiązanie z innymi dokumentami o charakterze strategicznym

Powiązania przedstawiono w formie graficznej, w poniższym zestawieniu.

Dokument przygotowano w momencie, gdy prace nad opracowaniem strategii ZIT Tarnowa były w fazie wstępnej. Zatem po uchwaleniu strategii ZIT, należy przeprowadzić analizę zgodności także z tym dokumentem.

Tabela 17. Zgodność „Strategii” z dokumentami strategicznymi szczebla europejskiego, krajowego i regionalnego

CELE STRATEGICZNE		I. TU BĘDZIE UZDROWISKO		II. TU ODPOCZNIESZ W SWOIM RYTMIE		
Cele operacyjne „Strategii”		I.1.	I.2.	II.1.	II.2.	II.3.
Cele i priorytety nadrzędnych dokumentów strategicznych						
PRIORYTETY UE 2021-2027						
Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa						
Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa				×		
Lepiej połączona Europa						
Europa o silniejszym wymiarze społecznym						
Europa bliżej obywateli						
STRATEGIA NA RZECZ ODPOWIEDZIALNEGO ROZWOJU						
I. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną						
II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony						
III. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu						
KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO 2030						
CEL 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym	1.1. Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo	×		×		
	1.2. Wykorzystywanie potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze					
	1.3. Przyspieszenie transformacji profilu gospodarczego Śląska					
	1.4. Przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych					
	1.5. Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów					
CEL 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych	2.1. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego					
	2.2. Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym	×	×	×		×
	2.3. Innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach	×		×		
CEL 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie	3.1. Wzmacnianie potencjału administracji na rzecz zarządzania rozwojem					
	3.2. Wzmacnianie współpracy i zintegrowanego podejścia do rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym					
	3.3 Poprawa organizacji świadczenia usług publicznych					
	3.4. Efektywny i spójny system finansowania polityki regionalnej					

III. TU SIĘ ZARABIA		IV. TU SIĘ DOBRZE ŻYJE								V. TU DOŚWIADCZYSZ CZYSTEJ NATURY		
III.1.	III.2.	IV.1.	IV.2.	IV.3.	IV.4.	IV.5.	IV.6.	IV.7.	IV.8.	V.1.	V.2.	V.3.
	×	×						×				
										×	×	×
									×			
		×	×	×	×	×		×				
						×	×					
	×	×						×				
		×	×	×	×	×		×		×	×	×
							×	×				
	×	×										
	×									×		
		×	×	×	×			×	×	×	×	×
		×	×	×	×							
	×	×										
							×					
						×						
		×	×	×	×			×		×		×

CELE STRATEGICZNE		I. TU BĘDZIE UZDROWISKO		II. TU ODPOCZNIESZ W SWOIM RYTMIE			
Cele operacyjne „Strategii”		I.1.	I.2.	II.1.	II.2.	II.3.	
STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA „MAŁOPOLSKA 2030”							
Rozwój społecznie wrażliwy, sprzyjający rodzinie	Kierunek działań 1: Małopolskie rodziny						
	Kierunek działań 2: Opieka zdrowotna						
	Kierunek działań 3: Bezpieczeństwo						
	Kierunek działań 4: Sport i rekreacja						
	Kierunek działań 5: Kultura i dziedzictwo			×	×		
	Kierunek działań 6: Edukacja						
	Kierunek działań 7: Rynek pracy	×					
Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka	Kierunek działań 1: Innowacyjność						
	Kierunek działań 2: Konkurencyjność i przedsiębiorczość			×			
	Kierunek działań 3: Turystyka	×	×	×	×	×	
	Kierunek działań 4: Transport						
	Kierunek działań 5: Cyfrowa Małopolska						
	Kierunek działań 6: Gospodarka o obiegu zamkniętym						
Wysoka jakość środowiska i dążenie do neutralności klimatycznej	Kierunek działań 1. Ograniczanie zmian klimatycznych	×		×			
	Kierunek działań 2: Gospodarowanie wodą			×			
	Kierunek działań 3: Bioróżnorodność i krajobraz			×			
	Kierunek działań 4: Edukacja ekologiczna						×
System zarządzania strategicznego rozwojem dostosowany do wyzwań dekady 2020–2030	Kierunek działań 1: System zarządzania strategicznego rozwojem						
	Kierunek działań 2: Współpraca i partnerstwo			×			
	Kierunek działań 3: Promocja Małopolski		×	×			
Zrównoważony i trwały rozwój oparty na endogenicznych potencjałach	Kierunek działań 1: Ład przestrzenny						
	Kierunek działań 2: Wsparcie miast						
	Kierunek działań 3: Rozwój obszarów wiejskich			×			
	Kierunek działań 4: Spójność wewnątrzregionalna i dostępność						

III. TU SIĘ ZARABIA		IV. TU SIĘ DOBRZE ŻYJE								V. TU DOŚWIADCZYSZ CZYSTĘJ NATURY		
III.1.	III.2.	IV.1.	IV.2.	IV.3.	IV.4.	IV.5.	IV.6.	IV.7.	IV.8.	V.1.	V.2.	V.3.
		×	×		×	×						
			×									
								×				
				×								
	×											
		×										
×	×											
×	×											
×	×											
									×			
							×					
												×
											×	
											×	×
										×	×	
											×	
							×					
						×						
										×		
×	×								×	×	×	×
			×						×			

10

Ramy finansowe „Strategii” i źródła finansowania

10.1. Ramy finansowe

Ramy finansowe wskazują wielkości środków finansowych szacowanych na realizację strategii, a jednocześnie potwierdzają możliwość realizacji przez gminę zaplanowanych działań. Ramy finansowe są uzależnione od zakresu przedmiotowego i horyzontu czasowego podejmowanych działań, kondycji finansowej gminy oraz jej możliwości inwestycyjnych, w tym założeń długofalowej polityki finansowej i inwestycyjnej. Przy opracowaniu tego elementu wykorzystano doświadczenia zebrane w wyniku działań podejmowanych w ostatnich latach, w tym przede wszystkim związanych z wdrażaniem poprzedniej strategii na lata 2014–2020, a także dostępności potencjalnych zewnętrznych źródeł finansowania. Finansowanie działań rozwojowych, określonych w „Strategii Rozwoju Gminy Ciężkowice do roku 2030”, będzie się odbywać przy wykorzystaniu środków, które pozostają w dyspozycji samorządu lub o które Gmina może skutecznie zabiegać. Wśród nich najistotniejsze są środki publiczne, wspomagane funduszami prywatnymi w ramach zawiązywanych partnerstw. Środki pochodzące z budżetu Gminy będą zapewniały niezbędne współfinansowanie projektów w ramach programów operacyjnych i innych programów finansowanych ze źródeł krajowych i międzynarodowych.

Analizując zdolność Gminy Ciężkowice do realizacji zadań wynikających z zapisów „Strategii”, należy odnieść się do danych historycznych przedstawiających stan finansów gminnych, a także dokonać próby określenia potencjału inwestycyjnego Gminy w perspektywie objętej „Strategią”, opierając się przy tym na danych prognostycznych. W tym kontekście na potrzeby określenia ram finansowych „Strategii” dokonano analizy historycznej wraz z prognozą w perspektywie roku 2030 zarówno dochodów, jak i wydatków Gminy, a także dokonano analizy poziomu zadłużenia Gminy.

Przeprowadzając analizę **dochodów** wzięto pod uwagę zarówno źródła dochodów, jak również problematykę samodzielności dochodowej oraz stopień uzależnienia budżetu Gminy Ciężkowice od środków pochodzących z innych budżetów. Na podstawie przeprowadzonej analizy **dla lat 2015–2030** należy zwrócić uwagę m.in. na:

- wskaźnik marży operacyjnej netto, który charakteryzuje się zmiennym poziomem. Marża operacyjna netto oznacza relację wyniku operacyjnego netto¹¹ w stosunku do dochodów bieżących. Im większa część dochodów bieżących pozostaje w dyspozycji JST po spłacie długu, tym więcej środków może być przeznaczone na wydatki majątkowe. Pożądany zatem jest wzrost wskaźnika. W latach 2015, 2018, 2019 odnotowano ujemne wartości wskaźnika, co oznacza, że osiągnięta nadwyżka bieżąca nie pokrywała w całości rozchodów z tytułu spłaty

Finansowanie działań rozwojowych, określonych w „Strategii Rozwoju Gminy Ciężkowice do roku 2030”, będzie się odbywać przy wykorzystaniu środków, które pozostają w dyspozycji samorządu lub o które Gmina może skutecznie zabiegać.

**wskaźnik marży
operacyjnej netto**

¹¹ Różnica między dochodami bieżącymi, a wydatkami bieżącymi pomniejszona o rozchody z tytułu spłaty długu.

zadłużenia. Sytuacja, w której nadwyżka bieżąca nie pokrywa w całości rozchodów z tytułu spłaty długu może powtórzyć się w roku 2022, na co wskazują dane WPF (wskaźnik wg wartości planowanych wyniesie –5%). Jednak w tym miejscu należy zauważyć, że wykonanie za rok 2021 i WPF 2022+ wskazują na posiadanie przychodów niezwiązanych z długiem na poziomie 8,9 mln zł, które mogą zostać przeznaczone na sfinansowanie wydatków Gminy¹². Dodatnia wartość w latach 2020–2021 na poziomie 4%, pozwoliła na przeznaczenie części środków własnych (nie związanych z długiem), na realizację zadań inwestycyjnych jako wkład własny. W pozostałych latach objętych analizą, środki z nadwyżki w części stanowią źródło spłaty zobowiązań Gminy oraz finansowania planowanych inwestycji. Na przyszłe wartości wskaźnika będzie miała wpływ polityka dochodowa, w tym podatkowa oraz ewentualne zmiany w systemie dochodów, które należy wziąć pod uwagę. Przykładowo, relacja kwoty skutków polityki podatkowej (m.in. dotyczy dochodów, których Gmina nie uzyskuje np. w związku z obniżeniem maksymalnych stawek podatków lokalnych), w stosunku do kwoty bieżących dochodów własnych w latach 2015–2021 wyniosła średnio 20%. Z kolei w stosunku do dochodów podatkowych (z wyłączeniem udziałów w PIT i CIT) w okresie 2015–2020 wyniosła średnio 94%;

**wskaźnik poziomu
centralizacji
finansów lokalnych**

- wskaźnik poziomu centralizacji finansów lokalnych informuje o stopniu uzależnienia budżetu Gminy od środków zewnętrznych (dotacji i środków o charakterze podobnym do dotacji). W latach 2020–2021 należy zaobserwować wzrost wskaźnika, co jest związane z pozyskaniem środków na realizację zadań inwestycyjnych. Wskaźnik wyniósł wówczas odpowiednio 56% (2020 rok) i 51% (2021 rok). W kolejnych latach objętych WPF, kształtuje się on na poziomie zbliżonym do wartości wykonanych w latach 2015–2019. W tym miejscu należy zauważyć, że począwszy od roku 2020 nastąpiły istotne zmiany systemowe, które z jednej strony spowodowały niższe planowane wpływy z PIT (2022 rok), a z drugiej w latach 2020–2021 do budżetów lokalnych były przekazywane środki z funduszy takich jak Program Inwestycji Strategicznych (Polski Ład) czy Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych. Z tego względu zaleca się dokonanie weryfikacji przyjętych założeń w WPF w zakresie kształtowania się struktury dochodów i generowania nadwyżki operacyjnej netto, która mogłaby stanowić potencjalny wkład do projektów inwestycyjnych;

**wskaźnik
samodzielności
dochodowej**

- wskaźnik samodzielności dochodowej informuje o możliwości realizacji zadań własnych, w tym oświatowych, finansowanych wyłącznie dochodami własnymi¹³ oraz subwencją i jest obliczany w relacji do dochodów ogółem. Spadek wartości wskaźnika w 2016 roku jest

¹² Przeznaczenie kwoty przychodów niezwiązanych z długiem na konkretne wydatki w 2022 roku jest uzależnione od źródła pochodzenia przychodów z tytułu nadwyżki z lat ubiegłych i wolnych środków.

¹³ Na potrzeby niniejszej analizy przyjęto ustawową definicję dochodów własnych (art. 3. Ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, Dz. U. z 2021 r., poz. 1672 ze zm.).

związany z wprowadzeniem do polskiego systemu świadczenia wychowawczego pn. „Rodzina 500+”, które znacząco zmieniło strukturę dochodów budżetu. Taka sytuacja jest obserwowana do końca 2020 roku, kiedy to poziom samodzielności dochodowej wyniósł 51%. Jest to zatem spadek o 15 punktów procentowych w stosunku do roku 2015 (wskaźnik wyniósł wówczas 66%). Taka sytuacja wskazuje na stopniowe obniżenie zdolności JST do finansowania zadań publicznych, w tym prorozwojowych ze środków własnych. Przyczyną takiego stanu rzeczy mogą być również czynniki zewnętrzne, takie jak wprowadzane zmiany systemowe i stopniowe uzależnienie budżetu Gminy od budżetu państwa i innych dysponentów. Z kolei w roku 2021, nastąpił zdecydowany wzrost wskaźnika do poziomu 65%. Jednak w tym miejscu należy zauważyć, że po skorygowaniu wartości dochodów własnych i subwencji o środki pozyskane z funduszy celowych i jednorazowej wpłaty subwencji na koniec roku, samodzielność dochodowa w roku 2021 spadła do poziomu 47%. Zatem tego typu sytuacja wskazuje na znacznie wyższe uzależnienie od środków zewnętrznych. Zmniejszenie samodzielności dochodowej jest związane ze zmianą w strukturze dochodów Gminy, co jest również odzwierciedleniem pozyskanych środków, zwłaszcza na inwestycje. Z tego względu dokonano analizy dochodów własnych, na podstawie której należy zauważyć, że Gmina posiada potencjał do utrzymania samodzielności dochodowej na wyższym poziomie. Jednak istotnym ryzykiem są zmiany systemowe, które spowodowały zmniejszenie wpływów z PIT w roku 2022. W stosunku do roku 2021 jest to zmiana o –1,184 mln zł (co stanowi 2,2% planowanych na rok 2022 dochodów bieżących). Rekomenduje się zatem uwzględnienie tego ryzyka zarówno w przyszłych prognozach, jak również w planowaniu przepływów finansowych. Z kolei w przypadku dochodów własnych, zaleca się dalsze prowadzenie działań związanych z aktywną polityką dochodową. Działania podejmowane przez Gminę są widoczne chociażby w ogólnej kwocie skutków polityki podatkowej, które pomimo wystąpienia COVID-19 wzrosły o 1% w roku 2020, podczas gdy w latach 2015–2019 średni wzrost wynosił 5%, a w samym roku 2019 w stosunku do roku 2018 było to 20%. Tym samym Gmina posiada potencjał do wzrostu dochodów własnych. Oznacza to, iż powinna kontynuować zintensyfikowane działania w zakresie pobudzania aktywności ekonomicznej mieszkańców i osób prawnych, tj. ze szczególnym uwzględnieniem działalności gospodarczej. Rozwój podmiotów gospodarki lokalnej, w tym przedsiębiorców, pozytywnie wpływa bowiem na sytuację dochodową Gminy poprzez jej udział w podatkach państwowych i uzyskiwanych innych dochodach podatkowych lub opłatach za świadczone usługi;

- analiza dochodów podatkowych wskazuje na poprawę sytuacji w latach 2020–2021. Tendencja wzrostowa jest widoczna zarówno w przypadku udziału w CIT (wzrost w 2021 roku) oraz podatkach lokalnych związanych m.in. z prowadzoną działalnością gospodarczą przez osoby fizyczne i prawne. Dodatkowo warto zwrócić uwagę na wzrost

**analiza dochodów
podatkowych**

dochodów z tytułu podatku od czynności cywilno-prawnych w 2021 roku. Powyższe dane mogą świadczyć o zmianie w zakresie struktury gospodarki lokalnej i zwiększonej aktywności osób prawnych. Wzrost dochodów z tytułu podatku od środków transportowych w 2021 roku, w połączeniu z ciągłym wzrostem dochodów podatkowych od osób prawnych spowodował, że zainteresowaniem objęto dane o działalności gospodarczej prowadzonej przez osoby prawne z lat 2015–2020¹⁴. Wyżej wymienione wnioski znajdują potwierdzenie w danych o aktywności ekonomicznej osób prawnych. W 2020 roku nastąpił wzrost zarówno liczby podmiotów (z 43 w 2019 roku do 60 podmiotów w 2020 roku), jak również łącznej kwoty podstawy do opodatkowania. Utrzymanie pozytywnego trendu będzie pozytywnie wpływać na przyszłą sytuację dochodów miasta, zarówno udziału w CIT, jak i pozostałych dochodów podatkowych.

wydatki budżetu w latach 2015–2030

Na potrzeby analizy wydatków budżetu w latach 2015–2030 zestawiono ze sobą wydatki w podziale na grupy, a także przeprowadzono analizę stopnia finansowania wydatków środkami zewnętrznymi.

Przeprowadzona analiza umożliwiła sformułowanie następujących wniosków:

wydatki stałe w wydatkach bieżących

- udział wydatków stałych na wynagrodzenia i składki od nich naliczane w wydatkach bieżących kształtuje się na stabilnym poziomie. Widoczny jest wzrost tego wskaźnika w roku 2022 o 8 punktów procentowych w stosunku do roku 2021. Natomiast w latach kolejnych, udział wynagrodzeń i pochodnych w wydatkach bieżących, kształtuje się na poziomie z roku 2022. Analizując wartość nominalną warto zwrócić uwagę, że wzrost w roku 2022 w stosunku do roku 2021 wynosi 1,9 mln zł, z kolei na rok 2023 wynagrodzenia i składki są planowane na poziomie o 865 tys. zł niższym niż w 2022 roku. Dopiero w roku 2025 osiągnięty zostanie poziom kwotowy z roku 2022. Z tego względu należy wskazać na istotne ryzyko związane z przyjętymi założeniami w WPF, a co za tym idzie strategią finansową na kolejne lata;

poziom zmian wydatków bieżących

- analiza poziomu zmian wydatków bieżących wskazuje na stopniowe ograniczanie wydatków bieżących, co jest widoczne również w latach historycznych 2016–2021. Polityka w zakresie ograniczania wydatków bieżących, pomimo wzrostu wydatków stałych na wynagrodzenia i składki, jest co do zasady kontynuowana w latach objętych WPF. W latach 2016–2021 średni wzrost wydatków bieżących wynosił 11% (najwyższy przyrost wydatków bieżących zidentyfikowano w roku 2016 tj. o +29,7%). Z kolei dostrzega się istotne ryzyko, związane ze zmniejszającą się samodzielnością dochodową, polegające na tym, że w roku 2022 zaplanowano spadek wydatków bieżących o 10,7%, a w roku 2023 spadek o dalsze 4,2%. Taka sytuacja powoduje, że w pierwszych dwóch latach WPF, planowane jest ograniczenie wydatków bieżących o blisko 14%. Nadmienić należy, że spadek ten

¹⁴ Okres końcowy (2020 r.) dla analizy działalności gospodarczej osób prawnych jest podyktowany dostępnością danych.

nie jest związany ze zmniejszeniem wydatków bieżących na obsługę długu, które w tym okresie są prognozowane na najwyższym poziomie w okresie objętym analizą. Pamiętać należy także, że taka sytuacja ma istotne znaczenie dla wartości indywidualnego wskaźnika zadłużenia, a także dla spełnienia wymogu uzyskania nadwyżki operacyjnej. Z tego względu zaleca się weryfikację przyjętych danych WPF w zakresie wydatków bieżących, a także podjęcie działań zwiększających potencjał dochodowy, w tym podatkowy, JST. Powyższe potwierdza również, że następuje uzależnienie realizacji zadań publicznych od środków z innych budżetów publicznych;

- wartość wskaźnika prezentującego poziom finansowania wydatków majątkowych środkami zewnętrznymi jest zróżnicowana w latach historycznych 2015–2021. Planując wydatki majątkowe w WPF, w latach przyszłych warto zauważyć, że Gmina zaplanowała pozyskanie dochodów i środków na inwestycje, co znacząco wpływa na poziom planowanych wydatków majątkowych. Ponadto powyższe umożliwi dostosowanie struktury dochodów i wydatków do planów inwestycyjnych oraz wpłynie na poprawę zarządzania długiem lokalnym;
- udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem planowany na rok 2022 osiąga swój najwyższy poziom, tj. 44%. Jest to związane z realizacją w roku 2022 zadań inwestycyjnych, współfinansowanych dochodami majątkowymi z tytułu dotacji. Znaczącą część źródeł finansowania wydatków majątkowych w latach 2021–2022 stanowią środki zewnętrzne (dochody majątkowe) oraz przychody z tytułu zaciągniętych kredytów. W okresie 2020–2023 łączne dochody majątkowe z tytułu dotacji i środków na inwestycje mogą wynieść 71,8 mln zł. Niezbędnym warunkiem jest jednak zrealizowanie założonego planu. Na możliwości inwestycyjne korzystnie wpływa zrównoważony harmonogram spłat długu w latach kolejnych. Przy założeniu uzyskania prognozowanej według WPF nadwyżki operacyjnej netto w latach kolejnych zauważyć należy, że Gmina będzie posiadała możliwości zabezpieczenia wkładu własnego na realizację nowych zadań inwestycyjnych.

Analizując możliwości finansowania zadań własnych oraz inwestycyjnych i spłaty zadłużenia wzięto pod uwagę kształtowanie się wyniku operacyjnego budżetu netto (różnica między dochodami bieżącymi, a wydatkami bieżącymi, pomniejszona o rozchody z tytułu spłaty długu), poziom źródeł bezzwrotnych oraz poziom zadłużenia. W ramach analizy finansowania budżetu i zadłużenia Gminy Ciężkowice sformułowano następujące wnioski:

- wskaźnik obciążenia środków własnych wydatkami bieżącymi i spłatą zadłużenia określa zdolność do regulowania wydatków bieżących oraz spłaty zadłużenia, czyli najbardziej strategicznych pozycji budżetu, która jest determinowana poziomem źródeł finansowania o charakterze bezzwrotnym (tj. dochodów bieżących i pozostałych przychodów innych niż kredyt, pożyczka lub emisja obligacji). Pożądane jest, aby

**poziom finansowania
wydatków majątkowych
środkami zewnętrznymi**

**udział wydatków
majątkowych
w wydatkach ogółem**

**obciążenia środków
własnych**

wartości wskaźnika nie przekraczały 100% i kształtowały się na możliwie najniższym poziomie. W analizowanym okresie, za wyjątkiem lat 2015 i 2018, wartości wskaźnika kształtują się poniżej progu 100%, co należy uznać za zjawisko pozytywne. W okresie prognozowanym 2022–2030 średnia wartość wskaźnika kształtuje się na poziomie 95%. Według danych WPF, Gmina będzie posiadała środki własne na realizację planowanych wydatków bieżących i spłatę długu. Ponadto istnieje możliwość do finansowania wydatków majątkowych środkami własnymi, które nie pochodzą z kredytów i pożyczek. Najniższa wartość wskaźnika 89,8% (w roku 2022) jest związana z wielkością przychodów innych niż kredyty, pożyczki i obligacje w wysokości 8,9 mln zł. Zatem tego typu przychody będą stanowiły również istotne źródło finansowania potrzeb budżetowych w roku 2022. W latach przyszłych (2022+) nie zaplanowano przychodów z tego tytułu – ewentualna wysokość tzw. wolnych środków jest uzależniona od wykonania budżetu za rok 2021 lub poziomu wprowadzonych przychodów do planu. Zatem nie można stwierdzić, że będzie to pewne źródło finansowania budżetu w latach kolejnych;

zadłużenie do dochodów ogółem

- relacja zadłużenia do dochodów ogółem kształtuje się w sposób zróżnicowany i jest następstwem zobowiązań zaciąganych w związku z realizacją zadań inwestycyjnych. Dawny wskaźnik ustawowy, obowiązujący do końca 2013 roku, limitował poziom długu względem dochodów maksymalnie do 60%. Najwyższy poziom długu do dochodów ogółem wyniósł 48,3% (2024 roku), natomiast najwyższa wartość nominalna zadłużenia wyniesie blisko 36 mln zł w roku 2022. Jest to związane w szczególności z realizacją projektów inwestycyjnych w 2022 roku. Począwszy od roku 2022 Gmina planuje spłacać zadłużenie na średnim poziomie 2,7 mln zł rocznie.

Skamieniałe Miasto

Na podstawie analizowanego WPF stwierdza się, że w latach przyszłych roczne kwoty spłat zaciągniętego długu będą kształtowały się w sposób zrównoważony. W latach 2015–2021 spłacono zobowiązania w łącznej kwocie 17,7 mln zł, natomiast w okresie 2022–2030 planowana łączna kwota spłaty wyniesie 24,2 mln zł. W roku 2022 planuje się spłatę długu na poziomie 2,5 mln zł. Należy zauważyć, że planowana w latach 2024+ nadwyżka operacyjna pokryje spłaty długu, a to oznacza, że Gmina będzie posiadała środki własne na wkład do zadań inwestycyjnych. W latach 2023–2024 zidentyfikowano nieznaczny wzrost ryzyka w zakresie bezpieczeństwa spłaty i obsługi długu. Bezpieczeństwo jest mierzone na podstawie danych zawartych w WPF, pomiędzy bieżącą spłatą długu, a maksymalnym limitem spłaty i obsługi zadłużenia. W tych latach kształtuje się na poziomie 2,8%. Jest to istotne ze względu na zmienność stóp procentowych, które w przypadku dalszego wzrostu w kolejnych latach, mogą znacząco wpłynąć na sytuację finansową JST. W pozostałych latach objętych WPF, ryzyko w zakresie spłaty i obsługi długu będzie niższe. Pamiętać należy, że w trakcie roku budżetowego mogą zaistnieć zdarzenia, które w sposób długotrwały będą wywierały skutki dla zdolności Gminy do spłaty i obsługi długu. Z tego względu zaleca się zachowanie planowanych relacji w tej materii, a w przypadku wzrostu lub zmaterializowania się ryzyka Gmina będzie musiała dokonać rewizji polityki dochodowej i wydatkowej.

Na podstawie powyższego danych rekomenduje się:

- **w zakresie dochodów:**

- weryfikację przyjętej w WPF struktury dochodów bieżących, w szczególności w kontekście finansowania zadań z zakresu administracji rządowej i zadań własnych;
- efektywne wykorzystanie posiadanego majątku w wyniku zmieniającej się rzeczywistości społeczno-gospodarczej;
- podjęcie próby optymalizacji polityki podatkowej poprzez dostosowanie stawek podatków i opłat lokalnych do bieżących potrzeb budżetu, z uwzględnieniem aktywności ekonomicznej mieszkańców. Ponadto zaleca się ustabilizowanie lub zmniejszenie wartości skutków podatkowych z tytułu obniżenia górnych stawek podatków lokalnych. Kształtując politykę podatkową – jedno z głównych źródeł dochodów własnych – zaleca się dokonanie analizy stanu przedsiębiorczości i konkurencyjności lokalnej gospodarki, z uwzględnieniem konkurencji podatkowej z sąsiadującymi gminami. Nie jest zalecane dalsze zwiększanie wartości skutków podatkowych z tytułu obniżenia maksymalnych stawek podatków i opłat lokalnych;
- zachęcenie mieszkańców do rozliczania PIT w Gminie, a także promowanie zachowań związanych z kupnem produktów/usług u lokalnych przedsiębiorców celem wzrostu zwiększenia bazy dochodowej mieszkańców i Gminy;

- **w zakresie wydatków:**

- kontynuację polityki w zakresie optymalizacji wydatków bieżących,
- utrzymanie stabilizacji stałych wydatków na wynagrodzenia, co będzie miało istotny wpływ na ogólny poziom wydatków bieżących,

- weryfikację poziomu wydatków bieżących w szczególności w latach 2022–2025 roku,
- utrzymanie zrównoważonego harmonogramu spłat zaciągniętego długu,
- w przypadku nowych inwestycji zaleca się planowanie skutków dla budżetów lat przyszłych (dochodów i wydatków) wynikających z konkretnych zamierzeń inwestycyjnych;
- **w zakresie finansowania budżetu i zadłużenia:**
 - kontynuację polityki zrównoważonej spłaty długu w latach przyszłych,
 - realizowanie polityki budżetowej ukierunkowanej na utrzymanie planowanego w przyszłych latach (2022+) poziomu nadwyżki operacyjnej, która będzie warunkowała zdolność do spłaty i obsługi długu oraz finansowania wydatków majątkowych,
 - weryfikację poziomu wydatków bieżących z tytułu obsługi długu w latach przyszłych, a w szczególności w 2022 r.,
 - w sytuacji dalszego zmniejszenia poziomu bezpieczeństwa spłaty i obsługi długu rozważenie możliwości optymalizacji polityki w zakresie dochodów własnych, w szczególności podatkowych lub dokonania restrukturyzacji długu.

Tworząc ramy finansowe planowanej działalności związanej z realizacją projektów ujętych w „Strategii”, należy wziąć pod uwagę prognozy dotyczące źródeł i wysokości finansowania projektów w ramach Wieloletnich Ram Finansowych na lata 2022–2037, prognozy dotyczące stanu finansów publicznych, kluczowe wskaźniki makroekonomiczne, przy uwzględnieniu sytuacji, w jakiej znajdować się będzie budżet Gminy Ciężkowice w perspektywie najbliższych lat.

Założenia przyjęte w analizie dotyczą m.in.:

- wieloletniego planowania finansowego, w szczególności powiązania „Strategii” z: Wieloletnią Prognozą Finansową Gminy Ciężkowice na lata 2022–2037, Strategią ZIT Aglomeracji Tarnowskiej, Strategią Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” i Programem Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021–2027, Wieloletnim Planem Finansowym Państwa, Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030, Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) itp.;
- utrzymującej się nadal dużej liczby podmiotów publicznych, których środki mogą być wykorzystywane dla realizacji celów zapisanych w „Strategii” w sposób bezpośredni – np. jako element kontraktów terytorialnych, środków w ramach FEDM lub pośrednio – jako element programów sektorowych, których instrumenty są koordynowane dla osiągnięcia celów rozwoju wyznaczonych w odniesieniu do określonego terytorium, co oznacza w konsekwencji możliwość skorzystania z dużej liczby rozproszonych źródeł finansowania przedsięwzięć ujętych w „Strategii”;
- rosnącej roli środków prywatnych, za pomocą których można realizować cele rozwojowe ujęte w „Strategii”, w tym funduszy

pożyczkowych, gwarancji i poręczeń kredytowych, bankowych usług finansowych, jak i mechanizmów oraz form partnerstwa publiczno-prywatnego;

- dużej wysokości środków wydatkowanych przez budżet UE, budżet państwa i inne podmioty publiczne na realizację przedsięwzięć wspierających rozwój społeczny, gospodarczy, środowiskowy i przestrzenny oraz kreujących konkurencyjność w wymiarze lokalnym i regionalnym.

„Strategia” określa kierunki działań realizowanych w perspektywie roku 2030, w tym szereg kluczowych inwestycji gminnych, które dotyczą w przeważającej mierze inwestycji i działań związanych z tworzeniem uzdrowiska, rozwijaniem produktu turystyczno-rekreacyjnego opartego o zasoby przyrodniczo-krajobrazowe w duchu „slow tourism”, rozwijaniem ekologicznych produktów lokalnych na potrzeby zwiększającego się ruchu turystycznego, poprawą jakości usług publicznych, rozwojem społeczeństwa obywatelskiego, poprawą dostępności transportowej, wyzwaniami klimatycznymi. Horyzont czasowy założonych działań obejmuje rok 2030, a ich wymiar finansowy jest w tej chwili trudny do określenia – jest bowiem wypadkową rozwoju sytuacji społeczno-ekonomicznej w kraju, dostępności zewnętrznych środków na rozwój, wypracowania niezwykle ważnej dla realizacji części projektów strategii ZIT Aglomeracji Tarnowskiej, zbudowania realnego partnerstwa na rzecz realizacji zapisów „Strategii” i wreszcie kondycji finansowej polskich samorządów, w tym samorządu Ciężkowic.

Podsumowując część dotyczącą ram finansowych niniejszej „Strategii” uzasadnione jest dokonanie oceny potencjału inwestycyjnego oraz zdolności do spłaty i obsługi długu Gminy Ciężkowice w latach 2022–2030. Jest to założenie istotne, bowiem na tej podstawie określona zostanie zdolność do absorpcji środków zewnętrznych, która jest ściśle związana z możliwościami w zakresie zaciągnięcia nowego długu i, co najważniejsze, poziomu środków możliwych do zaangażowania na współfinansowanie nowych projektów. W poniższej tabeli zestawiono wartości wskazujące na potencjał inwestycyjny oraz zdolność do spłaty i obsługi zadłużenia w latach planowanych 2022–2030.

Tabela 18. Potencjał inwestycyjny oraz zdolność do spłaty i obsługi zadłużenia Gminy Ciężkowice w latach planowanych 2021–2030

Wyszczególnienie	2021–2030
Nadwyżka operacyjna brutto	41 903 170,77 PLN
Nadwyżka operacyjna netto	17 668 291,77 PLN
Kwota niepodzielonych wydatków majątkowych	83 515 732,09 PLN
Bezpieczeństwo spłaty długu	23 480 360,23 PLN
Łączny potencjał finansowy	106 996 092,32 PLN

Źródło: opracowanie własne na podstawie WPF

Na podstawie danych zawartych w WPF należy stwierdzić, że Gmina Ciężkowice posiada możliwości w zakresie zaangażowania nadwyżki operacyjnej netto. Skumulowana wartość prognozowanych środków własnych, które mogą zostać przeznaczone na realizację zadań inwestycyjnych (nadwyżka operacyjna netto) w okresie 2022–2030 wynosi 17,7 mln zł. Dane z WPF wskazują na ujemny wynik operacyjny netto (rozchody z tytułu spłaty długu przewyższają nadwyżkę operacyjną) w 2022 r. (–2,5 mln zł). Natomiast z punktu widzenia przedsięwzięć planowanych w kolejnych latach (2023–2030) skumulowana wartość nadwyżki operacyjnej netto wynosi 20,1 mln zł. Z kolei skumulowana maksymalna wartość w zakresie możliwości spłaty i obsługi długu wynosi 23,5 mln zł, a dla lat 2023–2030 wynosi 21,7 mln zł. Jest to kwota, która może zostać wprowadzona do budżetu w poszczególnych latach bez naruszenia reguły spłaty długu z art. 243 ustawy o finansach publicznych (przy analizowanych założeniach WPF). Przeciętny roczny zapas w latach 2023–2030, w zakresie spłaty i obsługi długu (różnica między planowaną spłatą zobowiązań, a maksymalnym limitem spłaty), kształtuje się na poziomie 2,7 mln zł. Najniższy poziom bezpieczeństwa spłaty długu został zidentyfikowany w latach 2023–2025 i wynosi 1,1 mln zł (2023–2024) oraz 1,5 mln zł (2025). Zatem spłata ewentualnie zaciąganych nowych zobowiązań powinna nastąpić nie wcześniej niż od 2026 r., czyli momentu, kiedy wzrasta zdolność kredytowa Gminy.

Zarówno wartość nadwyżki operacyjnej netto, jak również bezpieczeństwo spłaty i obsługi długu są zróżnicowane w analizowanym okresie, jednak możliwość finansowania nowych inwestycji środkami własnymi istotnie zwiększą się w kolejnych latach prognozy. Nadmienić należy, że średni poziom wydatków majątkowych w wydatkach ogółem, kształtuje się na poziomie 19,6% w latach 2022–2030. Z kolei bez uwzględnienia planowanych dochodów z tytułu dotacji i środków, na zadania inwestycyjne średnioroczny poziom wydatków majątkowych finansowanych środkami własnymi w okresie 2022–2030 wynosi 2,6 mln zł, w latach 2023–2030 wynosi 2,7 mln zł.

Zatem przy zrealizowaniu planowanych kwot ujętych w WPF należy stwierdzić, że Gmina Ciężkowice posiada zdolność do absorpcji środków zewnętrznych oraz do spłaty i obsługi ewentualnego nowego długu w związku z realizacją nowych inwestycji. Natomiast zdolność ta jest silnie determinowana poziomem nadwyżki operacyjnej netto (środków pozostających po spłacie długu). Tym samym należy rozważyć możliwość zmniejszenia skutków prowadzonej polityki podatkowej, jednak z uwzględnieniem zapewnienia dalszego rozwoju gospodarki lokalnej. Skutki prowadzonej polityki podatkowej stanowią potencjalne dochody, które gmina mogłaby pozyskać. Z tego względu ewentualna korekta założeń prowadzonej polityki podatkowej powinna zostać poprzedzona wnikliwą analizą stanu gospodarki lokalnej oraz sytuacją materialną mieszkańców. Jednak wskazane potencjalne dochody mogą stanowić źródło finansowania przyszłych wydatków budżetowych, w tym majątkowych.

W momencie pojawienia się zewnętrznych źródeł finansowania, np. dofinansowania środkami UE, EOG lub innymi krajowymi, wskazane powyżej wielkości (nadwyżka operacyjna netto i możliwość zaciągnięcia nowego długu) mogą stanowić zapewnienie wkładu własnego. Łączny potencjał finansowy na zapewnienie wkładu własnego w okresie 2022–2030 wynosi 70,5 mln zł, a w latach 2023–2030 wynosi 42 mln zł, z kolei średnioroczne możliwości finansowania wkładem własnym wynoszą przy obecnych założeniach 7,8 mln zł (dla lat 2022–2030) i 5,3 mln zł (dla lat 2023–2030). Przez łączny potencjał finansowy rozumie się zdolność do spłaty i obsługi nowego długu oraz wielkość wydatków majątkowych (z wyłączeniem środków zewnętrznych), które nie zostały rozdysponowane na zadania wieloletnie.

Przyjmując założenie średniego poziomu dofinansowania na poziomie 75% w połączeniu z zapewnieniem wkładu własnego przez Gminę w postaci nadwyżki operacyjnej netto (w latach 2023–2030) w wysokości 20,1 mln zł szacowany potencjał inwestycyjny, który nie wymaga zaciągania nowych zobowiązań kształtuje się na poziomie 80,6 mln zł. Warunkiem jest realizacja przyjętych kwot wg WPF. Ponadto, jak wskazano wyżej, Gmina posiada zdolność do zaciągania, a następnie spłaty i obsługi nowych zobowiązań, która w okresie 2022–2030 została oszacowana na poziomie 23,5 mln zł. Tym samym środki zwrotne mogą stanowić istotne źródło finansowania planowanych działań rozwojowych.

Szacowany potencjał inwestycyjny, który nie wymaga zaciągania nowych zobowiązań kształtuje się na poziomie 80,6 mln zł.

Ławeczka Paderewskiego na ciężkowickim rynku

10.2. Potencjalne źródła finansowania

„Strategia” określa cele strategiczne i operacyjne oraz kierunki działania Gminy Ciężkowice w perspektywie roku 2030. Chcąc zrealizować konkretne zamierzenia wynikające ze „Strategii”, oprócz niezbędnych zasobów ludzkich, organizacyjnych i rzeczowych, niezbędne jest posiadanie odpowiednich środków finansowych.

Wyzwaniem dla samorządu będzie zatem zabezpieczenie i pozyskiwanie odpowiednich środków na realizację zaplanowanych we wskazanym czasie przedsięwzięć. Budżet lokalny jest ograniczony względem potrzeb oraz stale rosnącej liczby zadań gminy. W związku z tym koniecznością staje się sięganie do innych, zewnętrznych źródeł finansowania. Dla prowadzenia efektywnej i skutecznej polityki rozwoju Gminy Ciężkowice będą wykorzystywane wszystkie dostępne środki finansowe. Biorąc to pod uwagę, a także zakładany okres obowiązywania „Strategii”, należy wyszczególnić następujące potencjalne źródła finansowania:

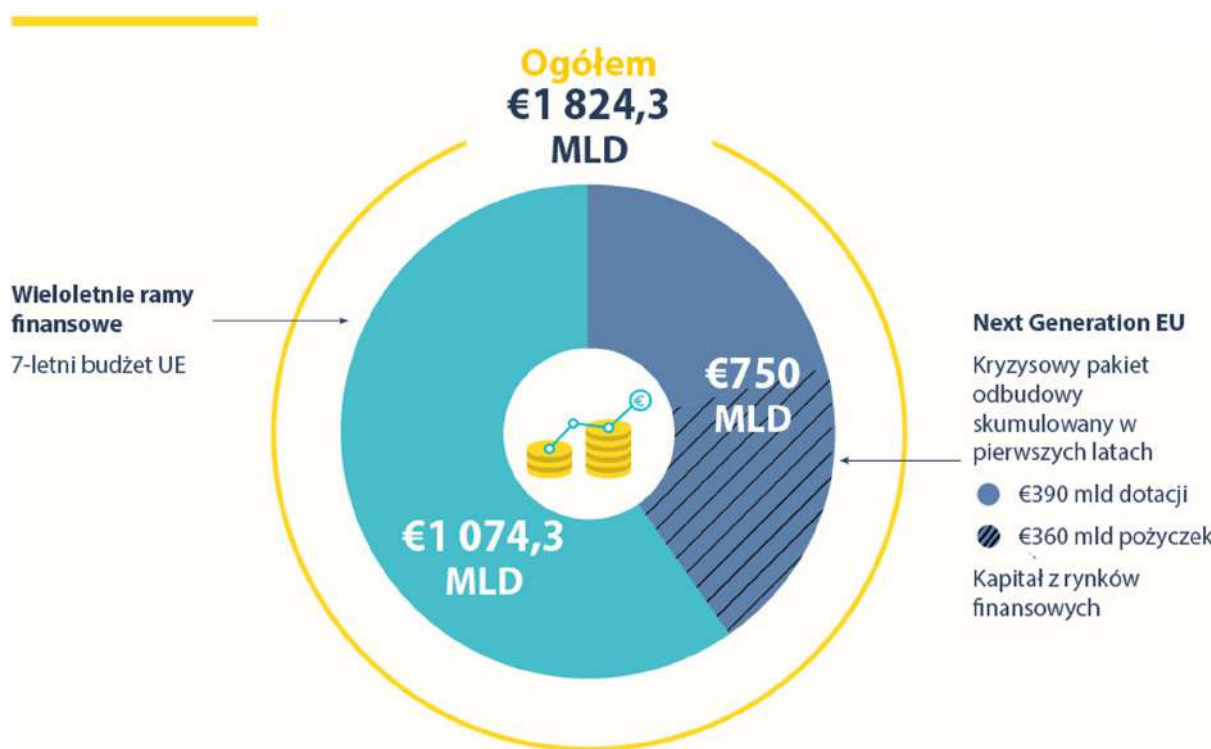
- środki własne gminy;
- środki budżetu innych jednostek samorządu terytorialnego: województwa i powiatu;
- środki pochodzące z budżetu państwa;
- środki funduszy celowych, np. pochodzące z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- fundusze europejskie dostępne w ramach: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Społecznego, Inicjatyw Wspólnotowych oraz Wspólnej Polityki Rolnej;
- inne fundusze ze źródeł europejskich jak np. fundusze norweskie i fundusze EOG;
- środki sektora prywatnego, w tym możliwość realizowania przedsięwzięć w formule partnerstwa publiczno-prywatnego oraz fundusze pochodzące z sektora pozarządowego;
- kredyty bankowe, pożyczki oraz inne instrumenty finansowe.

Z punktu widzenia dostępnych środków zewnętrznych, najistotniejszym źródłem finansowania, zarówno w zakresie zadań inwestycyjnych, jak i tzw. „projektów miękkich”, czyli projektów ukierunkowanych na rozwój zasobów ludzkich, są fundusze europejskie. Mając na względzie okres obowiązywania „Strategii Rozwoju Gminy Ciężkowice do roku 2030” należy przyjąć, iż finansowanie działań w niej określonych będzie przypadało na końcówkę perspektywy budżetowej Unii Europejskiej na lata 2014–2020, ale przede wszystkim obejmie już okres Wieloletnich Ram Finansowych na lata 2021–2027 oraz wsparcie w ramach nowego Europejskiego Funduszu Odbudowy (Next Generation EU).

Nowy, siedmioletni budżet Unii Europejskiej (wieloletnie ramy finansowe) zaplanowano na 1 074,3 mld euro, a antykryzysowy pakiet odbudowy skumulowany w pierwszych latach ma wynieść 750 mld euro, w tym 390 mld euro w formie dotacji. Łącznie oznacza to kwotę 1 824,3 mld euro. Środki te mają wspierać odbudowę państw po pandemii Covid-19 oraz

**Wieloletnie Ramy
Finansowe na lata
2021–2027**

Rysunek 21. Budżet UE 2021–2027

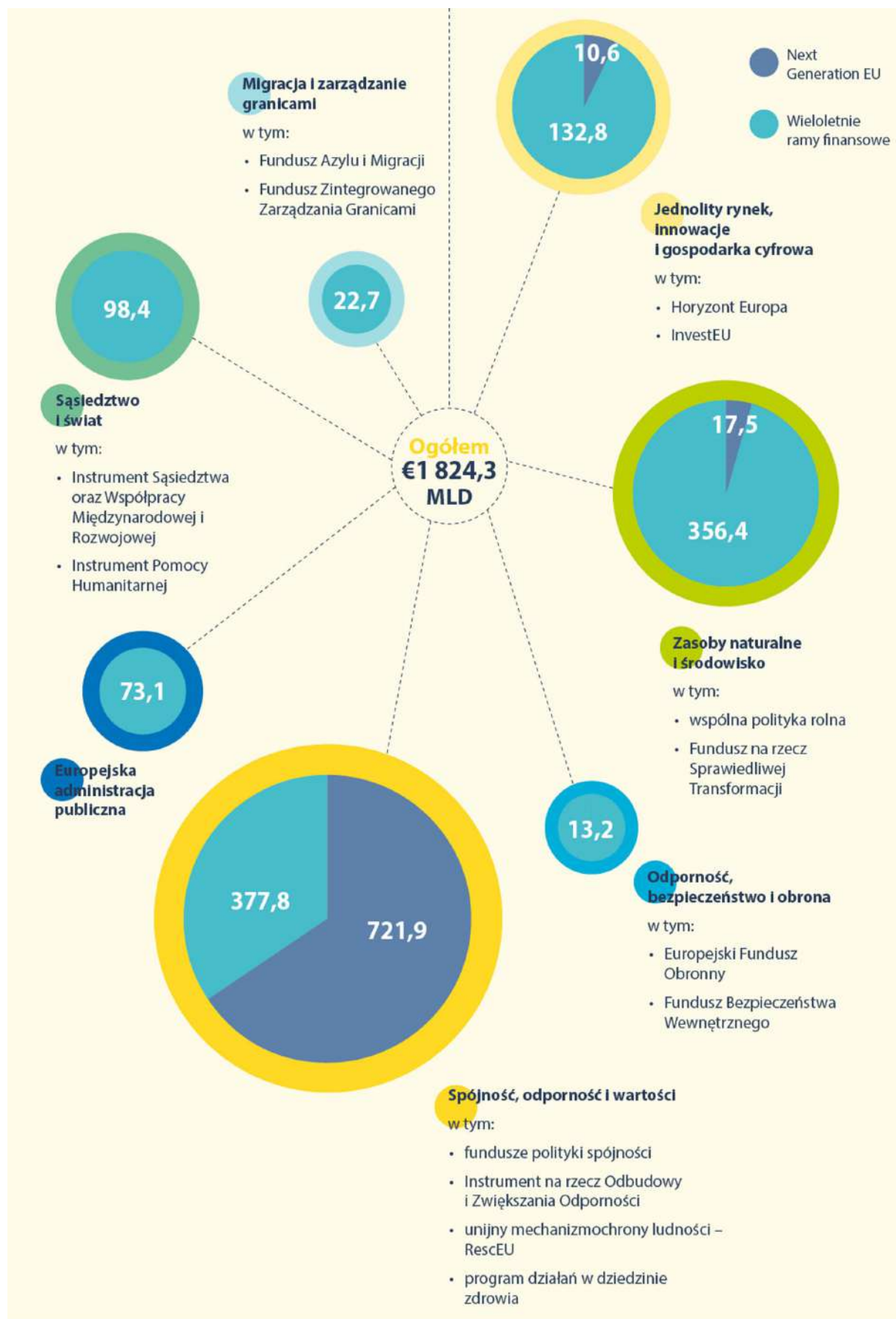
Źródło: <https://www.consilium.europa.eu/pl/infographics/recovery-plan-mff-2021-2027/#>

inwestycje w transformację ekologiczną i cyfrową¹⁵. Tematyczne kierunki wydatkowania środków określono następująco:

- jednolity rynek, innowacje i gospodarka cyfrowa: 143,4 mld euro (z tego 10,6 mld euro w ramach Next Generation EU), w tym: Horyzont Europa i Fundusz InvestEU;
- spójność, odporność i wartości: 1 099,7 mld euro (721,9 mld euro – fundusz odbudowy), w tym: fundusze polityki spójności, Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności, Unijny Mechanizm Ochrony Ludności – RescEU, program działań w dziedzinie zdrowia;
- zasoby naturalne i środowisko: 373,9 mld euro (17,5 mld euro – fundusz odbudowy), w tym: wspólna polityka rolna, Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji;
- migracja i zarządzanie granicami: 22,7 mld euro, w tym: Fundusz Azylu i Migracji oraz Fundusz Zintegrowanego Zarządzania Granicami;
- bezpieczeństwo i obrona: 13,2 mld euro, w tym: Europejski Fundusz Obronny i Fundusz Bezpieczeństwa Wewnętrznego;
- sąsiedztwo i świat: 98,4 mld euro, w tym Instrument Sąsiedztwa oraz Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej oraz Instrument Pomocy Humanitarnej;
- Europejska administracja publiczna: 73,1 mld euro.

¹⁵ Na moment opracowania dokumentu Krajowy Plan Odbudowy i Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2021–2027 nie zostały jeszcze przyjęte na poziomie Komisji Europejskiej.

Rysunek 22. Podział wydatków UE 2021–2027

Źródło: <https://www.consilium.europa.eu/pl/infographics/recovery-plan-mff-2021-2027/#>

Zgodnie z określonymi priorytetami, rosną inwestycje w transformację klimatyczną i cyfrową. Zakłada się, że kwestie klimatyczne będą uwzględniane przekrojowo, a łączne wydatki na ten cel osiągną 30% łącznych wydatków ze wszystkich programów. Podobnie cyfryzacja ma być traktowana przekrojowo – wydatki na transformację cyfrową znajdują się we wszystkich programach.

Rysunek 23. Większe inwestycje w transformację klimatyczną i cyfrową

Źródło: <https://www.consilium.europa.eu/pl/infographics/recovery-plan-mff-2021-2027/#>

Filarem unijnego planu odbudowy jest Instrument na Rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności, zapewniający krajom europejskim wsparcie finansowe, by złagodzić społeczno-gospodarcze skutki pandemii COVID-19. Jego budżet ogółem to 672,5 mld euro (z 750 mld euro w ramach Europejskiego Funduszu Odbudowy), z czego 312,5 mld euro przewidziano w formie dotacji. Środki są wypłacane państwom członkowskim¹⁶ na podstawie krajowych planów odbudowy i zwiększania odporności, w których znajdują się projekty reform i inwestycji publicznych. Plany muszą odzwierciedlać wyzwania krajowe, a jednocześnie być zgodne z priorytetami Unii: wspierać wzrost i zatrudnienie oraz odporność społeczno-gospodarczą, przyczyniać się do ochrony klimatu i równowagi ekologicznej, sprzyjać transformacji cyfrowej.

Instrument na Rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności

¹⁶ Na dzień opracowania dokumentu (październik 2022) rząd polski nie złożył w Komisji Europejskiej stosownego wniosku o przyznanie wsparcia w ramach opisywanego mechanizmu.

Przykłady dziedzin, których projekty mogą dotyczyć:

- czyste technologie,
- efektywność energetyczna,
- inteligentny transport,
- łączność elektroniczna,
- usługi cyfrowe,
- badania i innowacje,
- edukacja, umiejętności i praca,
- zdrowie¹⁷.

Środki na odbudowę i zwiększanie odporności mogą zostać rozdysponowane do końca 2023 roku, a reformy i inwestycje muszą zostać wykonane do 2026 roku.

Nowa perspektywa budżetowa Unii Europejskiej, to dla Polski około 170 mld euro (w cenach bieżących), w tym:

- 72,2 mld euro na politykę spójności,
- 3,8 mld euro z funduszu sprawiedliwej transformacji,
- 24,9 mld euro dotacji z Funduszu Odbudowy,
- 34,2 mld euro pożyczek z Funduszu Odbudowy,
- 21,6 mld euro na płatności bezpośrednie dla rolników,
- 10,6 mld euro na rozwój obszarów wiejskich,
- około 2 mld euro w ramach instrumentu React-EU (instrument na rzecz walki z negatywnymi skutkami COVID-19)¹⁸.

**programy realizowane
na poziomie krajowym**

Zakończyły się konsultacje Umowy Partnerstwa, które dotyczą inwestowania funduszy europejskich w ramach polityki spójności i funduszu sprawiedliwej transformacji. Około 60% funduszy z polityki spójności trafi do programów realizowanych na poziomie krajowym, a pozostałe 40% otrzymają programy regionalne, zarządzane przez marszałków województw. Programy będą funkcjonowały w podobnym układzie, jak w ramach perspektywy na lata 2014–2020.

programy regionalne

W konsekwencji Gmina Ciężkowice, pod warunkiem uruchomienia środków z nowej perspektywy finansowej dla Polski, będzie mogła korzystać z instrumentów przygotowywanych na nową perspektywę finansową 2021–2027, a w przypadku PROW z dodatkowej puli wynikającej z wydłużenia horyzontu realizacji tego programu. Na nową perspektywę finansową przygotowano następujące programy operacyjne:

- **Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FEnIKS)** – następca Programu Infrastruktura i Środowisko (POLiŚ). Program przyczyni się do rozwoju gospodarki niskoemisyjnej, ochrony środowiska oraz przeciwdziałania i adaptacji do zmian klimatu. FEnIKS wesprze również inwestycje transportowe oraz dofinansuje ochronę zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Planowany budżet z UE to ponad 25 mld euro;

¹⁷ <https://www.consilium.europa.eu/pl/infographics/20201006-recovery-resilience-rrf/>.

¹⁸ <https://samorząd.pap.pl/kategoria/aktualnosci/jak-beda-inwestowane-fundusze-ue-z-nowej-perspektywy-jest-plan-podzialu>.

- **Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG)** – program jest kontynuacją dwóch wcześniejszych programów: Innowacyjna Gospodarka 2007–2013 (POIG) oraz Inteligentny Rozwój 2014–2020 (POIR). FENG będzie wspierał realizację projektów badawczo-rozwojowych, innowacyjnych oraz takich, które zwiększają konkurencyjność polskiej gospodarki. Z programu będą mogli skorzystać m.in.: przedsiębiorcy, instytucje z sektora nauki, konsorcja przedsiębiorstw oraz instytucje otoczenia biznesu, w szczególności ośrodki innowacji. Planowany budżet UE to ok. 8 mld euro;
- **Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027 (FERS)** – następca Programu Wiedza Edukacja Rozwój (POWER). Główne obszary działania FERS to: praca, edukacja, zdrowie oraz dostępność. Program będzie wspierał projekty z zakresu: poprawy sytuacji osób na rynku pracy, zwiększenia dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, zapewnienia opieki nad dziećmi, podnoszenia jakości edukacji i rozwoju kompetencji, integracji społecznej, rozwoju usług społecznych i ekonomii społecznej oraz ochrony zdrowia. Planowany budżet UE to ok. 4,3 mld euro.
- **Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC)** – jest następcą programu Polska Cyfrowa (POPC), który w latach 2014–2020 wspierał cyfryzację w Polsce. FERC będzie koncentrował się przede wszystkim na: zwiększeniu dostępu do ultraszybkiego Internetu szerokopasmowego, udostępnieniu zaawansowanych e-usług pozwalających w pełni na elektroniczne załatwienie spraw obywateli i przedsiębiorców, zapewnieniu cyberbezpieczeństwa w ramach nowego dedykowanego obszaru interwencji, rozwoju gospodarki opartej na danych, wykorzystującej najnowsze technologie cyfrowe, rozwoju współpracy międzysektorowej na rzecz tworzenia cyfrowych rozwiązań problemów społeczno-gospodarczych, wsparciu rozwoju zaawansowanych kompetencji cyfrowych, w tym również w obszarze cyberbezpieczeństwa dla jednostek samorządu terytorialnego (JST) i przedsiębiorców. Planowany budżet z UE dla FERC to ok. 2 mld euro.
- **Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021–2027** – ramowe obszary wsparcia w ramach programu obejmą:
 - 1) oś priorytetowa: Inteligentny region (EFRR),
 - 2) oś priorytetowa: Energetyka i środowisko (EFRR),
 - 3) oś priorytetowa: Mobilna Małopolska (EFRR),
 - 4) oś priorytetowa: Społeczna Małopolska (EFS+/EFRR),
 - 5) oś priorytetowa: Rynek pracy i edukacja (EFS+/EFRR),
 - 6) oś priorytetowa: Małopolska bliżej mieszkańców (EFRR).

Planuje się, iż interwencja z poziomu regionalnego będzie dotyczyć m.in. następujących obszarów tematycznych:

- nauki w zakresie B+R,
- kompleksowych projektów przedsiębiorstw, które łączą prowadzenie prac B+R oraz wdrożenia ich wyników,

- gospodarki o obiegu zamkniętym,
- cyfryzacji,
- opieki nad dziećmi do lat 3,
- dotacje na zakładanie działalności gospodarczej przez podmioty inne niż PUP,
- działania przypisane ROPS dotyczące koordynacji działań w obszarze włączenia społecznego.

Przyjęto także wstępnie, iż w ramach Programu wdrażane będą projekty strategiczne dotyczące następujących, istotnych z punktu widzenia rozwoju regionu, zagadnień:

- nauka i infrastruktura badawcza jednostek naukowych (ok. 73 mln euro),
- transport regionalny i drogowy (ok. 1 mld euro),
- ochrona zdrowia – rozwój systemu opieki zdrowotnej (ok. 661 mln euro),
- turystyka (ok. 277 mln euro),
- kultura i dziedzictwo (ok. 117 mln euro),
- ochrona środowiska (ok. 890 mln euro).

Łączna alokacja na realizację RPO wyniesie 1,541 mld euro.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

Plan Strategiczny dla WPR na lata 2023–2027

- **Programy dedykowane obszarom wiejskim** – w związku z decyzją o ustanowieniu okresu przejściowego dla obecnego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) do wykorzystania do końca 2022 pozostają środki w wysokości ok. 4,5 mld euro. Natomiast na nową perspektywę finansową przygotowywany jest Plan Strategiczny dla WPR na lata 2023–2027, który zgodnie z założeniami Wspólnej Polityki Rolnej będzie koncentrował się na wspieraniu rozwoju sektora rolno-spożywczego, w szczególności w sektorze owoców i warzyw oraz działaniom związanym z oddziaływaniem rolnictwa na klimat i środowisko. Proponowane środki dla Polski w ramach WPR na lata 2021–2027 to 30,6 mld euro (w cenach bieżących).
- **Krajowy Plan Odbudowy (KPO)** przygotowywany na podstawie Europejskiego Planu Odbudowy – przeznaczony na zwiększenie produktywności gospodarki oraz tworzenie wysokiej jakości miejsc pracy w wybranych obszarach.
- **Inicjatywy zarządzane z poziomu europejskiego**, np. Erasmus+, LIFE, Cyfrowa Europa, Interreg lub dostępne na podstawie umów międzynarodowych (Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego).

Instrumenty finansowane z budżetu państwa, funduszy celowych i innych krajowych środków publicznych

dostępne instrumenty
krajowe

Poza środkami wsparcia UE, partnerstwo będzie mogło ubiegać się o dofinansowanie działań w ramach dostępnych instrumentów krajowych. Do najważniejszych należą:

- **Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych** – mający na celu bezzwrotne dofinansowanie projektów inwestycyjnych realizowanych przez gminy, powiaty i miasta lub ich związki w całej Polsce;
- **Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg** – w jego ramach finansowane będą projekty związane z budową, przebudową, remontem dróg powiatowych lub dróg gminnych oraz przebudową dróg wewnętrznych, które po uzyskaniu właściwych parametrów technicznych będzie można zaliczyć do odpowiedniej kategorii dróg publicznych;
- **Program Rozwoju Elektromobilności** – w ramach którego finansowane będą projekty związane z rozwojem elektromobilności oraz transportem opartym na paliwach alternatywnych;
- **Program Społecznych Inicjatyw Mieszkaniowych** – instrument wsparcia samorządów, które będą mogły realizować inwestycje w formule społecznego budownictwa czynszowego;
- **Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych** – w ramach tego funduszu rządowe środki trafiają do gmin, powiatów i miast w całej Polsce m.in. na inwestycje ważne dla społeczności lokalnych;
- **pozostałe programy** finansowane z budżetu państwa, m.in.: w zakresie ochrony środowiska – realizowane przez NFOŚiGW, właściwy WFOŚiGW; w zakresie opieki nad osobami niepełnosprawnymi – realizowane przez PFRON, a także Program Senior+, Program „Aktywni+” na lata 2021–2025; w zakresie kultury, itp.

Wskazane powyżej źródła finansowania należy rozpatrywać jako katalog otwarty, który może ulec zmianom, z uwagi na aktualnie opracowywaną nową perspektywę finansowania 2021–2027. Czas realizacji projektów nastąpi w latach 2023–2031. Tym samym należy zakładać, że w tym okresie pojawią się również inne programy dofinansowujące skierowane na rozwój inwestycji w samorządach.

Identyfikacja i wybór potencjalnych źródeł, z których mogą być finansowane poszczególne cele, kierunki działań i konkretne przedsięwzięcia w ramach „Strategii” wymaga właściwej organizacji i koordynacji procesu pozyskiwania tych środków. W związku z powyższym jednym z elementów bieżącego zarządzania „Strategią” – po ustaleniu rocznych i okresowych priorytetów winno być bieżące monitorowanie źródeł finansowania przez Burmistrza Ciężkowic, co daje gwarancję ciągłej aktualizacji i dostosowywania najlepszych źródeł finansowych do realizacji zamierzonych kierunków działań i konkretnych przedsięwzięć.

URZĄD GMINY CIĘŻKOWICE

ul. Tysiąclecia 19, 33-190 Ciężkowice

ug@ciezkowice.pl

ciezkowice.pl